This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

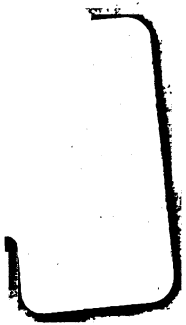

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

NEGENTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

SINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

NEGENTIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCVII.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DRIE EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Zamenhang der Gebeurtenisſen in Friesland met de vroegere in dat Gewest. Frieslands Gedrag ter Hooge Staatsvergaderinge. Schynbaare toeëenkoming der Partyen. Verklaaring van D. B. VAN DER HAER. *Verklaaring van dien zelfden Heer en* PETRUS CAMPER. *Dit loopt op niets uit. Voorſlag van* C. L. VAN BEYMA *en het Leeuwaarder Vrycorps verworpen. De Minderheid der Frieſche Staatsleden vergadert afzonderlyk. Adres by dezelve ingeleeverd. Vertoog der Curatoren van de Franeker Academie by de Staaten. Bekendmaaking der vier Franeker Hoogleeraaren daar tegen. Gevolg hier van hunne Afzetting. Tegenverklaaring. Hun afſcheid van de Studenten, en eeniger Verklaaring. Verſlaagenheid hier over in Franeker. Die Stad wordt het middenpunt van de verrigtingen der Patriotten. De Krygsraad te Franeker misnoegd. Eiſchen des Krygsraads ingewilligd.* LIII. BOEK.

LIII. BOEK.

Aanſpraak van COOPMANS *aan Franekers Schutters. Aanſpraak van* VAN KOOTEN. *Frieslands ſtem ter Algemeene Staatsvergadering tegen Holland. Een onderſchept Plan der Frieſche Patriotten. Men legt zich in Friesland toe op de behandeling des Geſchuts. Verbod daar tegen. Hoe te Franeker ontdooken. Artilleristen door Staaten van Friesland verzogt en verkreegen. De denkwyze der Meerderheid in de Staatsverſchillen. De Minderheid ſchuldig verklaard. Eenige Leden van dezelve begeeven zich na Holland en Utrecht. Schryven der Minderheid aan* BERGSMA. *Het gedrag van* BERGSMA *in dit geval. De Minderheid zendt Afſchriften der Stukken aan hunne Lastgeevers. De Frieſche Patriotten leggen een Adres ter tekeninge. Dit Adres werkt niets uit. Eenige Leden der Minderheid gedagvaard. Weigerend Antwoord. Beſluit om eene Staatsvergadering te Franeker te beleggen. Uitſchryving ten dien einde.* C. L. VAN BEYMA *verdeedigt het beleggen dier Vergadering. Algemeenheid van het Patriotismus in Friesland. Verklaaring der Officieren en Honoraire Leden der Frieſche Vrycorpſen. Brief van het Defenſieweezen van Franeker aan de Natie. Publicatie der Franeker Staatsleden, by welke zy de andere Staatsleden vervallen verklaaren. Afkondiging der Staaten te Leeuwaarden tegen den Burgerwapenhandel. Aanſchryving deezer Staaten aan de Ontvangers der Landsgelden. Brieven aan de Bondgenooten en aan den Stadhouder afgevaardigd. Deeze Brieven blyven onbeantwoord. De Franeker Staatsleden ſtellen het Re-*

Regiment van PLETTENBERG *buiten dienst. Hun aanschryven aan het Krygsvolk in Friesland. Publicatie te hunner Verdediginge. De Staatsleden te Leeuwaarden geeven kennis aan hun Hoog Mogenden van het gedrag der anderen. Franeker van Kruid voorzien. Meer Kruids en Geschuts daar binnen gevoerd. Franeker in staat van Verdediging gesteld. Het Defensieweezen vergroot en de Last verbreed. Deurwaarders en Geregtsdienaars na Franeker gezonden. Eenigen der Franeker Regeering te Leeuwaarden opontboden, gaan derwaards. Vrywilligers begeeven zich na Franeker. Aantal en afwisseling derzelven. By de Burgers gehuisvest. Nieuwe Krygsposten. Schryven aan de Patriotten in Overyssel en Drenthe. Krygshaftig gelaad van Franeker. Bevreesdheid te Leeuwaarden. Die Stad in staat van tegenweer gebragt. Gesteldheid te Harlingen. Twee Partyen aldaar. Bezending uit den Krygsraad aan de Regeering. Verklaaring door denzelven gedaan. Dit Stuk, den Veertigen voorgedraagen, neemt de Magistraat tot zich. De Bevelhebbers in de Schutterye vervoegen zich tot* ARDESCH, *Bevelhebber des Krygsvolks. In den Krygsraad draagt het gedaane goedkeuring weg. Antwoord aan den Burger Collonel van wegen de Regeering. De Krygsraad des misnoegd. Nieuwe Bezending aan Gelastigden uit de Regeering. Het Besluit der Magistraat, schoon onvoldoende, geeft grond tot verdere werkzaamheid. Zorg voor beveiliging gedraagen. De Schuttery van Patriotten gezuiverd. De wagten verdubbeld. Nadere aandrang op het*

LIB. BOEK.

LIII. BOEK.

verſterken der Stad. Werkzaamheden ten dien einde. De Franeker Staatsleden ſchryven aan de Regeering te Harlingen. Men krygt 'er Kruid uit Engeland. Schryven aan hun Hoog Mogenden wegens het openen van 's Lands Tuighuis. Hulp uit Leeuwaarden aan die te Harlingen toegeſchikt. Brief van den Franeker Krygsraad aan dien van de Stad Harlingen. Antwoord des Krygsraads van Harlingen. Hoe zeer Harlingen ingeſlooten en benaauwd wordt. Makkum door die van Franeker bezet. Toevoer aan de Franekers toegeſchikt. Brief van het Franeker Defenſiewezen aan BERGSMA. *Brief van* C. L. VAN BEYMA *aan* VEGELIN VAN CLAERBERGEN. *Publicatie van Staaten van Friesland op den Brief aan* BERGSMA *gevolgd. Verſlaagenheid te Franeker by het verlaaten van Utrecht. Bekendmaaking der Franeker Staatsleden van een vertwyfeldvollen inhoud. Brief des Franeker Krygsraads aan dien van Harlingen. Hoe beantwoord. Aanmerking over de bezwaaren den Frieſchen Patriotten ten laste gelegd. By dreigen lieten zy het niet berusten. Brandſtichting hun ten laste gelegd. Wat zy tot het doorſteeken der Dyken beſtonden. Steins de Verzamelplaats der Burgercorpſen. Aanſlag daar op. Hervatte aanval op Steins. Deeze plaats weder door die van Franeker bezet. Bedeſtond te Franeker uitgeſchreeven; doch niet volvoerd. Eenigen poogen uit Franeker te ontkomen. Bekendmaaking om Franeker te ontruimen. Uitwerking daar van. Hoe bezwaarlyk het viel uit Franeker te geraaken. Op welk eene wy-*

wyze veelen uit die Stad kwamen. De Auxiliairen en Kanonniers te vrede gefteld. Weerwaards men de wyk nam. Wederzydfche beledigingen. Valsch gerugt wegens het herneemen van Franeker. De Patriotten verlaaten Friesland. Afkondiging ter Amnestie door Staaten van Friesland. Aanmerking over deeze Amnestie. Befluit omtrent de Franeker Staatsleden. Aanmerkingen daar over. Schryven der Franeker Regeering aan de Staaten. Krygsvolk trekt in Franeker. Befchikking op eene Tusfchenregeering te dier Stede. Eenige Regeeringsleden, onder voorwaarden, herfteld. Andere geweigerd. Befluit omtrent de Voortvlugtigen. Vonnis over de Stad Franeker geveld. Hoe beoordeeld. Volvoering van de vernedering Franeker befchooren. Wat 'er elders in Friesland voorviel. Het voorgevallene te Bolswaard met WOPKO KNOOP. *Bolswaard kiest de zyde der Franeker Staatsleden. Burger Geconftitueerden daar aangefteld. Sneek is mede de zyde der Franeker Staatsleden toegedaan. Dokkums gedrag wegens het opgedrongen Regeerings Reglement. Onderwerping daar aan op welk een grond. De Burger Krygsraad werkt 'er tegen. Wat deswegen met den Procureur Generaal des Hofs voorvalt. Wat daar gebeurde, wegens de Publicatie tegen de Gewapende Genootfchappen. Het Exercitie Genootfchap gehandhaafd. Hoe het zich daar ter Stede by de Omwenteling toedroeg.*

LIII. DOEK. 1787.

Zamenhang der Gebeurtenisſen in *Friesland* met de vroegere aldaar.

Hoe zeer in *Friesland* eene verwisſeling van Staatsbegrippen, in den voorgaanden Jaare, plaats gegreepen hadt, derwyze, dat de Meerderheid, die voor eene Grondwettige Herſtelling yverde, in de Minderheid veranderde, met de daar toe aanleidende oorzaaken, ontvouwde onze Geſchiedenis, en tekende dezelve in 't breede op welke woelingen en tegenkantingen daar uit reezen. Geen vergelyk ſcheen 'er mogelyk tuſſchen Partyen, die tegen elkander woelende, onder dit tegenbotzen in heftigheid en verbittering moesten toeneemen. Dit ſpelde, gelyk wy aanmerkten, in *Friesland* tooneelen van Tweeſpalt, en het verwylde weinig tyds of dezelve werden, met verſchrikking, opengeſchooven (*). De Academieſtad *Franeker*, die zich, ten gemelden Jaare, reeds als eene Voorſtandſter der Vryheid liet zien (†), zal tot een plaatze ſtrekken van de Hoofdbedryven, en in zekeren voege *Utrecht* vertoonen; daar de Minderheid eene onderſcheidene Staatsvergadering aanvangt, en van waar herhaalde doch mislukkende poogingen gedaan werden om die Party, in het tegenwoordig Staatsgeſchil, te doen zegepraalen.

Friesland's gedrag ter Hooge

Friesland's bedryf ter Algemeene Staatsvergaderinge hebben wy gezien toen wy der Staaten gedrag wegens de Bemiddeling ont-

(*) Onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 104—198.
(†) Onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 150.

ontvouwden (*), en hunne klagten over de Gewapende Vaartuigen op de *Zuiderzee* gehoord (†). Wy laazen den dringenden en ſchamperen Brief aan Staaten van *Holland*, ten opzigte van het Krygsvolk van den Staat, en de zaak van *Utrecht*; en zagen het veranderd gedrag door hun gehouden ten aanziene der Afgevaardigden uit de Stad *Utrecht* ter Algemeene Staatsvergadering (§), gelyk wy ook hun beklag, wegens het ophouden der Prinſeſſe vernamen (**). LIII. BOEK. 1787. Staatsvergadering.

Alle Staatsverrigtingen, die uitwyzen, welke Party ter *Frieſche* Landſchapsvergadering den boventoon ſloeg, ſchoon zulks niet altoos geſchiedde zonder dat de Minderheid *zich ook liet hooren.* Niets beduidend was dit poogen. De zegepraal der Meerderheid ſcheen zo volkomen, dat het zich liet aanzien als of de Minderheid tot zwygen, of dermaate te ondergebragt was, dat men, van dien kant, geene veel betekenende pooging te wagten hadt, om zich in het thans zweevend Staatsgeſchil te mengen, althans niet op eene wyze, die zo veel gerugts maakte, tot een daadlyke Tweeſpalt en aangevangen Burgerkryg overſloeg, welks beſchryving geen gering gedeelte deezes Boeks zal uitmaaken. De zelfde zwaarigheden als ons bejegenden in het beſchryven van de Burgertwee-

(*) Onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 186 193.
(†) Onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 403.
(§) Onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 330. 335. 337.
(**) Onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 60.

LIII. BOEK. 1787.

tweespalt in andere Gewesten omringen ons hier desgelyks. Te ontgaan zyn ze niet; maar zullen wy tragten dezelve te boven te komen; ten dien einde de Staatsstukken meest zelve laaten spreeken en in de byzondere Gebeurtenissen afgaan op de beste beschеiden, welke wy hebben kunnen magtig worden van een wel kort duurend maar allerwoeligst Tydperk, waar in verbaazing, over de wederzydsche stappen, ons menigmaal zal bevangen. Het vuur van Burgertwist borst even als een lang met moeite wederhoude ontbranding, met volle en verteerende woede, uit, en dreigde een onderlinge vernieling.

Schynbaare toteenkoming der Partyen.

Vóór dat deeze zo ontzettende uitbarsting geschiedde, was 'er nogthans eene korte tusschenpooze, die schynbaare voorkoming van dezelve scheen te spellen, althans eenige verzagting aan te duiden. Het hoogloopend misnoegen in den voorleeden Jaare gereezen over Afkondigingen de Drukpers, de Dag- en Nieuwspapieren, het inleeveren van Verzoekschriften en de Gewapende Genootschappen betreffende (*), als mede wegens het Reglement Reformatoir, zogten twee Staatsleden van geenen geringen invloed, eenigzins by te leggen, en in zekeren voege aan de hand te komen dier weinige Volmagten, welke ten oogmerk hadden met het Volk veranderingen te maaken in zeer veele deelen van het Landsbestuur. —— Men stondt vers-

steld

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 144 *enz.*

ſteld over deezen ſtap, en ſchreef denzelven daar aan toe, dat die beide Heeren, wien het aan geene Heerschzugt mangelde, de heerschzugt van anderen niet konden verdraagen, en daarom de lyn der Tegenpartye mede begonnen te trekken. Wat hier van zyn moge, met verwondering en verbaasdheid hoorde men in het Kwartier der Steden op den Landdag in Lentemaand, de Volmagten van *Workum* D. B. VAN DER HAER *van Campers Nieuwland* en PETRUS CAMPER, beiden bekend als egte en volyverige Voorſtanders van *Oranje*, de volgende Voorſtellen doen. LIII. BOEK. 1787.

Verklaring van D. B. VAN DER HAER.

Eerstgemelde Heer verklaarde, naa een *toedragt van verſcheide gebeurtenisſen*, zich gedrongen te vinden niet *langer* te mogen ſtilzitten; maar, ter handhaaving van 's Lands gemeene belangen, aan het Kwartier der Steden te moeten mededeelen een Voorſtel, om het by de drie Landkwartieren in te leeveren. Het goldt niets minder dan de boven aangeduidde en by veelen zo gehaate Publicatien van laatstleden Herfstmaand. Ten deezen aanziene wilde de Heer VAN DER HAER, op dat wy zyne eigene woorden bezigen, „ by Publi„ catie vaſtſtellen, dat hun Ed. Mog. een „ ieder hunner Medeburgeren willende „ maintineeren by die Regten, welke de „ geboorte in een Vry-Gemeenebest op „ hun heeft overgebragt, zich genegen „ verklaarden om alle zodanige Requesten „ te ontvangen als ieder Burger van *Fries*„ *lands* Gemeenebest, tot weeringe van in-

LIII. BOEK. 1787.

„ geſloopene Abuizen in 's Lands Fundamenteele Conſtitutie, noodig zal oordeelen in te dienen; ten einde, langs deezen weg eens het gewenſchte effect mogt gebooren worden, dat het zo noodig onderling vertrouwen tuſſchen de Regeering en hunne Medeburgeren herſteld en de onbepaalde Heerſchzugt beteugeld mogt worden." —— Dit ſlot duidt eenigermaate aan, dat de even opgegeeven oorzaak, althans by deezen Volmagt, gewerkt en hem tot het doen van deezen Voorſlag aangeſpoord hebbe.

Van dien zelfden Heer en P. CAMPER.

Het tweede Stuk, door deezen Heer, en zyne Medevolmagt P. CAMPER ondertekend, liep op deezen zin. „ Daar een „ der beproefdſte waarheden, welke in de „ bereids afgewisſelde Volksregeeringen „ haare bevestiging vindt, deeze is, *dat* „ *eene Republiek haare Grondwetten nooit* „ *lange overleeft*, even zeer als de duidelyke Letter der Procuratien van Volmagten ten Landsdage, *om geene Fundamenteele Wetten te remmerſeeren*, en wel ſpeciaal het Reglement Reformatoir van „ één en twintig December MDCCXLVIII „ *onkreukbaar naa te komen en te onderhouden*, als om ſtryd van *Hun* ſcheenen af „ te vorderen die middelen welke zouden „ kunnen ſtrekken om zodanige Afwykingen te remedieeren, zo hadden zy om „ te voldoen aan Eed en Pligt, geoordeeld aan hun Ed. Mog. te moeten voordraagen, *om eene Commiſſie te benoemen*, „ *in dezelve alle de Explicatoiren, welke 't*

„ *Re-*

PETRUS CAMPER.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

„ *Reglement Reformatoir, naa den dood van* LIII.
„ *deszelfs nooit genoeg te roemen Stichter,* BOEK.
„ *al hadt moeten ondergaan, en om dezelve* ——
„ *alle, geene uitgezonderd, met eene naauw-* 1787.
„ *keurige oplosſinge van de redenen, aan*
„ *welken zy ieder derzelver oorſprong ver-*
„ *ſchuldigd waren, ter tafel van deezen Staat*
„ *in te dienen*; ten einde naa een naauw-
„ keurig onderzoek van de afzonderlyke
„ redenen tot ieder Explicatoir betrekke-
„ lyk, mede ook afzonderlyk dezelve regt
„ en remedie mogten ervaaren."

Dit Voorſtel hadt reeds, van dien kant gedaan, een vreemd aanzien; dan nog vreemder hoorde men op toen de gemelde Volmagten 'er by voegden, als een drangreden tot dit bedryf, „ dat zy het voor
„ eene onwederſpreeklyke waarheid hiel-
„ den, dat eene Grondwet, welke met
„ oproeping van alle de Leden van een
„ Gemeenebest geſtigt is, niet zonder dien
„ zelfden wil kan of mag veranderd wor-
„ den, en *even daarom, hoe groot de magt*
„ *ook der Heeren Gevolmagtigde Staaten zyn*
„ *mag, die hun jaarlyks wordt toevertrouwd,*
„ *de Stemgeregtigde Ingezetenen der Landen,*
„ *en de Magiſtraaten en Vroedſchappen der*
„ *Steden, die de origineele Souveruinen des*
„ *Lands zyn, en in welker boezem de Op-*
„ *permagt alle jaaren wederkeert, en uit*
„ *dien hoofde aan de bepaalingen, die in de*
„ *Procuratien worden voorgeſchreeven, verbon-*
„ *den zyn, ja dat dit iets is, het welk zo ze-*
„ *ker en vast ſtaat, dat niemand, die eenige*
„ *kennis heeft van de Gronden onzer Conſti-*

„ *tu-*

LIII. BOEK. 1787.

„ *tutie, onderneemen zal dit te wederſpree-*
„ *ken* (*)." —— Uit aanmerking van al het bovenſtaande verklaarden zy „ alle de „ Afwykingen van de primitive en duidelyke letter van het Reglement Reformatoir te houden voor zaaken, die even „ zeer in haar beginzel als voortgang laboreerden aan die gebreken, welke volgens die bezwooren Conſtitutie van *Friesland*, haar eene plaats betwisten onder „ de wettige Reſolutien van dat Gemeebest, en daarom voor nul en van onwaarde geconſidereerd en gehouden moesten worden."

Hoe veel, hoe zeer veel werks men hier zou gevonden hebben, kan blyken uit de verbaazende Lyst van Inbreuken en Gebreken, welke er, ten opzigte van dit Reglement, plaats hadden, ten aanziene van de Volmagten ten Landsdage, de Gedeputeerde Staaten, het Hof Provinciaal, den Procureur Generaal, de Grietmannen, de Nedergeregten ten Plattenlande, en de Stedelyke Regeeringen, door de Heer C. L. VAN BEYMA opgehangen in zyne *Verantwoording* (†).

Het

(*) Deeze woorden ontleenden de Voorſtellers, gelyk zy in een tusſchenreden betuigen, van het Hof Provinciaal in eene Miſſive van 18 Oct. 1766 betrekkelyk eene Reſolutie van 23 Mey van dat Jaar omtrent een Verſchil tusſchen den Hove en den Academiſchen Senaat.

(†) Zie dezelve in C. L. VAN BEYMAS *Apologie of Verantwoording*, gedrukt te *St. Omer* 1790. bl. 3—41. met de daar toe behoorende Bylaagen.

Het ontbrak deeze Voorſtellen aan geene Toejuichers, aan geene Voorſtanders, en Onderſteunders; doch deezer getal moest verre wyken voor dat der Verſmaaderen en Tegenwerkeren, die te wege bragten, dat deeze Voorſtellen in *Friesland* verdweenen als of zy nooit gedaan waren. Daar de Staatsleden, die dit flikkerlicht van der Vryheidsgezinde Partye toegedaan te zyn vertoonden, welhaast de oude rolle ſpeelden, en in voorſtand van *Oranje* voor hunne Medeleden niet behoefden te wyken. LIH. BOEK. 1787. Dit loopt op niets uit.

De misnoegde Tegenſtanders der gehaate en met de zwartſte kleuren geſchilderde meermaals gemelde Plakaaten lieten niet af Vertoogen ter Affchaffinge in te dienen; doch *met zo weinig vrugts als 'er* kwam van een door C. L. VAN BEYMA en diens Medevertegenwoordigers van het *Leeuwaarder* Vrycorps. 't Welk onder andere drangredenen, om die zo veel aanſtoots baarende Plakaaten weg te neemen, de oogmerken der Verzoekeren in een gunſtig daglicht ſtelde, „ op dat geene aanleiding mogt ge„ geeven worden aan het Publiek om de „ welmeenenheid, de betaamelykheid, en „ pligtmaatigheid hunner oogmerken in „ eenigen twyfel te trekken; en zy gezui„ verd mogten worden van de vlek, als „ hadden zy iets beſtaan, waar van de ge„ volgen by de twee reſpectabele Colle„ gien van Politie en Juſtitie van *Fries„ land*, met opzigt tot de rust van dit vry „ en gezegend Land, niet langer met on- Voorſlag van C. L. VAN BEYMA en het *Leeuwaarder* Vrycorps verworpen.

„ ver-

LIII. BOEK. 1787.

„ verſchillige oogen konden aangezien, of „ als ſchadelyk voor de rust en goede or„ de moesten beſchouwd worden." —— Op 't zelve ontvingen zy, onder den tytel *als zich qualificeerende Gecommitteerden en Repreſentanten van het Vrycorps van Leeuwaarden*, ten weigerenden beſcheid, „ dat „ hun Ed. Mog. by de Beſluiten en Af„ kondigingen genomen en gedaan tot be„ waaring van de rust en de bevordering „ van het heil der Provincie, daar by blee„ ven volharden; verwagtende dat alle In„ gezetenen des Lands zich by aanhou„ denheid met die betaamelykheid en pligt„ maatigheid zouden gedraagen, dat hun „ Ed. Mogenden daar over konden vol„ daan blyven."

De Minderheid der *Frieſche* Staatsleden vergadert afzonderlyk.

Het morrend misnoegen nam hand over hand toe. De ſteeds of niet gehoorde, of met verſmaading afgeweezene Party, zogt elders heul, niet twyfelende deeze te zullen vinden by de Minderheid der Staatsleden, die wy te meermaalen, in den voorleeden Jaare aantroffen, als zich verzettende tegen de Meerderheid, en met den anderen dezelfde Staatsbegrippen omhelzende, afzonderlyk vergaderde, by de Patriottiſche Party in den Lande betyteld, met de onderſcheidende benaaming van de *Braave Frieſche Minderheid*. Uit welke Leden dezelve beſtondt hebben wy voorheen gemeld, by de opgave van den nadruklyken Brieve, door dezelve aan Staaten van *Holland*, by het afloopen des voori-

rigen Jaars, geſchreeven (*). Op deezen Brieve grondde zich een Adres uit verſcheide Steden en Grietenyen aan die Minderheid aangeboden, en door eenige duizenden getekend.

Adres by dezelve ingediend.

Dit Adres liep op deezen zin. „ De „ Ondergetekenden alle Ingezetenen van de „ Provincie van *Friesland*, uit de publieke Nieuwspapieren verſtaan en geleezen „ hebbende eene Misſive door de Minderheid, op den zes en twintigſten van December MDCCLXXXVI, aan de Ed. Gr. „ Mog. Heeren Staaten van *Holland* en „ *Westfriesland* geſchreeven, hebben gemeend, in deezen niet te moeten ſtilzitten om die Heeren van hunne Sentimenten *te verwittigen, en* neemen dus „ de vryheid, aan dezelven, *by deezen*, „ plegtig te betuigen, dat zy in de Sentimenten, in die voorgeroerde Misſive „ vervat, volkomen genoegen neemen, en „ dezelve aanzien als de gepaste middelen „ om de Volksvryheid en Regten in *Friesland*, en in de andere Provincien van „ ons gefolterd *Nederland*, op haare waarde te ſtellen *en* te bevestigen.

„ Dat zy zich vooral door de bezwaarlykheid tot herſtel der *ingeſloopene* „ Abuizen in de Regeering, door de Publicatien van vyf en twintig September „ MDCCLXXXVI toegebragt, ten hoogſten „ be-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 189 *enz.* Wat des ter *Hollandſche* Staatsvergaderinge voorviel, boekten wy aldaar bl. 196.

LIII. BOEK. 1787.

„ bezwaard oordeelende, aan dezelve ver-
„ zoeken om alle gepaste middelen tot in-
„ trekking derzelver Publicatien aan te
„ wenden. —— En, om hier aan meer
„ kragts by te zetten, verklaaren de On-
„ dergetekenden de Heeren, in het voor-
„ ſtaan en defendeeren van die Sentimen-
„ ten, in de voorgemelde Misſive vervat,
„ en in derzelver poogingen, van welk
„ een aart ook, tot intrekking van de voor-
„ gemelde Publicatien, en voorts in alle
„ zodanige handelingen en daaden, als de-
„ zelve tot verder herſtel der wettige Re-
„ geeringsvorm deezer Provincie, zullen
„ oordeelen en onderneemen, als Mannen
„ van Eer, naar al hun vermogen, en,
„ des noods, met Goed en Bloed, te zul-
„ len ondersteunen. Waar af zy deezen
„ paſſeeren tot wettig blyk; beloovende
„ daar toe te zullen compareeren, daar en
„ op zulke plaatzen, binnen deeze Provin-
„ cie, als deeze Heeren en alle de zulken
„ als zich in het vervolg by dezelve mo-
„ gen vervoegen, ten Landsdage, zullen
„ gelieven voor te ſchryven."

Brief der Schutterij van *Franeker* aan de Minderheid.

Eene vervoeging aan de Minderheid, door de Meerderheid met leede oogen aangezien; een beſtaan, waar tegen de Procureur Generaal onophoudelyke, maar vrugtlooze woelingen, te werk ſtelde. Men voer voort met dusdanige bemoedigingen der Minderheid en aanbiedingen van byſtand in hun poogen. Een Brief der Burger Schuttery van de Stad *Franeker* kan hier van ten blyke ſtrekken. Dezelve ſchreef aan deeze Heeren. „ Het

„ is

„ is met de zuiverſte gevoelens van eerbie- LIII.
„ dige hoogagting, dat het Collegie der BOEK.
„ Burger Schuttery der Stad *Franeker* zich ——
„ de eere geeft U Hoog Welgeb. en Hoog 1787.
„ Ed. Geſtr. deeze Letteren te doen toe-
„ komen; ten einde ook van hunne zyde,
„ in deeze kommervolle dagen, iets toe
„ te brengen tot betoon der algemeene
„ dankbaarheid, waar mede *Friesland* wel-
„ meenende Burgers vervuld zyn, jegens
„ een aantal van Mannen, welke zich de
„ Liefde en Agting van een Vry Volk
„ waardig betoonen.

„ Ons Collegie, Hoog Welgeb. Hoog
„ Ed. Heeren! heeft met veele Ingezete-
„ nen deezes Lands het zuiverst genoegen
„ *genomen in de Gevoelens*, door U H.
„ Welgeb. en H. Edele blootgelegd by
„ derzelver Misſive aan de Ed. Gr. Mog.
„ Heeren Staaten van *Holland* en *West-*
„ *friesland*; welke Gevoelens het egte
„ kenmerk draagen van waare Staatkunde
„ en ongekreukte Vaderlandsliefde. En
„ welke gevoelens ons Collegie verklaart
„ ten vollen goed te keuren, en als hun-
„ ne eigene en waaragtige Sentimenten be-
„ vattende, aan te neemen.

„ Vergunt ons dan, myne Heeren! U,
„ by het Heil van ons lief doch gefolterd
„ Vaderland te mogen bezweeren, by die
„ gevoelens onwrikbaar pal te blyven ſtaan
„ en in de gunſtige inwagting van den
„ Zegen des Allerhoogſten, daar in te
„ volharden, tot troost en opbeuring van
„ alle Braaven in den Lande. In die hoo-

LIII. BOEK. 1787.

„ pe, dat uwe poogingen ten beste aangewend, eindelyk eens zullen mogen bekroond worden met een gunſtigen uitſlag; en in dat zeker vertrouwen, dat „ de ondersteuning in alle uwe regtmaatige poogingen en bedoelingen, door het „ Volk van *Friesland*, indien het eenige „ waarde ſtelt op deszelfs dierbaarſte Regten, Ulieden nooit zal ontbreeken.

„ Wy vleyen ons, in onze verpligting „ als Burgers, nooit te kort te zullen ſchieten, en daar deeze verpligting, in de „ eerſte plaats, van ons vordert de bevordering van het Heil des algemeenen Burgerſtaats, zo maaken wy geene zwaarigheid om aan U. H. Welgeb. en Hoog. „ Ed. Geſtr. openlyk te declareeren, dat „ wy, in onze betrekking, als Hoofden „ der Schuttery van deeze aloude Stad, „ zo voor het heil van deeze Stad als van „ dit Land in 't algemeen, op het voetſpoor onzer dappere Voorouderen, en „ ingevolge van het eeuwig Verbond der „ Unie, Goed en Bloed veil hebben."

Tot welk eene hoogte van Vaderlandſchen yver de Geesten in deeze Academieſtad waren opgewonden; welk aandeel eenige Hoogleeraaren en het meerendeel der Letteroefenende Jeugd in de zaaken des Vaderlands, reeds in den voorleden Jaare nam, heeft ons Geſchiedblad ontvouwd (*). Dit hadt, ten deezen Jaare, een geweldige nafleep, en, ingevolge onzer toezegginge, moest

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 154.

moet zulks hier vermeld worden. De zonderlingheid van den geheelen toedragt zal een eenigzins breedvoerig verslag regtvaardigen.

Vertoog der Curatoren van de *Franeker* Academie aan de Staaten.

Ten grondslage strekte het Vertoog door Curatoren van de *Franeker* Hoogeschoole, op den eersten van Lentemaand, ter Staatsvergaderinge ingediend. Eene verkorte opgave van 't zelve zal ons toonen uit welk een oogpunt die Schoolbezorgers of Schoolvoogden het gedrag eeniger Hoogleeraaren, en dat van veele Academieburgeren beschouwden, en beschouwd wilden hebben door 's Lands Staaten. — Zy vangen aan met op te merken, dat reeds voor lange in *Franeker* een Vrycorps was opgerigt; doch dat, dewyl de Studenten in den beginne zich daar mede niet moeiden, die zaak buiten hun was; maar hoe, in den voorleeden Jaare, eenigen zich in den Wapenhandel oefenden, en desgelyks Leden van de daar opgerigte *Fraternitelt* geworden waren. Dit gedrag der Studenten keurden zy strydig met het oogmerk van de oprigting der Academie, strydig met de Grondwetten daar vastgesteld, die de Letteroefenende Jeugd, de kleeding der Krygslieden verboden, als mede het draagen van Wapenen, uitgenomen wanneer zy op reis gingen. Desgelyks wraakten zy, dat deeze Academie Jeugd dagelykſche Gezelschappen hieldt met Leden der Schutterye en van het Vrycorps; Gezelschappen hoofdzaaklyk ingerigt om Stukken tot de Staatkunde betrekkelyk te leezen en te verhandelen.

LIII. BOEK. 1787.

Dan dit was het minſte. Het waren niet alleen de Studenten, die zich in de Burgerſocieteit begaven, maar ook zommige Hoogleeraars hadden zich als Leden van Eer van het Exercitie Genootſchap der Stad laaten inſchryven, en waren daar door Leden van de Fraterniteit geworden, in welke zy ook daadlyk verſcheenen. Ja eenigen hunner ontzagen zich niet „ om in „ die Verzameling van Studenten, Burgers „ en Ingezetenen van *Franeker*, waar on„ der ook zommigen van de geringſte „ Clasſe, Couranten, en andere Stukken, „ waar in niet alleen particuliere Perſoo„ nen, maar zelfs de Souverain van *Fries„ land*, op eene onvergeeflyke wyze, ge„ hoond werden, aan de vergaderde me„ nigte voor te leezen."

Een gedrag door hun voorgeſteld, als geheel vreemd van de Pligten op de Hoogleeraaren rustende, en ſtrydig met de bezwoorene Academie Wetten, als mede dat, in allen gevalle, de voorgemelde zaaken zeer weinig eerbied en hoogagting, welke ieder Ingezeten verpligt is aan de Hooge Regeering toe te draagen, aan den dag legden.

Wanneer zy dit in overweeging namen, werden zy met innige droefheid aangedaan: „ want," dus boezemden zy hunne klagten uit, „ welke vorderingen zal de „ Jeugd op de Academie maaken, en hoe „ zal zy aan de onkosten door de Oude„ ren aan hun beſteed voldoen, indien de „ Wapenen in plaatze der Boeken, behan„ deld

„ deld worden; en dat de tyd, die hun daar van overſchiet, wordt doorgebragt „ in Gezelſchappen, dewelke aanleid.ng „ geeven kunnen om hun deel te doen „ neemen en party te doen kiezen in on- „ eenigheden, die thans maar al te zeer „ ons ongelukkig Vaderland verdeelen? „ Hoe durft men zich belooven, dat 'er „ goede Regenten, goede Leeraars, goe- „ de Regtsgeleerden, goede Ingezetenen, „ zullen gevormd worden, uit Jongelin- „ gen, die hunne Studien naalaaten, en „ op welker gemoederen, dewelke in die „ Jaaren voor alle indrukken zeer vatbaar „ zyn, dagelyks gewerkt wordt om aan „ hun het gedrag der Regeeringe als on- „ deugend of beſpotlyk af te maalen; te „ meer indien zulks geſchied door die gee- „ nen, die van wegen de Staaten geſteld „ worden, om hunne eigene Kinderen, en „ die hunner Ingezetenen tot de Studien „ op te leiden, hunnen Geest tot de goede „ Zeden te vormen, en hun hoogagting „ en eerbied voor de wettige Regeering „ in te boezemen? En welke Ouders en „ Voogden, voor al uit andere Landen, „ zullen hunne Kinderen of Pupillen dur- „ ven zenden na eene Academie, waar „ de Jeugd zich met Politieke zaaken be- „ zig houdt, en aangezet wordt om daar „ in deel te neemen?'

LIII. BOEK. 1787.

Door deeze en andere redenen bewoogen, hadden zy den Profeſſor in de Regten, JOHANNES VALCKENAAR, thans *Rector Magnificus*, voor zich doen komen, en

LIII. BOEK. 1787.

heer deeze zaaken voorgehouden; met vermelding, dat zy gehoord hadden, dat Hy, benevens de Hoogleeraars GADSO COOPMANS en TH VAN KOOTEN, de eerſte Profeſſor in de Geneeskunde, en de laatſte in de Fraaije Letteren, Leden van de *Fraterniteit* waren, zich ſchuldig gemaakt hadden aan de voorgemelde bedryven, welke zy vermeenden ten uiterſten nadeelig te weezen voor den luister der Academie. — In welk onderhoud zy VALCKENAAR, als Profeſſor, waarſchuwden zich daar van zorgvuldig te wagten, en als *Rector Magnificus* gelastede zorg te draagen, dat zulks door geene andere Academie Burgers geſchiedde; op dat zy niet genoodzaakt mogten worden, tot hun leedweezen, zodanige maatregelen te neemen, als zy ter voldoening aan hunnen pligt en tot bewaaring van de rust der Academie meenden te behooren.

Wel verre dat dit vermaan en bevel ingang vondt, verergerden, gelyk zy ſpraaken, de zaaken, van dag tot dag. Korten tyd naa dit onderhoud met den Hoogleeraar VALCKENAAR, werden zy verwittigd dat de Profeſſor MANGER zich als Lid der Fraterniteit hadt aangegeeven, en die Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, „ zodanige Drinkgelagen van allerhande „ ſoort van Menſchen bywoonde."

By dit meer algemeene voegden de Curatoren deeze bepaaldere Beſchuldigingen tegen de Hoogleeraaren VALCKENAAR, COOPMANS en VAN KOOTEN, welke wy met de eigene woorden zullen vermelden.

den. —— „ De Professor VALCKENAAR, LIJU
„ aan den welken wy zo duidelyk onze BOEK.
„ meeninge hadden voorgedraagen, bleef ——
„ Lid en Directeur van dat Gezelschap, 1787.
„ het welk mede door hem opgerigt en
„ met eene Redenvoering ingewyd is; en
„ die zelfde Persoon, die als Rector thans
„ de eerste in rang is van de gansche Aca-
„ demie, die aldaar uit naam van den
„ Souverain deezer Provincie regt spreekt,
„ die in zyne qualiteit als Professor en
„ Doctor het regt heeft den Catheter te
„ beklimmen, die zelfde Persoon vergeet
„ zich zelven en zyne qualiteit in zo ver-
„ re, dat hy in die Fraterniteit, een plaats
„ daar Wyn, Bier, en Sterkedrank getapt
„ wordt, een stoel of tafel beklimt, om
„ van daar aan de vergaderde Broeders zaa-
„ ken voor te leezen, die hun niet be-
„ treffen, en mogelyk niemand, die daar
„ tegenwoordig is, aangaan.

„ De Professoren COOPMANS en VAN
„ KOOTEN waren, *vóór* onze waarschuwinge
„ aan den Professor VALCKENAAR, Leden
„ der Fraterniteit en van het Vrycorps, en
„ bleeven *naa* dezelve zulks insgelyks. —
„ Tegen den tyd der Stemminge van de
„ Volmagten ten Landsdage presenteerde
„ de eerste, benevens anderen in qualiteit
„ als Gecommitteerden van het Vrycorps,
„ een Request aan de Vroedschap van
„ *Franeker*, met verzoek, dat de Vroed-
„ schap hunne Committenten ten Lands-
„ dage geliefde te gelasten, om de zaaken
„ ter Staatsvergaderinge daar heen te diri-

LIII. BOEK. 1787.

„ geeren, dat zekere twee Plakaaten, in „ de maand September des voorleden Jaars „ geëmaneerd, ingetrokken, of ten min„ ſten gealtereerd wierden; en, of zulks „ niet genoeg ware, zondt gemelde Pro„ feſſor, in die zelfde qualiteit, Copien „ van dat Request aan veele Schutteryen „ en Exercitie Genootſchappen in deeze „ Provincie, met bygevoegde Misſives om „ hun aan te maanen deeze demarches te „ volgen. —— Schoon het nu mogelyk „ is, dat de onkunde van denzelven, en „ zyne Medegecommitteerden, in het Staats„ regt deezer Provincie, zo verre gaat, „ dat hun onbekend is, dat de Volmag„ ten ten Landsdage zonder eenige Rug„ geſpraak of Reſtrictie moeten gecommit„ teerd worden, is het egter zeker, dat „ dit gedrag aan den dag legt een geest „ om zich met zaaken, waar mede zy „ niets te doen hebben, te bemoeijen.

„ Ziet daar, Edel Mogende Heeren!" dit is het ſlot deezer merkwaardige voor„ dragt, „ een tafereel van den tegenwoor„ digen toeſtand van U Ed. Mog. Hoa„ geſchoole. U Ed. Mog. kunnen ligt„ lyk oordeelen, hoe hartgrievend het „ voor ons zyn moet, dat aan onze Ver„ maaningen, die wy wegens de verplig„ ting, die op ons ligt, hebben gemeend „ te moeten doen, zo weinig gehoor ge„ geeven is, en dat de zaaken, zedert „ dien tyd, eerder verergerd dan verbeterd „ zyn. Wy zouden ons egter dit kunnen „ getroosten, indien wy niet voorzagen,

„ dat

„ dat de zaaken, die thans daar gebeuren, LIII.
„ noodzaaklyk het verderf der ganſche BOEK.
„ Academie moeten naa zich ſleepen. En ——
„ 't welk nog veel meer te duchten is, 1787.
„ dan dit alles, dat der Jeugd, wier geest,
„ daar, waar zy ten goede diende gevormd
„ te worden, in den grond bedorven
„ wordt, door haar op valſche voorgeeven,
„ een afkeer en kleinagting voor
„ den Souverain des Lands in te boezemen. Want wat kan daar toe meer aanleidings geeven, dan dat zy, door die
„ geenen, die uit den aart van hunnen
„ post en betrekking, allen invloed op hun
„ moeten hebben, hooren leezen, of verzekeren, dat de Bevelen van hun Ed.
„ *Mogenden gegeeven, kwaad en verkeerd*
„ zyn; en dat zy *zien*, dat hunne Leermeesters zich met allen yver bevlytigen
„ om die te ſugilleeren, ja zich bemoeijen om die te doen veranderen.

„ Te regte heeft men daarom op alle
„ Academien gewaakt, dat niet alleen de
„ Leden en het Gedrag der Profeſſoren
„ zuiver en onbevlekt was; maar ook,
„ dat door dezelven geene Politieke Sentimenten aan hunne Leerlingen worden
„ ingeboezemd, die tegen *'s Lands* Conſtitutie en de Beſluiten der Heeren Staaten aanloopen. En, wanneer zulks gebeurde, heeft altyd de Souverain daar
„ tegen, ook tegen Hoogleeraaren van de
„ uitneemendſte Geleerdheid en Beroemdheid, ten allerernſtigſten voorzien: een

LIII. BOEK. 1787.

„ bekend voorbeeld van voorgaande tyden „ ſtrekt daar van ten bewyze.

„ Dit alles, Ed. Mog. Heeren! heeft „ zodanigen indruk op ons gemaakt, dat „ wy ons eenpaarig verpligt gevonden heb„ ben hetzelve te brengen ter kennisſe van „ U Ed. Mog.; ten einde door Hoogst„ dezelve daar omtrent zodanige middelen „ worden beraamd als tot behoud der Aca„ demie, en het daar van afhangend wel„ zyn van Land en Kerk, zal bevonden „ worden te behooren."

Bekendmaaking der vier *Franeker* Profeſſoren daar tegen.

Naauwlyks was dit ſtuk der Bezorgeren van *Friesland* Hoogeſchoole bekend, of de vier Hoogleeraaren, daar in met groote Letteren geſpeld, deeden in de openbaare Dagbladen, eene Bekendmaaking plaatzen, zich beklaagende, dat de Curatoren hadden kunnen goedvinden om hun goeden Naam en Agting, op de ongehoordſte wyze, te beledigen, en zulks op geheel verkeerde beſcheiden: waar omtrent Heeren Curatoren vóór af geen onderzoek by de Beſchuldigden gedaan hadden; als wanneer de onwaarheid dier Aantygingen, die door geheime, doch zich ſchuilhoudende Faamrooyers hun ſcheenen aangebragt te zyn, en aldaar geloof gevonden hebben, ten volſten zou zyn gebleeken. —— Grond tot deeze beſchuldigingen hadden de Curatoren daar in gelegd, dat zy allen Leden waren van de Burgerſocieteit te *Franeker*. Een deelgenootſchap 't geen zy gemeen hadden met een acht- of tiental agtenswaardige

dige Predikanten der Hervormde Gemeentens in *Friesland*, met twaalf Leden hunner Stads Regeeringe, zo Oudburgemeesters, als Leden van de Vroedſchap, met beide Secretarisſen van de Stad en Academie, met verſcheide Volmagten ten Landsdage, met een aantal der vermogendſte Stemgeregtigde Ingezetenen, met alle de Officieren van de *Franeker* Schutterye en met bykans alle aanmerklyke Burgeren dier Stad. LIII. BOEK. 1787.

De vier Hoogleeraars, ten vollen begrypende het gevaar, waar in hunne Eer gebragt was door deezen Brief van Curatoren, en verzekerd, dat deeze zaak, in haaren aart en gevolgen, niet zou naalaaten, zo *in Friesland, als in andere Gewesten*, het ſterkſt gerugt te maaken, en het grootſte opzien te verwekken, verklaarden, dat zy, tot handhaaving van hunne zo zeer geſchondene goeden Naam, alle zodanige middelen zouden aanwenden, als de verpligting van Zelfsverdeediging van hun vorderde, en het Regt hun aan de hand gaf. Weshalven zy alle hunne goede Vrienden, of die eenig belang in deeze zaak mogten ſtellen, verzogten, om zich in geenen deele, door eerroovende gerugten, die ten hunnen nadeele mogten uitgeſtrooid worden, te laaten ontrusten of voorinneemen; maar hun oordeel op te ſchorten, tot dat zy alle de Stukken, tot deeze zaak betrekkelyk, met de noodige opheldering, door den druk, onder hunne eigene Naamtekening, zouden hebben gemeen gemaakt.

Ein-

LHI. BOEK. 1787.

Eindelyk beloofde de Hoogleeraar VALCKENAAR, zich perſoonlyk aangetast vindende, wegens zyn gehouden gedrag in de *Fraterniteit*, één duizend Guldens ten behoeve der *Nederduitſche Gereformeerde Diaconie* te *Franeker*, byaldien iemand, ſlegts door twee onwraakbaare Getuigen, op eene wyze in Regten voldoende, de waarheid der beſchuldiging zou kunnen bewyzen.

Gevolgen hier van de afzetting dier Hoogleeraaren

Grievend was deeze Bekendmaaking voor de Curatoren en heeft men de daar in geſtelde ſchennis van den Eerbied dier Bezorgeren van de Hoogeſchoole aangezien als de hoofdoorzaak dat deeze vier Hoogleeraaren veroordeeld wierden; ſchoon men zulks grondde op hun Lidmaatſchap, zo in het Wapenhandelend Genootſchap, als in de Burgerſocieteit der Stad *Franeker*. Van geen der lompe beſchuldigingen, welker valſchheid zy aangetoond hadden, werd een enkel woord gerept. Mondeling hunne bezwaaren in te brengen werd hun ontzegd. Waar op zy aan Heeren Gedeputeerde Staaten van *Friesland* eene ſchriftlyke Tegenverklaaring inleeverden.

Tegenverklaaring.

Hoofdzaaklyk betuigden zy in dezelve, dat zy, in plaatze van eene regtmaatig door hun verwagte Justificatie van de zyde van hun Ed. Mogenden omtrent de ſchreeuwende ſtukken hun in den Brieve van Heeren Curatoren ten laste gelegd; doch waar van niets beweezen kon worden, hadden moeten ondervinden, dat hun Ed. Mogenden, by een Staatsbeſluit hun

hun voorgeleezen, den yver van Heeren Curatoren, hunne bekende Vyanden in dit geval, voor de Academie gepreezen, hunne gedraagingen afgekeurd en op eene politieke wyze hun beſtraft hadden; met verdere lastgeevingen en bevelen, met overleg der Heeren Curatoren vastgeſteld, en aan hun in perſoon voorgeleezen; offchoon verſcheide hunner Amptgenooten zich in 't zelfde geval bevonden, met betrekking tot de voornaamſte bezwaaren tegen hun ingebragt. LIII. BOEK. 1787.

„ Daar zy nu," op dat wy der Hoogleeraaren eigene woorden bezigen, „ by „ hunne Memorie aan hun Ed. Mog. had„ den aangetoond de onwaarheid der Fei„ ten, *tegen hun ingebragt, en verklaard,* „ dat zy, met dien blaam overlaaden, niet „ langer in hunne publieke Qualiteit kon„ den blyven leeven, vonden zy zich in „ in de noodzaaklykheid, om dit hun ge„ declareerde geſtand te doen; met byvoe„ ging, dat zy, naa deeze onverdiende „ fletriſure, waar tegen hun niet alleen „ alle redres was afgeſneeden; maar ook „ ſpeciaal aan hun, door hun Ed. Mog., „ eenige verdere Annonce en dus eene „ Justificatie, voor het oog der Natie, en „ van de Posteriteit was verboden, te veel „ gevoel van Eer hadden, om hunne Pos„ ten, welke thans door deeze behande„ ling zo zeer beklad en ontluisterd wa„ ren, te blyven waarneemen, en dat de„ zelve, van dit oogenblik af aan, hielden „ voor gereſigneerd.

LIII. BOEK. 1784.

Ingevolge van deeze Verklaaring nam dit viertal Hoogleeraars plegtig afſcheid van de Letteroefenende Jeugd. De Heer VALCKENAAR lag teffens zyn Rectoraat nedet. Groote aandoening verwekte zulks by de Academieburgers in 't algemeen. Een aantal van twee en twintig, zich door het Verbod om langer in eenig Exercitie Genootſchap, of Societeit, betrekking hebbende tot de heerſchende Geſchillen in het Vaderland, Lid te weezen, zich in hunne vryheid ten hoogſten bezwaard vindende, verklaarden afſtand te doen van het Academie Burgerſchap, met verzoek dat deeze hunne Verklaaring, by de nog overig zynde Leden van den Senaat mogt worden aangemerkt als eene voldoende beantwoording van hunne zyde op het aan hun medegedeelde Beſluit.

Afſcheid en Verklaaring eeniger Studenten.

Geheel *Franeker* moest diep deelen in den handel deezer Hoogleeraaren aangedaan. Verſlaagenheid by eenigen, woede by anderen, werd daar uit geboren. De Hoogeſchool op eens beroofd te zien van vier Hoogleeraaren, die dezelve ten cieraad ſtrekten, en door hunne bekwaamheden veel Academieburgers lokten, was een doodſteek voor veele Inwoonderen, die goeddeels, uit verſcheiden hoofde, hun beſtaan in het aantal der Letteroefenende Jeugd vinden. Met genoegzaame zekerheid kon men berekenen, dat van het tachtigtal Studenten, die 'er zich thans bevonden, geen dertig zouden overblyven. Dubbel was het verlies: de Patriotſche Studenten verlie-

Verſlaagenheid hier over in *Franeker*.

lieten deeze Hoogeſchool, de Oranjegezinden konden het in het Patriottisch *Franeker* niet houden, ten doel ſtrekkende van bykans algemeene verontwaardiging. —— De opengevalle Hoogleeraarsplaatzen aan te vullen was wel eene allereerſte pooging van Curatoren; doch dit werk ging niet vlot.

Franeker word het middelpunt van de verrigtingen der Patrioten.

Welhaast ook kreeg *Franeker* eene gedaante die luttel op eene Academieſtad geleek. De ligging dier Stad, te midden van die gedeeltens in *Friesland*, waar de Burgerwapening den meesten opgang gemaakt hadt, gevoegd by de heerſchende Gezindheid der Burgeren zelve, maakte die Stad eigenaartig het middelpunt der Patriottiſche *beweegingen van Krygs- en Staatkundigen aart.*

De Krygsraad te *Franeker* misnoegd.

Het begin hier van vertoonde zich in den aanvang van Bloeimaand, toen 'er te *Franeker* een gerugt ontſtondt, dat de Regeering van Gedeputeerde Staaten last ontvangen hadt om Krygsbezetting in te neemen. De Burger Krygsraad vroeg des opening, en bevondt dat het ingekomene ſtuk eene Bepaaling van Gedeputeerde Staaten behelsde, waar by zekere Tol, die de Krygsraad 's nagts van de doortrekkende Schippers van *Leeuwaarden* op *Harlingen* vorderde, werd opgeheeven. Dit hadt eenigen tyd in geſchil gehangen. De uitſpraak, ten nadeele van de *Franeker* Krygsraad, was genoeg, om ten deeze dage te doen verklaaren, dat dezelve niet gezind was de Order van Gedeputeerde Staaten, in dit ge-

LIII. BOEK. 1787.

geval, op te volgen. Wel begreepen zy, dat zulk eene weigering het zenden van Krygsvolk om de ongehoorzaamen te dwingen, ten gevolge zou hebben; dat, was het loopende gerugt van last om Krygsvolk ter Stede in te neemen thans niet gegrond, 't zelve egter eerlang grond zou krygen. Op deeze verwagting ſteunde de eisch des Krygsraads, dat de Magiſtraat een grooter voorraad van Kruid en Kogels in de Stad zou doen brengen.

Eiſchen des Krygsraads ingewilligd.

Dit algemeen voorſtel herhaalde eene Bezending uit den Krygsraad, 's volgenden daags, by de groote Vroedſchap, en ſtelde deeze drie punten voor. —— Het ten ſpoedigſten aankoopen van drie duizend Ponden Buskruid, nevens een daar aan evenredig getal Kanonkogels. —— Het niet inneemen van Krygsvolk in de Stad; maar volmagt aan den Krygsraad om, 't zelve koomende, des noods, geweld met geweld te keeren. —— En, in gevalle van Doortocht van Krygsvolk, 't zelve niet door de Stad; maar buiten om te laaten trekken. —— Verzoeken terſtond ingewilligd. Het eerſte werd wel bewerkſtelligd; doch het overzenden zammelde tot in 't laatſte van Zomermaand, toen de aangroeiende onlusten Gedeputeerde Staaten bewoogen om den Invoer van Kruid, Lood en alle verdere Oorlogs Ammunitie te verbieden. 't Welk ten gevolge hadt dat het Kruid voor *Franeker* beſtemd, even voor de openbaare Afkondiging van dit Verbod te *Harlingen* binnen kwam, en daar in beſlag ge-

no-

stonen werd; om 'er het Admiraliteits en Stads Magazyn, gebrek aan Kruid hebbende, mede te voorzien. —— Middelerwyl hadt men te *Franeker* niet onledig geweest; maar een Defensieweezen opgerigt, waar aan de Stadsregeering vryheid gaf om de Wallen zodanig te versterken als zy het noodig oordeelde. LIII. BOEK. —— 1787.

Niets liet men onbeproefd om daar ter Stede de Krygsdrift aan te vuuren. Geschenken der wapenhandelende Burgerye gedaan, werden overgereikt met Aanspraaken, die een dubbele kragt moesten baaren: dewyl ze vloeiden uit den mond der geweezene Hoogleeraaren COOPMANS en VAN KOOTEN. Eerstgenoemde sprak zyne *Gewapende Medeburgers, den vyftienden* van Hooimaand, op volgenden trant aan; „ Indien het immer aan hun, wier hart „ welgeplaatst is, aangenaam heeft kunnen „ zyn, den loflyken yver tot het behandelen der Wapenen, op aanmoediging „ van den Souverain deezer Provincie, „ in Ulieden te zien ontbranden, moet „ het een iegelyk, die met waare Vaderlandsliefde bezield is, die de Vryheid, „ op het bloed onzer dappere Voorvaderen gegrondvest, hoogschat, met het zuiverst genoegen vervullen, wanneer hy „ getuigen mag zyn van de groote vorderingen, welke Gylieden, in deeze allernuttigste bezigheid gemaakt hebt, en „ van de onwrikbaare standvastigheid, waar „ mede Gylieden, niet tegenstaande de onderscheidene beletzelen, die Ulieden in Aanspraak van COOPMANS en *Franekers* Schutters.

LIII. BOEK. 1787.

„ den weg geworpen worden, in dezelve „ voortgaat.

„ Gy hebt gezien, myne waarde Mede„ burgers! met welke blyken van goed„ keuring deeze uwe poogingen, by alle „ Weldenkenden zyn beademd. Gy hebt „ ondervonden met welk eene milddaadig„ heid een iegelyk uwer braave Medebur„ geren, dezelve heeft getragt te onder„ ſteunen.

„ De Krygsbanier, onder welke Gylie„ den uwe Wapenen aangordt, en veele „ noodwendigheden, zyn de aanmoedigen„ de blyken van de Vaderlandsliefde, en „ van het bezef van de nuttigheid der Wa„ penoefenig, die het hart onzer weldenkende Vrouwen bezielt. —— Deeze „ dag leevert ons nieuwe bewyzen op van „ de zugt onzer Stadgenooten, om niet „ alleen deeze vrywillige Schutterye van „ noodzaaklykheden; maar tevens van het „ geen dezelve luisterryker kan doen voor„ komen, te voorzien. —— Deeze Hoe„ den —— Deeze Schouwderſtukken —— „ Draagband, en wat dies meer zy, too„ nen dat de milddaadigheid haare handen „ met blydſchap ontſluit van 't geen Ulie„ den aangenaam kan zyn. —— Deeze „ Stok, een Geſchenk van den Heer JAN „ BOLTS, voorheen Secretaris onzes Ge„ nootſchaps, thans na het Vryheidlievend „ *Holland* vertrokken, bewyst ons, dat „ zelfs zy, die afweezig zyn, niet nalaa„ ten Ulieder nuttige Oefeningen te on„ derſteunen.

„ Ont-

„ Ontvangt dan, waarde Medeburgers! LIII.
„ deeze Vercierzelen als blyken van de BOEK.
„ toegenegenheid uwer Medeſtanderen. Ik ——
„ zou uwe bekende Vaderlandsliefde te 1787.
„ kort doen, indien ik Ulieden dezelve
„ ter aanmoediging, om in de Wapenoe-
„ fening te blyven volharden, wilde voor-
„ ſtellen. Edeler beginzels bezielen uwen
„ Geest, en Gylieden bezeft met my het
„ nut, 't welk in dezelve, ter handhaa-
„ ving der algemeene Veiligheid gelee-
„ gen is.

„ Deeze heilzaame en vrye Mannen paſ-
„ ſende Oefening immers was het, die
„ onze Voorvaderen aan het juk hunner
„ Geweldenaaren onttrok; die de Godlyke
„ Vryheid op deezen gezegenden grond
„ haaren zetel deeet vestigen, en tegen de
„ ondermyningen van list en geweld be-
„ veiligde. —— Deeze is het, en deeze
„ alleen, waar door de Vryheid van een
„ Volk bevestigt of herkreegen wordt, en
„ die, ten allen tyde, de ſterkſte breidel
„ is voor Heerschzugt en Dwinglandye.
„ Zonder deeze viel het den Overheerſcher
„ ligt zyne godlooze oogmerken te berei-
„ ken, uwe vrye halzen onder zynen ge-
„ vloekten yzeren ſcepter te doen bukken,
„ en Ulieden, uwe Vrouwen en Kinde-
„ ren, tot werktuigen zyner boosheid, of
„ tot elendige Slaaven te vernederen.

„ *Friezen!* gevoelt Gylieden niet uwe
„ harten ontbranden ter bewaaringe van
„ die dierbaare weldaad Ul. door den moed
„ uwer Vaderen geſchonken? — Gevoelt

LIII. BOEK. —— 1787.

„ Gylieden niet, hoe ondraagelyk het zyn
„ zou, in de kluisters van éénen, of het
„ geene nog haatlyker is van onderſchei-
„ dene Dwingelanden, een leeven te bly-
„ ven voortſleepen, 't welk duizendmaal
„ beklaagenswaardiger zyn zou dan een
„ roemrugtige dood? —— Het vuur, dat
„ uit uwe oogen ſchittert, de aloude Voor-
„ vaderlyke dapperheid, die zich zo glans-
„ ryk op uw gelaad vertoont, overtuigt
„ my dat Gylieden het gevoelt.

„ Welaan dan, dat Gylieden de Slaa-
„ vernye nimmer dan by naam moogt ken-
„ nen! De Almagtige GOD, de GOD der
„ Vryheid, die dit Gemeenebest zo zigt-
„ baar in haare beſcherming neemt, zegene
„ uwe loflyke poogingen! — Vaart voort
„ U in ſtaat te ſtellen, uwe Vryheid, te-
„ gen wien hy ook zyn moge, kragtdaa-
„ dig te verdeedigen. —— Gehoorzaamt
„ de wyze en heilzaame Wetten van dit
„ Land, en beſchermt ze. —— Eerbiedigt
„ uwe Vertegenwoordigers, 's Lands trou-
„ we Vaderen, die, volgens Eed en Pligt,
„ ter handhaavinge van dezelve verbonden
„ zynde, deeze Wetten tot heil des Volks
„ doen werken. — Wederſtaat, met alle
„ uwe magt een iegelyk, die of uit heersch-
„ zugt, of uit belang, derzelver luister
„ zou tragten te verdooven, of derzelver
„ vermogen kragtloos te maaken. ——
„ Bezeft de verpligting, die op Ulieden
„ ligt om uwe Kinderen, die U op dee-
„ zen vryen grond gebooren zyn, in dee-
„ zé Vryheid tot mannelyken ouderdom

„ te

„ te bewaaren, en draagt de vertroosting, LIII.
„ van als vreedzaame Burgers; maar te- BOEK.
„ vens als Handhaavers van uwe Regten, ——
„ en van die der Naakomelingſchap ge- 1787.
„ handeld te hebben, met U weg na za-
„ liger Gewesten."

COOPMANS geweezene Amptgenoot, VAN KOOTEN, voerde, in dichtmaat, *de braave ontwaakte Friezen*, ten dien zelfden dage, deeze Aanmoediging toe. Aanſpraak van VAN KOOTEN.

Gy, braaven! die aan 't Vaderland
Ten ſchrik van Aardsgeweldenaaren,
Uw dienst en leeven hebt verpand,
En heerschzugt in den ſchild durft vaaren
Gy, die de Vryheid, 't edelst goed,
Door God den Sterveling gegeeven,
Verdeedigen wilt zelf met uw bloed
Of tevens met de Vryheid ſneeven.
Hoe juicht ons hart, ó ed'le Schaar!
Als we u het wraakzwaard aan zien gorden,
En, met veragting van 't gevaar,
Ter vestiging van Wet en Orde
De Wapens grypen in de vuist,
Om, daar de nood u roept, te ſtreeven
En elk, die 't Recht des Volks vergruist,
Den langverdienden dood te geeven.
ó Deugd, ó Heldenmoed! ik zie —
'k Herken in u het kroost dier Braaven,
Dier altyd vrye Frieſen, die
Wel eens getrapt, maar nimmer Slaaven,
Als Leeuwen, met vernieuwden moed
Elk, die de Vryheid aan dorst randen
Verdelgden; 'k zie nog 't ſtroomend bloed
Van hun geſneefde Dwingelanden.

LIII. BOEK 1787.

ô Ja! die zelfde gloed, dat vuur
Gloeit nog. ô Braaven in uw harten;
Die drift zal u, in 't hachlykst uur
Voor Vryheid ook den dood doen tarten.
ô Ja! ik zie 't; uw heldenblik,
Door wraak ontvlamd, ſchiet blixemſchigten: —
Haast zie 'k uw Haateren, met ſchrik
Vervald, voor uw banieren zwigten.
ô God! dat eens die blyde ſtond
Aan purp'ren kimmen op moog' daagen,
Dat Frieslands vrygevogten grond
Geene and'ren moog dan VRYEN *draagen!*
Intuſſchen zien we, in 't hart verheugd
ô Braave, ô ed'le Vryheids Zoonen!
Met wellust neder op uw Deugd,
En poogen zulks door daân te toonen
Wilde u onlangs het ſchoonſt Geſlacht
Het ſchoonſt bewys van Agting geeven;
En toonen hoe het Mannen agt
Die Vryheid ſchatten boven 't Leeven,
Thans ziet ge u Braaven! weer vereerd
Met cierſels, die een Krygsman voegen
Een blyk hoe elk uw moed waardeert
En in uw Waap'ning ſchept genoegen.
Ontvangt, ô Broeders! uit ons hand
Die tekens van der Braaven agting
En, roept de nood van 't Vaderland,
Voldoet uw Pligt, en ons verwagting.
Zo mooge uw vuist der Dwinglandy
Den yz'ren ſcepter haast ontwringen —
En Frieslands Burgers vry en bly
Uw lof en dien der Vryheid zingen (*).

On-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XII. D. bl. 1101. en 1107.

Onder deeze woelingen viel het aanhouden der Prinsesse van *Oranje* voor, 't geen gelegenheid gaf tot de hoogloopende Geschillen ter Algemeene Staatsvergaderinge, en waar in, door de Stem van *Friesland*, de meerderheid tegen *Holland* was gekant (*); gelyk die, ten opzigte der toelaatinge van de Afgevaardigden uit de Stad *Utrecht* ter Algemeene Staatsvergadering in 't einde zich ook tegen *Holland* verzette (†). Deeze Stem aan de andere zyde vallende, zou eene geheel andere gedaante aan het netelig beloop der zaaken geeven, en zogt men dit, zo zommigen willen, door Geweld uit te voeren.

Friesslands stem ter Algemeene Staatsvergaderinge tegen *Holland*.

Ten bewyze hier van brengt men by een *onderschept Plan*, *in 't Fransch* opgesteld, uit *Holland* overgezonden, van deezen inhoud. „ Zo veel men naar waar„ schynlykheid kan opmaaken, zal *Pruisen* „ volhouden, het geen de *Fransche* Party „ in de Republiek zou kunnen vernietigen: om dat *Frankryk*, by gebrek aan „ Geld, haare Party door middel van Wapenen niet lang staande kan houden. „ En de wending, die de Koning van „ *Pruisen* aan zyne oogmerken geeft, „ doet duchten, dat de Gewesten geen ge„ meene zaak zullen maaken. 't Geen de „ inval aan den *Gelderschen* kant gemaklyk „ zou doen worden. Daarenboven staat „ het te vreezen, dat de Stadhoudersge„ zin-

Een onderschept Plan der *Frieschbe* Patriotten.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 61.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 330. 335.

LIII. BOEK. 1787.

„ zinde Ariſtocraaten, zich zullen vereenigen met eene vreemde en geduchte „ Mogenheid, om dezelve het hoofd te „ doen bieden aan de beloofde en betoonde beſcherming van *Frankryk*.

„ Om dit oogſchynlyk gevaar te voorkomen, moet men werken om de Meerderheid te bekomen ter Algemeene Staatsvergadering, om te meer magts te hebben, en dus de andere Gewesten te kunnen dwingen om zich tegen allen aanval te verzetten. —— Het éénig middel om dit te bereiken, is in *Friesland* te werken en daar in te ſlaagen, door het geweld der wapenen, ondanks de genomene voorzorge.

„ De Ridder DE TERNANT, die agter het geheim der zaaken is, moet met drie of vier Hoofden van onze Party in *Friesland* ſpreeken, en beproeven of men niet op éénmaal eene Omwenteling bewerken kan, welke ons de Meerderheid ter Algemeene Staatsvergadering zal doen hebben. Deeze daar zynde, konden wy de Staatsleden van *Amersfoort* ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden uit zetten. Dan zouden wy de Meerderheid hebben van Vyf Provincien; eene duurzaame Meerderheid, offchoon ook *Friesland* naderhand veranderen mogt; 't geen de Stadhouderlyke Party voor altoos zou vernietigen, en de *Franſche* Party en Invloed vestigen: dewyl *Pruiſen* als dan daadlyk weerſtand zou krygen, daar ze thans ſteun vinden zal.

„ De

„ De middelen om in *Friesland* te wer- LIII.
„ ken, zyn niet in grooten getale. Ik BOEK.
„ ken 'er ſlegts twee. Het eene is zich ——
„ daar met geweld in te dringen, en ge- 1787.
„ lyktydig met geweld op verſchillende
„ plaatzen te werken. De Gewapende
„ Burgers konden zich dan, in weerwil
„ van het Verbod der Staaten, vereenigen.
„ En, zo door dit middel de Omwenteling
„ gelukte, moet men hun, die onze Party
„ verlaaten hebben, niet ontzien.

„ Om het Volk genoegen te geeven,
„ moet men ieder perſoonlyk doen ſtem-
„ men, waar door men de magt der Ari-
„ ſtocraaten en Familien zal vernietigen.
„ Die van onze Party, welke verliezen
„ zouden, *moeten beloond worden, en*
„ twee Millioenen van *Frankryk* zullen
„ daar toe meer dan toereikend zyn. De
„ Heer TERNANT kan daar van, aan hun,
„ op welken men ſtaat kan maaken, ver-
„ zekering geeven,

„ Indien de Omwenteling thans niet kan
„ bewerkt worden, zal men trachten de
„ Vyandlykheden der *Pruiſſen* op de lan-
„ ge baan te ſchuiven. *Holland* heeft daar
„ toe duizend wegen, en als dan moet
„ men wagten tot den dag, op welken
„ men de nieuwe Leden van den Staat
„ ſtemt, 't geen gewoonlyk in de Dorps-
„ kerken geſchiedt. De Gewapende Bur-
„ gers moeten dan op alle Plaatzen de Ker-
„ ken omcingelen, tot Gecommitteerden
„ ten Landsdage benoemen, die zy willen,

LIII. BOEK. 1787.

„ én deeze Benoeming door middel der „ Wapenen doorzetten.

„ De Heer TERNANT moet op dit plan „ werken. Hy zal ook ſteun vinden in „ het Landſchap *Drenthe*, ingevalle men „ Auxiliaire Burgers noodig hadt, om het „ voorbeeld te geeven in 't Zuiden der „ Provincie.

„ Het noodige Geld wordt reeds in de „ Provincie van *Friesland* gevonden, en „ de rest te *Amſterdam*, op het gewoon „ Comptoir.

„ De arbeid moet ten uiterſten voort- „ vaarende zyn; de tyd dringt. — Een „ uitvoeriger Plan zal morgen vertrekken, „ met den vertrouwden ..... De Heer „ TERNANT moet vooral *niet* ſpreeken in „ vertrouwen, dan met hun, welke E. „ M. B — hem raaden zal (*)."

Men legt zich in *Friesland* toe op de behandeling des Geſchuts. Verbod daar tegen.

Wat 'er van dit ontwerp moge weezen, laaten wy aan zyne plaatze, voortvaarende met bedryven te melden, die meer dan woorden betekenen. Het ontwerp der Studenten te *Franeker* om een Genootſchap Artilleristen op te rigten, was te niet geloopen; dan het daarſtellen van Burgers, die met Geſchut konden omgaan, geenzins uit den zin gezet. Een gedeelte van het Wapenhandelend Genootſchap van *Barradeel* werd tot het Geſchut beſtemd, en in de behandeling daar van onderweezen, zo dat zy, in 't laatst van Zomermaand, in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4948.

in 't Dorp *Minnertsga*, voor de eerſte reize, hunne bedreevenheid in 't afvuuren in 't openbaar toonden. —— Die van *Menaldumadeel*, zich desgelyks twee ligte Stukjes aangeſchaft hebbende, wilden in dit bedryf te *Beetgum*, de *Barradeelers* volgen; doch een Verbod der Staaten, tegen dit behandelen des Geſchuts onder de Vrycorporisten, deedt zulks ſtaaken (*). LIII. BOEK. —— 1787.

Hoe te *Franeker* ontdooken.

Dit Verbod wist men te *Franeker* te ontduiken, met te beweeren, dat het alleen zag op Exercitie Genootſchappen, maar niet op Schutteryen: waarom allen, die onderwys in de behandeling des Geſchuts begeerden, en geen Schutters waren, zich als Leden van Eer der Schuttery lieten opſchryven, *en in de behandeling des Geſchuts leſſen namen van te dier Stede ontbodene Overyſſelſche en Utrechtſche* Kanonniers.

Artilleristen door Staaten van *Friesland* verzogt en verkreegen.

Met grooten weerzin zagen veelen deeze behandeling des Geſchuts; en lieten niet na den Staaten onder 't oog te brengen de onvermydlyke noodzaaklykheid om *Friesland* van een Compagnie bekwaame Artilleristen te voorzien. De Gewapende Burgers ſtonden hier door eene overmagt op het Krygsvolk te krygen, en de kans zeer hachlyk te doen worden, wanneer men, zonder Geſchut, meer of min verſchanſte en daar van voorziene Genootſchappers zou moeten aantasten. Men herinnerde zich met ſchrik den Graave VAN EFFEREN door

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXV. D. bl. 148.

LIII. BOEK. 1787.

door de *Utrechtſche*, met Geſchut voorziene Burgers uit het veld verdreeven. Staaten van *Friesland* verzogten des om Artilleristen, en hun verzoek werd gehoord. Schoon deeze Party zich naderhand beklaagde, dat de Artilleristen niet eenige Hauwitzers, met de daar toe behoorende Ammunitie hadden kunnen medevoeren, zich verbeeldende, dat men daar door de naderhand ontſtaane beweegenisſen mogelyk zou hebben kunnen voorkomen; voor reden geevende, dat men van den anderen kant niet weinig ſteunde op 't gebrek aan dusdanig een voorraad in 's Landſchaps Ammunitie Huis, en teffens wist dat dit gebrek zeer bezwaarlyk zou zyn aan te vullen: dewyl de gewapende Vaartuigen op de *Zuiderzee*, door hun met den naam van *Zeeſchuimers* beſtempeld (*), in ſtaat waren allen toevoer van Geſchut en de overige Krygsbehoeften, uit andere Gewesten, ten onderſtand der *Frieſche* Meerderheid, te beletten. Terwyl *Holland* en *Overyſſel*, aan de Minderheid allen mogelyken byſtand in Volk, Geld en Krygsgereedſchap beloofden, en deels toeſchikten.

De denkwyze der Meerderheid in de Staatsgeſchillen.

Thans kwamen ter Algemeene Staatsvergadering in overweeging de voorgeſlaagene Bemiddeling van *Frankryk*, en andere Nabuurmogenheden, als mede de Satisfactie door den Koning van *Pruiſſen* gevorderd, we-

(*) Wat zy des wilden in 't werk geſteld hebben, is door ons reeds geboekt in onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 410.

wegens het aanhouden der Prinſesſe, waar van wy 's Lands algemeene zaaken behandelende, in 't breede geſprooken en de ſtrydigheid van 't begrip der *Frieſche* Meerderheid met dat van *Holland* vermeld hebben. Van de Tegenverklaaring der Minderheid hebben wy desgelyks hoofdzaaklyk verſlag gedaan (*). LIII. BOEK. —— 1787.

Sterk trof deeze ſcherpe Tegenverklaaring der Meerderheid. Weinig Leden der Minderheid, te dier Vergaderinge tegenwoordig, deedt men uitgaan, en omhelsde daar op het voorſtel van *Zevenwouden* by de vier Kwartieren. Dit voorſtel hieldt woordlyk in. „ Naardien eenige Leden „ der Staaten Vergadering deezer Provin„ cie, met naame de Heeren HORATIUS „ ALLARD HIDDEMA VAN KNYFF en „ COERT LAMBERTUS VAN BEYMA, re„ ſpective Volmagten wegens *Ferwerderadeel* en *Westdongradeel*; AREND JULIA„ NUS CAREL DE BERE, ERNST FRANS „ VAN AYLVA en JAN ROORDA, reſpec„ tive Volmagten van *Hemelumer Oldephart*, *Noordwolde* en *het Bildt*; AYSO „ BOELENS, Volmagt wegens *Oud Stel„ lingwerf*, benevens PIETER BREUGE„ MAN, REINIER VAN KLEFFENS, BROER „ FEENSTRA. HERMANUS ZACHEUS AT„ TEMA en WILLEM HOOGENBURG, re„ ſpective Volmagten wegens de Steden „ *Sneek* en *Dokkum*, in de Reſolutieboe„ ken der vier Kwartieren van Staat heb„ ben

De Minderheid ſchuldig verklaard.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 189 enz.

LIII. BOEK. 1787.

„ ben geinſereerd en vertekend zeker gelykluidend Protest en Aantekening op twee Punten van den tegenwoordigen Landdag; welke Protesten en Aantekeningen aan het Kwartier der *Zevenwouden* voorkomen, vervat te weezen in termen, die hoogst læſief zyn voor de Regeering in 't algemeen, en voor de Leden van dezelve in 't particulier, en direct geſchikt om de goede menigte te misleiden, en tegen de Regeering op te zetten; zo kan het Kwartier niet afzyn van 't zelve *Crimineel* te beſchouwen, en aan de andere Kwartieren in bedenking te geeven of van deeze Protesten en Aantekeningen geen authentique Copien behoorden geſteld te worden in handen van den Procureur Generaal deezer Landſchappe, met last om dien te nevens het Regt der Heerlykheid waar te neemen."

Eenige Leden daar van begeeven zich na *Holland* en *Utrecht*.

Naa het doen der Tegenverklaaringe, waar op een Staatsbeſluit van dien geweldigen aart volgde, begaven zich eenige Leden der Minderheid naa *Holland*, om daar met de Patriotten te overleggen wat in den thans hachlyken ſtand der zaaken te doen ſtondt. Allerwegen werden zy met blyken van hoogagting, vertrouwen en vriendſchap ontvangen; boven al te *Amſterdam*, te *Utrecht* en te *Woerden*: te laatstgemelde Stede hadden zy een onderhoud met den Rhyngraave VAN SALM en met de Heeren van het Defenſieweezen. Zy verſcheenen desgelyks ter Algemeene Staatsvergadering en

en werden zonder eenige ſtoorenis toegelaten (*). LIII. BOEK.

Kortſtondig was deeze Reis, en baarde dezelve niet weinig opziens en geſpreks, niet weinig goedkeurings en veroordeelings. Deeze Heeren kwamen tegen den twintigſten van Oogstmaand weder te rugge. *Franeker* was hunne Vergaderplaats, en zonden de Elf Volmagten van daar aan den Heere J. K. BERGSMA, als Voorzittend Lid van het Mindertal, het volgend Stuk, 't geen hunne gevoeligheid over het gebeurde kenſchetst, en teffens aan den dag legt, hoe zy op de gedaane reize, geſtyfd en geſterkt waren, om zich aan den dwang hunner Medeſtaatsleden te onttrekken. —— *Naa vermelding van het* voorgevallene ten *hunnen opzigte ten jongſten* Landsdage, en betoon van gevoeligheid, wegens de Belediging hun aangedaan in het opgemelde Staatsbeſluit, betuigden zy, op dat wy hunne eigene woorden bezigen; „ Zy meenden aan zich zelven, „ aan hunne Committenten, en aan het „ Volk van *Friesland* verſchuldigd te zyn, „ om, door dit hun Declaratoir en *Inſi-* „ *nuatie* aan hunne Medevolmagten, en „ vervolgens aan de Natie te doen zien, „ *eensdeels*, dat zy verre af waren om zich „ door Bedreigingen en Politieke Dispo- „ ſitien, van hunne Medeleden van Staat „ te laaten intimideeren, of van het voor- „ ſtaan der waare belangens af te trek- „ ken

1787. Schryven der Minderheid aan BERGSMA

(*) *Reſol.* Gen. 9 en 10 Aug. 1787.

LIII. BOEK. 1787.

„ ken — *ander deels* dat zy door deezen
„ ſtap van hunne Medevolmagten, zich,
„ op eene nooit gehoorde wyze, in hun-
„ ne vrye deliberatie en onbelemmerd ad-
„ viſeeren verhinderd ziende, ja misſchien
„ door verdere attentaaten hunne perſo-
„ neele veiligheid in gevaar gebragt, daar
„ door die reguards vermeenden aan hun-
„ ne zyde te moeten ceſſeeren, welke an-
„ derzins integreerende Leden van Staat
„ aan elkander verſchuldigd zyn, ja zelfs
„ als waren die banden verbrooken, waar
„ de Volmagten van Grietenyen en Ste-
„ den als in een gemeenſchaplyk Verbond
„ met elkander ſtaande, tot dus verre ge-
„ rekend zyn, onderling vereenigd te
„ weezen.

„ Verder oordeelden zy, dat daar nim-
„ mer aan eene Meerderheid van Staatsle-
„ den vryſtaat om een enkel Lid, wegens
„ zyn Advys, op eenigerhande wyze te
„ ontrusten of te vervolgen, het zo veel
„ te minder aan hunne Medevolmagten te-
„ gen een notabel aantal Medeleden ge-
„ oorloofd te zyn: daar juist die Minder-
„ heid van Staatsleden zich door de ſtem
„ der Natie ziet toegejuichd, en hunne
„ gevoelens voor die der Natie aangemerkt,
„ gelyk door onderſcheidene Adreſſen aan
„ haar gebleeken was. Hoedanige Adres-
„ ſen zeer menigvuldig en talryk waren
„ geweest, niet tegenſtaande men, op ee-
„ ne geheel exorbitaine wyze, door Cri-
„ mineele Informatien en Vervolgingen,
„ gegrond op zeker pretens Plakaat van

„ vyf

„ vyf en twintig September MDCCLXXVI LIII.
„ de Stem der Natie hadt onderſtaan te BOEK.
„ ſmooren, even gelyk men thans hun ——
„ Stem door middel der Crimineele Acten 1787.
„ tragtte te doen ceſſeeren.

„ Om deeze redenen, en andere ten zy-
„ nen tyde nader te detailleeren, verklaar-
„ den zy de Reſolutie van elf Augustus
„ laatſtleden, niet alleen te houden voor
„ informeel, nul en van onwaarde, zon-
„ der eenige hoegenaamde verbindende
„ kragt, ſpeciaal niet voor den Procureur
„ Generaal, of voor de Heeren van het
„ Hof Provinciaal; maar ook renverſeeren-
„ de alle form van Regeering en destruc-
„ tie voor de vryheid van Deliberatien,
„ voor Leden van Staat; gelyk zy mede
„ als zodanig voor nul en informeel zou-
„ den houden alle zodanige Reſolutien,
„ welke by hunne Medevolmagten mog-
„ ten worden genomen: alzo zy zich bui-
„ ten ſtaat oordeelden, om vry en onbe-
„ lemmerd te blyven adviſeeren, en dus
„ aan hunne Procuratien te voldoen.

„ Dat zy verder aan hunne Committen-
„ ten zouden kennis geeven van 't geen
„ aan hun, als Volmagten, was wedervaa-
„ ren, met inroeping van die Guarantie
„ en Indemniteit, welke aan hun by der-
„ zelver Procuratien was toegezegd, en
„ waar voor de Publieke trouw der re-
„ ſpective Grietenyen, wegens welke zy
„ ter Staatsvergaderinge waren afgevaar-
„ digd, was verbonden.

„ Voorts reſerveerden zy aan zich tot

LIII. BOEK. 1787.

„ reparatie van de hun aangedaane onge-
„ hoorde Belediging het gebruik van alle
„ zodanige middelen als hun tot betering
„ van deezen hoon mogten overig zyn.
„ Eindelyk, dat zy, deeze Inſinuatie
„ doende, aan den Voorzittenden Heer
„ Gecommitteerde in het Mindertal, in
„ zyne Kwaliteit, daar door wilden verſtaan
„ worden dezelve aan hunne Medevolmag-
„ ten gedaan te hebben (*)."

Het gedrag van BERGSMA in dit geval.

BERGSMA, verlegen wat te antwoorden, verſchoonde zich met te zeggen, *dat dit Stuk niet aan Hem; maar op het Landshuis, behoorde geëxploiteerd te worden.* Men herinnerde zich, dat die Heer, in den Jaare MDCCLXXVI, by de ſchreeuwende invoering, door Militair geweld, van een Nieuw Reglement te *Leeuwaarden*, zich geheel anders gedraagen, en de Tegenverklaaring der Burgerye, aan hem, als eerſten Heer van het Mindertal ten zynen Huize door Gelastigden uit de Burgery overgeleeverd, niet alleen, als die post bekleedende aangenomen, maar ook ter tafel by het Mindertal gebragt en geëischt hadt, dat dezelve in de Stukken van het Mindertal zou geplaatst worden.

De Minderheid zendt Afſchriften der Stukken aan

Ingevolge de overgeleeverde Verklaaring onthielden zich de Overleeveraars van het Landshuis. Van die Verklaaring, als mede van andere Stukken welke aanleiding tot dit voorgevallene gegeeven en daar in gediend had-

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XXXV. D. bl. 141—152.

hadden, zonden zy Afſchriften aan de Stem- geregtigde Ingezetenen der Diſtricten uit welke zy gevolmagtigd, en aan de Vroed- ſchappen der Steden *Sneek* en *Dokkum* uit welke zy gezonden waren, en vorderden van dezelve de Guarantie en Schadeloos- ſtelling, hun als Volmagten beloofd. LIII. BOEK. 1787. haare Lastgee- vers.

Een rugſteun oordeelden de *Frieſche* Patriotten in deeze Minderheid te zullen vinden. Althans zy betoonden moeds genoeg te vatten om een Adres ter tekeninge te leggen, 't welk te breed voort eene geheele overneeming, in de hoofdzaaken op deezen zin liep. „ Hoe zy zich beklaagen „ dat men zich, uit kragte van dit Plakaat, „ geregtigd oordeelde om tegen een aan- „ tal Ingezetenen, welken zich meer of „ min manmoedig mogten hebben laaten „ zien, Crimineele Informatien in te win- „ nen, en dezelve door aanklagten te ont- „ rusten, waar door alle toegang tot hun „ Ed. Mog. by wyze van Requeste, ge- „ noegzaam onmogelyk gemaakt was; want „ dat, ſchoon wel aan iederen Ingezeten „ op zich zelven, en aan erkende Lich- „ haamen, by dat Plakaat vryheid van re- „ questreeren gelaaten was, het van zelve „ ſprak, dat het, in het ſtuk van Natio- „ naale Bezwaaren en Klagten, voor iede- „ ren Ingezeten op zich zelven zeer ge- „ vaarlyk, zo niet ondoenlyk was, om „ zich deswegen aan hun Ed. Mog. te „ vervoegen, vooral wanneer dat Bezwaar „ rechtſtreeks tegen een Beſluit derzelve „ mogt zyn ingerigt, en dat ook zodanig „ eene

De *Frieſche* Patriotten leggen een Adres tot tekeninge.

LIII. BOEK. 1787.

„ eene Klagt, als nooit voor de Stem der „ Natie kunnende gelden, natuurlyk van „ zeer weinig invloeds blyven zoude. Ter„ wyl verder de bepaaling van *Erkende* „ *Lichaamen* zo duister en dubbelzinnig „ voorkwam, dat ten minſten daar onder „ het groote Lichaam der Natie niet kon „ begreepen worden. Ook hadt de On„ dervinding reeds bevestigd, dat zommige „ Ingezetenen van *Friesland* zich hadden „ zien aanklaagen om geene andere reden, „ dan om dat zy, by hunne onmiddelyke „ Repreſentanten in de Steden van *Fries*„ *land*, eerbiedige Requesten hadden inge„ leeverd; ten einde de Volmagten, die „ voor het volgend Jaar moesten geſtemd „ worden, mogten worden gevolmagtigd „ tot het verzagten of intrekken van dit „ zo zeer bezwaarend en belemmerend Pla„ kaat. Dat zy ook niet twyfelden of dit „ Adres zou ten minſten voor zommigen „ van hun wederom een voorwendzel op„ leveren, om hun, op grond dier Publi„ catie, door Dagvaardingen, Informatien „ en Aanklagten by het Hof op nieuw „ bevreesd te maaken, en, was het mo„ gelyk, van het voorſtaan der belangen „ van het Volk af te ſchrikken. Dat het „ in de bewustheid van de aanſtaande In„ quiſitien van den Procureur Generaal te„ gen hun; of zommigen hunner was, dat „ de nood van het Vaderland alleen hun „ aanvuurde om, met een rein geweeten, „ deeze Klagten en Bezwaaren, als eene „ uiterſte pooging tot redding en herſtel

„ van

„ van het zo zeer verbrooken vertrouwen, LIII.
„ aan hun Ed. Mog. in te leeveren. Dat, BOEK.
„ zo die verworpen wierden, zy onſchul- ——
„ dig zouden blyven aan de gevolgen van 1787.
„ het misnoegen, het welk zich meer en
„ meer verſpreidde. Dat zy op 't ernſtigst
„ verzogten de Intrekking van het voor-
„ noemde Plakaat, zo dat aan het Volk
„ van *Friesland* even als voorheen, werd
„ vrygelaaten den onbelemmerden toegang
„ tot hun Ed. Mog. welk Regt van iede-
„ ren Burger onafſcheidelyk was."

Voorts boezemden deeze *Frieſche* Burgers hunne klagten uit over de tooneelen van Roof, Moord, Plundering en Verwoesting, op menigvuldige Plaatzen, in andere Gewesten aangerigt „ waar toe men
„ de Militairen, en ook in 't byzonder *Frie-*
„ *ſche* Militairen, hadt weeten op te hit-
„ zen, waar tegen de Politie en Juſtitie
„ onvoldoende was, en de voornaamſte
„ waarborg aan den Gewapenden Burger-
„ arm alleen, in die akelige oogenblikken
„ moest worden toegekend. Zy herinner-
„ den zich, door de overweeging hier
„ van, en dat ook reeds eenige vonken
„ van Oproer na *Leeuwaarden*, van eene
„ talryke Krygsbezetting voorzien, waren
„ overgewaaid, hoe hun Ed. Mog. den
„ yver tot den Wapenhandel, in een voo-
„ rig tydſtip, op allerlei wyzen, hadden
„ aangemoedigd, waar door zy zich thans
„ in ſtaat bevonden om in hunne Diſtric-
„ ten de rust en goede orde te bewaaren,
„ en aan de Collegien van Politie en Ju-

LIII. BOEK. 1787.

„ ſtitie, en byzonder aan het Hof, die „ onderſteuning tot handhaaving der goede Orde en Rust aan te bieden, waar „ door *Friesland* van die yslyke tooneelen „ kon bevryd blyven."

Met naame beklaagden deeze Burgers zich wegens „ het Verbod van invoer van „ Krygsvoorraad en Geweeren, als geſchikt om het beſtaan der Corpſen te „ ondermynen, of dezelve, by gebrek aan „ Geweeren, Kruid en Lood, ten prooye „ te doen worden aan het woedend Gepeupel, of aan Militairen, die, de Subordinatie ontwasſen, de banier van Geweld en Roof, zelf in weerwil hunner „ Officieren, in deeze Provincie mogten „ onderſtaan te planten."

Inzonderheid vielen zy klagtig over de jongſte Aanſchryving, op last van hun Ed. Mog. aan de Geregten gedaan, „ inhoudende een Verbod aan alle Corpſen om met „ geen Kanon te mogen exerceeren, ſchoon „ een klein getal van Manſchappen, met „ een Stukje ligt Kanon voorzien, best „ geſchikt was om het Graauw in zynen „ dollen loop te ſtuiten."

Eindelyk beklaagden zy zich „ over dat „ gewigtig Stuk, het welk hun, zo mogelyk, nog meer ter harte ging, de ongelukkige Verdeeldheid, die 'er tuſſchen „ zommige Leden van Staat en hun Ed. „ Mog. gereezen en zo verre geloopen „ was, dat hun Ed. Mog. ter zaake van „ eenige Uitdrukkingen, in een Protest „ door die Staatsleden gebezigd, en by

„ hun

„ hun Ed. Mog. als Crimineel beſchouwd, hadden beſlooten om die Medeleden, door den Procureur Generaal te doen actioneeren. — Zy wisten niet, welke Uitdrukkingen hun Ed. Mog. misbaagd hadden; maar droegen volledig kennis van het Protest, en de aankleeve van dien, en maakten geene zwaarigheid om te bekennen, dat zy hetzelve *woordlyk* voor hunne rekening namen, en als hunne weezenlyke gevoelens behelzende, beſchouwen moesten. — Zy duchten zeer ernſtig de gevolgen, die een ſoortgelyk Voorbeeld zou kunnen hebben, wanneer eenig Staatslid door de Meerderheid wierd ontrust om eenige uitdrukkingen, door hem op zyn ſtoel als Volmagt adviſeerende, gebezigd, en zy drongen, by alles wat dierbaar was, om der gevolgen wille, en uit den grond hunner harten aan, om dit Beſluit in te trekken, en daar door deeze vreedzaame Natie niet tot Wanhoop te brengen, wanneer zy zouden moeten zien, dat hun Ed. Mog. uit eene perſoonlyke gevoeligheid eenigen van derzelver Medeleden, by hun geagt en geëerbiedigd, en als de yverigſte Voorſtanders hunner Regten en Vryheden geliefd en bemind, zouden willen beſchroomd maaken, en hun, was het mogelyk, af te ſchrikken van het voorſtaan en behartigen der belangen van het goede, vredelievende, en niet, dan in den hoogſten nood, tot Wanhoop overſlaande Volk."

LIFT. BOEK. 1787.

LIII. BOEK. 1787.

Naa deeze Verklaaring betuigden zy zich te durven vleijen, „ dat hun Ed. Mog. „ (even gelyk de Staaten van *Overyssel*, in „ een dergelyk geval, met den Ridder VAN „ DER CAPELLEN TOT DEN POLL,) van „ hunne gevoeligheid zouden afzien, en „ dat Besluit, dat hun zo zeer ter harte ging „ en bedroefde, buiten werking stellen.

„ Zy hadden," voeren zy voort, „ (gelyk alle Staatsleden van hunne Lastgeevers by de Procuratien belofte van schadeloosstelling gekreegen hadden, zo hun „ iets mogt overkomen, hun Last niet te „ buiten gaande,) even zo reeds voor lange tyd alle hulp en ondersteuning toegezegd aan die Staatsleden, *indien* zy, „ in het gebruik van regtmaatige middelen „ voor de belangen deezer Provincie mogten ontrust worden. Welke hulp en „ ondersteuning zy, op gelyken voet aan „ dezelve Heeren en aan alle braave Regenten, by herhaaling, toezeiden en aanboden. — Zich verzekerd houdende, „ dat hun Ed. Mog. even zeer als zy overtuigd waren van de noodzaaklykheid om, „ de Abuisen, welke in *Friesland* niet minder dan elders waren ingesloopen, op „ eene redelyke en den Volke aangenaame „ wyze te herstellen.

„ Het was, in dit vertrouwen, en in „ het aangenaam vooruitzigt, dat, met intrekking der twee bewuste Plakaaten van „ den vyf en twintigsten der voorleede „ Herfstmaand, als mede des Verbods van „ Invoer van Krygsvoorraad en het behan-

„ de-

„ delen van het Kanon, en de goede Har-
„ monie onder hun Ed. Mog. en de thans
„ met een Crimineele Actie gedreigd wor-
„ dende Staatsleden, ſpoedig zal worden
„ herſteld en alle oorzaak van misnoegen
„ alomme zou worden weggenomen, dat
„ zy dit Stuk aan de ernſtige overweeging
„ van hun Ed. Mog. overlieten (*)."

Deeze vervoeging aan Staaten van *Friesland*, waar van Party zelve erkend heeft, *dat dezelve zagter dan naar gewoonte was* (†); doch, ten welken opzigte onbevooroordeeldheid mag zeggen, dat Beſcheidenheid met Ernſt daar in om den voorrang dong, wrogt niets uit. De Meerderheid maakte geene verandering in de reeds genomene *of nog te neemene maatregelen. Ten bewyze* hier van ſtrekt eene genomene Proeve om te zien of eene daadlyke te werkſtelling der bedreigde Crimineele Procedures, tegen de Hoofden der Minderheid, de dus lang te vergeefsch gezogte ſchrik kon aanjaagen. Tegen den laatſten van Oogſtmaand werden de Heeren C. L. VAN BEYNA, Mr. JAN ROORDA, Mr. H. TUINHOUT, en Dr. J. DE VICQ VAN THOLEN door een Hofsbode gedagvaard, om voor het

Dit Adres werkt niets uit. Eenige Leden der Minderheid gedagvaard.

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XXXV. D. bl. 152—159.

(†) Dit zegt 'er de Schryver van de *Beroerten in Nederland* van X. D. bl. 86. Wy noemen dit de taal van *Party*, want, dit Deel deezes Werks, 't geen anders zyne verdienſten heeft, ontcierd hetzelve. Men zie de *Nieuwe Algem. Vaderl. Letteroeffeningen* IV. D. bl. 338.

LIIL. BOEK. het Hof Provinciaal op de Casteleny te *Leeuwaarden* te verschynen.

1787. Weigerend Antwoord.

Op de Dagvaarding luidde het rond en weigerend antwoord dier gedaagde Heeren; „ dat zy ten allen tyde gereed waren om „ te gehoorzaamen aan de Orders van den „ Hove; dan, daar Gedeputeerde Staaten „ hadden kunnen goedvinden, op den ze„ven en twintigsten deezer loopende „ Maand, door twee Staaten Deurwaarders „ ook aan hun te doen verklaaren, *tegen* „ *hun Geweld te zullen gebruiken*, konden „ zy zich niet veilig toevertrouwen in eene „ Plaats, opgepropt met Militie, staande „ onder de Orders van hunne verklaarde „ Vyanden, die het *Geweld* gedreigd heb„ben, en dus de Justitie wilden doen „ slaapen; daarom waren zy niet in de „ mogelykheid, om ten bepaalden tyde te „ compareeren; ten zy zodanig door hun„ne braave Medeburgeren geëscorteerd, „ dat zy in staat waren om *allen Geweld*, „ dat tegen hun zou worden ondernomen, „ te keer te gaan, waar toe zy 's Hofs na„dere Orders en Patent zouden afwagten."

Besluit om eene Staatsvergadering te *Franeker* te beleggen.

In deezen toestand hadt de Minderheid der *Friesche* Staatsleden, aan de eene zyde, een afschrikkenden spiegel in de behandeling, den *Gelderschen* met hun éénsdenkende Staatsmannen aangedaan, die toen reeds niet alleen de Staatsvergadering hadden moeten verlaaten; maar zelfs hunne Provincie, Huizen en Goederen ten prooye geevende aan openbaar Krygsgeweld. —— Aan den anderen kant vonden zy een trek-

kend

kend voorbeeld in het gedrag der *Utrechtſche* Staatsleden, die zich van de *Amersfoortſche* geſcheiden, en eene afzonderlyke Staatsvergadering aangelegd hadden. —— Althans zy beſlooten een afzonderlyke Staatsvergadering tegen den zevenden van Herfstmaand, te beleggen; ten welken einde, op den derden dier Maand, de Volmagten A. H. VAN KNYFF, A. J. C. DE BERE, J. ROORDA, A. Z. ATTEMA, P. BREUGEMAN, C. L. VAN BEYMA, E. F. V. AYLVA, B. FEENSTRA, W. HOOGENBURGH en R. VAN KLEFFENS, deeze Aanſchryving uitvaardigden. LIII. BOEK. 1787.

„ De ondergetekende Volmagten ten „ Landsdage overweegende, hoe dat de „ Meerderheid der Volmagten van Grietenyen en Steden, by herhaaling, het „ Reglement op de Regeering heeft overtreeden, alzo de Conſtitutie des Lands „ verbrooken, en de Regten des Volks geſchonden, en daar door ontwyfelbaar, „ volgens het LIX Artykel van het Reglement Reformatoir van den Jaare „ MDCCXLVIII, vervallen is van hunne „ Commisſien, en 'er dus geene wettige „ Staatsvergadering kan gehouden worden, „ dan door zodanige Volmagten, dewelke „ zich aan het bovenſtaande niet hebben „ ſchuldig gemaakt, of althans, zonder „ eenige agterhoudenheid, genegen hebben „ getoond, of nog betoonen, om de begaane Overtreedingen en ingeſloopene „ Misbruiken, daadlyk te herſtellen, en „ daar door de regtmaatig verbitterde Natie „ te voldoen. „ Zo

Uitſchryving ten dien einde.

LIII. BOEK. 1787.

„ Zo is het, dat de Ondergetekenden, „ de Meerderheid der tegenwoordige wettige Volmagten uitmaakende, door eene „ pretenſe Reſolutie van den elfden Augustus MDCCLXXXVII, zich in de vryheid van advyſeeren belemmerd, en omtrent hunne perſoneele veiligheid, (zo „ wanneer zy zich binnen de muuren van „ *Leeuwaarden* begaven,) in gevaar gebragt ziende, gezamenlyk zyn te raade „ geworden, en hebben beſlooten, om by „ proviſie de Vergadering van Volmagten „ en Gecommitteerde Staaten van *Leeuwaarden* te verleggen na *Franeker*, gelyk zy doen by deezen, ſommeerende „ diensvolgens alle hunne wettige Medevolmagten, om zich op of vóór Donderdag „ den zesden September MDCCLXXXVII, „ des 's morgens in het Huis der Academie, te vergaderen, ter beraaming van „ zodanige middelen, als ter Herſtellinge „ van de Conſtitutie, van de geſchondene „ Volksregten, en dus tot best van Land „ en Kerk, dienſtig zullen worden bevonden, met Declaratoir, dat aan alle die „ geenen, welken zich op voorſchreeven „ Tyd en Plaats zullen vervoegen, alle „ hulp, veiligheid en adſiſtentie zal worden beweezen, het welk de Ondergetekenden, op hun woord van eer, belooven, terwyl tegen de abſent blyvende „ zal worden gedisponeerd en geageerd, zo „ als zal worden verſtaan te behooren (*)."

Geen

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 6—8.

Geen twyfel valt 'er in 't minſte, of deeze te *Franeker* belegde Vergadering, werd door Party in een ongunſtig, haatlyk en misdaadig daglicht geſteld, en, naa den ongelukkigen afloop voor de Patriottiſche Party, ſmaadlyk beſchimpt (*). Dan vondt dezelve een bekwaamen en moedigen Verdediger in één haarer Leden, C. L. VAN BEYMA, die onder andere, op dit ſtuk, zich in deezer voege laat hooren. „ De „ Volmagten, die getragt hadden, de Misbruiken te herſtellen, het Reglement „ Reformatoir van MDCCXLVIII weder in „ trein te brengen, en dus aan hunnen „ Eed getrouw zyn, werden te *Leeuwaarden* met crimineele Vervolgingen gedreigd. *Het Regt van vry en onbelemmerd op de ſtoelen van hunne Committenten te ſpreeken, het heiligſte dat in* „ eene Vergadering van Regenten behoort „ te zyn, werd geweldig, quaſi onder „ ſchyn van Juſtitie, geſchonden. De „ Meerderheid, van welke zommigen misſchien van het heilloos voorneemen, om „ de geheele Republiek te vernielen, en „ te verwoesten, niet geheel onkundig en „ afkeerig waren; de Meerderheid, zo „ yverig in het vertreeden der bezwoorene „ Conſtitutie, en 's Lands Grondwetten, „ als hardnekkig in het weeren en onmo-

„ ge-

LIII. BOEK. —— 1787. C. L. VAN BEYMA verdedigt het beleggen dier Vergadering.

(*) Men vindt deeze in het hier boven bl. 57. aangehaalde Werk, als mede doorgaans in de *N. Nederl. Jaarboeken*, wanneer de Schryver, op dit onderwerp komt.

LIII. BOEK. ——— 1787.

„ gelyk maaken van alle Conſtitutioneele „ Middelen van Herſtel; deeze Meerderheid, door weinigen van het ſlegtſte „ ſoort beſtuurd, toonde in alles een opzet, om alle Volmagten, die nog voor „ de Conſtitutie van MDCCXLVIII, durfden uitkomen, te vervolgen. Zy was, „ van dag tot dag, een ſtap verder gegaan, „ en men hadt reden om van Lieden, die „ zich aan niets verbonden hielden, alles te „ wagten, wat Kwaadaartigheid en breidelloze Heerſchzugt konden uitvinden. — „ Van hier de Verlegging der Vergadering na *Franeker*, eene Vergadering, die „ door het geheele Volk byna werd erkend, „ de alleen wettige Staatsvergadering te „ weezen, en tegen welken men zich van „ de zyde der wetlooze Volmagten, niet „ dan met geweld heeft zoeken te verzetten; een geweld, dat niets tegen de vereenigde magt van het Volk zou hebben „ kunnen baaten, indien men niet, door „ buitenlandſche Magt; de geheele Republiek, ter liefde van één Perſoon, had „ doen ruineeren." —— Voorts verdeedigt de Heer VAN BEYMA de Verklaaring, dat de overige Volmagten van hunne posten vervallen waren.

Algemeenheid van het Patriotis-

Sterk is de uitdrukking des Heeren VAN BEYMA, „ dat het geheele *Frieſche* Volk „ byna de te *Franeker* belegde Vergadering erkende;" doch wordt dezelve eeniger-

(*) Men zie dit alles in 't breede in de *Verantwoording van* C. L. VAN BEYMA bl. 63—67.

germaate gewettigd, door de moedige Vereeniging van bykans alle Gewapende Burgers in dit Gewest. Uitzonderingen maaken hier de Steden *Leeuwaarden* en *Harlingen*; doch ten aanziene van de eerstgemelde Hoofd- en Hofſtad, valt aan te merken, dat de Patriottisch denkenden aldaar zich alomme door Krygsvolk omzet, en met het oog des naauwſten toevoorzigts bewaakt vonden, buiten ſtaat om eenige Vryheidszugt gevaarloos aan den dag te leggen. —— *Harlingen* was ſchaars van Patriotten voorzien, en waren, deezen uitgezonderd, de Inwoonders dier Stad, gelyk dit Boek nader zal uitwyzen, over 't algemeen, ſchoon eenigen moeds genoeg betoonden om het te willen afſchudden, geneegen tot het draagen van het oude juk. Behalven deezen voerden de *Friezen* de taal der Verklaaringe van Officieren en Honoraire Leden der Vrycorpſen in dat Gewest ter *Franeker* Staatsvergadering ingeleeverd, die een hooger toon ſloeg dan wy hoorden in het Adres der Patriotten (*). LIII. BOEK. —— 1787. mus in *Friesland*.

Zy ſpreeken in deezer voege die Heeren aan. „ Offchoon wy, geduurende veele „ Jaaren, gezugt hebben onder de only- „ delyke Overheerſching van eene Staats- „ regeering, welke tot niets anders ſcheen „ ingerigt te zyn, dan om de Vryheid, „ ons natuurlyk eigen, te verdrukken, „ geblykende uit eene reeks van Plakaaten, Verklaaring der Officieren en Honoraire Leden der *Friesche* Vrycorpſen.

Re-

(*) Zie hier boven, bl. 515.

LIII. BOEK. 1787.

„ Reſolutien, Publicatien en wat dies meer
„ is, die, in geſtrengheid voor de Orders
„ der willekeurigſte Heerschzugt niet be-
„ hoeven te wyken, en zelfs daar door
„ aan het gevoel van een Vry Volk te
„ ondraaglyker zyn, doordien zy altyd op-
„ gevuld waren met de ſchoonſchynendſte
„ woorden, en als of ze ſtrekten tot nut
„ en beveiliging der goede Ingezetenen,
„ bleeven wy egter met het taaist geduld
„ uitzien na het gezegend oogenblik waar
„ op U Ed. Mog. door kragt van reden,
„ ſteunende op de Regtvaardigheid, en
„ onderſteund door onze ſmeekingen, die
„ Pligt en Eed verbreekende Regenten zou-
„ den hebben overtuigd om tot hunnen
„ pligt weder te keeren, *en om eene vre-*
„ delievende Natie by de billyke en be-
„ zwoorene Wetten des Lands te bewaa-
„ ren. En alhoewel de allerloflykſte poo-
„ gingen van U Ed. Mog. ten dien einde
„ op de trotsheid dier Ontaarten niet van
„ dien gelukkigen uitſlag geweest zyn,
„ mogen wy ons egter met U Ed. Mog.
„ verheugen en met blydſchap erkennen,
„ in de denkbeelden, welke wy van U
„ Ed. Mog. waare Vaderlandsliefde hebben
„ opgevat, niet bedroogen te zyn.

„ Wy zien de bereidvaardigheid van U
„ Ed. Mog., om, ondanks alle overmagt
„ en hinderpaalen, ter onzer reddinge, zo-
„ danige middelen in 't werk te ſtellen,
„ welke kragtig genoeg zyn, om, onder
„ GODS Zegen, onze Vyanden te doen
„ buigen en ons te doen herkrygen die

„ Voor-

„ Voorregten, welke ons, als een vry Volk, LIII.
„ wettig toebehooren. BOEK.

„ Wy hebben ons, ten allen tyde, als ——
„ ſtille Ingezetenen gedraagen, niets liever 1787.
„ wenſchende dan naar goede Orde te lee-
„ ven. Wy hebben onze wettige en bil-
„ lyke Regenten met liefde in alles ge-
„ tragt te ondersteunen, zo verre onze
„ vermogens zulks toelieten, en daar wy
„ nog met die zelfde gevoelens bezield
„ zyn, zullen wy ons leeven nimmer ont-
„ zien, om U Ed. Mog. Burger- en Vry-
„ heidlievende poogingen, zo veel in ons
„ is, te begunſtigen.

„ Wy verklaaren alle onze voorige Be-
„ loften te herinneren en door deezen te
„ vernieuwen, en terwyl nu het tydſtip
„ daar is, dat wy moeten doen geblyken
„ de getrouwheid aan onze wettige Over-
„ heden.

„ Zo zweeren wy geene andere Over-
„ heden te erkennen dan U Ed. Mog.,
„ die zich zo mannoedig, voor de belan-
„ gen van een getrapt en getergd Volk, in
„ de breſe hebben durven ſtellen.

„ Wy zweeren U Ed. Mog. Orders
„ heilig te zullen opvolgen en naakomen,
„ die ons gegeeven worden tot Herſtel
„ onzer Regten en Vryheden.

„ Wy zweeren elkander Trouw en nim-
„ mer uit elkander te zullen gaan voor en
„ aleer wy de goede zaak hebben doen
„ triumpheeren, en deeze onze wettige
„ Overheid in vrede en rust zullen zien
„ regeeren.

LIII. BOEK. 1787.

„ Wy zweeren U Ed. Mog. Perſoonen
„ en Goederen in onze Protectie te nee-
„ men, en al het ongemak, hun door
„ het bevorderen van onze zaak overko-
„ mende, met hun te zullen deelen, met
„ beloften en aanneeminge om niet te zul-
„ len rusten vóór dat alles vier dubbeld
„ op de Bewerkers van het kwaad zal zyn
„ herhaald en gewrooken (*)."

Brief van het Defenſie-weezen van *Franeker* aan de Natie.

Op dien zelfden of nog ſterker toon was een Brief geſtemd van het Defenſieweezen der Stad *Franeker* aan de Natie ingerigt. Dezelve doorloopt het kortlings in *Friesland* voorgevallene, zints de uitvaardiging der Placaaten van vyf en twintig September des voorleeden Jaars, die zy *Bloedplacaaten* noemen, waar door zich de Vrygebooren *Friezen*, gelyk zy zich uitdrukten, „ tot „ een vernederend ſtilzwygen in hunne ei-„ gene zaak gedwongen zagen; en door „ eene ergere dan *Venetiaanſche* Reſolutie, „ eene Reſolutie waar van men vrugtloos „ in die van eenen gevloekten Hertog van „ ALBA, en in die van een Godonteeren-„ den Bloedraad, een weergaa zoekt, tot „ de volſtrekte Slaaverny gedoemd."

Zy beklaagen zich over de vrugtloos aangewende poogingen, ter Herroepinge dier Placaaten, in 't werk geſteld; hoe deeze de regterlyke Vervolging der aanzienlykſte Burgeren, die zich voor het herſtel der Vryheid in de breſe ſtelden, ten gevolge hadden; als mede over de behandeling der vier

(*) *Veraam. by* DE CHALMOT I. bl. 14 *enz.*

vier Hoogleeraaren. Een gepleegd geweld, LIII.
„ 't welk de Ingezetenen van *Friesland*, en BOEK.
„ de braave Burgery van *Franeker*, ten vol- ——
„ ſten overtuigde van de noodzaaklykheid 1787.
„ om het Geweld manmoedig te keer te
„ gaan, en de banden van Eensgezindheid
„ onder elkanderen, nog naauwer, zo mo-
„ gelyk, toe te haalen."

Voorts preezen zy de Volksvertegenwoordigers, die zich 's Volks zaak aangetrokken, en de Staaten Vergadering na *Franeker*, als de zitplaats der Vryheid en Magt, te verleggen — na *Franeker*, „ binnen zeer korten tyd, van een zo talryk „ Garniſoen voorzien, meer dan toereikend „ om de geheele Militaire Magt hunner „ geweld dreigende Vyanden af te keeren. —— *Franeker*," dus vaaren zy ten ſlotte voort, „ dat zich thans in een geduchten ſtaat van tegenweer bevondt, „ waar de Staatsvergadering dien morgen „ voor 't eerst in 't Huis der Academie „ gehouden was, en de Leden op het „ plegtigst waren heen geleid, beloofde „ zich van die Staatsvergadering de Herſtelling der geſchondene Vryheid; en „ het was 'er zo verre af dat eenige vreeze die Staatsleden of hun zou bekruipen, dat al wat Wapens droeg en de „ goede zaak was toegedaan, zich op de „ plegtigſte wyze verbonden en gezwooren hadt, niet uit elkander te zullen „ gaan, vóór zy deeze wettige Overheid „ in rust en vrede zagen regeeren, en tot „ den laatſten Man het leeven te zullen

LIII. BOEK. 1787.

„ waagen voor de bevordering en herſtel-
„ ling van dat geene, waar voor hunne
„ dappere Voorouders goed en bloed had-
„ den opgezet (*)."

Van deeze Staatsvergadering en dit hun voorneemen gaven zy by eenen byzonderen Brieve kennis aan den Burger Krygsraad der Stad *Harlingen*, met verzoek dat deeze alles zouden aanwenden, ten einde de Regeering dier Stad Volmagten ter *Franeker* Staatsvergadering afvaardigde (†).

Publicatie der *Franeker* Staatsleden, by welke zy de andere Staatsleden vervallen verklaaren.

De te *Franeker* vergaderde Staatsleden vaardigden onmiddelyk eene Publicatie uit van deezen veel beduidenden inhoud.

„ Alzo wy door veele Gecommitteerden
„ tot Volmagten van Landen en Steden,
„ die door overtreeding van door hun be-
„ zwoorene Wetten en Reglementen, thans
„ van hunne Commisſien zyn vervallen,
„ in zo verre in onze Perſoonen zyn ver-
„ volgd, dat wy onze Vergadering hebben
„ moeten verleggen na *Franeker*, zo ge-
„ lasten en bevelen wy diensvolgens de
„ Raaden in den Hove Provinciaal en der-
„ zelver Ministers, alle hooge en laage
„ Magiſtraatsperſoonen, den Procureur Ge-
„ neraal, de Grietslieden en Gerechten ten
„ Plattenlande en Steden, 's Lands Fiscaal,
„ de Commiſen en Opzienders van 's Lands
„ Middelen, alle Landſchaps en particu-
„ liere Ontvangers, de Collecteurs van de
„ Gemeene Middelen, de Leeraaren van
„ de

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 16.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 19.

„ de Hervormde Kerk en andere in deeze
„ Provincie toegelaaten, gelyk mede de
„ Commandanten der Troepes, met hunne
„ onderhebbende Officieren, ter repartitie
„ van deeze Provincie ſtaande, en gene-
„ raallyk allen, die eenige Commisſien,
„ Ampten of Beneficien bekleeden, nie-
„ mand uitgezonderd, geene andere Staats-
„ vergadering te erkennen en te reſpecteé-
„ ren, dan die welke te *Franeker* gehou-
„ den wordt, en de Orders van geene an-
„ dere te gehoorzaamen, by pœne, dat
„ tegen de Onwilligen van deeze onze
„ welmeening zal worden gedisponeerd zo
„ als in goede Juſtitie zal bevonden wor-
„ den te behooren (*)."

1787.

Daar de *Staatsleden te Franeker* vergaderd, een zo zigtbaaren ſteun vonden in de Wapenhandelende Genootſchappen, die der andere Partye zints lange tegen de borst waren, vondt deeze laatstgemelde goed, by eene breede Afkondiging, waar in het beloop des Burgerwapenhandels in *Friesland*, zints den Jaare MDCCLXXXIII, opgehaald, en het daar omtrent toegeſtaane, ingetrokken wordt. „ Dewyl zy," om de eigene woorden te bezigen, „ tot hun in-
„ nig leedweezen zedert eenigen tyd, reeds
„ hadden vernomen, dat, hoe zeer zy geen
„ wantrouwen hadden op die Ingezetenen,
„ welke, ſchoon de Geſchillen met de Kei-
„ zer waren vereffend, in de Exercitien
„ volhardden, volkomen overtuigd zynde,
„ dat

Afkondiging der Staaten te *Leeuwaarden* tegen de Burgerwapenhandel.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 21.

LIII. BOEK. 1787.

„ dat verre het grootſte gedeelte, uit zich
„ zelven, een volkomen vertrouwen op,
„ en eerbied voor hunne wettige Regen-
„ ten hadden, eenige Perſoonen tot de
„ Exercitie Genootſchappen behoorende,
„ op allerhande wyzen hadden gezogt,
„ hunne Medeleden van de eerſte oogmer-
„ ken en inrigtingen af te leiden, zich
„ aan de voorwaarden der Exercitie ver-
„ gunning te onttrekken, en tegen hunne
„ Overheden, en derzelver Bevelen en Or-
„ ders, in meerder of minder graad, te ver-
„ zetten, met dat gevolg, dat eindelyk
„ eenige Ingezetenen, door onderſcheidene
„ middelen zyn bewoogen om daaden te
„ doen, geenzins overeenkomſtig hunnen
„ Pligt; 't geen nu zo verre gekomen
„ was, dat zommige Hoofden van zulke
„ Genpotſchappen, en andere Perſoonen,
„ veele Leden hebben weeten te overreed-
„ den en te vervoeren, om de bevelen
„ van het Collegie onzer Gedeputeerden,
„ in de uitvoeringe van 's Lands Wetten
„ niet alleen te dwarsboomen; maar ook,
„ 't geen men in *Friesland* nimmer zou
„ hebben kunnen verwagten, die uitvoe-
„ ringe gewapender hand tegen te gaan
„ en te verhinderen, zoekende nu, naa
„ die misdaad begaan te hebben, overal
„ byſtand van de Leden der Exercitie Ge-
„ nootſchappen, met dien uitſlag, dat
„ zommigen derzelven, met een kwaad op-
„ zet, en andere het gewigt der zaake
„ niet genoegzaam inziende, zich door
„ hoop op voordeel of wel uit vreeze van
„ in

„ in ongenade te vervallen van die gee- LIII.
„ nen, van welken zy hun beſtaan heb- BOEK.
„ ben, laaten gebruiken om zich gewa- ——
„ pender hand op de publieke wegen te 1787.
„ vertoonen, de Paſſage aldaar te belem-
„ meren en onveilig te maaken (*).

„ Zo is 't, dat Wy, hoe zeer wy zul-
„ ke verregaande Exceſſen, niet willen
„ wyten aan de reſpective Genootſchappen
„ in 't algemeen, en veel minder aan het
„ grootſte deel van derzelver byzondere
„ Leden, en het by ons egter genoegzaam
„ vast ſtaat, dat de kwalykgezinden het
„ allermeest daar op toeleggen, om hun-
„ ne oogmerken, door dezelve uit te voe-
„ ren, en zulks doende de Conſtitutie
„ deezer *Provincie omverre te werpen*,
„ en aan de goede *Ingezetenen* te benee-
„ men hunne Vryheid en Veiligheid, wel-
„ ke zy anderzins onder de Regeering van
„ hunne Hooge Overheid en Beſcherming
„ der Wetten, gewoon zyn ſtil en gerust
„ te genieten, goedgevonden en verſtaan
„ hebben, alle Reſolutien en Beſluiten
„ door Ons genomen, waar in eenige Le-
„ galiſatie en Wettiging der Exercitie Ge-
„ nootſchappen en Vrycorpſen, of wat
„ van dien aart en onder welke Benaamin-
„ gen ook, als van Vrywillige Schutteryen
„ als anderzins, in deeze Provincie gevon-
„ den wordt, in te trekken en te vernie-
„ ti-

(*) Hier haalen zy alleen het geval aan van A. J. C. DE BEERE met de Ammunitiemeester van *Friesland*, waar over wy vervolgens zullen ſpreeken.

LIII. BOEK. 1787.

„ tigen met Ontbindinge van die Genoot-
„ ſchappen en Corpſen, en verbod aan
„ dezelve, en de byzondere Leden daar
„ van, om zich gewapend op de publieke
„ wegen of ſtraaten te vertoonen, veel
„ minder om iemand daar eenig leed aan
„ te doen, of zyne Vryheid te verhinde-
„ ren, onder bedreiging van als Overtree-
„ ders der Landswetten, geſtraft te wor-
„ den."

Ten ſlot voegden zy 'er nevens, dat de Schutteryen, die van ouds in de Steden beſtaan hadden, zouden blyven, en, by voorraad, op het oude getal gelaaten worden. Ook werd den Genootſchapsleden voor hun Geweer en Wapenen, die zy op 's Lands Ammunitie Huis bragten, een Stuk Gelds ter vergoedinge aangeboden.

Tegenovergeſtelde Publicatie der *Franeker* Staatsleden.

Deeze Publicatie werd, binnen weinig dagen, tegengegaan door eene andere van de Staatsleden te *Franeker*, die in den aanvange de Uitvaardigers der evengemelde beſchryft als „ zommige Lieden te *Leeuwaarden* byeenkomende, en zich den „ naam van Staaten van *Friesland* aanmaatigende;" en verder de goede Ingezetenen waarſchuwende, „ om zich met alles „ wat op naam van gemelde Lieden præ-„ tenſelyk geboden of verboden wordt, op „ geenerlei wyze te bemoeijen; ten einde „ niet in ongelegenheid te geraaken.

„ Voorts wilden zy, by deezen, de goede „ Ingezetenen gewaarſchuwd hebben, dat „ het genoemde Stuk was opgevuld met „ eene menigte verdichtzelen, onwaarhe-

„ den

„ den en laster zo ten aanzien van de re- LIII.
„ denen, die men voorwendde, dat de BOEK.
„ Staaten tot het aanmoedigen van den ——
„ Wapenhandel zouden hebben bewoogen, 1787.
„ als ook omtrent de redenen, die 'er zou-
„ den weezen tot het ontbinden en ver-
„ nietigen van gemelde Genootſchappen.

„ Weshalven zy, in tegenoverſtelling
„ alle Ingezetenen deezer Provincie, wil-
„ den aangemoedigd hebben, om in den
„ den loflyken Wapenhandel, zich met
„ yver by aanvang bekwaam te maaken,
„ of by voortgang te volharden, als zyn-
„ de de eenigſte en zekerſte waarborg te-
„ gen alle buiten- en binnenlandſche Over-
„ heerſching, en tevens het voornaamſte
„ middel, waar door in het toekomende
„ voor de goede Ingezetenen eene vermin-
„ dering kon worden te wege gebragt in
„ de zo drukkende Belasting van Hoofd-
„ en Schoorſteengeld, en andere Middelen
„ tot de *vyf ſpecien* behoorende, zonder
„ vermindering in de *Quota* naauwlyks toe-
„ reikende, om de Militie te betaalen, of-
„ ſchoon zy ook weinig minder dan *Twaalf*
„ *Tonnen Gouds*, en dus byna twee vyfde
„ gedeelte van alle de Inkomſten den Lan-
„ de opbrengen."

Zy namen dienſvolgens alle Gewapende Genootſchappen in *Friesland* thans beſtaande, en die, vervolgens opgerigt wordende, zich aan hun vervoegden, in hunne byzondere Beſcherming, met belofte van dezelve tegen allen geweld ſchadeloos te zullen houden.

LIII. BOEK. —— 1787.

Aanschryving deezer Staaten aan de Ontvangers van Lands Gelden.

Uitblyven kon het niet, dat zy, in gemelder voege, zich als 's Lands éénige Staaten aanmerkende, de Ontvangers en Collecteurs der Lands Lasten en Middelen, zo algemeene als byzondere, aanschreeven om geene Penningen te vervoeren na *Leeuwaarden*; maar die onder zich te houden, tot dat zy daar in nader zouden hebben voorzien; of, indien zy 's Lands Geld onder zich niet veilig oordeelden, 't zelve, tegen behoorelyk Blyk, te bezorgen aan het Stads Comptoir te *Franeker*, of aan zodanig ander Persoon en Ontvanger, als zy, by mangel van Gehoorzaamheid der Provinciaale Ontvangeren, daar toe zouden hebben aangesteld. —— Onder bedreiging, dat de zodanigen, die, ondanks deeze Aanschryving, 's Lands Penningen na *Leeuwaarden* zouden gezonden of gebragt hebben, die zouden moeten betaalen by parate Executie.

Vaardigen Brieven af aan de Bondgenooten.

De *Friesche* Staatsleden te *Franeker* deeden van hunne Vergadering de weete by Brieven aan de Hooge Bondgenooten, welks inhoud wy moeten mededeelen: dewyl zy zich op denzelven beroepen in den Brieve aan hun Hoog Mogenden. —— „ Is het," dus schreeven zy, „ is het eene zekere „ en onbetwistbaare waarheid, dat de Re„ genten, vooral in eene Republiek, de „ Vertegenwoordigers zyn van een Vry „ Volk, dat zy alles doen in naam van 't „ zelve, en dat zy deszelfs onvervreemd„ baare Regten op alle mogelyke wyzen, „ moeten bewaaren — verwonderlyk, on„ be-

„ begrypelyk moeten dan zeker aan U Ed. LIII.
„ Mog. zyn voorgekomen, de gedraagin- BOEK.
„ gen van de Meerderheid der toen fun- ——
„ geerende Staatsleden in deeze Provincie. 1787.

„ Om toch U Ed. Mog. met geene
„ lange reeks van voorbeelden, als dezel-
„ ve overbekend, bezig te houden, gelie-
„ ven U Ed. Mog. zich alleen te herin-
„ neren, hoe men op den vyf en twintig-
„ ſten September van het afgeloopen Jaar,
„ heeft ondernomen, op eene nooit ge-
„ hoorde wyze, de deur voor de billyke
„ Repreſentatien van 's Lands klaagende
„ Ingezetenen toe te muuren, en de wet-
„ tige en eerbiedige Volksſtem te ſmoo-
„ ren; terwyl men tot hier toe geen het
„ *minſte gehoor heeft willen geeven aan*
„ de ernſtigſte en nadruklykſte Vertoo-
„ gen, door veelen onzer, *ten zelfden*
„ tyde, gedaan, om, op eene Conſtitutio-
„ neele wyze, de menigvuldige misbrui-
„ ken in de Conſtitutie en overtreedingen
„ der fundamenteele Wetten, te herſtellen,
„ en alzo het Volk de redenen tot klaa-
„ gen te beneemen.

„ In tegendeel, Ed. Mog. Heeren! wel
„ verre dat deeze en andere onzer wel-
„ meenende poogingen hebben kunnen baa-
„ ten; wel verre dat Rede, dat Billyk-
„ heid, dat Natuur- of Burgerregt, de zugt
„ om wet- en bandeloos te heerſchen, heb-
„ ben kunnen bepaalen of beteugelen;
„ heeft het ganſche Volk, hebben Wy
„ moeten zien, dat de gewapende Militaire

„ arm,

LIII. BOEK. 1787.

„ arm, om welke te onderhouden de goe
„ de Ingezetenen, en vooral de Landman,
„ ten kosten van zyn zweet en bloed, de
„ zwaarſte Belastingen moeten opbrengen,
„ gebruikt wierd om onze Nabuuren en
„ Bondgenooten van *Hattem* en *Elburg*,
„ die geregeld en pligtmaatig voor hunne
„ onvervreemdbaare Regten waakten, on-
„ der het geweld te doen bukken, en naa
„ zulks hunne goederen ſtrafloos te plun-
„ deren en te ontrooven.

„ Onder dit alles Ed. Mog. Heeren!
„ wie kan het zich verbeelden, hieldt zich
„ de Natie, hoe zeer overkropt van aan-
„ doeningen, het menſchelyk hart eigen,
„ gelaaten en ſtil. Zy hieldt al evenwel
„ het oog gevestigd op zommigen hunner
„ Regenten, welke zy volkomen vertrouw-
„ de; zy hoopte, zy vleide zich; wy hoop-
„ ten en vleiden ons met haar, dat eens
„ eindelyk de Heerschzugt voor de billyke
„ Vertoogen, voor de inſpraak van het
„ onfeilbaar Geweeten zwigten zoude. —
„ Maar, neen, Ed. Mog. Heeren! te ver-
„ geefsch waren alle die ſtreelende voor-
„ uitzigten, het eene gewelddaadig en Volk
„ tergend beſluit volgde het andere al ſpoe-
„ dig op, tot dat men eindelyk zich zo
„ verre vergeeten heeft, om ook de mees-
„ ten dier Regenten, die het volkomen
„ vertrouwen van de Natie verworven had-
„ den, de vryheid om hunne Gevoelens
„ ten Landsdage te zeggen, te beneemen,
„ en door gezogte Crimineele Vervolgin-
„ gen,

„ gen, hunne perſoneele Veiligheid bin- LIII.
„ nen de muuren van *Leeuwaarden* in ge- BOEK.
„ vaar te brengen. En hun en het Volk ——
„ was dus het regt van ſpreeken zelfs ont- 1787.
„ weidigd; men belette haar, om aldaar
„ aan den Last van haare Committenten,
„ en aan hunnen Eed te voldoen.

„ Ter zaake dan van het by herhaaling
„ overtreeden van het Reglement op de
„ Regeering, 't verbreeken gevolglyk van
„ 's Lands Conſtitutie, en 't ſchenden van
„ de Regten des Volks, de toenmaalige
„ Meerderheid by ons, zonder eenige
„ twyfel, volgens het LXIX Art. van
„ het Reglement Reformatoir van den
„ Jaare MDCCXLVIII, *ipſo facto*, van haa-
„ re *Commiſſien vervallen* beſchouwd
„ wordende, en wy tevens van oordeel
„ zynde, dat 'er geene wettige Staatsver-
„ gadering kan gehouden worden, dan door
„ zodanige Volmagten, dewelke zich aan
„ het bovenſtaande niet hebben ſchuldig
„ gemaakt, of althans zonder eenige ag-
„ terhoudenheid genegen getoond hebben,
„ of nog betoonen, om de begaane Over-
„ treedingen en ingeſloopene Misbruiken
„ daadlyk te herſtellen en daar door de
„ regtmaatig verbitterde Natie te voldoen;
„ zo zyn wy uit hoofde van de perſonee-
„ le veiligheid bewoogen en te raade ge-
„ worden om de Staatsvergadering van
„ *Leeuwaarden* na *Franeker* te verleggen,
„ en wy verwagten dat U Ed. Mog. gee-
„ ne zwaarigheid zullen maaken om gee-
„ ne andere dan deeze onze Vergadering

„ te

LIII. BOEK. „ te houden voor de wettige Stratsverga-
„ dering van *Friesland* (*)."

1787. Een Brief van gelyken inhoud vaardigden deeze Staatsleden aan de Algemeene Staaten af, met de betuigde verwagting dat hun Hoog Mogenden, in 't vervolg, Brieven en andere Boodſchappen aan de Staaten van *Friesland* behoorende, aan hun te *Franeker* zouden doen toekomen, en in geen opzigt eenige andere Staatsvergadering in *Friesland* erkennen.

Aan hun Hoog Mogenden.

Aan den Stadhouder.

In hun ſchryven aan den Stadhouder weezen de *Frieſche* Staatsleden te *Franeker* vergaderd, op een daar in geſlooten Afſchrift der Uitſchryvinge die Verplaatzing betreffende (†): dan voegden 'er by;
„ Wy verwagten dat U *Hoogheid* zich
„ voortaan ſtiptlyk zal gedraagen naar de
„ Orders door ons gegeeven wordende,
„ en geene andere als door de Staaten
„ van *Friesland* gegeeven reſpecteeren, by
„ poene van onze nadere diſpoſitie. Ter-
„ wyl wy U Hoogheid by deezen belas-
„ ten om aan de Troepes, ter repartitie
„ van onze Provincie ſtaande, geene Or-
„ ders te geeven om zich te bemoeijen met
„ Geſchillen tusſchen Burgers en Burgers,
„ of Regenten en Burgers, en, zo die
„ gegeeven mogten zyn, dan daadlyk in
„ te trekken, gelyk wy ook aan de Com-
„ mandanten der Regimenten, te onzer
„ Betaalinge ſtaande, hebben aangeſchree-
„ ven

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 124.
(†) Zie hier boven bl. 74.

„ ven, om zulke reeds gegeeven Orders
„ niet te gehoorzaamen, by poene van on-
„ ze hoogſte verontwaardiging en directe
„ afneeming hunner Soldyen.

„ Wy willen, ſchoon ongehouden, U
„ Hoogh. wel betuigen, dat wy voor al
„ tot deeze Orders zyn overgehaald door
„ eene volkomene bewustheid, dat de Reg-
„ ten en Vryheden des Volks, alhier in
„ veele opzigten zyn geſchonden en over-
„ treeden, als dat hetzelve, als de waare
„ Oppermagt hebbende, alleen geregtigd
„ is, om zulke begaane misdaaden te ſtraf-
„ fen, of te vergeeven, en tegen het toe-
„ komende voorziening te doen."

De Brieven blyven onbeantwoord.

Geenzins was het te wagten, dat de hoop der *Staatsleden* te *Franeker* vergaderd, ten ſlotte 'er by gevoegd, „ dat zy-
„ ne Hoogheid met hunne denkbeelden zou
„ inſtemmen," vervuld zou worden. Wy vinden geene beantwoording van de afgezondene Brieven; deels althans toe te ſchryven aan de weinige dagen, die 'er naa den achtſten van Herfstmaand, den dag der afzendinge, verliepen, toen in *Friesland*, gelyk ook elders, alles omwentelde. De Staatsbeſluiten te deezer weinig dagen duurende Staatsvergadering genomen, waren geheel in den vorm der gewoone *Frieſche* Staatsvergaderinge gegooten (*); de voornaamſte hebben

(*) Men vindt dezelve geheel en al zodanig opgegeeven in het meergemelde X. Deel van het *Bevoerd Nederland* van bl. 186—199. De verhaaste Verlaating der Vergaderplaats was oorzaak van

LIII. BOEK. ben wy geboekt, en andere zullen wy welhaast in volle werking zien by het vermelden van derzelver in 't werkstelling.

1787. Deeze Staatsleden stellen het Regiment van PLETTENBERG buiten dienst.

Dan kunnen wy niet voorby hier nog byzonder te gewaagen van een en ander Besluit deezer Vergaderinge, anders niet in den loop der Verrigtingen vallende, eene Publicatie, het Krygsvolk onder PLETTENBERG betreffende, waar omtrent die Staatsleden zich in deezer voege laaten hooren; „ Te onzer kennisse gekomen zynde, dat ons Regiment Infanterie, geleid „ wordende door den Collonel D. A. VAN „ PLETTENBERG zich by herhaaling heeft „ schuldig gemaakt aan de gruwelykste „ Plunderingen en Gewelddaadigheden op „ de goede Ingezetenen van *Gelderland*, „ waar door veele Menschen tot den bedelzak gebragt en veelen door de ontmenschte behandeling in hunne Persoonen ongelukkig geworden zyn, zonder „ dat by den Territoriaalen Souverain daar „ tegen eenige Straffe is uitgeoefend. Zo „ is het dat wy, daar omtrent niet onverschillig kunnende zyn, en vreezende dat „ dit Regiment, dat alle Militaire Discipline verzaakt, ten eenigen tyde zich „ na deeze Provincie, buiten onze kennis „ begeeve, om hier, hoe zeer onder den „ schyn van Vriendschap inkomende, dezelve Gruwelen en Plunderingen op on-

„ ze

van de agterlaating deezer Papieren, van welke de Vervaardiger van dit Deel diens Werks zich, naar allen schyn, bediend heeft.

„ zé meer dan de *Gelderſche* begoedigde Ingezetenen te pleegen, en zich alzo met derzelver goederen te verryken, noodig geoordeeld hebben daar in te voorzien, en dienvolgens bekend te maaken: — Dat wy, om voorgemelde redenen, het Regiment Infanterie van den Collonel VAN PLETTENBERG, by deezen casseeren, uit onzen Dienst ontslaan en buiten Soldy stellen, houdende hetzelve, naa Publicatie deezes, niet meer voor een Regiment in Dienst van den Staat deezer Provincie; verbiedende het zelve Volk, om zich verder als Militairen te doen of te laaten gebruiken; en gelastende voorts zo Gewapende als Ongewapende Ingezetenen van deeze Provincie, om, ingevalle 't zelve Volk, als een Regiment, of Bataillon, of Compagnie, of Detachement, zich binnen deeze Provincie mogt begeeven, hetzelve als Vyand te beschouwen, aan te vallen en te ontwapenen, en de Gevangenen alhier na *Franeker* op te brengen; beloovende by deezen, in zulken gevalle, voor ieder derzelven, die alhier wordt opgebragt een premie van dertig Caroli Guldens, aanstonds by ons te *Franeker* te ontvangen." — Van dit Staatsbesluit zonden zy een Affchrift aan den Capitein Generaal; ten einde zyne Hoogheid zich daar volgens kon gedraagen, en voortaan dit Regiment niet meer als Militairen gebruiken, of laaten gebruiken (*).

LIII. BOEK. 1787.

Ze-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. 39.

LIII. BOEK. 1787.

Hun aanſchryven aan de Militairen in *Friesland*

Zekerheid begeerende te hebben van het Krygsvolk in *Friesland* gelegerd, ſchreeven de Staatsleden te *Franeker* aan de Hoofdofficieren om terſtond Officieren, Onderofficieren en gemeene Militairen, hoofd voor hoofd te doen afvraagen, of zy gezind en genegen waren, zich te gedraagen naar de Orders, hun van wegen de Staaten te *Franeker*, of door hun Gevolmagtigden, toegezonden, met uitſluiting van alle Vergaderingen, die zich den Naam van Staaten van *Friesland* mogten aanmaatigen? — Hier op ſchreeven zy uiterlyk op morgen, (den vyftienden van Herfstmaand,) in hunne Vergadering te *Franeker*, Antwoord te moeten ontvangen, ten ſlot betuigende, „ dat zy, indien zy 't niet, of „ onvoldoenend, ontvingen, genoodzaakt „ zouden weezen Hun en hunne onderhebbende Manſchap, als Vyanden van het „ Vaderland, te moeten beſchouwen en behandelen (*)."

Publicatie te hunner Verdeediginge.

Ten zelfden dage vaardigden zy nog eene Publicatie te hunner Verdeediging uit, waar in zy zich in deezer voege laaten hooren; „ Dat in hunne Vergadering voorgedraagen was, hoe zommige kwaadwillige menſchen zich niet ontzagen om by „ min doorzigtigen het *Patriotismus*, dat „ niets anders is dan waare Liefde voor „ Vryheid en Vaderland, te doen voorkomen, als geſchikt om onluſten te verwekken, den Godsdienſt, zo als dezelve „ in de Publieke Kerken deezer Landen „ ge-

(*) *Verzam.* bij DE CHARRIOT III. D. bl. 29.

„ geleerraard wordt, te ondermynen, en alzo LIII.
„ dit gezegend Land ongelukkig te maa- BOEK.
„ ken. — Ter wegneeming en verdere ——
„ voorkoming van deeze en foortgelyke 1787.
„ eerlooze en gezogte verdenkingen, al-
„ leen geſchikt om dat geen te bewerken,
„ waar van men anderen zogt verdagt te
„ maaken, en daar door zyne eigene groot-
„ heid, ten kosten van de Regten en Pri-
„ vilegien der algemeene Ingezetenen, en
„ dus van Vryheid en Vaderland, te vesti-
„ gen, hadden zy goedgevonden bekend te
„ maaken, ten einde elk, zo veel moge-
„ lyk, voor alle misleiding te hoeden, en
„ hunne waare denkbeelden aan den dag
„ te leggen;

„ *Dat zy het Patriotismus*, of de waare
„ Liefde voor de Vryheid en het Vader-
„ land ſteeds blyvende aankleeven, dien-
„ halven, zo veel in hun was, zouden
„ zorgen, dat noch de Republiek, noch
„ de Provincie, noch eenig Lid derzelve,
„ noch eenig Ingezeten, eenige de minſte
„ bekorting of nadeel aan zyn Perſoon,
„ Lichaam, Regten, of Goed wierd toe-
„ gebragt.

„ Terwyl zy verklaarden, dat aan het
„ voorſchreevene thans zeer veel haaperde,
„ en teffens hadden goedgevonden, om,
„ zonder in eenige byzonderheden te tree-
„ den, alleen het volgende tot bewys daar
„ van by te brengen. — Dat, van tyd
„ tot tyd, door de Meerderheid van Vol-
„ magten ten Landsdage, die de Staaten
„ des Lands, en alzo de hoogſte Verga-

LIII. BOEK. —— 1787.

„ dering uitmaakten, ſtrydig gehandeld „ was met den Last, dien zy van hun„ ne Lastgeevers en Principaalen ontvan„ gen, en met de Wetten, welke zy by „ Eede beloofd hadden, ſtiptlyk na te ko„ men.

„ Deeze Overtreedingen van de Grond„ wetten des Lands, door de hoogſte Wet„ geevende en Uitvoerende Magt beide be„ gaan, waren het, die noodwendig alles „ op losſe ſchroeven moesten ſtellen, en „ dus de Regten des Volks doen wanke„ len, en welke te herſtellen, en voor „ het vervolg voor te komen, ſteeds hun„ ne bedoeling, nevens die van alle waa„ re Vaderlanders zou zyn.

„ Uit deezen hoofde billykten zy al„ zins en agten regtmaatig de Klagten en „ Bezwaaren, by zo veele Ingezetenen, „ over 't algemeen Beſtuur van zaaken, „ in *Friesland* opgekomen, dat zy nie„ mand, dan het Wettig opgeroepen Volk „ geregtigd oordeelden om begaane Mis„ daaden te vergeeven. —— Dat ook dat „ Volk geregtigd was om te bepaalen, „ naar welke Voorſchriften en Wetten het „ ten Algemeene Landsdage vertegenwoor„ digd en geregeerd wilde worden. —— „ Dat insgelyks de Ingezetenen van ieder „ byzonder Diſtrict van de Provincie al„ leen bevoegd waren om hun Huishou„ delyk Beſtuur te regelen. —— Dat, „ derhalven, aan de Burgeryen in de Ste„ den, ieder in den haaren, alleen het „ Regt toekwam om Regeerings Regle„ men-

„ menten te maaken, waar volgens zy ge- LIL.
„ regeerd wilden worden, en dus mede BOEK.
„ om over de Electie van Magiſtraats Per- ——
„ ſoonen te beſchikken naar welgevallen; 1787.
„ ſchoon ook op deeze Regten der Bur-
„ geren zeer veele Inbreuken waren ge-
„ maakt, en men het welligt aan ſoortge-
„ lyke Misbruiken hadt toe te ſchryven,
„ dat de Ampten veelal, ten nadeele der
„ eigene Burgeren, aan Vreemden en Bui-
„ tenlanderen gegeeven wierden, of wel
„ aan Naastbeſtaanden der Regeeringsle-
„ den, die zomtyds dan een gedeelte der
„ Inkomſten, op eene onverantwoordelyke
„ wyze, na zich namen.

„ Dat zy alzins zouden tragten te han-
„ delen naar *die Bepaalingen, tot welke*
„ zy, als Regenten, verpligt waren; doch
„ tevens gereed waren om mede te wer-
„ ken, dat de geheele Regeeringsvorm van
„ *Friesland* door de daar toe geregtigden
„ werd naagezien, en op eene geregel-
„ de wyze veranderd, verbeterd en be-
„ paald.

„ Dat dus de byzondere Diſtricten van
„ deeze Provincie, zo Grietenyen als Ste-
„ den, by derzelver Regten en Privile-
„ gien werden herſteld en bewaard. ——
„ Dat ook ieder Ingezeten afzonderlyk by
„ zyn verkreegen Regt en Eigendom wor-
„ de bewaard en gehandhaafd; op dat dus
„ doende, de Rust, (ſteunende op de
„ overtuiging dat een ieder by het zyne
„ beſchermd en alzo het belang van het
„ lieve Vaderland en der goede Ingezete-

LIB. BOEK. 1787.

„ nen van dien bevorderd worde,) zich „ alhier vestigen mogt.

„ Voorts wilden zy allen Ingezetenen „ vermaand hebben, om met hun mede te „ werken, dat dit Land spoedig door de „ Militie ontruimd wierd, en dat alle Lands „ Ingezetenen werd gegeeven de volkome„ ne vryheid, om, zonder vrees voor Ge„ weld, Plundering en Verwoesting, die „ helaas! door de Militie op andere Plaat„ zen gedaan, hun ten baak verstrekten, „ vryelyk niet alleen aan hun hunne be„ zwaaren in te brengen; maar ook voor„ al, dat op die wyze, het Volk wierd „ opgeroepen, om de Regeering des Lands „ op zulk een vasten en geregelden voet „ te bepaalen, dat alle vrees voor over„ treeding en verkorting van de Regten „ des Volks eens voor al ophielde."

De Staatsleden te *Leeuwaarden* geeven kennis aan hun Hoog Mog. van het gedrag der andere.

Geheel was die *Fransker* Staatsvergadering in bedryven het evenbeeld van die wy binnen *Utrecht* tegen de Staatsleden te *Amersfoort* zamenkomende, ten deezen Jaare, zagen houden. Een geweldigen schok moest die belegde en dus door de Volksparty gerugsteunde, en alle deelen der Oppermagt uitoefenende Vergadering geeven aan de Staatsleden van *Friesland* te *Leeuwaarden*, die, in den aanvange van Herfstmaand, eene Waarschuwing tot Geruststelling der Ingezetenen uitgegeeven, en tegen de bedryven hunner Partye op 't sterkst uitgevaaren hadden (*). Onverwyld gaven

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 1.

ven zy deswegen, by eenen Brieve, hun Hoog Mog. kennis, ophaalende wat 'er jongstleden in dat Gewest hier toe betrekkelyk, gebeurd was; in 't byzonder vermeldende, hoe zy, ten behoud der Stad *Harlingen* en de daar liggende Krygsbezetting, zich bediend hadden van de Magazynen, het Geschut en Ammunitie van Oorlog, by het Collegie ter Admiraliteit in gemelde Stad, en zich daar van in beheering te stellen; „ ten einde," gelyk zy schryven, „ de Stad en derzelver braave „ Burgery, het Collegie ter Admiraliteit en „ het aldaar liggend Garnisoen, niet wierd „ overgelaaten aan de willekeurige Bedry„ ven eener opgeruide menigte." —— Op welk bedryf zy de goedkeuring van hun Hoog Mog. en verdere volmagt ten zelfden einde verzogten. 1787.

In deezen zelfden Brieve gaven zy berigt van de te *Franeker* aangelegde Staatsvergadering, met bylaage van de Stukken daar ingeleeverd, als mede van de Afkondiging daar uitgevaardigd, Stukken door ons op de voorgaande Bladzyden geboekt. Ten slot schryvende; „ Wy behoeven U „ Hoog Mog. de buitensporigheid dier „ daad en de nulliteit daar van niet onder „ 't oog te brengen: dewyl dezelve het „ wederregtlyke en inconstitutioneele van „ zelve medebrengt; en derhalven de Ju„ stitie ook reeds daar omtrent niet onle„ dig is." —— Al het verzogte werd tot de gewoone Staatscommisien verweezen, en, wat de Staatsvergadering te *Franeker*

LIII. BOEK. —— 1787.

betrof, geen byzonder beſluit, maar enkel als eene Bekendmaaking, hoedanig het ook inkwam, aangenomen (*).

Franeker van Kruid voorzien.

Middelerwyl hadt men in *Franeker* het geen ter Verdeediging kon dienen, bezorgd. Was, in een voorgaand geval, hun het toegezondene Kruid niet ter hand gekomen; maar te *Harlingen* aangehouden, thans ſlaagde zulks beter, ondanks het Verbod van Gedeputeerde Staaten. Op den twintigſten van Oogstmaand wist men omtrent tien duizend Ponden Buskruid en verderen Krygsvoorraad van de Zeedyk ter plaatze *Dykshoek* genaamd, uit *Holland* gezonden, in den vroegen morgen, onder dekking van gewapende Boeren, af te haalen, en veilig ter Stede in te brengen. Men wil, en 't vindt geloof, dat men, deeze ſchat binnen hebbende, met de voorzorg der *Frieſche* Staaten den ſpot dreef, zeggende dat 'er in dien nagt Kruid geregend was, en wel zo diep onder den grond, dat alle Commiſen en Opzigters met elkander niet in ſtaat waren om het te vinden.

Meer Kruidsen Geſchuts daar binnen gevoerd.

Nog meer werd 'er verwagt en daagde ook, drie dagen laater, op, Tyding krygende dat by *Dykshoek* een Schip met Krygsvoorraad, uit *Holland* gezonden, voor de wal lag, vaardigde men eenige gewapende Vrywilligers af om het veilig binnen te voeren. Voor verraad of tegenſtand des Krygsvolks bedugt, liet men het hier op niet aankomen; maar verzogt van de nabuu-

(*) *Reſol. Gen.* 11 Sept. 1787.

buurige Vrycorpſen byſtand; die, gereedlyk verleend, ten getale van vier honderd, met twee kleine Veldſtukjes voorzien, na de plaats der Ontſcheeping trokken. Zy volvoerden deezen tocht gelukkig, en bragten, behalven nog tuſſchen de zeven en acht duizend Ponden Buskruid, acht Stukken Geſchut, waar onder vier fraaye metaalen Veldſtukjes, binnen. De ontbreekende Affuiten werden te *Franeker* zo goed mogelyk, vervaardigd. LIII. BOEK. 1787.

Gereed viel het op te maaken, dat deeze werkzaamheden te *Franeker*, aangekant tegen de jongſt uitgevaardigde Plakaaten, de Staaten tot het neemen van ſterke bedwang- en beletmiddelen zouden doen beſluiten. *Het ontbrak te dier Stede niet* aan waakzaam toevoorzigt; de wagten waren dag en nagt bezet met een verdubbeld getal van Manſchap, en kwam hun, in den vroegen morgen van den acht en twintigſten van Oogſtmaand, door middel hunner Spions ter ooren, dat de Staaten tot ſtrenge maatregelen beſlooten hadden: waar op zy, beducht voor overvallen te worden, de Poorten geſlooten hielden, en geene Schepen, dan naa ze wel doorzogt te hebben, lieten doorvaaren.

Franeker, welks Wallen zeer ongeſchikt zyn, om, volgens de regelen der Kunſt, verſterkt te worden, oordeelde men nu alle mogelyke verſterking te moeten toevoegen. Dit geſchiedde onverwyld, met dien yver, waar mede Burgerhanden zich reppen, als zy ter Zelfverdeediging werkzaam zyn, *Franeker* in ſtaat van Verdeediging geſteld.

LIII. BOEK. 1787.

Geen toegang te land en te water of dezelve kon, door de plaatzing der Stukken Geſchut op de Wallen, of op daar toe aangelegde Batteryen, binnen en buiten de Poorten, beſtreeken worden. Ligt valt te denken dat deeze aanleg ter Afweeringe, in zeer korten tyd vervaardigd, geene ſterkte hadt om het lang te kunnen uithouden; doch was dezelve zodanig, dat men zich het keeren eens eerſten aanvals van de verwagte belaagers mogt belooven.

Het Defenſieweezen vergroot en de last verbreed

In Bloeimaand hadt men reeds te dier Stede een Defenſieweezen zien gebooren worden, thans werd het vermeerderd met drie Heeren der Minderheid, C. L. VAN BEYMA, J. ROORDA en P. BREUGEMAN, en kreeg den naam van het *Defenſieweezen van Staat en der Stad Franeker*, bekleed met de magt om verdagte en hun tegenwerkende Perſoonen te vatten, en te verhooren.

Deurwaarders en Geregtsdienaars na *Franeker* gezonden.

Van het evengemelde verwagte bezoek des Krygsvolks kwam, op dien tyd, niets; doch ten zelfden dage verſcheenen te *Franeker*, in den vooravond, op last van Gedeputeerde Staaten twee Staaten Deurwaarders met zes Geregtsdienaars, in *Friesland*, onder den naam van *Witjes* bekend, met welgelaadene Piſtoolen en Donderbuſſen voorzien. Binnen de Stad eerst uit de ſchuit geſtapt, werden zy te laat ontdekt om 'er buiten geweerd te worden, en wilden zy niet vertrekken, eer zy hun last volbragt hadden. Zy gingen, derhalven, na het Exercitieveld, na het onlangs ingevoer-

voerde Geſchut, om 't zelve in beſlag te neemen, 'er naar gewoonte het Kuſen en de Staf op te leggen, en uit naam van den Souverain, 't zelve op te eiſchen. De Wagten, by 't Geſchut geſteld, wilden dit niet gedoogen, en dreigden 'er op in te zullen ſchieten, indien zy geen vyftien ſchreeden van het Geſchut verwyderd bleeven. De Geregtsdienaars begreepen zeer wel, dat zy, hoe zeer gewapend, niets met geweld zouden kunnen uitvoeren, tegen de *Franeker* Burgery, het Genootſchap en de van buiten ingekomen Medeſtanders, die reeds in grooten getale in de wapenen ſtonden. Hier op vervoegden zy zich tot de Magiſtraat en vorderden van dezelve het Geſchut, Kruid, en de verder ter Stede ingevoerde Krygsbehoeften. Deeze wees hun af met de verzekering, dat dit alles aan het Defenſieweezen toebehoorde. By 't zelve viel ook niets uit te werken: dewyl het betuigde dit een Geſchenk te zyn, en een byzonder Eigendom, waar omtrent men de Beſchikking der Heeren Gedeputeerden niet kon gehoorzaamen. Onverrigter zaake moesten gevolglyk de Deurwaarders vertrekken naa eenige uuren aanhoudens. Zy liepen, in de daad, groot gevaar om de rol te ſpeelen die den Pander des Hofs van *Utrecht* te *Wyk by Duurſtede* opgelegd werd. LIII. BOEK. 1787.

Den eigen avond deezes voorvals ontving de Regeering van *Franeker* last van Heeren Gedeputeerden, om, 's volgenden daags, eenigen uit hun midden na *Leeuwaar-* Eenigen der *Franeker* Regeering na *Leeu-*

LIII. BOEK. 1787.

waarden te zenden; ten einde over het te hunner Stede gebeurde te handelen. Deeze vertrokken derwaards; doch, in de tegenwoordige geſteltenis der zaaken, moest dit afloopen zonder iets te betekenen. Verre de meeste Regeeringsleden trokken ééne lyn met het Defenſieweezen; weshalven het, ten hunnen opzigte, niet geldt, gelyk eenigen willen, dat zy, uit vreeze voor het Defenſieweezen, en voor de Vrycorporisten, niet anders durfden handelen.

waarden opontboden, gaan derwaards.

Vrywilligers begeeven zich na *Franeker*

De handelwyze omtrent de afgezondene Deurwaarders en Geregtsdienaars gehouden; het vrugtloos afgeloopene onderhoud der *Franeker* Regeeringsperſoonen met de Staatsleden te *Leeuwaarden*, deedt de verwagting van Krygsdwang by die te *Franeker* herleeven, en hun de aankomst van Krygsvolk alle oogenblikken te gemoete zien. Men oordeelde het tyd om de afgeſprooke Seinen, het doen van eenige Schooten, en het uitſteeken van Lantaarnen uit den Tooren te geeven. Weinig tyds leedt het of uit *Franekeradeel*, *Barradeel*, *Menaldumadeel* en 't *Bildt*, daagde eene menigte gewapenden op. Uit *Wouderadeel* en andere wyder afgelegene Grietenyen, kwamen zy laater, en bedienden zich, om den Tocht te beſpoedigen, van Boerenwagens.

Aantal en Afwisſeling derzelven.

Deeze menigte, op meer dan duizend begroot, en den volgenden dag nog vermeerderd door Manſchappen uit *Sneek*, *'t Heereveen* en andere verder gelegene plaatzen, werd in de Groote Kerk en in de Stads Schoolen, voor eerst geborgen. Afwis-

wisselend was het getal: want dewyl in de Zuidlyke en Oostlyke gedeeltens van *Friesland* de Oranje Party zeer sterk was, oordeelden veelen, de beveiliging van eigen Huis en Have, te moeten bezorgen; de verdeediging van *Franeker* overlaatende aan Genootschappers, die met meer gerustheids zich van hunne eigene Plaatzen konden verwyderen. LIII. BOEK. 1787.

Het groot aantal der te *Franeker* blyvenden Hulpverleeners kon, op den duur, niet welvoeglyk in de Kerk en de Schoolen zich onthouden. Ingevolge hier van werden zy, by de Burgers in huis besteld, beloovende het Defensieweezen weeklyks voor ieder Persoon, drie Guldens kostgeld te zullen betaalen. *Vreemd* was zulk eene Inlegering voor alle Burgeren. *Patriotsgezinden* ontvingen die Gasten met het genoegen der Gastvryheid op 't gelaad, en gulheid in het hart. Prinsgezinden durfden ze niet weigeren, uit vreeze van met een dubbel getal bezwaard te zullen worden. In de meeste huizen telde men twee, en vier deezer ongewoone Gasten in die der aanzienlykste. By de Burgers gehuisvest.

Deeze vermeerdering van Gewapende Manschap maakte nieuwe schikkingen noodwendig. De oudste Hopman *A.* TUINEMA werd Commandant der Stad *Franeker*, en deezen Dr. H. TUINHOUT, Bevelhebber des Genootschaps, ten hulpe toegevoegd, benevens de Heer A. J. C. DE BEERE die het algemeen bevel over de Auxiliairen voerde. De gepensioneerde Vaandrig VAN DER LEY kreeg de post van Plaatsmajoor. Nieuwe Krygsposten.

In

LIII. BOEK. —— 1787.

In deezen ſtand der dingen vaardigde men uit *Franeker* aan de Vergadering der Gecommitteerden van de Gewapende Genootſchappen in *Overyſſel*, binnen *Zwolle* gehouden, een berigt af, dat het in *Franeker* vol was van nabuurige Genootſchappers, ter bevorderinge van de goede zaak; met verzoek dat, ten zelfden einde, zes honderd Man, voorzien van Veldſtukken, een Inval in *Friesland* deeden. —— De Patriotten in het Landſchap *Drenthe* lieten zy mede niet onkundig van 't geen 'er gaans was, in 't byzonder deezen aanſchryvende, hoe, volgens berigt het Krygsvolk ter betaaling van *Friesland* ſtaande, bevel ontvangen hadt, om zich, binnen tien dagen, te *Leeuwaarden* te vervoegen, op ſtraffe van afdanking: en verzogten zy de Genootſchappers in *Drenthe* hunne poogingen te willen aanwenden, dat deezen dit Landſchap niet ongemoeid doortrokken, aangezien het oogmerk hunner komst het bederf was der goede zaak, „ hier," gelyk zy zich uitdrukten, „ zo verre gevorderd, „ dat zy, wanneer onze Nabuuren, en zy „ voornaamlyk, dit verzoek, zo mogelyk, volbragten, ſchielyk zouden triumpheeren over hunne verharde Vyanden." —— Dit opontbod des Krygsvolks hadden zy zich niet in 't hoofd gehangen; maar was daadlyk geſchied, aan de Militie die zich in *Gelderland* en in het *Sticht* bevondt (*).

Schryven aan de Patriotten in *Overyſſel* en in *Drenthe*.

Mid-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 418.

LIII. BOEK. 1787.

Middelerwyl hadt *Franeker*, door de gemaakte ſchikkingen een geheel krygshaftig gelaad aangenomen. Men hieldt 'er Parade. Twee Hoofdwagten, een der Burgeren, en een der Auxiliairen vergaderden, ter beſtemde plaatze; voorts waren 'er Wagten by de Poorten, en Schildwagten door de geheele Stad verſpreid. Krygshaftig gelaad van *Franeker*

De Aanzienlykſten in *Friesland*, tot de Party der *Franeker* Staatsleden niet behoorende, in den Zomer op 't Land zich onthoudende, joeg de vrees Stadwaards, en meest na *Leeuwaarden*. Te deezer Hoofdſtede moeten wy ons intuſſchen vervoegen, om kortlyk te bezien, hoe zich daar de zaaken toedroegen, buiten 't geen wy reeds, de handelingen der Staatsvergaderinge betreffende, vermeld hebben. Hoe zeer de ſteun des Krygsvolks hebbende, was men 'er niet geheel gerust. Het Genootſchap van Wapenhandel, 't geen wy in vroegeren tyde, te meermaalen aantroffen als volyverig ten dienſte der Staaten, was verre van dat vuur te betoonen. Kleine Oranjeonlusten vielen 'er voor tusſchen het Krygsvolk en de Burgers (*), die de Krygs- en Burgerwagten deeden verdubbelen. Behalven het gemelde Opontbod der Regimenten ter Betaaling van *Friesland* ſtaande, gaf de Regeering te *Leeuwaarden*, op den viet en twintigſten van Oogstmaand, last aan den Bevelhebber der Krygsbezetting om de Paarden der Ruitery uit de weiden op ſtal te haa- Beveiligheid te *Leeuwaarden*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1264.

LIII. BOEK. 1787.

haalen, en alle afweezige Ruiters op te ontbieden, om ſpoedig gereed te kunnen zyn by eene opkomende gelegenheid, waar in men dier hulpe mogt behoeven.

De Stad in ſtaat van tegenweer gebragt.

Het blykbaar aangroeijen der aanhangelingen van de *Franeker* Staatsleden in *Friesland* zelve; de loopende en geenzins in allen deele ongegronde gerugten, dat de Vrycorporisten te dier Stede en elders in *Friesland*, niet alleen uit *Holland* en *Overyſſel* toevoer van Krygsbehoeften, maar ook van manſchap zouden bekomen, verdubbelde de vrees te *Leeuwaarden*, en deedt, met den aanvang van Herfstmaand, maatregelen neemen ter Verdeediginge. Van hier de aanſtelling eener Commisſie tot Defenſie uit de Heeren van het Mindertal, het Hof en het Collegie; van hier het brengen en bezorgen van 's Lands Ammunitie, die buiten de Stad op *Cammingaburg* lag; van hier het verſterken der Wallen door het opwerpen van de noodige batteryen; van hier eindelyk de uitmonſtering van alle zodanige Leden der Schutterye, die aan de Regeering den nieuwen Eed van Getrouwheid niet verkoozen te doen; en de ſchikkingen gemaakt ter aanmoediging, en ten voordeele der Schutteren, die zich in deezer voege op nieuw verbonden (*).

Geſteldheid te *Harlingen*.

Behalven *Leeuwaarden* was *Harlingen* de ſterkſte ſteun der *Frieſche* Staatsleden, te dier Hoofdſtad vergaderende, en vonden de *Frieſche* Staatsleden te *Franeker* byeen ko-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4942.

komende daar den meesten wederstand in alle hunne poogingen. Niet weinig vermeldenswaardigs gebeurde 'er ten dien opzigte. LIII. BOEK. 1787.

In den aanvange der *Friesche* Onlusten ten deezen Jaare stondt het onzeker welk eene Party *Harlingen* zou kiezen. Zints eenigen tyd waren 'er Leden in de Stadsregeering gekomen, die voor Patriotten en Vrienden van de Hoofdbedryvers dier Partye bekend stonden; veele vermogende Burgers van niet weinig invloeds, waren zeker den Patriotten toegedaan; de Heer ALLARD SCHELTINGA, een Man van veel betekenis, Collonel van *Wonzeradeel*, was thans te *Franeker* mede binnen getrokken. Eene Aanspraak door den Voorzittenden Burgemeester JUNIUS VAN ALEMA, aan de Burger Schuttery, by het afvuuren en besluiten hunner Wapenoefeningen in 't laatst van Zomermaand, de Beantwoording daar van, de Slotaanspraak aan Officieren en Schutters, tekenen alle Vaderlandlievenden yver (*). Dan het bleek eerlange, dat het meerder gedeelte der Schuttery verre was van met dat vuur bezield te weezen, en nog klaarder dat het den meesten Burger Officieren daar aan mangelde. Twee Partyen aldaar.

De *Harlinger* Krygsraad benoemde vier Leden, den Collonel WYMA, den Luitenant Bezending uit

(*) De Schryver der *N. Nederl. Jaarb.* heeft ze zelfs aangevoerd als Proefstukken hoe deeze Patriotsche Aanspraaken niet dienden om de gemoederen in kalmte te brengen 1787. bl. 4289.

LIII. BOEK. 1787.

nant Collonel BINKSMA, den Capitein GRATAMA en den Sous-Luitenant AGEMA om zich by de Stadsregeering te vervoegen met eene dringende Verklaaring; voorts zonder ruggeſpraak met dezelve te handelen, en zodanige maatregelen te neemen als men ten nutte der Burgerye noodig zou oordeelen. Zy hielden, op den acht en twintigſten van Oogstmaand, aan de Veertigen eene Verklaaring voor, van deezen opmerklyken inhoud.

den Krygsraad aan de Regeering.

Verklaaring door dezelve gedaan.

„ In de gewigtige omſtandigheden, die „ onze Stad omringen, heeft de Burger „ Krygsraad noodig geoordeeld aan de *gan-* „ *ſche Stadsregeering* open te leggen haare „ waare gevoelens omtrent eenige Punten „ van gewigt; ten einde, is het mogelyk, „ daar door een onderling vertrouwen tus- „ ſchen de Regeering en den Krygsraad, „ ten nutte der ganſche Burgery, vast te „ ſtellen.

„ De Krygsraad heeft beſlooten, de „ Stad, langs alle mogelyke middelen by „ de lieve rust te bewaaren; de Regee- „ ring wil zy by eene vrye Deliberatie, „ en tegen alle willekeurige Remotien, „ van welke Party ondernomen, beveili- „ gen, en elk Burger zal zy by het on- „ geſtoord bezit van zyne perſoneele vei- „ ligheid, en van zyne bezittingen, des „ noods ten koste van haar bloed, hand- „ haaven; alle Oproer en Plundering, van „ wien berokkend, of onder welken naam „ ondernomen, zal zy kragtdaadig te keer „ gaan. En, daar de Krygsraad meent,

„ dat

„ dat zy, byzonder in deezen tyd, op haa- LIII.
„ re hoede moet zyn tegen alle overrom- BOEK.
„ peling, heeft dezelve vastlyk beslooten ——
„ om geene gewapende Manschappen, on- 1787.
„ der welke voorwendzels zy zich voor
„ onze Wallen, of in onze Haven, ver-
„ toonen mogten, in te neemen of den
„ doortocht te gunnen.

„ Ziet daar Ed. Agtbaare Heeren! des
„ Krygsraads waare gevoelens. Bevelheb-
„ bers vertrouwen, dat dezelve niet alleen
„ zullen worden beademd door elk Regent
„ van deeze Stad, die het waaragtig te
„ doen is om voor het heil van elk Bur-
„ ger, zonder onderscheid aan welke Par-
„ ty hy toegedaan is, te waaken; maar ook
„ *stellen Bevelhebbers vast, dat U Ed.*
„ Agtb. met allen yver met Bevelhebbe-
„ ren zullen medewerken om eenige maat-
„ regelen te neemen, die noodzaaklyk moe-
„ ten genomen worden zal het voorge-
„ melde goede oogmerk van den Burger
„ Krygsraad bewerkt worden.

„ Eenige voorzieningen moeten, naar
„ het oordeel van Bevelhebberen, zonder
„ het minste tydsverzuim, gedaan worden:
„ by voorbeeld de Stad moet van eene ge-
„ noegzaame hoeveelheid van Kruid, en
„ wat verder tot het Kanon vereischt
„ wordt, voorzien zyn. Eenige voorzie-
„ ninge omtrent de Stads Gragt en Brug-
„ gen, eenige dispositien omtrent het be-
„ zetten der Wagten en het sluiten der
„ Poorten, moeten 'er gemaakt worden;
„ eenige preparatien, om als in één oogen-

„ blik, het Kanon der Stads Wallen van
„ de eene plaats na de andere te kunnen
„ transporteeren, waar de nood het zou
„ mogen vereischen, moeten plaats heb-
„ ben; als mede eene zeer noodzaaklyke
„ schikking tot dekking der Haven. Alle
„ welke maatregelen, nogthans, met wei-
„ nige kosten kunnen worden daargesteld,
„ en welke gewisselyk, in tyds genomen,
„ onder de hulpe GODS, onze ganssche
„ Burgery en elk individueel Lid van de-
„ zelve, by veiligheid van Persoonen en
„ Goederen zullen kunnen bewaaren.

„ Maar de zorge van dit soort van din-
„ gen aan eene geheele Vergadering gede-
„ mandeerd te laaten, heeft de Krygsraad
„ ongeraaden geoordeeld. Welke traagheid
„ toch moest 'er dan in de uitvoeringe
„ plaats hebben? Zy heeft daarom eene
„ Commissie van vier Leden uit den haa-
„ ren benoemd, om in deezen communica-
„ tief met U. Ed. Agtb. te handelen, en
„ met den meesten spoed en zonder rug-
„ gespraak, alle zodanige middelen daar te
„ stellen als tot veiligheid der Stad, in
„ deezen tyd, noodig zal worden geoor-
„ deeld.

„ Doch Ed. Agtb. Heeren! zal deeze
„ Krygsraads Commissie, die niet anders
„ dan communicatief met de Regeering wer-
„ ken kan, om elke schikking die gemaakt
„ moet worden, de ganssche Regeering of
„ de ganssche Magistraat en Raad convo-
„ ceeren, raadpleegen en verzoeken, dan
„ is het zeker dat door groote en langwy-

„ lige

„ lige Vergaderingen alles verbrod zal wor- LIII.
„ den, en niets uitgevoerd. BOEK.
„ De Commisſie van Bevelhebberen ver- ——
„ zoekt dan eerbiedig, dat U Ed. Agtb. 1787.
„ het critique van onze omſtandigheden in
„ overweeging neemende, gelieven te re-
„ ſolveeren om een klein getal Regeerings-
„ leden in Commisſie te ſtellen, met die
„ Magt en Auctoriteit voorzien, dat de
„ Commisſie van Bevelhebberen met de-
„ zelve dagelyks in deliberatie kan tree-
„ den, over het geen, in deezen tyd, tot
„ Defenſie der Stad moet worden gedaan,
„ en op derzelver Auctoriſatie, het noo-
„ dige zal kunnen ter executie ſtellen,
„ zonder noodig te hebben de Volle Re-
„ geering *te zamen te roepen: ſpeciaal dat*
„ *U Ed. Agtb. aan de Uw Ed. Agtb.* Ge-
„ committeerden tot *voorſchreeven einde*,
„ gelieven toe te ſtaan, eene vrye en on-
„ middelyke diſpoſitie over eene bepaalde
„ Somme van Stadspenningen."

De voorgemelde geſteldheid van de Magiſtraat en Raad der Stad, aan welke anders byzonder het Defenſieweezen is aanbevolen, bewoog die Bevelhebbers, om niet by deezen, maar by de Veertigen, dit Stuk in te dienen. Deeze wending liep niet naar verwagting uit; want korten tyd naa de inleevering, werden de Bevelhebbers verzogt by de Magiſtraat binnen te ſtaan; en vernamen zy uit dier mond, dat de Magiſtraat het voorgedraagen Stuk, als alleen tot haar tafel behoorende, tot zich hadt genomen; met verdere aanzegging,

Dit ſtuk, den Veertigen voorgedraagen, neemt de Magiſtraat tot zich.

LIII. BOEK. —— 1787.

dat de Magiſtraat de Heeren ALEMA, BINKSMA, FRANK en BAKKER, benoemd hadt om het Declaratoir nader te overweegen, met verzoek, dat de Gecommitteerde Bevelhebbers, 's anderen daags ten zes uuren, in den Raadhuize, op Bevelhebbers Kamer, by één wilden zyn; ten einde hun aldaaar te antwoorden op de gedaane voorſtellen.

De Bevelhebbers der Schutterye vervoegen zich tot ARDESCH Bevelhebber des Krygsvolks.

Vertraaging, zo geene te leurſtelling, vreezende van de zyde der Magiſtraat, noodigden de Gecommitteerde by Bevelhebbers der Schutterye, zonder tydsverzuim, den Bevelhebber der Krygsbezetting ARDESCH, tot zich, om hunne oogmerken aan hem open te leggen, zich van het vertrouwen der Krygsbezettinge te verzekeren, en met dezelve, zo veel mogelyk, gemeenſchaplyk te werk te gaan, in het beraamen van zodanige middelen, als, huns oordeels, de nood welligt ten dienſte der Burgery zou vorderen. De Bevelhebber leende een gunſtig oor aan de hem gedaane voorſtellen, en de onderlinge verſtandhouding werd geklonken.

In den Krygsraad draagt het gedaane de goedkeuring weg.

Gecommitteerde Bevelhebbers beſlooten, tegen den volgenden dag, Krygsraad te beleggen, om in denzelven verſlag van al het voorgevallene te doen. Het gedaane, en inzonderheid de gemelde ingediende Verklaaring gaf hier groot genoegen, en droeg de goedkeuring weg.

Antwoord aan den

De Krygsraad nog vergaderd zynde, werd de Collonel der Burgery verzogt binnen te ſtaan by eene Commisſie uit de Re-

gee-

geering, beſtaande uit de Heeren OOSTERHOUT, STEPHANI, HEIN en BAKKER. Deezen gaven te verſtaan uit den agtbaaren Raad gecommitteerd te zyn om na te gaan of, en zo ja, wat, in deezen tyd noodig zyn mogt tot Verdeediging der Stad, en dat zy daar over, van tyd tot tyd, den raad van den Bevelhebber des Krygsvolks en van Hem Heer Collonel zouden inneemen; ten welken einde zy den laatstgemelden, tegen den volgenden avond, op het Raadhuis verzogten. LIH. BOEK. 1787. Burger Collonel van wegen de Regeering.

Dit beſcheid, zo duidelyk ſtrekkende om de genomene voorzorge des Krygsraads van eene Commisſie te benoemen, kragtloos te maaken; en de verzogte wederkomst der Gecommitteerden by de Magiſtraat, op niets, dan het ontvangen van die boodſchap, te doen uitloopen, mishaagde den Krygsraad grootlyks. Van dit mishaagen gaf dezelve het doorſlaandst blyk met te begeeren, dat de vier Gecommitteerde Bevelhebbers, op 't eigen oogenblik, gehoor by de Regeeringsleden, benoemd om met hun te ſpreeken, verzogten, om deezen andermaal het gevaar, 't welk de Stad dreigde, en de begeerte des Krygsraads in de overgeleeverde Verklaaring vermeld, voor oogen te ſtellen. De Krygsraad des misnoegd.

Gereedlyk namen zy deezen last op zich, en maalden, ter gehoor toegelaaten, den nood der Stad met de ſterkſte kleuren af, gaven te kennen, hoe het geen draalens maar werkens tyd was, wilde men de Burgery niet aan overlast en geweld blootgeeven. Nieuwe bezending aan de Gelastigden uit de Regeering.

LIII. BOEK. 1787.

ven. Dat 'er, zedert het indienen der Verklaaring tot de eerſte Onderhandeling over het verdeedigen der Stad, volgens de gemaakte bepaaling, meer dan twee dagen geheel vrugtloos zouden verloopen weezen. Zy vonden het vreemd, dat men niet ſcheen te kunnen goedvinden, om, ten opzigte van een zo belangryk ſtuk, met eene Commisſie uit Bevelhebberen te handelen. Zy voegden 'er by, dat zy, om van hunnen kant niet ledig te zyn, intusſchen eene goede verſtandhouding tusſchen de Schuttery en de Krygsbezetting bevorderd hadden. — Hier op kreegen zy ten antwoord dat de Commisſie uit de Regeering geen anderen last ontvangen hebbende, dan om, over de Stadsverdeedigínge, van tyd tot tyd, met den Collonel in onderhandeling te treeden, egter nu van het thans voorgevallene den vollen Raad wel oogenbliklyk wilden kennis geeven. Waar op Gecommitteerde Bevelhebbers verzogt werden eene wyl na 's Krygsraads Kamer te gaan, om 'er het Beſluit des Raads af te wagten.

Regeerings Beſluit.

Het leedt niet langer tyd, dan zy noodig hadden om verſlag te doen van het onderhandelde of zy werden andermaal verzogt by de Commisſie uit de Regeering te komen. Het Beſluit by de Magiſtraat gevallen, was woordlyk van deezen inhoud.

„ De Magiſtraat vergaderd zynde, is, naa
„ gehoord te hebben het Rapport en
„ de Conſideratien der Heeren ALEMA,
„ BINKSMA, FRANK en BAKKER, by re-
„ ſumptie, gedelibereerd op de Propoſitie

„ door

„ door eene Commisſie uit Burgerbevel- LIII.
„ hebberen, op gisteren, den acht en twin- BOEK.
„ tigſten deezer, ter Vergadering van Veer- ——
„ tigen, naar inzien van de Magiſtraat zeer 1787.
„ ten onregte gedaan, als ſustineerende
„ hun Ed. Agtb. daar gemelde Propoſitie
„ enkel en alleen behelst voorſtellen om
„ deeze Stad tegen alle onverhoopte aan-
„ vallen in ſtaat van tegenweer te bren-
„ gen, dat het Defenſieweezen, volgens
„ het Regeerings Reglement, alleen aan de
„ Magiſtraat, met uitſluiting van de Vroed-
„ ſchap is gedemandeerd.

„ Nopens het Stuk zelve betuigen hun
„ Agtb. niet te zyn geconvinceerd, welke
„ die gewigtige omſtandigheden mogen
„ weezen, die onze Stad omringen, noch
„ te kunnen begrypen, welke Remotien Be-
„ velhebbers voor willekeurig houden; dan
„ hun Agtb. zeer laudeerende der Bevel-
„ hebberen voorneemen om de Stad by de
„ lieve Rust te bewaaren, dezelve in een
„ ſtaat van Defenſie te brengen, en geene
„ Gewapende Manſchappen den Doortocht
„ te gunnen, vertrouwende hun Agtb.
„ dat deeze beide laatſte Punten te hunner
„ dispoſitie ſtonden.

„ Egter, om aan het verzoek van Be-
„ velhebberen, zo veel mogelyk, te be-
„ antwoorden, hebben hun Agtb. in Com-
„ misſie geſteld de Heeren OOSTERHOUT,
„ STEPHANI, HEINS en BARKER; doch,
„ met geen wyderen last dan om de Stads
„ Fortificatiewerken na te gaan, en nopens
„ eenige te maakene ſchikkingen tot De-

 „ fen-

LIII. BOEK. 1787.

„ fenſie het Advys en de Conſideratien „ van den Heere Commandant van het „ Garniſoen, en de Heeren Bevelhebberen „ in te neemen, van dit alles Rapport te „ doen aan deeze Vergadering, om nader „ by dezelve te worden gedelibereerd en „ geconcludeerd (*)."

Schoon onvoldoende, geeft het grond tot verdere werkzaamheid.

Van dit Beſluit hun eerst mondeling. medegedeeld kreegen de Heeren der Bezending en de Heeren Bevelhebbers afſchriften. Hoewel 't zelve aan de op de Verdeediging zo ſterk dringende Party in den grond mishaagde, en verre was van aan de gevormde en met zo veel drifts aangedrongene eiſchen te voldoen, rekende men iets gewonnen, en althans de beſpoediging der voorgenomene werkzaamheden daargeſteld te hebben.

Zorg voor beveiliging gedraagen.

Geen verwyl altoos, ten eigenſten dage vergaderden gemelde Gecommitteerden uit de Regeering en Bevelhebbers. Het beſluit viel om de Stads Wal en Bruggen te gaan bezigtigen. Vier Bruggen zonder Wippen bevonden, oordeelde men daar mede te moeten voorzien. Twee Stukken Geſchut plantte men by de Kettingbrug, om daar mede alle Schepen, die in de Haven komen mogten, met gewapend Volk, buiten den boom te houden, en zich dus van den Zeekant te beveiligen tegen alle overrompeling. Van de Landzyde keurde men het noodzaaklyk de *Franekerpoort* met een

(*) *Reſolutie Boek der Stad Harlingen* 29 Aug. 1787.

een Wagt te voorzien, en dat by dezelve, dag en nagt, een Bevelhebber, Sergeant, en eenige Adelborsten post zouden houden. LIII. BOEK.

Waren deeze Voorſtanders van de onverwylde in ſtaat van tegenweer brenging der Stad wel in hunnen ſchik dat zy het zo verre gebragt hadden, ondanks de Party in de Regeering, die hun tegen was, en oorzaak van de beperkingen by het toeſtaan der gedaane eiſchen, het kon hun niet onbekend weezen, dat allen in de Burgery geen genoegen in hun bedryf, en de vryheid namen om het voor ongehoord te duiden, dat de Krygsraad eene Verklaaring by de Regeering inleeverde, zonder hier in de Schutters vóóraf gekend te hebben. *Zulk een taal ſmaakte te zeer na Volksvryheid om door de Tegenſtanders van dezelve met geduld gehoord te kunnen worden*; deeze konden geene anderen voeren dan Schutters van de thans by den Krygsraad genomene maatregelen afkeerig. Het werd in den ſlegtſten zin geduid en voor het zaaijen van verdeeldheids zaaden onder de Schuttery uitgekreeten. Van deeze Moeitemaakers wilde men de Schuttery zuiveren. Het middel ten dien einde bemaamd beſtondt daar in, dat de Commisſie van Bevelhebberen de ganſche Schuttery, by kwartieren, zou oproepen, aan dezelve het bewuste Stuk voor leezen, de bedoeling daar van ontvouwen, en voorts elken Schutter, hoofd voor hoofd, afvraagen, of zy genegen waren, in deezen tyd, hunne Bevelhebberen, die hunne gevoe- 1787. De Schuttery van Patrioten gezuiverd.

LIII. BOEK. —— 1787.

voelens in het voorgeleezene ſtuk hadden opengelegd, getrouwlyk te volgen, en de Stad, met hun, tegen geweld van buiten en van binnen te verdeedigen. Ten laatſten voegden zy 'er nevens, de groote zaak, waar om het te doen was, dat Bevelhebbers beſlooten hadden aan elken Schutter, die de Gevoelens van den Krygsraad niet kon beademen, de vryheid te geeven om afſcheid van de Schuttery te neemen.

Op zulk een Voorſtel was niets anders te wagten, dan dat 'er eene ſchifting in de Schuttery zou ontſtaan, dat de Schutters werkende Leden of Leden van Eer van eenig Vrycorps hun affcheid van de Schuttery namen; terwyl de blyvende Schutters zich tot het volbrengen van bovengemelden eisch verbonden.

De Wagten te *Harlingen* verdubbeld.

Met genoegen ontving de daar toe vergaderde Krygsraad, dien eigen avond, verſlag van deeze verrigtingen. Het was in die zelfde Vergadering, dat de Collonel WYMA berigt gaf, hoe aan hem, door den Commandant ARDESCH een Brief was medegedeeld van Gedeputeerde Staaten van *Friesland*, eene waarſchuwing bevattende, om, ten opzigte van de Stad *Harlingen* tegen alle verraſſing, de uiterſte omzigtigheid te werk te ſtellen. Gecommitteerden met den Heere ARDESCH en den Collonel WYMA, hier op geraadpleegd hebbende, beſloot men de Wagten te verdubbelen, en de Ronden ſterk te laaten gaan.

Nadere aandrang

Het traage en gedeeltlyke treeden der Regeering in het plan des Krygsraads, door-

doorgezette Ontſchuttering van die Burgers, welke niet in 's Krygsraads maatregelen wilden deelen, gevolgd van het aanneemen van nieuwe Schutters, in plaats der uitgevallenen, wekte vrees voor tegenwerking, en deedt het vermoeden, dat in den Raad een voorſlag zou kunnen gedaan worden om eenige Bevelhebbers, en bovenal die van de Commisſie waren, uit den Schutterlyken dienst te ontſlaan, gereeden ingang vinden, ja, als iets daadlyk beſtaande, aan te neemen. Om voor te komen dat niets zodanigs een daadlyk beſtaan kreeg, gelastte de Krygsraad die vier Heeren Gecommitteerden, benevens nog drie daar by benoemde Bevelhebbers, naamlyk TOUSSAINT, VAN DER SLUIS en WASSENAAR, om zich met den Krygscommandant ARDESCH, die 'er zich wilvaardig toe aanboodt, na de Vergadering der Magiſtraat te begeeven, onmiddelyk naa dat dezelve zou vergaderd weezen. Zy hadden in last den nood der Stad met de leevendigſte verwen te maalen, en te verzoeken, dat de Bevelhebbers gevolmagtigd mogten worden om dien eigen avond en voortaan 's avonds ten acht uuren de Poorten te doen ſluiten, naa dat zulks vóóraf door trommelſlag zou weezen bekend gemaakt; als mede om de Bruggen 's nagts te doen opneemen. op het verſterken der Stad.

Aan de Batteryen op het Bolwerk hadt men intusſchen met zo veel yvers gearbeid, dat men dien avond nog eenige Stukken daar dagt geplaatst en in gereedheid te hebben. Een ontzettend berigt, dat men Werkzaamheden ten dien einde.

ee-

LIII. BOEK. 1787.

eenige Stukken vernageld hadt, en onder die de twee ligtſte, in deezen voor de Stad van het meeste belang. Hoe, wanneer, door wie dit geſchied ware is geheel duister; dan zaaks genoeg om de Vervaardigers der Verdeediginge te ontrusten, dit breed uit te meeten, en 'er uit op te maaken dat men, zo wel voor Verraad van binnen als voor Geweld van buiten, te duchten, en alle mogelyke voorzorgen te neemen hadt. Deeze werd gedraagen door de nu gezuiverde Schuttery, en het gedienſtig Krygsvolk, dat de noodige Batteryen aangelegd en het Stadsgeſchut op de Wallen gebragt hadt.

De *Franeker* Staatsleden ſchryven aan de Regeering te *Harlingen*.

Onbekend bleef te *Franeker* geenzins wat 'er te *Harlingen* omging, en gaven de Staatsleden daar vergaderd, hun misnoegen te kennen by het ſchryven van den volgenden Brieve aan de Regeering te dier Stede. „ Het was tot onze verwondering „ en ſmert, dat wy, in onze Vergadering „ wierden geinformeerd, dat de Militie, „ ſtaande te onzer Repartitie, en in U Ed. „ Stad zich bevindende, vereenigd met „ eenige onrustige Burgers, zich zo verre „ emancipeerde, dat de Authoriteit van „ U Ed. merklyk ſcheen te worden ge„ dreigd, en dat ook de Magazynen van „ het Collegie ter Admiraliteit, in uwe „ Stad reſideerende, reeds waren geviſi„ teerd en de Sleutels aan derzelver Be„ waarders afgeperſt. —— Wy kunnen „ niet anders dan ten hoogſten gevoelig „ zyn aan dit gebeurde, en hetzelve als

„ daa-

„ daaden van Geweld en Kleinagting voor U Ed. Regeering beſchouwen. En daar 'er ons ten hoogſten aan gelegen ligt, de Juſtitie en de Regeering te maintineeren, zo gelasten wy U Ed. om den Commandant der Troepes voor zich te ontbieden, denzelven ernſtig voor te houden zyne Belofte onder Eede gedaan, en van hem te eiſchen, dat hy zich verklaare, of hy genegen is U Ed. in derzelver wettige Regeering te maintineeren, en geene Orders te executeeren, dan die van U Ed. of met U Ed. communicatie gegeeven zyn; en hem te ordonneeren om oogenbliklyk alles het geen uit de Magazynen der Generaliteit *is ontvreemd, in den besten ſtaat, in dezelve te rug te brengen.* — *En zo U Ed. daar op geene voldoende Verklaaring erlangt, of anderzins voor de maintenu van derzelver Authoriteit, zich meerder vrees opdoet, zullen U Ed.* ons daar van informeeren, op dat wy zodanige middelen kunnen employeeren, als tot bewaaring der wettige Regeering noodig zullen weezen."

LIII. BOEK. 1787.

Wat over deezen Brieve by de *Harlinger* Regeering voorviel, *is ons onbekend.* Wel mogen wy giſſen, dat de Patriottisch onder hun denkenden, in den toenmaaligen ſtand der dingen, zonder eenigen ſteun van de met hun eens gevoelende Burgers, overmand door de Krygsraad met de Bezetting zamenſpannende, de moed geheel ontzonk. Grootſpraak egter was het in dee-

Men krygt 'er Kruid uit *Engeland*

LIII. BOEK. 1787.

deezen Brieve niet, dat men uit 's Lands Magazyn zich meester gemaakt hadt van zes en dertig, vier en twintig en twaalf Ponders met de daar toe behoorende Krygsbehoeften van Kogels en Druiven: dewyl het Stads Geſchut, en in menigte, en in zwaarte te kort ſchoot om de Wallen naar behooren te verdeedigen. — Eéne groote behoefte zou den *Harlingeren*, met al dien toeſtel ontbrooken hebben. Schoon van eenig Kruid voorzien, was die voorraad te gering om iets van belang, of op 'den duur, uit te voeren, en de gelegenheid om, over de *Zuiderzee*, uit *Holland*, Kruid te bekomen, geheel belet door de Gewapende Vaartuigen daar liggende en kruiſſende, zo zeer gehaat en gevloekt by de *Frieſche* Tegenſtanders der Patriotſchgezinden. Men hadt egter tot het bekomen van die behoefte raad weeten te ſchaffen, en beroemden zich de *Frieſche* Wederſtreevers der Grondwettige Herſtelling naderhand, dat zy middel hadden weeten te vinden om in 't geheim Kruid uit *Engeland* te doen komen; daar de *Hollanders*, hier op niet denkende, den *Vlieſtroom* dus lang onbezet gelaaten hadden.

Schryven aan hun H. Mog. wegens het openen van 's Lands Tuighuis

Het inſlaan van deezen weg om Kruid te bekomen, mogt ten hoogſten opſpraak onderheevig zyn. Zo was 't niet met het openen van 's Lands Tuighuis te *Harlingen*, en het gebruiken van den daar uit genomen voorraad, zonder voorkennis of toeſtemming van hun Hoog Mog. en den Raad van Staaten. Om dit vergryp te ver-

ſchoo-

ſchoonen, of dien handel te verdeedigen, ſtrekte een Brief by de Algemeene Staaten ingezonden, welker hoofdinhoud wy reeds opgaven (*). LIII. BOEK. —— 1787.

Deezerwyze vondt men binnen *Harlingen* zich genoegzaam van alles ter Verdeediginge voorzien. Schoon het aan geene gemeene Kanonniers ontbrak, mangelde het nogthans aan de zodanigen, die zich op het nette der kunst verſtonden, en het Geſchut wel wisten te richten. In dit gebrek werd voorzien uit *Leeuwaarden*. Eén Bombardier, en vier Artilleristen, van daar gezonden, onder het geleide van vyf en twintig man Ruitery, aangevoerd door den Ritmeester P. GASINJET, verheugde de *Harlingers* dubbel. Welafgerigte behandelaars van 't Geſchut konden den aanval van buiten afweeren; de Ruitery in de Stad alle tegenkanting van binnen, zo dezelve ontſtaan mogt, kragtdaadig dempen. Men verheugde zich daarenboven niet weinig dat geen der veelvuldige uitgezette wagten, geen der hindernisſen op den weg door die van *Franeker* gemaakt, den tocht deezer zo zeer verlangde hulpe verhinderd hadden. —— Misnoegen vervulde die te *Franeker*, wegens dit onverhinderd doorkomen. Verwagtende dat de Ruiters alleen zouden gediend hebben tot geleide der Artilleristen, zondt men Posten met Geſchut na *Berlikum* en *Dykshoek* om ze den hertocht te beletten; doch, naa eenigen tyd

Hulp uit *Leeuwaarden* aan die van *Harlingen*, toegeſchikt.

(*) Zie hier boven bl. 86.

LIII. BOEK.

tyd vergeefsch wagtens, trokken deeze weder af.

1787.

Vóór dat in *Harlingen* de Partykiezing beslist, en de gemelde aanstalte ter Verdediging gemaakt was, hadt de Krygsraad te *Franeker* aan die te *Harlingen*, deezen Brief, op den zevenden van Herfstmaand, toegeschikt. „ Wy hebben de eer „ U Ed. Manh. by deezen kennis te geeven, dat by onze Regeering is genomen eene Resolutie, waar by zy aanneemen, alhier te *Franeker* haare Volmagten op morgen in de wettige Staatsvergadering te zullen zenden. Wy hebben een Declaratoir geformeerd en getekend, gelyk hier nevens gedrukt gaat(*). „ Wy hebben reeds van alle Genootschappen toezegging om deezen te zullen bezorgen, en binnen te geeven ter bevordering van de goede zaak. Wy hebben „ beslooten eerder den Dood te kiezen, „ dan de Slaaverny, om de Medewerkers „ tot dienst van onze gedeclareerde Vyanden, te doen buigen, het kost wat het „ kost. Wy hoopen, dat U Ed. Manh. „ in onze regtmaatige poogingen zullen „ medewerken, als onze Broeders, die „ één Lugt inademen, en één Land bewoonen. —— Wy kunnen geen denkbeeld maaken, dat 'er zulke ontaarte „ *Frieſen* gevonden worden, die zich schuldig zullen maaken om de Godvergee-

„ tend-

Brief van de *Franeker* Krygsraad aan die van *Harlingen*.

(*) Hier boven bl. 63. hebben wy dit Stuk opgegeeven.

„ tendſte oogmerken onzer Vyanden te hel- LIII.
„ pen bevorderen. BOEK.
„ Wy verzoeken, dat U. W. E. Manh. ——
„ alle Devoir gelieven aan te wenden, dat 1787.
„ de Regeering van U. W. E. Manh. Stad
„ haare Volmagten ten Landsdage hier ter
„ Vergadering zende, met order om alle
„ Overheerſching te doen ophouden, de
„ verbrooken Wetten te herſtellen, en on-
„ ze Vryheid te doen herleeven, en ver-
„ der te bezorgen dat de onwilligen, naa
„ oproeping van de Burgery worden ge-
„ removeerd. —— Wy verzoeken, dat U
„ W. E. Manh. dit Declaratoir ter ken-
„ niſſe brenge van alle dienſtdoende Le-
„ den uwer Schuttery, en dat hetzelve
„ vertekend door U E. Manh. Collegie,
„ en mede uit naam der Leden, hier ter
„ Staatsvergaderinge werde bezorgd. ——
„ Voor het overige verzoeken wy met
„ ons de concert te willen ageeren, ter
„ bevordering van de Algemeene Rust, op
„ dat U. W. E. Manh. zich naderhand
„ niet beklaagen de Machines geweest te
„ zyn van eene vervloekte Heerschzugt,
„ van eene Party, die zich opgeworpen
„ heeft als magthebbende om ons, en alle
„ Ingezetenen, naar willekeur te overheer-
„ ſchen, en de ketens der Slaaverny te
„ doen gevoelen.
„ Wy neemen de vryheid U W. Ed.
„ Manh. onder het oog te brengen, dat
„ by de Tyrannen de daaden van Machi-
„ nes altyd worden gepreezen, en de Per-
„ ſoonen, naar verdienſten, veragt. ——

LIII. BOEK. 1787.

„ Wy bieden ons aan om onze Vermogens te beſteeden tot herſtel van onze „ vertrapte Vryheid, en onze Medebroeders daar toe de behulpzaame hand te „ bieden."

Antwoord des Krygsraads te *Harlingen*.

De Krygsraad te *Harlingen*, aan welken die van *Franeker*, ten ſlotte „ hunne en alle goede zaak ten ernſtigſten aanbevolen hadt," verwylde niet met antwoorden, en ſchreef, 's volgenden daags, eenen Brief, die reeds tekent, welke daar de heerſchende neiging was, en juist aanduidde de werkzaamheden, daar begonnen en onverwyld voortgezet, op dien voet als ons Geſchiedblad vermeldde. Het wederſchryven liep op deezen voor die van *Franeker* in geenen deele bemoedigenden, maar in alle deele wederſtreevenden, zin. —— „ Wy hebben de maatregelen, by Ul. „ Collegie genomen, overwoogen; wy „ hebben den toeſtand van ons lieve Va„ derland in 't algemeen ernſtig bedagt; „ vooral hebben wy, in deeze gewigtige, „ ja akelige tyden, ons oog gevestigd op „ den bykans algemeenen, ten minſten „ buiten alle tegenſpraak, gedecideerden „ wensch en ſtemme onzer Burgery.

„ Om deeze laatſte reden, derhalven, „ hebben wy, voor als nog, niet kunnen „ beſluiten de Staaten van *Friesland* te „ *Leeuwaarden* vergaderd niet langer te re„ ſpecteeren als de wettige Staaten deezer „ Provincie; hoewel wy tevens declaree„ ren, dat ons niet aangenaamer zou zyn, „ dan dat de Gebreken, die in onze Con„ ſti-

„ ſtitutie, van tyd tot tyd, zyn ingeſloo- LIII.
„ pen, op eene reguliere en bezadigde BOEK.
„ wyze, wierden geredresſeerd, waar toe ——
„ wy het onze ook gaarne zouden con- 1787.
„ tribueeren.

„ Wy vertrouwen, dat onze Krygsraad,
„ ja de ganſche Schuttery, nimmer heeft
„ gediend als eene Machine of Spoelbal van
„ eene willekeurige Heerschzugt; nimmer
„ ook heeft dezelve den Lof geambieerd
„ van de zodanigen, die, ten nadeele van
„ de Provincie in 't algemeen, en van dee-
„ ze Stad in 't byzonder, poogen te wer-
„ ken. Overeenkomſtig haare waare be-
„ ginzelen, ſtrookende met de Conſtitutie,
„ te werk gaande, en voor het overige op
„ een goed geweeten ſteunende, bekom-
„ mert zich dezelve even weinig over de
„ zulken, die kleinhartig genoeg zyn om
„ anderen ten kwaade te duiden, dat men
„ van hun in gevoelen verſchilt.

„ Wy hebben beſlooten onze Stad, zo
„ lang mogelyk, by derzelver rust te be-
„ waaren, en durven geene Remotien be-
„ gunſtigen, die tegen den wensch onzer
„ Burgerye zouden aanloopen (*). Wy
„ verwagten ook om die zelfde reden, dat
„ gee-

(*) Dit ſlaat op de weinig dagen vroeger gedaane Afzetting van Jr. LAMORAAL JOACHIM JOHAN RENGERS, Broeder van den bekenden voor *Oranje* zeer yverenden RENGERS, Grietman van *Wymbritſeradeel*. Deeze Jonkheer RENGERS, Raad in de Vroedſchap te *Franeker* hadt zich, by het opſteeken der binnenlandſche onluſten, met veelen even als hy denkende Regenten, na *Leeuwaarden*, als de yeilig-

LIII. BOEK. 1787.

„ geene nabuurige Stad of Diſtrict ons in „ deeze voorneemens zal verhinderen; doch „ hebben evenwel dienſtig geoordeeld, de „ Stad in zodanigen ſtaat te brengen, waar„ mede wy die geenen kunnen weeren, „ die aan ons met Geweld zouden willen „ betwisten, die Vryheid, welke zy voor „ zich zelven begeeren.

„ Wy weeten niet of wy, door deeze „ onze rondborstige Verklaaring, by U E. „ Manh. zullen worden aangezien voor „ Medewerkers tot dienst van U E. Manh. „ gedeclareerde Vyanden, welke U E. „ Manh. hebben beſlooten om te doen bui„ gen, het kostte wat het kostte. Wy „ hoopen dit en om Onzen en om Uwen „ wille niet; doch, indien evenwel dit on„ verhoopt mogt plaats hebben, verwag„ ten wy althans van U Ed. Manh. eene „ rondborstige Verklaaring, die ons dan „ ook kan wettigen om meer dan defen„ ſief te ageeren.

„ Wy ſtellen vast, dat het geheel buiten „ kennis van U Ed. Manh. is, dat wy „ door Gewapend Volk genoegzaam onder „ onze Wallen, en door Gewapende Vaar„ tuigjes voor onze Haven, min of meer „ zyn ontrust geworden. Wy hoopen „ zelfs, dat U E. Manh. alles zullen aan„ wen-

ſte ſchuilplaats begeeven. — Burgergeconſtitueerden te *Franeker* aangeſteld, vorderden dat de Heer RENGERS, binnen zekeren bepaalden tyd, in *Franeker* zou komen. Gelyk wel te wagten was daagde hy niet op, en hadt dit zyn Afzetting ten gevolge. Dr. H. TUINHOUT werd Vroedſchap in zyne plaats,

„ wenden, wat mogelyk is om voor zo- LIII.
„ danige ontrustingen ons te bewaaren; BOEK.
„ daar ons niets onaangenaamer zou wee- ——
„ zen, dan tegen onze Nabuuren, Mede- 1787.
„ ingezetenen en Broeders, die magt te
„ moeten gebruiken, die wy in handen
„ hebben. —— GOD bewaare U E. Manh.
„ en ons voor onderlinge Bloedſtorting!"

Een Brief van dien inhoud was ſpreekend genoeg om 'er uit op te maaken, hoe het in *Harlingen* geſteld was, en ondersteunde alle vervolgens te *Franeker* inkoomende naarigten. Alles werkte gevolglyk zaamen om *Harlingen* niet min vyandig dan *Leeuwaarden* te beſchouwen, en aan die Stad alle mogelyke belemmeringen, ter benaauwinge, toe te brengen. Hier in ſlaagden zy zo verre, dat, op den elfden van Herfſtmaand, ter Woensdagſche Weekmarkt, niemand met binnenlandſche Vaartuigen, waar in Leevensmiddelen waren, kon komen: dewyl men, behalven de doorvaard door *Franeker* zelve, ook die van *Sneek* en *Bolswaard*, te *Arum* en elders verhinderde. Van den Zeekant was de toevoer allerbezwaarlykst, niet alleen mogten de *Harlinger* Beurtlieden niets van Eetwaaren, mede voeren; maar ook het inkomen van Vaartuigen uit het *Vlie* en van de *Wadden* werd langs hoe bezwaarlyker, door de ſteeds op de hoogte van *Harlingen* kruisſende Gewapende Vaartuigen. Toen dit benaauwen ſteeds meer en meer gebrek dreigde beſlooten de *Harlingers* de Admiraliteits-hulk met zestien achttien Ponders

Hoe zeer *Harlingen* ingeſlooten en benaauwd werd.

LIIL BOEK. 1787.

te wapenen, en Volk voor dit zwaar gewapend Vaartuig, en nog eenige ligtere Scheepen, te werven. —— Wanneer de Admiraliteit van *Amſterdam*, by eenen Brieve, den vier en twintigſten van Herfſtmaand, het invallen van de Kotter de *Mercuur* van eenen kruistocht, ter Staatsvergadering kundſchap gaf, en het in dienst houden van dezelve, tot het einde van dit loopende Jaar, of het afdanken, in overweeging bragt, ſtelden de Afgevaardigden van *Friesland* voor, den Admiraal Generaal te verzoeken, om deezen Kotter na de kust van *Friesland* te zenden, tot zekerheid van dat Gewest (*).

Makkum door die van *Franeker* bezet.

Uit *Franeker* zelve trok, doorgaans laat in den avond, eenige gewapende Manſchap na den kant van *Harlingen*, en bleef den ganſchen nagt uit, naar allen ſchyn, om toe te zien of de Krygsbezetting dier Stad, welker verknogtheid aan de Tegenparty zich zo volkomen geopenbaard hadt, iets euvels mogt in den zin hebben. Niet genoeg rekende het *Franeker* Defenſieweezen, *Harlingen* te benaauwen, en op die Stad een alzins waakend oog te houden, het zogt een Zeehaven, om 'er de uit *Holland* verwagtte byſtand in Manſchap en verdere Krygsbehoeften, veilig te ontſchepen. *Makkum* oordeelde men daar toe allergelegenst. Twee honderd Gewapenden, van twee ſtukken Geſchut voorzien, ſloegen derwaards op weg, en trokken 'er, zon-

(*) *Reſol. Gen.* 24 Sept. 1787.

zonder eenigen tegenſtand, binnen, onder geleide van KLAAS RIEMERS, Collonel van *Barradeel*. Het noodige werd aan deeze Manſchap kort daar op toegevoerd, onder geleide van nog zestien Gewapende Vaderlanders, die de Bezetting in deeze Zeehaven verſterkten. LIH. BOEK. —— 1787.

Niet gering was de toevoer, welken de *Franeker* Staatsleden, langs dien weg, binnen kreegen. Onder meer ander Krygs- en Veldtuig ontving men van Gecommitteerde Raaden in *Noordholland*, die zich der Patriottiſche zaak zo zeer aantrokken als wy gezien hebben (*), zes fraaye op de Affuiten geheel gemonteerde zes Ponders, en vyftien honderd Schietgeweeren. *Tuſſchen de veertig en vyftig welafgerigte* Kanonniers *kwamen uit Holland over.* Meer dan zestig Man, uit de *Frieſche* Genootſchappen, die zich met paſſen na *Utrecht* begeeven hadden, keerden, thans opontboden, weder ten Krygsdienst in hun eigen Gewest. Van deezen mogt men zich meer belooven dan van eenige Huzaaren van SALM en Scherpſchutters, die zich niet aan behoorelyke Krygstugt willende onderwerpen, eerlang langs den zelfden weg, dien zy gekomen waren, verttokken. —— Het Defenſieweezen te *Franeker* oordeelde dat de Stad aan den Oostkant te zeer open lag, en aldaar gemaklyk van een Terp kon beſchooten worden. Twee Redouten deedt het op die hoogte aanleggen. By de aankomst

Toevoer aan die van *Franeker* toegeſchikt.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 61.

LIII. BOEK. 1787.

komst der *Hollandſche* Artilleristen kreegen die Redouten, door bygemaakte Werken, meerder ſterkte, en werd de *Leeuwaarder* Trekweg met eene zwaare Barriere voorzien.

Brief van 't *Franeker* Defenſie-weezen aan Bergsma.

Wat de *Franeker* Staatsleden ook in 't werk geſteld mogten hebben, omtrent het Krygsvolk, zy hadden alle reden om te duchten, dat de Stem der te *Leeuwaarden* vergaderende, meer ingangs by hun Hoog Mog. en bovenal by den Capitein Generaal, zou gevonden hebben, en grond om vast te ſtellen, dat 'er reeds Krygsvolk in aantocht was. Die verwagting zette het Defenſieweezen te *Franeker* in vuur en vlam, en deedt de Leden een Brief ſchryven aan den eerſten Heer in 't Mindertal J. C. Bergsma, welke blyk draagt van ziedenden toorn en heete wraakzugt. Immers dezelve was in deeze daar van gloejende woorden begreepen. „ Wy zien uit „ zommige pretenſe Publicatien, dat Gy „ als nog U blyft aanmaatigen den Tytel „ en Rang van Eerſten Heer van 't Min„ dergetal, hoe wederregtlyk zulks ook zy. „ Wy hooren zelfs, dat Gy, met uwe „ vervloekte Aanhangers, die reeds, zedert „ langen tyd, dit zo gelukkig Land heb„ ben verraaden, en wel ſpeciaal door be„ werking van Martinus van Schel„ tinga, van 't *Heerenveen*, de zaaken zo„ danig zoekt te beſtuuren, dat 'er meer„ der Militie in de Provincie kome, al „ waren het ook de eerlooze *Plettenberg„ ſche* Roovers.

„ En

„ En het is daarom, dat Wy U waar- LIJF.
„ ſchuwen en verwittigen, dat alle gewa- BOEK.
„ pende en weldenkende Burgers en Inge- ——
„ zetenen in deeze Provincie vastlyk be- 1787.
„ ſlooten hebben, wanneer aannadering
„ van Militairen plaats heeft, om het op
„ Uwe en Uwe Medeaanhangers Perſoo-
„ nen en Goederen te verhaalen, derzel-
„ ver Bezittingen te verwoesten, en alles
„ wat van hun is in vuur en vlam te zet-
„ ten, en zich tot den laatſten adem, die
„ in hun is, te zullen verdeedigen, en
„ het geheele Land te zullen inundeeren.
„ Maak vast ſtaat, dat Gy, met uwen ge-
„ doemden Aanhang de thans herleevende
„ Vrye *Friezen* niet zult ketenen, vóór en
„ aleer gy den laatſten van hun zult heb-
„ ben te onder gebragt, en dus, wanneer
„ alles voor uwen verdoemden Aanhang
„ moet ſterven, zo zullen allen gerust op
„ het Slagveld nederliggen, wanneer zy
„ verzekerd zyn U een verwoest Land en
„ een knaagend Geweeten naa te laaten,
„ en dat Gy niet éénen Vryen *Fries* meer
„ zult behouden in dit Land, maar alleen
„ de zulken, die met uwe vervloekte
„ Heerschzugt en Overheerſching zamen-
„ ſpannen, en heersch dan .... maar in
„ eene Woesteny.

„ Wy verzekeren U, dat dit met Eede
„ door ons allen is bezwooren. Dat dit
„ de laatſte Waarſchuwing is die Wy U
„ doen. Maak hier van het noodige ge-
„ bruik.

„ Wy zenden eenige Copyen aan uwe
„ Me-

LIII. BOEK. 1787.

„ Mededwingelanden, en verwagten van „ U, dat gy van deezen aan uwe Mede„ ſtanders zult kennis geeven, en dat Wy, „ binnen vier en twintig uuren, verwittigd „ zullen worden, dat gy te zamen hier „ omtrent beſluit, en dat Gy ons twee „ Gyzelaars zult zenden: want op de eer„ ſte tyding van in- of aanmarsch van Troe„ pes is alles gereed tot de uitvoering, „ en, indien Gylieden niet antwoordt, dan „ zullen Wy het daar voor houden, dat „ Gy ſchuldig zyt aan het inroepen van „ Troepen."

Brief van BEYMA aan VEGELIN VAN CLAERBERGEN.

De eerſte Ondertekenaar van deezen Brieve C. L. VAN BEYMA vaardigde, 's volgenden daags, den zestienden van Herfstmaand, eenen Brief af aan den Heer AHASUERUS VEGELIN VAN CLAERBERGEN, Raad in den Hove Provinciaal van *Friesland*, een Man van zeer groote bedaardheid en regtmaatigheid, welke, op verzoek van het Defenſieweezen der Stad *Franeker*, 't geen met éénpaarige ſtemmen zich aan den inhoud van dien Brief gedroeg, door den Druk werd gemeen gemaakt. Wy voegen denzelven hier nevens als ter opklaaring dienende van het even geplaatſte vuur en vlam blaakend ſchryven.

„ Ik hoor van den Koopman CORNELIS „ ZYTSES, dat zeker Declaratoir, gister „ door de Commisſie van Defenſie aan „ J. C. BERGSMA gedaan, aan zommige, „ als niet ſtrookende met myne Principes „ voorkwam te weezen.

„ Het is daarom, dat ik, die niet gaarne „ my

„ my van Contradictien verdagt zie, my
„ verpligt gevonden heb U H. W. Geb.
„ wiens denkwyze ik meen te kennen, en
„ wiens oordeel ik op zyn waaren prys
„ ſtelle, daar omtrent nader te elucidee-
„ ren. Ik heb geen ander oogmerk in
„ myne handelingen, dan 't geen ik de
„ eer heb U H. W. Geb. hier plegtig te
„ verzekeren.

„ Ik heb, zedert lange, overtuigd ge-
„ weest, dat onze Conſtitutie, hoe zeer
„ in zich zelve zeer veel goeds behelzen-
„ de, egter door Misbruiken en Inbreu-
„ ken, zodanig aan het wankelen gebragt
„ wierd, dat het geheele Gebouw eerlang
„ onder de magt van den eerſten heersch-
„ zugtigen en onderneemenden Stadhouder
„ zou inſtorten.

„ Ik zag Volmagten ten Landsdage by
„ Eede verbonden om de Fundamenteele
„ Wetten, ſpeciaal het Reglement Refor-
„ matoir, te obſerveeren, en te doen ob-
„ ſerveeren —— Ik zag egter, dat veele
„ Ingezetenen, dat de Stadhouder, deeze
„ Fundamenteele Wetten ſchondt en over-
„ tradt; ja zelfs dat men Publicatien deedt
„ tot verandering der bezwoorene Grond-
„ wet. Ik was dus overtuigd, dat, in-
„ dien het Regt van verandering der Grond-
„ wet van den Staat aan een Particulier
„ of eenige Menſchen wierd toegekend,
„ alles fluctueerde, en geen een Ingeze-
„ ten, in de ongunſt van den Stadhouder
„ vervallen zynde, zeker van het zyne
„ was. Ik zag daar by Gedeputeerde Staa-

„ ten,

LIII. BOEK. 1787.

„ ten, zonder eenige bepaalde Inſtructie, „ blindeling volgende den Wil van éénen „ of zeer weinigen. — En, ik ſchaam het „ my byna te moeten zeggen, ik zag één „ reſpectabel Hof van Juſtitie, dat zonder „ Appel over aller Leeven en Bezittingen „ vonnist, zonder Inſtructie. —— Ik zag „ Grietslieden zonder Inſtructie, en nu „ onlangs de Steden of derzelver Regeerin„ gen gebragt onder de Despotique Regee„ ring van alle zulke Perſoonen, die zelve „ bandeloos regeeren konden en wilden.

„ Ik zag dit alles. Myn hart bloedde „ over myn Vaderland, over het Volk dat „ ik misſchien, (zo het mogelyk is,) te „ veel beminne. Ik voorzag uit menig„ vuldige Publicatien, dat het oogmerk „ was der toenmaalige Meerderheid ten „ Landsdage om het Volk het regt van „ klaagen te beneemen, het zelve te ont„ wapenen, door belet van Kruid en Am„ munitie, en dus gemaklyk te overheer„ ſchen.

„ Ik hadt reeds zedert lange gezogt, „ langs Conſtitutioneele wegen, de zaa„ ken te redreſſeeren. Ik beroep my op „ eene menigte Propoſitien, Protesten enz. „ door my in de Kwartieren van *Zeven„ wouden* en *Oostergo* gedaan; op myne „ Misſive aan den Stadhouder, om, vol„ gens Reſolutie van elf Juny MDCCXLVIII, „ de Conſtitutie te maintineeren; maar al„ les was vrugtloos. In tegendeel, men „ kon goedvinden om my en anderen, over „ ons vasthouden aan onzen Eed en aan

„ de

„ de Conſtitutie, door Crimineele Acten te LIII.
„ agtervolgen. BOEK.
„ In dit oogenblik was 'er dus geen ——
„ ander middel my bekend, dan dat het 1787.
„ Volk zich deployeerde, en de tanden liet
„ zien. —— Dit geſchiedt thans, en met
„ het beste ſucces, zo ik wenſche. On-
„ dertuſſchen is 'er by ons geen ander
„ oogmerk dan aan dat Volk wederom te
„ bezorgen zodanig eene gevestigde Con-
„ ſtitutie van Regeering, dat hetzelve
„ voor alle Overheerſching beveiligd is,
„ en dat de Stadhouder met eenige van
„ het Volk independente Regenten, niet
„ naar welbehaagen over hun beſchikke.
„ Wy willen daar toe het geheele Volk
„ *oproepen, of opgeroepen hebben*, om
„ over zich zelven te beſchikken, en dat
„ wel vry van allen vrees voor Militair
„ Geweld. Het zal ons altyd wel zyn
„ hoe het Volk de zaak beſtuure, al valt
„ ze, 't geen zeer wel mogelyk is, tegen
„ onze denkbeelden uit; maar 'er moet Ze-
„ kerheid weezen. Dit zoeken wy, en
„ zullen wy blyven zoeken, zo lang wy
„ allen niet verlooren zyn, waar toe, in
„ aanmerking onzer Magt en Reſſources,
„ in vergelyking onzer Vyanden, geen
„ vreeze is.
„ Ondertuſſchen vernamen wy eergister
„ avond, dat M. VAN SCHELTINGA bui-
„ ten 's Lands was om *Pruiſſiſche* Troepen,
„ tot hulp in te roepen, of ten minſten
„ van onze Militairen nog een gedeelte tot.
„ Onderdrukking des Volks. Wy voor-
„ za-

LIII. BOEK. 1787.

„ zagen, dat als de Heerschzugt van zommigen het Land aan de Verwoesting van Vreemde Militairen wilde overgeeven, wy allen verlooren waren, en het beter was dan liever zelve alles te vernielen en het Land te verlaaten, als te gedoogen, dat onze Bezittingen, door het toedoen van weinigen, ten behoeve van de Heerschzugt, verwoest wierden.

„ Hier van daan het *Declaratoir*, dat, by Inmarsch van Troepes even *zeker* gehouden en volbragt zal worden, als het *zeker niet* volbragt zal worden, indien wy verzekering van Cautie daar tegen krygen.

„ Zie daar H. W. Geb. Heer! myne waare Gevoelens aan U H. W. Geb. opengelegd in korte en weinige oogenblikken. Geloof vry, dat ik 'er geen tittel of jota by of af doe; maar geloof ook dat ik ze zo wel bedagt heb, dat ik ze nooit verlaate, en my niet laat verschrikken. Maak 'er zodanig gebruik van als U H. W. Geb. ten nutte van ons zo zeer gefolterd Vaderland, meent te kunnen strekken, al was het publiek. Ik schaam 'er my niet over. Wil U H. W. Geb. op het een of ander Punt nadere elucidatie hebben, ik ben gereed ze te geeven, want misschien is dit niet al te duidelyk uitgedrukt, als zynde, in weinige oogenblikken onder andere bezigheden, in presentie van verscheiden Menschen op 't papier gebragt (*)."

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4997.

De Brief aan den Heer BERGSMA, met den naam van *Brandbrief* betyteld, baarde by de Staatsleden te *Leeuwaarden* geene geringe aandoening, en bragt eene Publicatie te wege, waar in zy, naa de Leden te *Franeker* vergaderende, en het Defensieweezen te dier Stede gevormd, met zeer zwarte kleuren getekend te hebben, verklaarden, „ het van hunnen onvermydelyken pligt geagt te hebben, tot voorkoming van de uitvoering dier Bedreigingen, en ter beveiliging van Land en Volk, om aan alle Inwoonderen van *Friesland* bekend te maaken, dat de Schaden, welke door het uitvoeren der gedaane hoogstſtrafbaare Bedreigingen, aan de goede Ingezetenen mögten overkomen, naa behoorlyke bewyzen van dezelve, zouden worden vergoed, uit de Goederen van zodahige Delinquanten, voor zo verre zy daar uit eenigzins te bekomen waren; of anderzins uit die van de zulken, die daadlyk deel gehad hadden aan de tegenwoordige oproerige Beweegingen. Ook zouden derzelver Bezittingen en Effecten daar voor aanſpraaklyk zyn, met preferentie boven alle Schulden en Hypotheeken; naa het uitvaardigen deezer Publicatie daar op gelegd (*)."

LIII. BOEK. 1787. Publicatie van Staaten van *Friesland* op den Brief aan BERGSMA gevolgd.

In het hevigst deezer onderlinge woelingen, die den felſten Burgeroorlog dreigden, kwam in *Franeker*, op den achttienden

Verſaagenheid te *Franeker* by

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4439.

LIII. BOEK. 1787.

den van Herfstmaand, de voor de Staatsleden en hunne Aanhangeren te dier Stede ſchrikbaarende tyding, dat, op de aankomst der *Pruisiſche* Krygsbenden, de Stad *Utrecht*, door het Krygsvolk verlaaten was. Men zogt de verſlaagenheid, welke dit nieuws baarde, te verzetten door 'er geen geloof aan te ſlaan, en een aantal bedenkingen aan te voeren over de onwaarſchynlykheid, zo niet de onmogelykheid, deezer gebeurtenisſe. Dan één der 's nagts uit *Utrecht* gevlugten te *Franeker* komende, verbande 's avonds allen twyfel, en toonde de ydelheid van alle gemaakte veronderſtellingen, om dit ontzettend nieuws als een leugen, ter moedbeneeming verzonnen, uit te kryten. Groot was de verlegenheid, kommerlyk het vooruitzigt. De toegezegde onderſteuning in Geld en Manſchap kon men ligt berekenen, zou thans ophouden; van de hulp uit *Overyſſel*, onder den Ridder DE TERNANT, niets komen; dat Gewest vernam men, zou binnen kort door *Pruisſisch* Krygsvolk bezet worden, zo het niet reeds, onder de vernedering eener vreemde Krygsmagt gebukt lag. Het eenig ſteunzel hunner waggelende zaak zogten zy, even als de Patriotten elders, in de zo zeer verzekerde berigten, wegens het *Franſche* Hulpleger te *Givet* verzameld.

het verlaaten van *Utrecht*.

Bekendmaaking der *Franeker* Staatsleden.

Aan welke Perſoonen de *Franeker* Staatsleden dagten dit middel ter Omwentelinge, in *Utrecht* reeds geſlaagd, en in *Overyſſel* waarſchynlyk bewerkſtelligd, als in *Friesland*

land beoogd, te moeten toeſchryven, gee- LIII.
ven zy ten zelfden dage, te verſtaan by BOEK.
eene Bekendmaaking van deezen vertwy- ——
feldheidvollen inhoud; —— „ Alzo te on- 1787.
„ zer kennisſe gekomen is, dat JAN CAS- den van
„ PER BERGSMA, HECTOR LIVIUS VAN een ver-
„ HAERSMA, SIPCO BASSELEUR, en WILCO twyfeld-
„ HOLDINGA, CAMSTRA THOE SCHWART- vollen in-
„ ZENBERG EN HOHENLANDSBERG; MAR- houd.
„ TINUS VAN SCHELTINGA, LAMORAAL
„ ALBERTUS EMILIUS RENGERS, CAREL
„ BIGOT en ALDERT FAYKES, mitsgaders
„ JAN LODEWYK DOYS VAN BURMANIA,
„ en REGNERUS LIVIUS DE KEMPENAAR,
„ geſterkt met JAN DE KEMPENAAR en
„ JAN LODEWYK DOYS VAN HARRSMA,
„ *zich wederregtlyk gedraagende als eene*
„ *Staatscommisſie, en te zamen overtuigd,*
„ eens deels van de *Onwettigheid hunner*
„ Regeeringe, en ander deels van de regt-
„ maatigheid van het Ongenoegen, dat
„ 's Lands Ingezetenen tegen hun hebben
„ opgevat, hebben kunnen goedvinden by
„ den *Koning van Pruiſſen* te verzoeken,
„ dat eenige zyner Majeſteits Troepes dee-
„ ze Provincie zouden intrukken, en het
„ dus duidelyk is, dat bovengenoemde Per-
„ ſoonen liever het Land met vreemde
„ Troepes zien opgevuld, en de Ingezete-
„ nen aan derzelver genade of ongenade
„ blootgeſteld, dan aan de regtmaatige be-
„ zwaaren van 's Lands Ingezetenen gehoor
„ te geeven.

„ Zo is het, dat *Wy* van deezen ſtap
„ aan alle Lands Ingezetenen, by deezen

LIII. BOEK. 1787.

„ kennis geeven, en dezelve waarſchuwen, „ dat zy door het toedoen van voornoem- „ de Perſoonen, binnen kort, dit Vry Land „ zullen zien ingenomen, en misſchien aan „ de yſelykſte Verwoestingen blootgeſteld, „ gelyk het zeker is, dat door den In- „ marsch van *Pruisſiſche* Troepen reeds alle „ Ingezetenen het ongelukkig *Utrecht* heb- „ ben moeten verlaaten, om de Provincie „ van *Holland*; met te meerder vereenig- „ de magt te beſchermen, tegen welk al- „ les wy misſchien geen genoegzaame magt „ bezitten om 's Lands braave Ingezetenen „ te beveiligen, ſchoon wy gereſolveerd „ zyn, om alle onze Vermogens, ja ons „ Leeven, voor de Vryheid des Volks, des „ noods, op te offeren.

„ Daar dan het tegenwoordig Tydſtip „ daar is, dat alle Lands Ingezetenen, met „ aflegging van alle Partydigheid, behoo- „ ren zamen te komen, om zich gezamen- „ lyk tegen het geſmeed Ontwerp te ver- „ weeren, zo verzoeken en vermaanen Wy „ alle zo *Gewapenden* als *Ongewapenden*, „ wien de Vryheid en Onafhanglykheid „ des Lands ter harte gaat, om zich allen „ te zamen te vervoegen in of by *Frane-* „ *ker*, zo ſpoedig als mogelyk is, om ge- „ zamender hand alle gewelddaadige aan- „ vallen, of alle inrukking van vreemde „ Soldaaten te keeren, daar de nood het „ vereiſchen zal, en de Booswigten, die „ daar toe aanleiding zullen hebben gegee- „ ven, te ſtraffen: wordende egter van deeze „ Verzameling uitgezonderd de Detache-

„ men-

„ menten door ons gezonden tot Beſcher- LIII.
„ ming van *Makkum*, *Workum*, *Hindelo-* BOEK.
„ *pen*, *Lemmer*, *Sneek*, *Bolswaard* en *Dok-* ——
„ *kum*, met de Gewapende Burgers, zich 1787.
„ aldaar bevindende.

„ Voorts verzoeken wy alle Ingezete-
„ nen op hunne hoede te weezen, om dat
„ wy vastlyk beſlooten hebben, om, in-
„ dien de *Pruiſſiſche* Troepen deeze onze
„ Provincie naderen of inrukken, en, in-
„ dien de verzamelde Burgermagt by *Fra-*
„ *neker* als dan niet ſterk genoeg mogt
„ weezen om dezelve tegen te ſtaan, het
„ Land als dan, in zo hooploos een ge-
„ val, in naavolging van het geene, door
„ onze Voorouders in den Jaare MDCLXXII
„ *in een gelyk geval is geſchied, onder*
„ water te zetten; *doch dat zulks niet zal*
„ gebeuren, indien de magt ſterk genoeg
„ is om het Geweld te keeren.

„ En geeven wy, in dat geval, aan alle
„ Lands Ingezetenen de vryheid en het
„ regt om de ſchaade die zy lyden, dan
„ op de *Bewerkers* van het kwaad te ver-
„ haalen."

Harlingen, ten deezen tyde, te kunnen beweegen om de zyde der *Franeker* Staats-leden te kiezen, deedt zich te uitlokkend op, om 'er geen kans, hoe ongezien, op te waagen. Voorraad van Krygstuig, voorraad van Krygsbehoeften, was in 's Lands Magazyn. Wat 'er van de Aannadering der *Pruiſſen* mogt weezen, en van de Overgave der Stad *Utrecht*, het vertrouwen op *Hollands* Verdeediging, en boven al van

Brief des *Franeker* Krygsraads aan die te *Harlingen*.

LIII. BOEK. 1787.

Amſterdam, liet eenige ſpranken van hoop over, en *Harlingen*, in *Friesland* voor die Party gewonnen, was veel gewonnen. Een Brief aan den Krygsraad te dier Stede, den achttienden van Herfstmaand afgevaardigd, liep op deezen met evengemelde Bekendmaaking zamenſtemmenden zin. — „ Wy „ zyn geinformeerd, dat zommige Heeren „ hebben kunnen goedvinden *Pruiſſiſche* „ Troepen in deeze Provincie te ontbieden. —— Wy voorzien hier uit een aanmerkelyk bezwaar, ja misſchien de totale ruine van dit ons wel eer zo zeer gezegend Vaderland, dat aan de woede en heerschzugt van weinigen ſtaat opgeofferd te worden.

„ U Ed. Manhaften! zyn met ons eens, „ dat de Gebreken in ons Staatsbeſtuur „ moeten herſteld worden, het welk onmogelyk door den Inmarsch van Buitenlandſche Militairen zal kunnen geſchieden.

„ Daar wy eensgezind met Gecommitteerden der Ed. Mog. Heeren Staaten „ zyn gereſolveerd, dien Inmarsch met alle „ middelen te keeren, en liever het Land, „ hoe ongaarn ook, onder water te zetten, „ dan te verdraagen, dat wy en onze Medeingezetenen ten prooy worden van „ vreemd Militair geweld.

„ Wy kunnen niet begrypen, noch ons „ verbeelden, dat U Wel Ed. Manh. uit „ Partyſchap zich zo verre zullen laaten „ vervoeren om eenigen Buitenlandſchen of „ Binnenlandſchen algemeenen Vyand, in „ de hand te werken, en zich daar door

„ ver-

„ verantwoordelyk te maaken en te ſtellen voor de Verwoestinge, Moord en Plun- dering, (eenig en alleen om verſchil over het Binnenlandsch Beſtuur,) die de natuurlyke gevolgen van vreemde Troepen zullen weezen. LIII. BOEK. 1787.

„ Wy zyn van gedagten en houden ons des verzekerd dat indien U Ed. Manh. Stad zich tot weering van allen Geweld en Inrukking van vreemde Troepen, van welke zyde ook, met onze Stad vereenigde, wy ons in ſtaat zouden vinden om, in deeze oogenblikken, het Vaderland tegen deszelfs Vyanden van merkłyken dienst te konnen weezen.

„ *Hier op verwagten wy U Ed. Manh. antwoord, ten allerſpoedigſten. En, in gevalle U Ed. Manh. genegen zyn met ons hier over nader te confereeren, dat U Ed. Manh. eene Commisſie, voorzien van eene ampele Procuratie, binnen onze Stad gelieven te zenden.* —— En, indien deeze onze laatſte welmeenende pooging, tot behoud van het lieve Vaderland en de eensgezindheid van twee nabuurige Steden, niet mogt gelukken, dan zullen wy gebruik maaken van onze en onzer Vrienden Magt om het Land te verdeedigen tegen allen, wie eenig Geweld attenteert.

Wanneer wy ons het kortlings gebeurde te *Harlingen* herinneren (*), kunnen wy ons Hoe beantwoord

(*) Zie hier boven, bl. 119.

LIII. BOEK. 1787.

ons het Antwoord op dit ſchryven, zeer ligt verbeelden, niet alleen dat het weigerend, maar op een ſcherpen toon, zou weezen. In de daad dit beide ontmoeten wy, en meer, in het wederſchryven van den *Hartingſchen* Krygsraad, 't geen wy ook ten vollen zullen opgeeven, om de ſterke tegengekantheid der Partyen in *Friesland* op het ſterkſte ſchetzen. De Brief was van deezen opmerkenswaardigen inhoud. —— „ Het meer of minder gewigt van U Ed. „ Manh. Informatien, die aan ons geheel „ onbekend zyn, kunnen wy niet beoor„ deelen. —— Wy penetreeren evenwel „ ten klaarſten den akeligen toeſtand van „ ons lief en weleer zo gezegend Vader„ land. Wy bezeffen niet minder duide„ lyk den hachlyken toeſtand, dien hetzel„ ve door eene Aannadering of Inmarsch „ van meerder Troepen ligtlyk zou kun„ nen ondergaan. Wy perſiſteeren einde„ lyk by onze eenmaal aangenomene Prin„ cipes, om alles, wat mogelyk is, ten „ dienſte van ons Vaderland in 't algemeen, „ en van deeze Stad in 't byzonder, in 't „ werk te ſtellen, de ingeſloopene Abui„ ſen te redreſſeeren, en onze wettige „ Conſtitutie te doen herleeven.

„ Wy verſchillen egter van U Ed. Manh, „ in de wyze hoe deeze misbruiken moe„ ten worden herſteld, en kunnen ons, „ om deeze reden, in geene Alliantien of „ Conferentien met U Ed. Manh. in dee„ zen inlaaten.

„ Wy

„ Wy hebben U Ed. Manh. voormaals LIBL.
„ al gemeld (*) geene andere Staaten, dan BOEK.
„ hun Ed. Mog. de Heeren Staaten van ——
„ *Friesland*, te *Leeuwaarden*, vergaderd voor 1787.
„ als nog te erkennen. Deeze conſidereeren wy op eene conſtitutioneele en legale wyze door de Stemme des Volks „ te dier Vergaderinge te zyn gecommitteerd, en in gevolge dies met de vereischte Procuratien in forma gemunieerd; „ aan Deezen moeten wy ons gedraagen; „ Deezen, ja Deezen alleen, reſpecteeren „ wy.

„ Het zou ons leed zyn, dat onze Ingezetenen ten prooy van vreemd of inlandsch Geweld wierden overgelaaten. „ Ter afweering daar van hebben wy reeds „ de noodige maatregelen genomen, en „ beſlooten alles op te offeren, het kostte „ wat het kostte.

„ Wy yzen evenwel niet minder van „ de geweldige maatregelen by U Ed. „ Manh. in veele opzigten genomen, en „ kunnen niet ontveinzen aan die zelfde „ maatregelen den Inmarsch van meerder „ Troepen in deeze Provincie, indien U „ Ed. Manh. Informatien gefundeerd zyn, „ toe te ſchryven.

„ Wy hebben ons, van den beginne der „ inwendige Troubles voorgeſteld niemand „ te offenſeeren. Wy hebben alleen be„ doeld onze Stad, Burgers en Ingezete„ nen tegen allen geweld, zo van binnen „ als

(*) Zie hier boven bl. 116.

LIII. BOEK. 1787.

„ als van buiten te beveiligen, en ons Col-
„ legie by de vrye Deliberatien te bewaa-
„ ren, die wy anderen vergunnen.

„ Wy hebben aan U Ed. Manh. Bur-
„ gers en Ingezetenen eenen vryen in- en
„ uitgang na deeze Stad gelaaten, dit zelve
„ hadden wy van U Ed. Manh. en van
„ Uw Ed. Manh. Stad, waar mede wy
„ met betrekking tot de tegenwoordige
„ Troubles of Verſchillen geene Alliantien
„ hebben geſlooten, met allen regt en re-
„ den, verwagt.

„ In tegendeel egter hebben wy onder-
„ vonden, dat veele braave Burgers en In-
„ gezetenen van onze Stad in U Ed. Manh.
„ Stad, op eene eerroovende wyze, zyn
„ aangerand, in detentie gehouden, en,
„ het geen nog verder gaat, en de ſchaam-
„ te anderzins zou verbieden alhier te ver-
„ melden, op de publieke ſtraat, bykans
„ naakt uitgekleed, en ten naauwen noo-
„ de U Ed. Mog. Stad hebben kunnen
„ ontkomen. —— Nog eens, wy zien
„ U Ed. Manh. in die zelfde beginzelen
„ voortgaan, en ondervinden dat U Ed.
„ Manh. zo veel mogelyk, ons den toe-
„ voer belet, de Scheepvaard ſtremt, en
„ alles in 't werk ſtelt om ons te dwingen
„ U Ed. Manh. Sentimenten te amplec-
„ teeren. De Schippers van hier op *Leeu-*
„ *waarden* vaarende, hebben ons zelfs, uit
„ naam van een uwer Hoofd-officieren be-
„ rigt, dat men ons, zo wy niet onze
„ Sentimenten veranderen, zou laaten uit-
„ hongeren.

„ Wy

„ Wy niet alleen, maar alle onze wel- LIII.
„ denkende Burgers en Ingezetenen van BOEK.
„ deeze Stad, ja de zodanigen, die voor- ——
„ maals U Ed. Manh. Party waren toege- 1787.
„ daan, yzen van U Ed. Manh. maatre-
„ gelen.

„ Het is dus geenzins uit Partyſchap,
„ dat wy een Sentiment van het uwe ver-
„ ſchillende omhelzen; maar zodanige be-
„ ginzelen, die met de Conſtitutie over-
„ eenſtemmen, en ons voor een knaagend
„ Geweeten bewaaren, regelen alleen onze
„ daaden.

„ Om deeze redenen, derhalven, ſlaan
„ wy alle Conferentien af, en hebben niet
„ kunnen beſluiten eene Commisſie *cum*
„ *plena* uit het midden van ons na U Ed.
„ Manh. Stad te decerneeren. Wy moe-
„ ten ten minſten voor af van eene ande-
„ re denkenswyze by U Ed. Manh. ons
„ verzekerd houden, en overtuigd zyn dat
„ men ons en onze Ingezetenen, als Vrye
„ Lieden, als Uw Ed. Manh. Medebroe-
„ ders en Vrienden, zal behandelen, den
„ vryen toegang na U Ed. Manh. Stad
„ vergunnen, en een onbelemmerde Vaard
„ bezorgen, en dan nog moeten wy in
„ onze Deliberatien op eene vrye wyze
„ mogen ageeren.

„ Wy hebben nu onze gedagten ander-
„ maal aan U Ed. Manh. zo wy vertrou-
„ wen, op eene klaare en ernſtige wyze,
„ opengelegd, en hoopen dat U Ed.
„ Manh. daar mede zullen voldaan zyn,
„ zonder dat wy in eene verdere Briefwiſſe-
„ ling

LIII. BOEK. 1787.

„ ling over deeze Materie worden inge-
„ wikkeld (*)."

Veel van 't geen de *Harlinger* Krygsraad als bezwaaren tegen de *Franeker* Staatsgezinden aanvoert ſteunde op daadzaaken, reeds door ons gebœkt. De byzonderheden, van het aanhouden en mishandelen der doortrekkenden kunnen niet gelochend worden. Geen gering aantal der *Frieſche* Ingezetenen, in *Franeker* gelegerd, beſtondt uit jeugdig Landvolk, dat meest bedryfloos dag aan dag ſleet, en onder geen geſtrenge Krygstugt, bezwaarlyk by Burgercorpſen, in zulk een tydsgewrichte, in te voeren, zich aan niet weinig ongeregeldheden ſchuldig maakte. Vergrypen waar over ook Patriotten, naderhand geklaagd hebben, terwyl zy ook de losheid en ongeregeldheid van den Burger Bevelhebber DE BERE, met eene zwarte koole tekenden. Verbloemen en vergoelyken deezer met de daad wraakenswaardige handelingen, was de waarheid te kort doen. Eene goede zaak wordt niet altoos door gepaste Middelen, en even min door geſchikte Perſoonen verdeedigd. Een gebrek 't geen zich boven al, en in volle grootte, voordoet op het zo bedroevend tooneel van Burgeronlusten, tot zulk een hoogte gedreeven, dat ze tot aller rampen ramp, tot Burgeroorlog uitloopen, waar in de verbittering, geen paalen kent, en tot uiterſtens overſlaat, die wy, in deezen kortſtondigen *Frieſchen* Burgerkryg, dus verre met

Aanmerking over de bezwaaren den *Frieſchen* Patriotten ten laste gelegd.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5004–5006.

met weedom beſchouwden, en welke ons Geſchiedblad nog verder zal moeten vermelden, eer het gordyn voor dit Burgertreurſpel valt. LIII. BOEK. —— 1787.

Zeldzaam volgt 'er veel op bedreigingen van dien overfelken aart als wy een en andermaal hoorden, dat van wegen de *Franeker* Staatsgezinden den geenen gedaan werden, die de zyde der te *Leeuwaarden* gezetenen aankleefden; dan, in het tegenwoordige geval, bleef het niet by woorden, daaden verzegelden de uitgeboezemde bedreigingen in vry groote maate. Kort was de tyd, welken zy, ter volvoeringe hier van konden beſteeden; doch werd deeze, volvlytig, tot ſchrik hunner tegenpartyderen aangewend. Deeze daaden laaten ons niet toe te twyfelen aan eene geheele volbrenginge, indien geene elders reeds bewerkte Omwenteling, ook in *Friesland*, eene Beſliſſing van het lot der ſtrydende Partyen daargeſteld hadt, en de verderfademende bewerkſtelliging der bedreigingen niet verhinderd was door Ingezetenen, wier Eigendommen veeg en op den rand der verdelging ſtonden, door Vuur of door Water. By dreigen lieten zy het niet berusten.

Van Brandſtichting wordt door Schryvers, die zich toeleggen om de bedryven der Aanhangeren van de *Franeker* Staatsleden, in den zwartſten dag te ſtellen, ſlegts dit ééne voorbeeld aangevoerd, dat men, omtrent middernagt van den één en twintigſten van Herfstmaand, een gloeiende Turfkool zou gevonden hebben in het dak van Brandſtichting hun ten laste gelegd.

een-

LIII. BOEK. een Boerenplaats by *Bidaard*, den Grietman IDEMA toebehoorende (*).

1787. Met meer zekerheids gewaagt men van de daadlyke pooging om het Water te hulp te neemen, tot verſchrikking of daadlyke verdelging van een gedeelte des Gewests. Immers vinden wy opgetekend, dat, op den achttienden van deeze in *Friesland* en elders zo veel ramps berokkenden Herfstmaand, aan de *Lemmer* een menigte Graavers, op bevel der Hoofden van het Vrycorps, druk bezig was met een groot gat in de Zeedyk te delven, om door het inſtortend Zeewater het naderen van vreemd Krygsvolk, aan dien kant, onmogelyk te maaken. Zo ras de *Woudboeren*, gelyk men in *Friesland* de Landbewooners dier ſtreeke noemt, van dit beſtaan kennis kreegen, kwamen zy in zulk eene menigte te voorſchyn, met allerlei ſoorten van geweer zodanig gewapend, dat de Delvers den begonnen arbeid ſtaakten, en de vlugt koozen. Het gemaakte gat werd daar op onmiddelyk door die Boeren weder gevuld. —— Ook wil men dat de Genootſchappers een plan gehad hebben om na *Engwirum* in *Oostdongradeel* te gaan, en zich daar meester te maaken van de groote *Dokkumerzylen*, door welken men zegt, dat, zo ooit door eenige, geheel *Friesland*, indien vloeden daar toe hoog genoeg ryzen, kan onder water gezet worden; doch zouden zy van deeze Onderneeming hebben afgezien; de-

Wat zy tot het doorſteeken der Dyken beſtonden.

(*) *Het Beroerd Nederland* X. D. bl. 241.

dewyl zy vreesden niet geen grooter magt voorttrekkende, door de tusschenkomst der Bezettinge uit *Leeuwaarden*, van hunne *Franeker* Medegenooten afgescheiden te zullen worden. Wat van dit bepaald doel zyn moge; Oogmerken laaten zich gissen; daaden beschryven. LIII. BOEK. 1787.

Het Dorp *Steens*, waar zich de Vrycorporisten in vry grooten getale verzameld hadden, was hun wyk- en verblyfplaats. Honderd Voetknegten en veertuig Ruiters uit *Leeuwaarden* tot het doen van verkenning gezonden, naderden wel tot dit Dorp; doch vertrokken, eer men tot eenig gevegt kwam; mangel aan geschut, en de onzekerheid van het getal der gewapende Burgeren, deedt dit Krygsvolk te rug keeren. — *Steens*, van vroeg af een plaats door Burgerwapenhandel bekend, bleef de verblyfplaats der Vrycorporisten. Gelyk men de meeste Rydwegen na *Franeker* onbruikbaar gemaakt hadt, zo maakte men ook drie doorsnydingen in den rydweg na dit Dorp, en voor ieder doorsnede eene Borstweering, om aldaar hun Stuk Geschut te kunnen gebruiken. *Steens de Verzamelplaats der Vrycorporisten. Aanslag daar op.*

De Commissie van Defensie te *Leeuwaarden* hervatte den aanslag op *Steens*, den twintigsten van Herfstmaand. Prins LODEWYK VAN WALDEK geleidde derwaards drie honderd Voetknegten, één Esquadron Paardenvolk, en vier Stukken Geschut, met Artilleristen en Pionniers. Welhaast bragten zy het Stuk der uit *Franeker* getoogene tot zwygen, de Pionniers dekten de door- *Hervatte aanval op Steens.*

LIII. BOEK. 1787.

doorsnydingen met bruggen, waar over de Granadiers aanrukten. Uit een hinderlaage, waar in zich eenige Vrycorporisten verborgen hadden, werd geschooten. Dan op het aanrukken der Grenadiers, namen de by *Steens* zich onthoudende Burgerbenden, te zwak om wederstand te bieden, met agterlaating van het Stuk Geschut, de vlugt. Naa deeze zegepraal trok een gedeelte des Krygsvolks met de meeste Officieren het Dorp in, deeden het Geweer uit eenige huizen haalen, en keerden, in de Fraterniteit zich verfrist hebbende, 's naamiddags weder na *Leeuwaarden*.

Steens weder door die van *Franeker* bezet.

Naauwlyks was deeze Krygsbende drie uuren binnen *Leeuwaarden* te rug, of DE BERE, de vlugtende weder verzameld hebbende, keerde met meer Geschuts na het door TUINHOUT verlaaten *Steens* te rugge, en hieldt 'er omtrent drie dagen post. Zonder eenige verdere ontmoeting trok hy weder na *Franeker*.

Bedestond te *Franeker* uitgeschreeven; doch niet volbragt.

In deeze Stad hadt men ondertusschen eene Bedestonds-Uitschryving vervaardigd; dan beide Leeraaren der Hervormde Kerke, N. HOUWINCK en W. VERWEY met de Staatsbegrippen daar in voorgesteld niet instemmende, en althans zwaarigheid maakende in den voordragt, „ de Heerschzugt „ toch, die in andere met ons Vereenigde „ Provincien reeds zo veel schrik en ver„ woesting verspreid heeft, en nu, door „ het inroepen der vreemde Troepen haa„ re uiterste pooging aanwendt om den „ voet op den nek van onderdrukte Bur-

„ gers

„ gers te zetten, hunne billykſte klagten voor altoos te ſmooren, en eene wille- keurige Regeering in te voeren: dezelf- de Heerschzugt heeft ook tegen dit ons *Friesland* haaren geduchten arm opge- heven, vervolgt de Beſchermers van 's Volks Regten, en ſtelt ons in gevaar om met deezen, (zo GOD het niet ver- hoede,) alles uit ons het dierbaarſte, te eenemaale te zullen verliezen" —— als mede om te bidden, „ dat GOD de „ werktuigen van Geweld wilde beteuge- „ len, de raadſlagen der Godloozen ver- „ ydelen, en in tegendeel met eenen ge- „ wenschten uitſlag bekroonen die hunner „ Regenten, wien het alleen te doen was „ om de dierbaare panden van den gehei- „ ligden Godsdienst en Burgerlyke Vry- „ heid, op de Grondwetten van den Staat „ gevestigd, te beveiligen, en daar door „ de liefde en het vertrouwen van een „ dankbaar Volk te verdienen. Desgelyks „ ook om de Wapenen, welke de Vryheid- „ lievende *Friezen* genoodzaakt werden, „ ter Zelfverdeediging te voeren, zo te „ zegenen dat de Overheerſching mogten „ afgeweerd, dat rust en welvaard mogten „ herſteld worden, dat Liefde, Eendragt „ en alle Christlyke Deugden mogten we- „ derkeeren, en beſtendig onder hun woo- „ nen (*)." Die Leeraars wisten uitſtel te

LIII. BOEK. —— 1787.

(*) Deeze geheele Bedeſtonds Uitſchryving komt voor in het meermaals aangehaalde *Bevoerd Neder- land* X. D. bl. 246. enz.

LIII. BOEK. 1787.

te verwerven, eerst door de Proefpredikatie tot het te vieren Avondmaal, op dien tyd, in 't midden te brengen, en dit niet gelukkende, het houden des Avondmaals, in deezen verwilderden tyd op te ſchorten; tot dit laatſte, als mede tot het uitſtellen der Bedeſtonde voor weinig dagen, wisten zy het te brengen, en bedienden zy zich van dien tusſchentyd, om een Pas, tot het wandelen buiten de Stad verzogt en verkreegen hebbende, een beſteld Rydtuig op eenigen afſtand vindende, te beklimmen en na *Leeuwaarden* de wyk te neemen.

Eenigen poogen *Franeker* te ontkoman.

Men liet het inmiddels niet ontbreeken aan gunſtige en de gemoederen opbeurende tydingen, wegens de aankomst der *Franſchen* aan den *Moerdyk*, een gerugt dat in nader by gelegene Gewesten ingang vondt, als mede van Auxiliairen in groote menigte reeds digter by de hand. Hoe zeer zommigen zich daar mede lieten ophullen, hielden de meesten zulks verdagt. Eene verdenking die ſterkte kreeg, toen drie Leden van het Defenſieweezen, de geweezen Hoogleeraar COOPMANS, Mr. N. SCHELTEMA en Mr. E. P. VAN DER ZWAAG, aanſtalte maakten om hunne Goederen ter vervoeringe in een Beurtſchip te pakken. Dit bedryf der Hoofden, niet duister een toeleg ſpellende om *Franeker* te verlaaten, nam de menigte zeer euvel op. Het gevorderde ontſchepen volgde, en het weder beſtaan van zulk eene wegmaaking der Goederen werd met plundering der Huizen gedreigd.

dreigd. — Geſtrooide en op alle mogelyke wyzen gezag gegeevene gerugten, dat de zaaken beter ſtonden dan ooit, vonden langs hoe minder ingangs. By trommelſlag van wegen het Defenſieweezen des kundſchap gedaan zynde, zeide een *Franeker* Burger, „ja, de zaaken ſtaan zo ſchoon, „dat onze Grooten alle mogelyke moeite „doen om het te ontvlugten: en, om dit „gemaklyker te maaken, worden alle dee„ze en dergelyke leugenen uitgeſtrooid."— In de daad veelen der Grooten waren op de vlugt bedagt; één hunner gelukte het, onder voorwendzel dat hy na *Texel* ging om de daar gelande *Franſchen* af te haalen, terwyl hy zyn weg na *Amſterdam* nam. Een ander meerder toeſteis met zyn geheele Huisgezin maakende, mislukte het ter poorte uit te komen. LIII. BOEK. 1787.

De moed te *Sneek* aan 't zinken, werd weder opgebeurd; doch voor een enkelen dag: want toen kwam de tyding van het verlaaten der Stad, die ten middelpunt en hegtſten ſteun der Patriotten ſtrekte. Wanneer, op Zondag, den drie en twintigſten van Herfstmaand, een Dorpleeraar een Predikbeurt voor de verlaaters van hunnen dienst waargenomen hadt, deeden de Staaten te *Franeker* vergaderd, en het Defenſieweezen, de Gewapende Manſchap in de Kerk komen, en deelden aan dezelve de ontzettende tyding mede, dat de *Franſchen* te kort geſchooten waren in de vervulling der toezeggingen aan de *Hollanders* gedaan, en de *Hollanders*, van wegen den nood, Bekendmaking om *Franeker* te ruimen.

LIII. BOEK. 1787.

waar in zy zelve gekomen waren, zich niet in ſtaat bevonden de door hun beloofde, en in *Friesland* ſteeds verwagte, byſtand toe te ſchikken. Dat 'er nu, wegens gebrek aan Geld, en het aanmaderen des Staatſchen Krygsvolks, voor hun niets overſchoot, dan hun heil in de vlugt te zoeken. Waarom zy alle waare Voorſtanders der Vryheid verzogten met hun na *Stavoren* te gaan, welke Stad men nog eenigen tyd zou kunnen houden, en uit welke de wyk na *Amſterdam*, in de uiterſte nood, open bleef; den zodanigen, die geen lusts of moeds genoeg hadden om dit uiterſte met hun te beſtaan, aanraadende om op de best mogelyke wyze zich te verdraagen met hun, die de overhand bekomen mogten.

Uitwerking daar van.

Eene ontdekking, die, ſchoon by zommigen wel eenigzins te gemoete gezien, den meesten, als een donderſlag, in de ooren klonk. Hunne hoogopgewondene verwagting daalde plotsling ter diepſte laagte van vertwyfelheid. Hoon- en ſcheldnaamen, Verwyten van Misleiding en Trouwloosheid, geen gebrek. Donkere vooruitzigten wegens wanbetaaling werkten tot vermeerdering des misnoegens, by veelen der Auxiliairen en Burgeren.

Hoe bezwaarlyk het viel uit *Franeker* te geraaken.

De Staatsleden, de Heeren van het Defenſieweezen, en allen die in de bedryven deezer kortſtondige *Franeker* Staatsvergadering de behulpzaame en werkende hand geboden hadden, zich de gedaane Bedreigingen, en daar op gevolgde Tegenaankon-

kondigingen der *Leeuwaarder* Staatsleden herinnerende, greep eene geweldige onrust aan. *Franeker* te verlaaten was de eerſte en noodwendige ſtap, die aan veelen gelukte; doch zy werden door de woedende *Hollandſche* Kannonniers naageſchooten, 't geen egter niemand trof. Erger lot was den zodanigen beſchooren, die dit ontkomen, by de eerſte verbystering en verwarring, misſlukte. Bidden en ſmeeken, om ter poorte uitgelaaten te worden, werd met ſchampere taal, en bits, verwyt beantwoord. LIV. BOEK. —— 1787.

Uit deeze verlegenheid vonden zy zich gered, door DE BERE en VAN WYDENBURG, met hunne Manſchap van *Steens* binnen getrokken. *Een tachtig* tal hunner vertrouwdſte en wakkerſte Knegten begaf zich na de Herberg *de Valk*. De Rydtuigen, daar in ſtilte gereed gemaakt, en beklommen, reeden na de Oostpoort, onder het geleide deezer wakkere Manſchap. Die Poort was geſlooten en bewaakt; doch de zwakke wagt werd ras overweldigd, als mede het ſlot van de Valbrug en het Hek gebrooken, zo dat zy een uitkomst vonden, en in hun vlugt geen nadeel leeden van het losbranden des Geſchuts van de wallen, of van de op hun geloste ſchietgeweeren der hoogst misnoegde Auxiliairen. Hoe veelen ter Stad uitkwamen.

Deeze Auxiliairen dreigden, zo verhaald wordt, als zy geene betaaling kreegen, de Stad met plundering. Een Chais, met vier duizend Guldens aan gereed Geld, aan een der gevlugte Hoofden toebehoo- De Auxiliairen en Kanonniers te vreede geſteld.

LIII. BOEK. 1787.

rende, werd by de Noorderpoort aangehouden, en beſteede men deeze Penningen, als eene wettige buit aangemerkt, en na het Stadhuis gebragt, om 'er de Auxiliairén mede te betaalen. De *Hollandſche* Kanonniers, die men de bedreiging naageeft van, zò zy geene betaaling kreegen, het Geſchut te zullen omkeeren om de Stad plat te ſchieten, waren reeds te vrede geſteld door de Bloedverwanten van den geenen, die dezelve tot zyne verantwoording hadt genomen. De nog misnoegde Auxiliairen waren niet magtig genoeg om zich te verzetten tegen de Stads Schuttery, en 't Genootſchap, 't welk ſteeds in de wapenen bleef, en vondt *Franeker*, met het aanbreeken van den dag, naa een angſtvollen nagt, zich ontruimd van genoegzaam alle Auxiliairen.

Werwaards men de wyk nam.

Behalven een gedeelte der *Franeker* Staatsleden, die den weg over *Groningen* na *Bremen* opſloegen, trok verre het grootſte getal der Gevlugten, met den Bevelhebber DE BERE over *Bolswaard* en *Workum* na *Stavoren*. Deeze menigte groeide onder den weg aan door de zodanigen, die uit verkleefdheid aan de eens omhelsde zaak, of door vrees gedreeven, zich daar by vervoegden.

Wederzydſche beledigingen.

Te groot was de vreugde der Oranjegezinden over deezen aftocht, om des geen blyk te geeven, door eenigen der na *Stavoren* vlugtende Patriotten, te ſchelden en te mishandelen. Een woest vreugdebetoon, 't geen eenigen zuur bekwam: dewyl deeze

ze geſcholdene en mishandelde Vlugtelingen, 'savonds, op den vier en twintigſten van Herfstmaand, aan die van *Hindeloopen* en *Workum*, nog een bezoek gaven, des wraake namen, aan eenige lieden in die Steden; zo men verhaaldt, de Gelden uit de openbaare Kantooren medenamen, en omtrent twaalf duizend Guldens uit Burgerhuizen wegroofden, onder het meer ſchriks dan beſchadigings verwekkend ſchieten uit de *Amſterdamſche* Kanonneerbooten op die beide Steden. LIII. BOEK. 1787.

By de uit *Franeker* gevlugten, thans voor 't grootſte gedeelte binnen *Stavoren*, werd een gerugt verſpreid, dat KLAAS RIEMERS, Collonel van *Barradeel*, met de *Genootſchappen ten Plattenlande*, onder zyn *Bevelhebberſchap geplaatst*, die Stad, daags naa hunnen uittocht, weder bezet hadt. Onverwyld vaardigden zy aan deezen eenen Brief af; waar in zy hun vol genoegen, over die herwinning, niet alleen betuigden; maar hem ook aanmoedigden, 'er byvoegende, dat de zaak, ten dien dage, zeer ten hunnen voordeele veranderd was; zich wegens de niet byzonderder opgave waar in deeze gunſtige keer van zaaken beſtondt, verſchoonende, door te vermelden, dat de Brieven, aan den Heer VAN BEYMA te *Franeker* gerigt en gezonden, hun niet ter hand gekomen waren. Om deeze, als mede tyding van al het voorgevallene verzogten zy. Ten ſlot ſchryvende, dat zy ten oogmerke hadden, zich te *Stavoren* vast te zetten; tot welk einde zy de

Valſch gerugt wegens het herneemen van *Franeker*.

LIII. BOEK. de toezending van Krygsbehoeftens over *Bolwaard* verzogten.

1787. De Patriotten verlaaten *Friesland*

Het gerugt der herneeminge van *Franeker* hadt geen grond altoos, en de verſterking van *Stavoren* niets te beduidden: waar om de wykende en het onderſpit delvende Party, verkoos *Friesland* te verlaaten, eer het aanrukkend Krygsvolk hun zulks mogt beletten, of zy gevaar loopen om door de Landshulk, of andere gewapende Vaartuigen, te *Harlingen* in gereedheid gebragt, in het wyken ter Zee belemmerd te worden. Te ſcheep verlieten zy *Stavoren*, en de Burger Bezetting aan de *Lemmer* ging, omtrent den zelfden tyd, te ſcheep. Van beide die plaatzen kwamen de vlugtende te *Amſterdam* binnen, waar wy hun aangetroffen hebben in de Verdeediging van eene en andere Voorpost dier toen door de *Pruiſſen* belegerde Stad. Niet alleen van deeze twee Zeeplaatzen, maar van veele andere, namen eene menigte *Frieſche* Ingezetenen de vlugt, om niet in handen des Geregts te vallen, gelyk het lot was van een aantal Burgeren, die het blyven gewaagd, of tot ontkomen geene gelegenheid gevonden hadden.

Afkondiging der Amnestie door Staaten van *Friesland*

Eenigen deezer opgevangenenen en gekerkerden werden op vrye voeten geſteld, toen Staaten van *Friesland*, op den zestienden van Wynmaand, eene Afkondiging deeden, wegens het onlangs gebeurde, en de Perſoonen daar in betrokken. Eene Afkondiging waar in zy, naa eene opgave van het voorgevallene, op de gunſtigſte wy-

wyze voor hunnen kant, en de ongunſtigſte voor den kant hunner nu geweekene Partye, zich dus laaten hooren. „ Doch „ wy hebben, tot ons innigſt leedweezen, „ moeten ondervinden, dat alle onze Vaderlyke Voorzorgen op de gemoederen „ der *revolteerende* Ingezetenen van het gewenscht effect niet geweest zyn: dewyl „ men, niet tegenſtaande zulks, in zyn „ ſtaatkundig gedrag is blyven voortgaan, „ en zich allerlei oproerige beweegingen „ en onderneemingen heeft veroorloofd.

„ Dan dat Wy, al het voorgevallene „ met bedaardheid nagaande, conſidereeren, dat veelen onzer Ingezetenen, meer „ uit onbezonnenheid en uit eene verkeerde drift, dan wel uit eene weezenlyke „ Malitie of boosaartig opzet, in deezen „ hebben gehandeld; veelen ook door de „ groote beloonigen, die beloofd en gegeeven werden, uitgelokt, en veelen zelfs „ door dwang en vrees genoodzaakt, daar „ toe gekomen zyn, en het alzo eene hardigheid zou kunnen gerekend worden, „ alle die Straffchuldigen, naar ſtrengheid „ der Wetten te handelen en loon naar „ werken te doen erlangen. —— Zo is 't, „ dat Wy, uit eene vaderlyke genegenheid en voorzorge, en op dat door de „ zo affchuwelyke Oogmerken en landverdervende Onderneemingen van zommigen, „ niet veele onnozele en verdwaalden ongelukkig mogen worden, uit onze regte „ Weetenſchap en Souveraine Magt, alle „ die oproerige Beweegingen en gewapen-

LIII. BOEK. 1787.

LIII. BOEK. 1787.

„ den Tegenſtand van Ons wettig Gezag,
„ mitsgaders alle Ongeregeldheden, te dier
„ gelegenheid, en tot heden voorgevallen,
„ by deezen aboleeren, te niete doen en
„ vergeeven; met Interdictie aan onze Raa-
„ den in den Hove, en aan alle Nedergе-
„ regten in deeze Provincie, daar op nu
„ of naamaals tegen iemand eenig Onder-
„ zoek, of Vervolg te doen: onverkort
„ het Regt der Heerlykheid deezer Land-
„ ſchappe, het Regt van Steden, Griete-
„ nyen, Dorpen en particuliere Ingezete-
„ nen, tot het inſtitueeren van zodanige
„ Acten, als dezelve, tot reſtitutie van
„ geledene Schaden, of tot bekominge van
„ civile Boetens, wegens Injurien geſcha-
„ pen zouden mogen zyn.

„ Doch, op dat evenwel Onze verleen-
„ de Gratie niet getrokken worde buiten
„ Ons oogmerk, en door dit misverſtand,
„ geagt zou kunnen worden te werken
„ ten aanziene van de zodanigen, wier
„ Misdaaden by Ons beſchouwd worden
„ van die atrociteit en dat aanbelang, dat
„ Wy, zonder openlyk tegen 's Lands Wel-
„ zyn, de Veiligheid onzer goede Ingezete-
„ nen, en het belang der Naakomelingſchap,
„ te handelen, dezelve aan onze Abolitie
„ niet kunnen of mogen doen participee-
„ ren; zo willen Wy, (naa hier over vóór-
„ af te hebben ingenomen het Advys en
„ de Conſideratie van den Hove Provin-
„ ciaal;) wel uitdruklyk, dat, *behalven de*
„ *zulken, welke zich als Leden van de Pre-*
„ *tenſe Staaten, binnen* Franeker *vergaderd,*
„ *het-*

„ *hebben opgeworpen, en gedraagen, of daar* LIII.
„ *by in Kwaliteit als Secretaris of Commis* BOEK.
„ *geadsiſteerd*, (op welke allen deeze Pu- ——
„ blicatie geheel geene betrekking heeft,) 1787.
„ van Onze Gratie en Abolitie zyn ge-
„ ëximeerd.

„ I. Allen die Leden van het zogenaam-
„ de Defenſieweezen van Staat en de Stad
„ *Franeker*, of van eenig zogenaamd De-
„ fenſieweezen van eene andere Stad of
„ Dorp geweest zyn; of daar by als Se-
„ cretarisſen geadsiſteerd hebben; mitsgaders
„ zodanige Perſoonen, welker Onderteke-
„ ningen gevonden worden onder de alom
„ bekende Aanſchryving aan den Heere
„ J. C. BERGSMA van den vyftienden
„ September *jongstleden* (*), waar in voor-
„ komen de *ongehoordſte* bedreigingen,
„ om het op denzelven en zyne Mede-
„ aanhangers, Perſoonen en Goederen te
„ verhaalen, derzelver bezittingen te ver-
„ woesten, en alles wat van dezelve was
„ in vuur en vlam te zetten, zich daar
„ tegen tot den laatſten adem, die in hun
„ was, te zullen verdeedigen, en het gan-
„ ſche Land te zullen inundeeren.

„ II. Allen, die eenig Generaal Com-
„ mando over de Gewapende Manſchap-
„ pen binnen *Franeker* gehad hebben.

„ III. Allen, die zich hebben laaten ge-
„ bruiken, om als Commandanten of Of-
„ ficiers van Gewapende Manſchappen,
„ eene Stad, Vlek of Dorp in Bezittin-
„ te

(*) Zie hier boven bl. 47.

LIH. BOEK. 1787.

„ te neemen, te houden, of daar toe Pa-
„ tent te verleenen.

„ IV. Allen, die zich hebben laaten ge-
„ bruiken, om als Commandanten of Of-
„ ficiers eenige Perſoonen te arresteeren,
„ gevangen te neemen, te vervoeren of
„ te mishandelen.

„ V. Allen, die in eenige Regeering of
„ Publieke Bediening zynde, in deeze hun-
„ ne Kwaliteit, de pretenſe Staaten van *Fra-*
„ *neker*, ongedwongen hebben erkend —
„ als mede zulke Perſoonen, die zich tot
„ het erkennen van de Wettigheid dier
„ pretenſe Staaten, of tot derzelver Mede-
„ helping, door Vertekening, hebben ver-
„ bonden, of tot die erkentenisſe anderen
„ hebben genoodzaakt —— waar onder
„ ook zulke Predikanten, die voor die pre-
„ tenſe Staaten van *Franeker* mogten heb-
„ ben gebeden, of hunne Gemeentens of
„ Toehoorders tot het erkennen van de-
„ zelve, of tot eenige andere Oproerighe-
„ den, mogten hebben opgewekt en aange-
„ ſpoord.

„ VI. Allen, die zich als Commandan-
„ ten, of Officiers hebben laaten gebrui-
„ ken om Pennigen van de Collecteurs
„ of Ontvangers op te haalen — ook zulke
„ Perſoonen, welke zich niet ontzien heb-
„ ben om de Ontvangers of Collecteurs,
„ door Bedreigingen of Geweld, tot de
„ overgave van 's Lands Penningen, te
„ noodzaaken, of die Penningen daadlyk
„ hebben geligt, ontvangen en daar voor
„ Quitantie gepaſſeerd.

VIII.

„ VII. Allen, die zich hebben laaten LIII.
„ gebruiken, om, ter bekominge van bui- BOEK.
„ tenlandſche Hulpbenden, te werken, of ——
„ zich aan het daadlyk engageeren, inbren- 1787.
„ gen, of commandeeren van zulke Hulp-
„ benden hebben ſchuldig gemaakt.

„ VIII. Allen, die de onderneemingen
„ en aanſlagen der pretenſe Staaten binnen
„ *Franeker* vergaderd, opzettelyk door het
„ ſchenken of verſchieten van Geldſom-
„ men, of door Raad hebben onderſteund
„ of begunſtigd.

„ IX. Allen, die zich niet ontzien heb-
„ ben de Adminiſtratie der Juſtitie feitlyk
„ te wederſtaan.

„ Omtrent alle welke Perſoonen de Ju-
„ ſtitie, naar bevinding van zaaken en
„ omſtandigheden, volgens teneur van
„ 's Lands Wetten, zal blyven handelen
„ en werkzaam zyn, zo des behoort.

„ Wy willen ook, dat dit ons Plakaat
„ niet betreklyk zal kunnen gemaakt wor-
„ den op het Corpus der Regeering van
„ de Stad *Franeker*, of de Leden van de-
„ zelve; waar omtrent Wy Ons, reſerveе-
„ ren zodanige Schikkingen en Dispoſitien
„ te maaken, als Wy, naar toedragt van
„ zaaken zullen verſtaan te behooren.

„ Vermaanende Wy voorts wel ernſtig elk
„ en een iegelyk, welke onder deeze Onze
„ Amnestie begreepen is, om, van ſton-
„ den aan, tot zyn Beroep weder te kee-
„ ren, en zich als een ſtil, gehoorzaam
„ en nyver Lid der Zamenleevinge, in
„ onderlinge Harmonie en Eensgezindheid

„ met

LIII. BOEK. 1787.

„ met 's Lands goede Ingezetenen te houden en te gedraagen.

„ En ingevalle het onverhooptlyk kwame te gebeuren, dat iemand, welke aan „ deeze onze Gratie, uit kragte van dit Ons „ Plakaat participeert, zich wederom in „ het vervolg aan eenige Misdryven van „ dien aart zal komen ſchuldig te maaken, „ en alzo met de daad toonde deeze Va„ derlyke Clementie van den Souverain te „ eenemaale onwaardig te zyn, zo zal de„ zelve daar over, zonder eenige Conni„ ventie, naar rigeur van Wetten, worden „ geſtraft."

Aanmerking over deeze Amneſtie.

De vernederende en ſchampere Bewoordingen waar in die Amnestie begreepen was, de veelvuldige Uitzonderingen, daar in voorkomende, deedt dezelve voor allen, die dezelve betrof, zo wel de gedaante als de waardy verliezen van het denkbeeld, 't geen men 'er onkundigen mede zogt in te boezemen. Eene Amnestie, met zo veele en zodanige Uitzonderingen, en op dien trant voorgedraagen, wel verre van een geest van zagtmoedig- en vergeeflykheid te ademen, gaf zo veel aanleidings tot regterlyke Vervolgingen, dat de meeste der uitgezonderde daaden, zelfs aan de op ſchuld ſterk aazende Hoofdofficieren, buiten zodanig eene Amnestie voorgekomen zouden weezen als niet onderheevig aan ſtraffe. Men mag met reden vraagen of 'er zonder zulk eene Amnestie wel meer Menſchen zouden hebben kunnen ontrust weezen, indien men niet allen, die den naam van *Patriot-*

trotten droegen, ten Lande hadt willen uitjaagen? —— Daarenboven wordt het Misdryf in deeze *Amnestie* met den naam van *Majeſteitſchennis* beſtempeld, en deeze als de hoofdzonde der Vervolgden opgegeeven. Op dien grond kon men 'er de Verbeurtverklaaring der Goederen, tot ruine van geheele Geſlachten, doen werken. Zo verre was het 'er af, dat de benaaming van *Amnestie* die eene *Geheele Vergeetenis* van al het gebeurde aanduidt, en in dezelve het voorgevallene, naar den aart der zaake, moest voorkomen, als voortgevloeid uit de Staats- en Burgergeſchillen, waar in men, ter goeder trouwe, van wederzyden hadt kunnen te werk gaan, dat alles ten breedſten opgehaald en met de zwartſte kleuren geſchilderd wordt. Wel verre van Naam en Faam van alle ſmet en opſpraak te zuiveren, 't geen tot een volledige *Amnestie* behoort, kreeg deeze de omſchryving van *Vergiffenis*, *Clementie* en *Gratie*, en gevolglyk ondergingen zy, die onder deeze Genade begreepen waren, de diepe vernedering van afgemaald te worden als Straffchuldigen aan de zwaarſte Misdryven, welken men uit loutere Goedertierenheid vergiffenis ſchonk. LIV. BOEK. —— 1787.

Ten zelfden dage wanneer deeze, met zo veele uitzonderingen en daar door weinig aan dien naam beantwoordende Amnestie, den Ingezetenen van *Friesland* verleend werd, voerden de zegepraalende Staatsleden een ſtrenger taal tegen de nu te ondergebragte en gevlugte Party in den Staats- Beſluit omtrent de *Franeker* Staatsleden.

LIII. BOEK. 1787.

Staatsraad. Immers zy lieten zich in deezer voege, ten hunnen opzigte, hooren: „ Alzo ons, zo uit ingekomene bewyzen „ als anderzins, genoegzaam is gebleeken „ dat de geweezene Leden van onze Staats„ vergadering (*) zich in de onlangs plaats „ gehad hebbende oproerige Beweegingen „ binnen deeze Provincie hebben gemengd „ niet alleen; maar ook daar van de Hoofd„ beleiders zyn geweest, en met vertreeding van de bezwoorene Conſtitutie en „ 's Lands Fundamenteele Wetten, zich, „ op eene hooggaande wyze, tegen Ons „ en tegen de Hoogheid des Lands, hebben vergreepen, waar op zy vervolgens, „ hunne doemwaardige oogmerken mislukt „ ziende, met verlaating hunner Posten, „ gevlugt zyn, en zich daar door aan de „ alzins billyke Vervolging en Judicature „ van den Regter hebben onttrokken. — „ Zo is 't, dat Wy alle de genoemde Perſoonen, om dit hun verregaande wangedrag verklaaren, *ipſo facto* vervallen „ te zyn van hunne Commisſien, Magiſtrature, Ampten en Beneficien, onverminderd de Actie van den Procureur „ Generaal deezer Landſchappe, welke hy „ tegen dezelven vermeenen zal te kunnen „ en te moeten inſtitueeren.

„ Wy verklaaren, boven dien alle de „ gemelde Perſoonen inhabil om ooit we-

„ der-

(*) Men zie derzelver Naamlyst hier boven bl. 45 Hier wordt ook genoemd Sicco Douwe van Aylva, aldaar niet vermeld.

„ derom tot Volmagten ten Landsdage, LIII.
„ of tot eenige Magiſtrature, Ampt of BOEK.
„ Bediening in deeze Provincie geſtemd of ——
„ gekoozen te kunnen worden: alwaarom- 1787.
„ me Wy by deezen caſſeeren en anulleeren alle Stemcedullen, vóór dato deezes „ gepaſſeerd en getekend, waar in één of „ meer van die Perſoonen alleen of nevens „ anderen geplaatst of gemeld mogten zyn, „ en geeven tevens aan de Tekenaars van „ zodanige Stemcedullen, volkomen vry- „ heid, om geheel nieuwe Stemcedullen „ op andere Perſoonen te paſſeeren, en te „ tekenen, zonder daar door te vervallen „ in de Penaliteit by het XLVIII *Artykel* „ *van het Stemreglement*, op het tekenen „ van twee of meer ſtrydige Stemcedullen „ geſtatueerd.

„ Wy verklaaren eindelyk alle de ge- „ melde Perſoonen onbevoegd, om, wegens „ hunne Stemdraagende Goederen binnen „ deeze Provincie, in eenige Lands- Grie- „ tenye- Dyks- of Dorps-zaaken te ſtem- „ men, met caſſatie en vernietiging van alle „ Stemcedullen, die door hun vóór dato „ deezes getekend zyn, of daar naa gete- „ kend mogten worden, willende wy niet „ dat daar van ooit eenig gebruik zal kun- „ nen of mogen worden gemaakt.

„ Alles nogthans, ten waare opgenoem- „ de Perſoonen, of één of meer van de- „ zelven zich, binnen den tyd van drie „ maanden, naa de Publicatie en Affictie „ deezes, voor den Hove van Juſtitie dee- „ zer Provincie mogten ſtellen ter purge,

LIII. BOEK. 1787.

„ en hunne of zyne onſchuld den Rechter, genoeg mogten kunnen bewyzen: „ willende wy, dat ten aanzien der zodanigen deeze onze gemaakte Voorziening „ zal worden gehouden voor opgeſchort, „ en buiten effect geſteld."

Aanmerkingen hier over.

Hoe deeze Heeren zich, ten aanziene van dit gevelde Vonnis, en de verleende gelegenheid ter Wederkeeringe, gedraagen hebben, behoort tot een volgend Tydperk onzer Geſchiedenisſe. Men veroorlove ons ſlegts eene en andere aanmerking gemaakt hier aan te voeren. Met grond heeft men beweerd, dat de lidtekens van Partydigheid, van haat, zo wel als Tegenſtrydigheden in deezen geheelen Handel doorſtaaken; terwyl dezelve nergens minder, dan in *Friesland*, hadden moeten beſpeurd worden; naardien het Hof zich aldaar met het Staatkundige weinig bemoeid hebbende, en van regtswege alle Misdaaden door de geheele Provincie beoordeelende, te deezer oorzaake het minst voor ſtaatkundige invloed of tegenſtrydigheden ſcheen bloot te ſtaan. De Staaten thans de Vonnisſen van het Hof niet kunnende afwagten, gingen voort in het neemen van willekeurige Beſluiten. Eer de beklaagde Staatsleden der Minderheid nog te regt geſteld waren, beſchikten zy, door het opgemelde Staatsbeſluit, over een Regt, dat, volgens de Conſtitutie, onvervreemdbaar is, en aan geen *Frieſche* Ingezetenen anders, dan by vonnis, kan benomen worden. — Het bepaalde wegens de reeds gegeevene Stemmen zondigde in eene

eene driedubbele maate; tegen de Regten der Volmagten zelfs; tegen die der Stemgeregtigde Ingezetenen; en tegen alle gezonde Staatkunde, die niet gedoogt dat eene Wet immer te rug werke. En oordeelden zommigen, dat dusdanig eene beſchikking deels was toe te ſchryven aan het laage en verfoeilyke beginzel van Wraakzugt; deels aan een niet min doemwaardige Eigenbaat, om 'er hier en daar eene meerderheid van Stemmen door te verkrygen. LIII. BOEK. 1787.

Naauwlyks was *Franeker* van Burgerbenden en Staatsleden verlaaten, of de Regeering vaardigde aan de Staaten te *Leeuwaarden* eenen Brief af, waar in zy, naa beklag over de hooggaande Onlusten en verre gaande verwydering, en betuiging van hunne genegenheid, om, zo veel in hun was, van hunne zyde des gaarn een einde te willen zien, door onderlinge Bevrediging en Herſtel der algemeene Rust. Ten dien einde ſtelden zy den Staaten voor het houden eener Onderhandelinge met eenige Leden uit de Stadsregeering, ten tyde en plaatze, welke hun Ed. Mog. mogten goedvinden te bepaalen. Zy verzogten eerbiedig, indien dit voorſtel mogt goedgekeurd worden, daar van eenig berigt te krygen, dat hunne Gecommitteerden eenen Vrygeleibrief mogten ontvangen, en dat inmiddels alle daadlykheden tegen *Franeker*, en de Gewapende Genootſchappen, wederzyds mogten ophouden. Schryven der *Franeker* Regeering aan de Staaten.

LIII. BOEK. —— 1787.

Te grof hadden die van *Franeker* het verkoren om des met een gunſtig, of zelfs met eenig Antwoord verwaardigd te worden. In ſtede van dit te ontvangen, zagen zy, twee dagen naa het afzenden van dien Brieve, op den vyf en twintigſten van Herfstmaand, onder het geleide van den Major W. GUERIN, vier Compagnien van het eerſte Bataillon *Oranje Friesland* binnen trekken, vergezeld van eenige Artilleristen, om des noods het Geſchut te *Franeker* te bedienen. Ook wil men dat te gelyk met dit Krygsvolk veel *Jooden* binnen trokken, die op eene Plundering hoopten. —— Deeze Krygsbevelhebber, zynen last ontvouwende, vernam de *Franeker* Magiſtraat, dat dezelve hem volmagtigde, om, tot nader Order, die Stad te regeeren, aldaar geene andere Regeering te erkennen, en zodanige maatregels te neemen, als meest zouden kunnen dienen tot bewaaring van de openbaare rust.

Krygsvolk trekt in *Franeker*

Krygsbewind aldaar met de gevolgen 'er van.

Ingevolge van dit opgedraagen Krygsbewind belette de Major GUERIN, alle vergaderingen van het *Franeker* Fitsgeregt, of den Krygsraad, 't geen beſchikking maakte om gewapend te wagt te trekken. Zo verre was hy van eenige Burgerwapening te gedoogen, dat hy Gezwindſtukken, met ſcherp gelaaden, op de meest bezogte plaatzen deedt zetten, met last om onmiddelyk los te branden op allen, die zich mogten verſtouten om gewapend op ſtraat te verſchynen. Hier toe werd ook weldra de

ge-

gelegenheid geheel benomen, daar de Burger Schuttery en het Wapengenootſchap ontwapend en een ſtreng Huisonderzoek gedaan wierd overal waar men Wapenen of Krygsvoorraad meende te zullen kunnen vinden. LIII. BOEK. —— 1787.

Behalven dat de Lastbrief des Krygsbevelhebbers de Regeeringsleden het voeren van allen Stadsbewind ontzeide, werden Burgemeesters en Vroedſchappen, in hunne Amptsverrigtingen, by voorraad, geſchorst, door eenen Staaten Deurwaarder. Niet lang egter duurde het volſlaagen Krygsbewind in *Franeker*. Jonker L. J. J. RENGERS, dien wy van zyne Vroedſchapspost zagen ontzetten (*) kwam, op den achtſten van Wynmaand, in *Franeker*, als de éénige wettige Regent, te rugge. Aan hem werden toegevoegd drie Advocaaten van den Hove Provinciaal THOMAS WIELAND, THEODORUS KLUIRDA WIERDSMA, en REINIER CAREL BLOM, om de Stad zo lang te beſtuuren tot dat 'er anders in zou voorzien weezen. Beſchikking op een Tuſſchenregeering in *Franeker*.

Schoon deeze nadere voorziening aanliep tot den veertienden van Sprokkelmaand des volgenden Jaars, wanneer het lot der Regeeringsperſoonen dier Stad bepaald werd, zal het vermelden hier beter, dan elders, voegen. Een breedſpraakig Staatsbeſluit hieldt de Opheffing in van een aantal Regeeringsleden, die zo veel doenlyk hunne Onſchuld aangetoond, en om herſtel in hunne Eenige Regeeringsleden, onder voorwaarden, herſteld.

(*) Zie hier boven bl. 117.

LIII. BOEK. 1787.

ne voorige posten ootmoedig verzogt hadden (*). Deezen zouden, ten dien einde, in de Kamer van het Mindertal ontboden, en hun, uit naam van hun Ed. Mogenden voorgehouden worden het ongenoegen van hun Ed. Mog. over hun gehouden gedrag in het Oproer te *Franeker*. Voorts zouden zy hun verklaaren, dat hun Ed. Mog. uit hoofde van de door hun zo plegtig gedaane betuigingen van trouwe en gehoorzaamheid voor het vervolg aan den Souverain, en om verdere redenen, hun Ed. Mog. daar toe beweegende, hadden beſlooten hunne Opſchorting niet langer te doen duuren; maar dezelve op te heffen, zo dat zy in hunne Bedieningen herſteld zouden weezen, ten zelfden tyde als de bekendmaaking daar van, op last van hun Ed. Mog. openlyk zou zyn geſchied, en dat zy, als dan herſteld zynde, gehouden zouden weezen terſtond voort te vaaren tot het maaken eener Benoeming, volgens het Stads Reglement, ter vervulling der Ma-

(*) Met naamen ANDRIES SALVERDA, FEICO BEERTS WASSENAAR, AGGÆUS EYDSMA, JOHANNES IPPINGA, PETRUS NATHANAEL LOMARS, SALOMON JONGMA, HOTZE T. VAN DER MEULEN, ADAM LENTZ, PAULUS HAITSMA, PIETER SIESVERDA, HERMANUS BROUWER, JILLERT JANS JELLEMA, KLAAS MULDER, BROER ADEMA, DOUWE WYTEMA, GEERT HARMANUS LEETING, CLAAS RADERSMA, THOMAS WYGERSMA, BART. BOUWENS, JACOBUS SALVERDA, SIMON KLEISMA, WILLEM VAN DER KLAS en SAMUEL HENRICUS MANGER. Ten aanzien des Verzoeks van JAN FEIKEMA was by een afzonderlyk beſluit beſchikt,

Magiſtraats Perſoonen, welker tyd, met den eerſten van Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVIII verſtreeken was, en die vervolgens over te zenden ter Electie aan zyne Hoogheid; wordende egter die afgegaane Magiſtraatsperſoonen intuſſchen en tot zo lange de Brief der Verkiezinge van zyne Hoogheid by de Regeering zou ontvangen en geopend zyn, toegelaaten om met de overige Herſtelden de Magiſtrature uit te oefenen. LIII. BOEK. —— 1787.

Hier by moesten Heeren Gecommitteerden deeze Perſoonen wel degelyk te verſtaan geeven, dat de Staaten, door gemelde Politieke Voorziening, geenzins ten oogmerke hadden den loop der Juſtitie eenigermaate te ſtremmen; maar wel degelyk aan den Procureur Generaal overlieten, en des noods daar toe gelasten, om tegen hun, ſchoon weder in hunne Functien als Vroedſchappen te *Franeker* toegelaaten, zo wanneer onder dezelven Perſoonen gevonden wierden, die, naar inhoud des Plakaats van Amnestie, uitgezonderd, en alzo ſtrafbaar waren, van nu af aan zodanig te handelen als daar mede overeenkwam.

Een ander lot wedervoer de geſchorte Vroedslieden JOHANNES ENNEMA en TJEERD BANGA, op hunne Verzoeken tot Herſtelling, gelyk mede op dat van den in dien tyd aangeſtelden Burgemeester JAN EVERTS SCHELTEMA. De Verzoekſchriften der twee eerstgemelden werden nu en geduurende hun gevangen zitten op het Blokhuis, in overweeging gehouden, en Andere geweigerd.

LIII. BOEK. 1787.

Graaven en Heeren deezer Landen, die weleer hunne Onderdaanen, by betoonde Vryheidsmin of wederſtreeving van hun Gezag, zo laag mogelyk deeden kruipen, hunne Toorens, Poorten, Muuren en andere Vastigheden, afbraaken. Vernederende en verdrukkende bedryven, waar van de oude Geſchiedenisſen onzes Vaderlands zo veele voorbeelden opleeveren (*); doch geene voorbeelden in de laatere, en nergens minder dan in *Friesland*, voorkomen. Niets mogt men bykans zeggen ontbrak 'er aan de gevolgen dier Ongenade, in welke de *Franeker* Burgers vervallen waren, om hun met de diepſte vertrapping hunner Voorouderen gelyk te ſtellen, dan dat zy hunne Handvesten en Privilegien niet knielende, blootshoofds, ongeſchoeid, en met alle tekens van boete en berouw, in de handen hunner Partyen overleeverden.

Volvoering van de vernedering *Franeker* beſchooren.

Weinig dagen naa dat de bovengemelde Regeeringsleden op nieuw, onder de gemelde bepaalingen, waren aangeſteld, 't geen voor hun met de vernederendſte en onaangenaamſte omſtandigheden vergezeld ging, kwamen 'er uit *Leeuwaarden* om de Deuren uit de Poorten te neemen, en den Krygsvoorraad weg te voeren. Dit ontpoorten ſtootte geweldig. Schoon de wintertyd en het afzyn van ruim een dertigtal der aanzien-

(*) Men zie, by voorbeeld, het *Eerſte Memoriaal Boek van den Griffier* SANDELYN Fol. 334. W. G. LAMS *Handvestboek van Kennemerland* bl. 78. 79. VAN HEEMSKERK *Batav. Arcadia* bl. 221. *Aant.*

Het wegnemen der Stadspoorten van Francker.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

gienlykſte Burgeren, met den beroerden ſtaat der Hoogeſchoole, veelen in *Franeker* in de behoeftigſte omſtanſtigheden dompelden, waren dubbele en hoogere dagloonen, voor dit werk aangeboden, niet in ſtaat één *Franeker* behoeftig Burger tot het volvoeren van die by hun verfoeiden arbeid aan te zetten. Drie Smidsbaazen, zonder van elkander te weeten, weigerden hunne gereedſchappen tot denzelven te leenen, of te verhuuren. Soldaaten der Bezetting, onder het opzigt van 's Landsbaas, volvoerden dit gehaate werk met moeite. De Deuren der Poorten en de Hekken werden in de Kerk gebragt, met zwaare ketenen aan elkander gekoppeld, en met lompe ſlooten vastgemaakt. *Herinneringstekenen* voor de Kerkgangers van de diepe laagte waar toe de Stad verweezen was, en de Burgery in 't algemeen met een ſtilzwygend afgryzen vervulden. Ook was deeze niet te beweegen geweest tot het pleegen van eenige ongeregeldheden, ſchoon daar toe aangemoedigd door Oranjegezinde Studenten en Ingezetenen van nabuurige Plaatzen, die zich *Oranje Vrienden* noemden, en elkander poogden voorby te ſtreeven om den vernederden *Franeker* Burger te tergen; waar tegen geen heul by de Regenten te vinden was. Zelfs wordt verhaald dat eenigen der ſmalle Gemeente, als men aan hun ſterken drank en bier op Vreugdedagen van dien tyd zondt, in ſtede van daar door opgewekt te worden om *Oranje boven!* te roepen, de terugkomst hunner ge-

LIII. BOEK. 1787.

LIII. BOEK. 1787.

gevlugte en gevangene Medeburgeren dronken. — Der Gevlugten getal, waar onder aanzienlyke Burgers, was zestien; achttien waren 'er gevangen genomen, en onder deezen een gryze Vader, aan zyn Zoon vastgebonden, weggevoerd; om niet te reppen van het ſcheiden der Mannen van hunne Vrouwen, welker zommigen zich in eenen ſtaat bevonden, die der Huisvaderen tegenwoordigheid dubbel wenschlyk en dierbaar maakt; doch niets ſcheen te ſtraf om het den *Franekeren* te laaten wedervaaren. Het harde lot van veelen dier Gevlugten en Gevangenen te beſchryven, behoort tot een volgend Tydperk, en mag het gemelde ſlegts een beginzel der ſmerten van de geſtrafte *Franeker* Burgers heeten.

Wat 'er elders in *Friesland* voorviel.

Wat in *Friesland*, buiten de drie Steden *Franeker*, *Leeuwaarden* en *Harlingen* ten deezen Jaare, en bovenal in het korte bedryfvolle tydperk omging, was, in vergelyking met het daar gebeurde, van geen meldenswaardig aanbelang; ſchoon het op zich zelven beſchouwd, de aandagt anderzins zou getrokken hebben. Ten Plattenlande was alles, het geheele Gewest door, en byzonder omſtreeks de gemelde in dit bedryf zo werkzame Steden, in een ſtaat van *Opſtand*, door deezen wettig en heilig genoemd, door anderen voor *Oproer* uitgekreeten. De korte vermelding van 't geen in eene en andere Stad omging, zal egter hier plaats verdienen.

Het voorgeEene Commisſie uit het Collegie van Gedeputeerde Staaten, beſtaande uit de Hee-

Heeren J. L. Dois van Burmania, Sjuck Rengers van *Wymbritseradeel*, Lynden, Grietman van *Opsterland* en Rengers Burgemeester van *Franeker*, doorreisde *Friesland* om de Stedelyke Regeerings Reglementen aan zeven Steden door de meerderheid der Staatsleden opgedrongen, in te voeren, vervoegde zich in 't midden van Zomermaand na *Bolswaard*, om 't zelve daar ſtand te doen grypen. Te dier Stede hadt de Heer Wopko Cnoop, Secretaris van den Burger Krygsraad, aan de vergaderde Burgers op Straat een geſchrift aan de Stedelyke Regeering voorgeleezen, genoegzaam van denzelfden inhoud, als een Verzoekſchrift in Bloeimaand aan de Magiſtraat van *Bolswaard* overgeleeverd, en zo als 'er in zyne Veroordeeling wordt bygevoegd, „ zonder last van iemand daar „ toe gehad te hebben," en gezegd dat het in zekere Herberg ter tekeninge zou leggen. Ingevolge van het berugte Plakaat in Herfstmaand des voorgaanden Jaars zou zulk een bedryf hem aan Uitbanning blootgeſteld hebben; dan werd hy, op aanklagte van den Procureur Generaal, naa op Artykelen gehoord te zyn, by den Hove van *Friesland* verweezen in een boete van vyftig Goudguldens, boven de kosten in deezen gevallen, met last om zich in 't vervolg voor dergelyke Buitenſpoorigheden te wagten. De woorden, in het Vonnis, „ van dit gedaan te hebben zonder eeni„ gen last," het hoofdpunt des bezwaars: was in zo verre waarheid, dat deeze Heer

LIII. BOEK. 1787. vallene te *Bolswaard* met W. Cnoop.

zyn

LIII. BOEK. 1787.

zyn last niet hadt aangetoond: geenzins om dat hy buiten ſtaat was zulks te doen; maar dewyl hem des geene vraage gedaan en hy daarenboven van begrip was, dat zyne Kwaliteit als Secretaris van den Burger Krygsraad, aan 't hoofd der Verklaaringe geplaatst (doch in het Vonnis niet geſteld,) en de bekende behandeling der zaake, hem van de verdenking, als of hy dit op eigen gezag gedaan hadt, geheel moest bevryden. — In *Bolswaard*, welke Stad vervolgens de Party der *Franeker* Staatsleden ſterk trok, gaf in Oogstmaand de voorzittende Burgemeester aan de Burgerwagt tot Parool *De Tyrannen van Amersfoort*. Dit bekend geworden zynde, gaven Gedeputeerde Staaten des kennis aan den Procureur Generaal met last om, wegens deeze ſchand- en ſchendnaam een der Bondgenooten gegeeven, het Regt van de Heerlykheid van *Friesland* waar te neemen; doch de Procureur Generaal hadt geen lust in zulk een regtsgeding.

Kiest de zyde der *Franeker* Staatsleden.

Langs hoe ſterker liet *Bolswaard* zich zien als onvergenoegd in de *Leeuwaarder*-, en genegen tot de *Franeker* Staatsleden. Voor die Party kwam deeze Stad ten vollen uit in 't midden van Herfstmaand. De Krygsraad, de Schutters opontboden hebbende, benoemde uit zyn midden drie Gecommitteerden, om hunne belangen voor de Vroedſchap uit te brengen. Vervolgens werd de Burgery, in de Kerk opgeroepen, en aan dezelve een Adres voorgeleezen, wegens het erkennen der Staatsle-

den

den te *Franeker*. Het blyven in de Kerk zou ten teken van goedkeuring, en het links af daar uitgaan ten blyke van afkeuring ſtrekken. Eén eenig der opgekomenen maakte gebruik van die verleende vryheid; de gebleevene beſlooten eenpaarig, „ om de Staaten van *Friesland*, hun wettigen Souverain, te erkennen in de braave „ Volksvrienden thans in *Franeker* vergaderd."

LIII. BOEK. 1787.

Onmddelyk hier op betradt men te *Bolswaard* het toen gebruiklyk ſpoor der Steden, waar de Patriottiſche Party zegepraalde, ging voort tot het benoemen van Burgergeconſtitueerden. De by meerderheid van Stemmen daar toe verkoorenen waren de Heeren P. HEINEMAN, P. HESSELING en D. VAN DER VELDEN. 's Anderen daags en vervolgens werd de Acte van Qualificatie ter tekening aangeboden aan het klein getal ſtemgeregtigde Burgeren en Ingezetenen, den eerſten dag weggebleeven. Voorts kreeg dit werk zyn beſlag door het Adres van Gecommitteerden en Geconſtitueerden, benevens de Acte van Qualificatie by de Vroedſchap ſtaatlyk in te leeveren.

Burgergeconſtituerden daar aangeſteld.

In *Sneek*, eene Stad meermaalen in den loop deezes Boeks vermeld, als de zyde der *Franeker* Staaten ſterk toegedaan, werd dit bedryf der *Bolswaarderen* gevolgd, zonder dat 'er iets by voorviel, 't geen eene byzondere melding van het daar ten deezen opzigte verrigtte noodig maakt.

Sneek is mede de *Franeker* Staatsleden toegedaan.

De

LIII. BOEK. 1787.

Dokkums gedrag wegens het Regeerings Reglement die Stad voorgeſchreeven.

De Stad *Dokkum*, die door den geheelen tydkring der woelige Jaaren, welke ons Geſchiedblad tot dus verre beſchreef, blyk gaf van de zyde der Patriotten niet alleen toegedaan te weezen; maar zo veel mogelyk te bevorderen, ontving met grooten tegenzin de Commisſie ter Invoeringe van het *Frieſche* Stedelyk Regeerings Reglement, naa zo veel op- en naaſpraaks ter Staatsvergaderinge doorgedrongen. Te deezer Patriottiſche Stede ſtondt het geſchaapen, dat een groot aantal der Vroedſchapsleden het zich tot eene eere zoude gerekend hebben, om door de omreizende Invoerders van het gehaate Reglement, by hun als Dwingelanden beſchouwd, niet overheerscht te worden, en zich liever hebben laaten afzetten, dan een Reglement bezweeren buiten kennis, veel min met toeſtemming, der by hun geliefde Burgery vastgeſteld.

Onderwerping daar aan, op welk een grond.

Zodanig een bedanken zou de Stad van der Burgerye aangenaame Regenten ontzet, het Beſtuur in de magt van Oranjegezinden geſteld, en deezen in de hand gewerkt hebben. Om dit ſpel Party niet gewonnen te geeven, en door die trek niet verkloekt te worden, verzogt het Patriottisch en meerendeel der Burgerye, by een Adres, de Vroedſchap, om, in deeze dagen van Overheerſching en Geweld, liever den Eed te doen, dan zich, tot droefheid en nadeel der Burgerye van hun Ampt te laaten ontzetten. Deeze verklaarde begeerte

der

der Burgerye volgden de twee en dertig Raadsleden op. LIII. BOEK.

Terwyl de Regeering, op verzoek der Burgerye, zich naar dien dwang ſchikte, verzogt de Burger Krygsraad binnen te ſtaan. De Commisſie, die zich geliet wel voldaan te zyn over dit toegeeven der *Dokkumſche* Regeeringe, toonde zich zeer misnoegd wegens dit verzoek, en dagt door een ſtraffe houding aan te neemen, met eene volſtrekte weigering, zich van dit aanzoek af te maaken. Dit mislukte. In weerwil van dit afſlaan huns verzoeks traden de Burgerofficieren binnen, en laazen eene Tegenverklaaring wegens deeze daaden van Geweld en Overheerſching voor. Hoe ongaarne men deeze hoorde, en zich geliet dit tegenwryten niet te tellen, oordeelde de Commisſie zich niet veilig in eene Stad, zo volyverig voor haare regten, en verliet dezelve ſpoedig. 1787. De Burgerkrygsraad werkt 'er tegen.

De Staatscommisſie was van *Dokkum* naauwlyks te rug gekomen, of de Procureur Generaal tradt met een dier Heeren in geſprek, en deedt het voorſtel, of men den Burgerofficier, die de koenheid betoond hadt om de Tegenverklaaring der Burgerye voor te leezen, niet als ſchuldig aan de Misdaad van Gekwetſte Majeſteit, zou kunnen vervolgen. De Geheimhouding by het Hof van *Friesland* belette ter onzer kennisſe te doen komen wat daar betrekkelyk dit onderwerp gebeurde; doch 's Mans werkzaamen aart in dergelyke gevallen, laat niet toe te twyfelen, of Wat deswegen met den Procureur Generaal voorviel.

LIII. BOEK. 1787.

hy heeft des een voorſtel in den Raad gedaan. En dewyl 'er niets op gevolgd is, zal men niet bezyden de waarheid giſſen, met het hoogwaarſchynlyk te houden, dat het Hof de daad van den Burger Krygsraad, als derde Lid van de Stadsregeering en uit dien hoofde geregtigd om voor de Burgery te ſpreeken, heeft aangemerkt als niet geſchikt om ſtoffe tot regterlyke vervolging op te leeveren.

Wat daar gebeurde over de Publicatie tegen de Gewapende Genootſchappen

Door al het voorgaande te dier Stede; en wel inzonderheid door het laatstgemelde geval, was de *Dokkumer* Burgery, zo zeer als eenige andere in *Friesland*, voorbereid om deel te neemen in de Landsonlusten, die welhaast feller begonnen op te blaaken, gelyk ons Geſchiedblad beſchreeven heeft. Inzonderheid kon de meergemelde Publicatie der Staaten van *Friesland* tegen de Gewapende Genootſchappen niet naalaaten daar ter Stede groot misnoegen en tegenſtand te verwekken. Hoe men dit betoonde en dien boodt, kan ons ten vollen blyken uit het egt berigt deswegen gegeeven, 't geen wy, te midden eener menigte van ſtrydige en vergroote verhaalen, zullen volgen. Gedagte Publicatie hadt de Magiſtraat op de gewoone wyze ter kennisſe van het Volk gebragt; uit voorzorg, gelyk zy ſchreeven, „ om, in deeze hach„ lyke omſtandigheden, niet als Contraven„ teurs van hunner Ed. Mog. bevelen aan„ gemerkt te worden."

Dan zeer kort naa het afleezen deezer gehaate Publicatie leeverden Gecommitteerden

den van den Krygsraad, van de Schuttery en 't Exercitie Genootſchap, benevens de Burgerſocieteit, een Verzoekſchrift by de Stadsregeering in, om in hunne Regten en Privilegien gehandhaafd te worden, en dat niet gedoogd zou worden het ontbinden van het Exercitie Genootſchap; maar dat het mogt in ſtand blyven, en de Burgerwagten ter Stads beveiliging betrekken; ten einde niet onvoorziens en onverhoopt door Geweld overvallen te worden. Twee Burgemeesters de Heeren W. DE ROOS en Dr. G. BREUGEMANS, de Vroedſchapsleden J. D. SIERSMA, Mr. J. VAN VLIET, J. VISSCHER, L. R. SYNGA en O. GOSLINGS, kreegen last om met meergemelde Gecommitteerden in onderhandeling te treeden. LIII. BOEK. 1787.

Het beſluit deezer onderhandelinge kwam hier op neder, „ dat het Genootſchap *Pro* „ *Aris et Focis*, in den Jaare MDCCLXXXIII, „ te dier Stede door de Magiſtraat en „ Vroedſchap op eene wettige wyze was „ vastgeſteld en gewettigd — dat hun Ed. „ Mog. de Heeren Staaten van *Friesland* „ den yver van het Genootſchap gepreezen, het Reglement goedgekeurd, en „ voorts die zaak als louter Huishoudelyk „ beſchouwd hadden." In welk licht zy beweerden, uit oude en laatere beſcheiden, hier aangevoerd, dat men de Toelaating en Volduuring van een Exercitie Genootſchap moest blyven beſchouwen.

Op welke gronden Gecommitteerden met alle vrymoedigheid en openhartigheid meenden te mogen en te moeten verklaaren, dat

LIII. BOEK. 1787.

de Magiſtraat en Vroedſchap van *Dokkum*, ingevolge van haaren plegtig gedaanen Eed, verpligt waren het Exercitie Genootſchap eerst door de Regeering zelve, en naderhand door de Staaten der Provincie, goedgekeurd, in allen deelen, door de kragtdaadigſte middelen te moeten in ſtand houden en beſchermen. — Hier by gaven Gecommitteerden in overweeging, of de Magiſtraat en Vroedſchap, ten einde by de Staaten van *Friesland* alle verkeerde denkbeelden wegens hunne handelwyze af te ſnyden, en alle ſchadelyke gevolgen door eene al te groote verhaasting te voorkomen, niet zou kunnen goedvinden om de Burgerbevelhebbers te volmagtigen tot het vermeerderen en verſterken van hunne Wagten, tot zo lange deeze zaak het Exercitie Genoòtſchap betreffende, door de Magiſtraat en Vroedſchap geheel zou zyn afgedaan.

By dit voorſtel liet deeze Commisſie het niet berusten; maar oordeelde, dat men, in deeze hachlyke tydsomſtandigheden, op middelen van eigen verdeediging behoorde bedagt te zyn: dewyl uit verſcheide oorden tydingen gehoord werden wegens het aanrukken van Gewapende Manſchappen. Dat dit geen ongegronde gerugten waren bleek uit het aanſchryven der Staaten, op den acht en twintigſten van Oogstmaand, aan zommige Officieren van Grietenyen en Magiſtraaten van Steden, gelastende tegen het landen van Schepen met Gewapende manſchappen voorzieninge te doen en de kosten daar op vallende aan den Lande in re-

ke-

kening te brengen. — Uit deezen hoofde deeden zy den voorſlag om een Defenſieweezen der Stad *Dokkum* aan te ſtellen; met nadere bepaalingen hoedanig 't zelve zou ingerigt en gevolmagtigd weezen. — Teffens gaven zy over een voorloopig Reglement, door de Schuttery en het Genootſchap voor de Wagt ontworpen. LIII. BOEK. 1787.

Alle die voorſlagen ontmoetten by de Magiſtraat en Vroedſchap een gunſtig gehoor; deeze beſlooten het Exercitie Genootſchap der Stad, ter bewaaring van de Rust, te doen volduuren, verklaarende het zelve nog voor zodanig te houden en te erkennen als in den Jaare MDCCLXXXIII. Tot het Stads Defenſieweezen ſtelden zy aan de Heeren J. FOCKEMA uit de Magiſtraat, en Mr. J. VAN VLIET uit de Vroedſchap, nevens de Heeren G. RIEMERSMA, uit de Burgerbevelhebbers, J. K. FEITSMA, uit het Genootſchap en Mr. A. M. VAN POUTSMA uit de Burgerſocieteit. Deezen zouden een Collegie ter Defenſie van *Dokkum* uitmaaken, met een breede magt en gezag om te handelen zodanig als de nood en omſtandigheid der Stad vorderden, des dat dit Collegie geen Gewapend Volk, zonder voorkennis en toeſtemming van de Magiſtraat en Vroedſchap, zou mogen binnen laaten, en dat het Gewapend Volk niet binnen gelaaten zou worden, dan naa dat vooraf in handen van den Voorzittenden Burgemeester, ten overſtaan van het Collegie ter Defenſie of eene Commisſie uit het zelve, den Eed van getrouw- Het Exercitie Genootſchap gehandhaafd.

LIII. BOEK. 1787.

trouwheid, door de bevelvoerende en verdere Officieren zou zyn afgelegd. — Met eenige weinige byvoegzelen werd het Reglement by de Schuttery en het Genootschap ontworpen, goedgekeurd.

Hoe het zich daar by de Omwenteling toedroeg

Van dit alles gaf de *Dokummer* Regeering, by eenen Brieve, verslag aan Gedeputeerde Staaten, met verdeediging van hunne gehoudene handelwyze. — De *Dokkummers* deelden, gelyk wy gezien hebben, in het voorstaan van de zaak der *Franeker* Staatsleden, en de daar uit hoog gereezene binnenlandsche onlusten. — Het wisselen van het Staatsgety, of liever de overmagt, die de *Leeuwaarder* Staatsleden op hun Party kreegen, deedt de Commissie ter Verdeediging der Stad verzoeken, om des ontslaagen te worden. Met dankzegging voor hunne aangewende moeite, werd dit ontslag verleend, en het bovengemelde Stadsbesluit, met de aankleeve van 't zelve, buiten kragt gesteld: en geschiedde de ontwapening der Burgeren te dier Stede, gelyk elders in het onderworpen *Friesland* (*). De lotgevallen van welk Gewest, ten deezen Jaare, en byzonder in de weinige dagen vóór de Staatsomwenteling, wy eene zo breede ontvouwing waardig oordeelden.

(*) Uit het *Resolutieboek der Stad Dokkum.* Geheel is dit Stuk voor handen in de *N. Nederl. Jaarboeken* 1787. bl. 5015—5027.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VIER EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Algemeene ſchets van Stad en Lande. Welk een ſtryd tuſſchen de Stad en Ommelanden thans dreigt. Vertoon van het gedrag van Stad en Lande in de Staatsonlusten. Veeltyds achterlyk in het uitbrengen der Staatsbeſluiten ter Algemeene Staatsvergaderinge. Doorgaande oorzaak hier van. Het voorgevallene met SCATO TRIP *geeft Groningen aanleiding tot een bepaalder Lastgeeving aan de Afgevaardigden van den Breeden Raad der Stad. Welk eene uitwerking zulks baarde. Schets van de Regeeringsgeſteltenis in de Ommelanden. Prinsgezindheid in dezelve opgewakkerd en onderſchraagd. Welke Vryheidspoogingen, in den voorleeden Jaare, te Groningen gedaan en geſlaagd waren. Verzoekſchrift van zeven honderd en zeven en vyftig Burgeren. De Regeeringsverandering, voor dit Jaar, te Groningen opgeſchort, en zyne Hoogheid des verſtendigd. Te Appingadam* LIV. BOEK.

LIV. BOEK. *beſluit de Meerderheid, wegens de Magiſtraats-beſtelling, niets ter goed- of afkeuring aan den Prins te zenden. Een Verzoekſchrift ten tegendeele. Geſchil deswegen met het Hof. Het Hof zendt eene Commisſie na Appingadam. Hoe de Stad dit gedrag des Hofs inziet en beoordeelt. Het Hof ſlaat in deeze zaak voort. Verdeedigt zyn gehouden gedrag, ſchoon met eenige verzagting. Voorloopig verſlag van het Defenſieweezen der Provincie op 's Hofs Brief. Hoe men dit Verſlag beoordeelde. Voortgang deezes Geſchils. Het Hof vondt ſteun by de Heeren der Ommelanden. De zaak blyft tot den tyd der Omwentelinge ſteeken. Onderſcheide Oordeel der Stad en Ommelanden over de heerſchende Staatsgeſchillen. Raadſlag der Ommelanderen. Ander oordeel der Stad. Verklaaring der Ommelanderen op dien Raadſlag. Belachlyk poogen om de Oranjeparty ten Plattenlande meerderen opgang te doen neemen, geſtuit. Vrugtlooze pooging om de Wapenhandelende Genootſchappen in de Ommelanden te verbieden. De Gewapende Genootſchappen in een haatlyken dag voorgeſteld. Deeze verdeedigen zich tegen die opſpraak. Zy worden, ſchoon vóór de Omwenteling niet afgeſchaft, geenzins ongemoeid gelaaten Het Hof werkt 'er tegen. Aanſchryvens van het zelve, tot bepaaling der Wapengenootſchappeeren. Aanmerking daar over. De Wapengenootſchappers ontmaskeren 's Hofs bedryf in een Adres aan de Staaten. Het Wapengenootſchap te Appingadam vuurt af, en wordt beledigd. Oproer by het Societeitshuis aldaar. Stryd tuſſchen de Oranjegezinden en Genootſchap-*

ſchappers. Herhaaling van dit Gevegt. Het Hof wil eene Commisſie met Krygsvolk derwaards zenden; dit ſlaagt niet. Verzoek des Hofs by Gedeputeerde Staaten om Attache. Uitſtel hier van, als mede van een verzoek om Vrywilligers uit de Stad daar heen te ſchikken. De Regter van Appingadam WIERINGA *geſchorst, en* HOVING *in diens plaats geſteld. Tegenwerking des Hofs. Het Hof weigert* HOVING *in den Eed te neemen. De Stad oordeelt zich hier toe geregtigd. Neemt* HOVING *in den Eed. Rede van de inſchiklykheid des Hofs, en van* WIERINGA. *Verandering by de Omwenteling. Verklaaring der Stadsregeering, wegens het door dezelve gedaane in den laatſten tyd. Verdere bedryven der Ommelander Heeren. Hun ſchryven aan hun Hoog Mogenden by het aannaderen der Omwentelinge; als mede aan den Stadhouder. Raadſlag van hun Hoog Mogenden hier op. De Ommelander Heeren dringen hun verzoek by hun Hoog Mog. nog nader aan. Drie Beſluiten door de Ommelander Heeren genomen. Hoe de Ommelander Heeren hun eigen gedrag ſchetzen. Aanmerkingen op hetzelve. De Stad Groningen meer byzonder beſchouwd. Slegte geſteldheid van de Schuttery daar ter Stede. Voorſtel tot een beter plan voor de Burgermagt. Beraadſlagingen over 't zelve. Tegenwerkingen van verſcheidenerleien aart. Prinsgezinden yveren daar tegen; ook de Ariſtocraaten. Anderen uit nog andere inzigten. Tegenbedenkingen ontworpen. De Godsdienst in 't ſpel gebragt. Ontwerpen van ſterker Burgerwapening. Gedrag der Krygsbezettinge,* LIV. BOEK.

LIV. BOEK.

ge, eerst lofwaardig, vervolgens minder prijslyk. Jonkheer VAN OLDENNEEL, *Collonel des Genootschaps draagt het Bevelhebberschap aan S.* TRIP *over. Hoe het te dier Stede by de Omwenteling toeging.*

1787. Algemeene Schets van de Gesteldheid in *Stad en Lande.*

Het éénig nog overschietend Gewest, 't geen wy, te bepaalder beschouwinge, moeten intreeden, en waar voor wy dit Boek bestemmen, is *Stad en Lande.* Een Gewest, 't welk, gelyk wy voorheen grond vonden om op te merken, en wel byzonder de Stad *Groningen*, minder dan de overige deelde in de hoog en hol gaande Staatsbeweegenisfen van deezen tyd, dan eenig ander der Bondgenootschaplyke Gewesten; doch des niet geheel vry was, en eerlang met bysterder Onlusten gedreigd werd, die ook met de daad daar aanvanglyk plaats greepen, en geschaapen stonden zich algemeen te zullen verspreiden, zodanig dat dit Gewest, niet minder dan de overige, Tooneelen stondt op te leeveren van binnenlandschen Tweespalt en Burgerkryg. Hoe in de Stad de Patriottische Party zegevierde, terwyl deeze in de *Ommelanden* het der andere moest gewonnen geeven, is gebleeken uit het verhaal der Gebeurtenisfen, in den voorleeden Jaare (*).

Stryd tusschen de *Stad*

De stryd tusschen de *Stad* en de *Ommelanden* hieldt aan, nam toe, groeide op tot de hoogte van Burgerkryg, dreigde eene Scheu-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 198—231.

Scheuring tusſchen de Staatsleden, niet ongelyk aan die wy zo in 't *Sticht* als in *Friesland* beſchouwden, ſchoon dezelve niet liep tot die hoogte als in 't *Sticht*, en niet vergezeld ging van zo ſchroomlyke uiterſtens als wy in *Friesland* in 't laatst voorgaande Boek zagen. LIV. BOEK. 1787. en *Ommelanden.*

Algemeen Verſlag van het Gedrag van *Stad en Lande* in de Staatsonluſten.

Geen Gewest betoonde zich, mag men, zonder eenige benadeeling van den lof der welwillenheid van een en ander Gewest, zeggen, geneegener, volvaardiger om, ware het mogelyk, de hoog gereezene Staats- en Burgerverſchillen, langs den weg van minnelyke ſchikking by te leggen, en geen der twistende Partyen brusk voor 't hoofd te ſtooten. Immers, zy waren van alle Bondgenooten, de éénige, die, wanneer een aantal *Gelderſche* Heeren, in den voorleden Jaare, by eenen wydloopigen Brieve, de Staatshandelingen, in dat Gewest, openlagen, hun met een Antwoord verwaardigde (*). Zy waren volyverig om eene Commisſie ter Bemiddeling te benoemen (†); en ſtrekten alle hunne Raadſlagen ter hooge Staatsvergadering om den weg van zagtheid, zo veel met regtmaatigheid beſtaan kon, in te ſlaan, gelyk de algemeene Staatsonderhandelingen, ten deezen Jaare, in veelvuldige noodloos byzonder aan te haalen gevallen, uitwyzen.

Maar

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII D. bl. 231. vergeleeken met het XIII. D. bl. 232.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 235. vergeleeken met het XVII. D. bl. 285 *enz.*

LIV. BOEK. 1787.

Maar even zeer als men dit ontdekt zal men ook ontwaaren dat *Stad en Lande* ongereed was om op eenige hangende Stukken beslisfend te antwoorden; uitstellend overneemen was, hoe algemeen ook, meer dan by eenig ander Staatslid, by de Afgevaardigden van *Stad en Lande* gewoon; en de aanmaaningen tot inbrengen van een bepaald Besluit waren ten opzigte van geen der Gewesten veelvuldiger.

Stad en Lande veeltyds agterlyk in de Besluiten.

Algemeene oorzaaken hier van.

Een der oorzaaken van dit marren moet zeker gezogt en gesteld worden in de verschillende inzigten van de *Stad* en de *Ommelanden*, op veele voornaame toen betwiste Staatsstukken, de een naa de ander ter hooge Staatsvergaderinge behandeld. Schoon dit veelal aanleidinge daar toe gave, vonden die van *Groningen* niet altoos genoegen in 't geen een hunner Afgevaardigden, meer voortslaande, op eigen gezag, ten besluite hielp brengen.

Het voorgevallene met S. TRIP geeft *Groningen* gelegenheid tot een meer bepaalde Lastgeeving aan de Afgevaardigden.

Treffend en gedenkwaardig is het des voorgevallene met den Stads Afgevaardigden Heere SCATO TRIP, en het Besluit van den Breeden Raad der Stad *Groningen*, te dier gelegenheid, genomen, wegens de Afgevaardigden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden. „ Alzo," dus luidt het, „ ter Vergadering der Heeren Burgemeesteren en Raad oud en nieuw, sampt Taalmannen en Gezwooren Gemeente deezer Stad, bedenkingen zyn gemaakt, en misnoegdheid betoond, over het gedrag van den tegenwoordig in *'s Haage* presente zynde Gedeputeerde SCATO TRIP,

Stads-

„ Stadswyze genomineerd tot de Vergade- LIV.
„ ring van hun Hoog Mogenden, als dat BOEK.
„ dezelve, in deeze allercritiekſte tydsom- ——
„ ſtandigheden, waar in niet alleen Provin- 1787.
„ cien en Provincien verdeeld zyn, maar
„ waar zelfs Generaliteits Collegien, hoe-
„ wel beſtaande uit Leden van alle Pro-
„ vincien gecommitteerd, zulke ſtrydige
„ maatregelen neemen, tegen het geen by
„ zommige Provincien beſlooten is, dat
„ daar uit niet dan de ſchriklykſte verwar-
„ ring moet gebooren worden, inwendig
„ door de verlegenheid van zommige Be-
„ ampten, aan wie te gehoorzaamen, en
„ de een thans opvolgt 't geen hem naar
„ tydsomſtandigheden best ſchynt, en de
„ ander iets anders, waar door dus uitwen-
„ dig de Republiek buiten 's Lands van
„ aanzien en credit wordt beroofd.

„ Dat egter gemelde Stads Gedeputeer-
„ de, in die critieke tydsomſtandigheden,
„ heeft kunnen goedvinden te concurree-
„ ren tot onderſcheide Reſolutien, zedert
„ eenigen tyd by hun Hoog Mogenden
„ genomen, opzigtlyk de zweevende Ver-
„ ſchillen tuſſchen *Gelderland*, *Holland* en
„ *Utrecht*, het gebruik der Militaire Magt
„ in de laatstgemelde Provincie, het em-
„ ployeeren der Troepen ter repartitie van
„ *Holland* ſtaande, en het ongenoegen,
„ dat Heeren Staaten van *Holland* hebben
„ opgevat tegen verſcheide hunner Dis-
„ obediente Officieren. Zaaken, welke uit
„ haaren aart zo intricaat zyn, dat het te
„ verwonderen is hoe een Gedeputeerde

„ het

LIV. BOEK. 1787.

„ het op zich heeft durven neemen, die
„ te helpen concludeeren, en niet over te
„ neemen, ten einde eerst af te wagten
„ den last zyner Principaalen. Waar door
„ hy dus de Provincie die hy de eer heeft
„ in die Vergadering van hun Hoog Mo-
„ genden te repreſenteeren, in de nood-
„ zaaklykheid brengt, om, indien zy daar
„ over anders denkt, zyn gedrag te dis-
„ avoueeren, of maatregelen te neemen,
„ ſtrydig met de geene, daar in hy, we-
„ gens zyne Provincie, ter Generaliteit hadt
„ toegeſtemd. Dat dit in aanmerking ge-
„ nomen zynde, hun Ed. Mogenden niet
„ onverſchillig zyn, over het gedrag van
„ hun Gedeputeerden, die zulke gewigti-
„ ge zaaken mede helpende concludeeren,
„ zonder die ter Kennisſe en Deliberatie
„ te brengen van zyne Principaalen, en daar
„ door eerder heeft opgevolgd zyn eigen
„ Politieke Begrippen dan die geene, wel-
„ ke hy mogelyk heeft kunnen vermoeden
„ alhier te reſideeren.

„ Dat dus, om zulke overhaaste en van
„ het uiterſte belang zynde paſſen voor
„ te komen, en te beletten dat een Gede-
„ puteerde ter Vergaderinge van hun Hoog
„ Mogenden concurreere tot het neemen
„ van Reſolutien, die prejudiciabel en on-
„ aangenaam kunnen zyn, den tegenwoor-
„ digen Stads Gedeputeerden S. TRIP, als
„ mede den andere Heere Stads Gedepu-
„ teerden, wegens deezen Breeden Raad zal
„ worden aangeſchreeven en gelast ——
„ *Voor eerst*, om hoe genaamd geene toe-
„ ſtem-

„ ſtemming te geeven, dat 'er gebruik ge- LIV.
„ maakt worde van Militie en Krygsbe- BOEK.
„ hoeftens in de thans zweevende Burger- ——
„ geſchillen, 't zy dezelve tuſſchen Staats- 1787.
„ leden of Regenten onderling, of in die
„ tuſſchen Regenten en Burgers mogten
„ plaats hebben. —— *Ten tweeden;* ook
„ niet te laudeeren of te approbeeren De-
„ marches door een of ander Staatslid ge-
„ daan; veel min in zulk een geval Offi-
„ cieren en Beampten, naamens hun Hoog
„ Mogenden, in Protectie te neemen. ——
„ *Ten derden;* om niet te concurreeren tot
„ eenige maatregels, waar door men thans
„ zoekt allen behoorlyken Invloed van het
„ Volk op hunne Regenten te onderdruk-
„ ken, of zelfs weg te neemen: terwyl hun
„ Ed. Mogenden verklaaren, in dit ſenti-
„ ment te verſeeren, dat een behoorelyke
„ Invloed van het Volk op hunne Regen-
„ ten, als deszelfs Repreſentanten, de Ba-
„ ſis der waare Burgerlyke Vryheid moet
„ maaken, en dus niet onverſchillig zullen
„ opneemen, indien een Gecommitteerde
„ ter Generaliteit Stadswyze, zyn Provin-
„ ciaal Character te baat neemende, zich
„ durfde verſtouten, tegen den gemanifes-
„ teerden wille van de Breede Raadsver-
„ gadering zich te verzetten.

„ Dat dieshalven hier van, uit naame
„ van deezen Breeden Raad, de reſpective
„ Gedeputeerden ter Vergadering van hun
„ Hoog Mogenden Stadszyde, zullen wor-
„ den geadverteerd; en uit naam van hun
„ Ed. Mog. ernſtig geordonneerd, om in

„ gee-

LIV. BOEK. 1787.

„ geene zaaken daar tegen aan te gaan; „ maar alle zulke en ſoortgelyke zaaken „ over te neemen, om ze dus te brengen „ ter Beſoigne voor den Landsdag; en in- „ dien onvermoedelyk de andere Provincien „ met de Concluſie wilden voortvaaren het „ zelve op het kragtigſte te contradiceer- „ ren, en daar tegen te proteſteeren, en „ dus in zulke en diergelyke zaaken niet „ *Propria Auctoritate* te concludeeren, of „ dat zy anders zullen ondervinden de „ hoogſte Indignatie van deeze Vergade- „ ring (*)."

Welk eene uitwerking zulks hadt.

Onverwyld ging dit Beſluit van Stadswege na *'s Gravenhaage*; en, dewyl de Heer TJASSENS, een der Afgevaardigden, zich met een Staatslast in *Vlaanderen* bevondt, werdt de Raadsheer en Gedeputeerde WICHERS, thans binnen *Groningen*, verzogt ten ſpoedigſten zich na de Vergadering van hun Hoog Mog. te begeeven, die zich ook, op den negen en twintigſten van Bloeimaand daar bevondt (†). Naa welken tyd *Stad en Lande* ter Vergadering van hun Hoog Mogenden zich in de netelige voorwerpen, toen behandeld, met veel omzigtigheids gedroeg, en die van Stadswegen waren afgevaardigd, overeenkomſtig te werk gingen met

(*) *Copie eener Reſolutie van den Breeden Raad der Stad Groningen* 15 Mey 1787. Men zie te rugge op het voorgevallene ter Algemeene Staatsvergaderinge in dat Tydsgewrichte in onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 288 *enz.*

(†) *Reſol. Gen.* 29 Mey 1787.

met de gegeevene Voorſchriften (*). Hun gehouden handelwyze droeg de goedkeuring hunner Zenderen weg. In gevolge hier van werden zy ook van Stadswegen gemagtigd niet te bewilligen in de Beſcherming aan de geſchortſte Officieren door den Raad van Staaten toegezegd, veel min in de betaaling van de bepaalde ſom aan deeze Officieren. Het Lid der *Ommelanden* bragt een tegenovergeſtelden raadſlag uit, en zullen wy welhaast, in den loop der Geſchiedenisſen van dit Gewest, die twee deelen tegen den anderen zien horten en ſtooten. LIV. BOEK. 1787.

Schets van de Regeering in de *Ommelanden.*

Schreef men de wisſeling van het bovendryven der Party in *Friesland* voor geen gering gedeelte toe aan den invloed des Stadhouders, geduurende zyn kortſtondig verblyf in dat Gewest, op de *Frieſche* Ariſtocraaten verkreegen (†), het mangelt niet aan de zodanigen, die de Gezindheid der *Ommelanderen* voor den Stadhouder, althans gedeeltlyk, aan die zelfde oorzaak toekennen. Hebben wy elders, om het voorgevallene, ten aanziene van de aanvanglyke invoering van eene Grondwettige Herſtelling in de Stad *Groningen*, toe te lichten, eene ſchets van de Regeeringsgeſteltenis dier Stad gegeeven (§), het zal niet ondienſtig zyn hier, met een kort woord, te ge-

(*) Men zie ten blyke hier van *Reſol. Gen.* 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Juny 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIII. D. bl. 106.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIII. D. bl. 198.

LIV. BOEK. 1787.

gewaagen van de geſchaapenheid der Regeeringe in de *Ommelanden*, als ter opheldering dienende van het gebeurde, ten deezen Jaare (*).

De Regeering der *Ommelanden* wordt vertegenwoordigd door Gemagtigden ten Landsdage. Deeze beſtaan uit Eigenerfden, die een zeker bepaald gedeelte Lands, en verder daar tóe vereischte hoedanigheden bezitten. Voor het grootſte gedeelte zyn het Edelluiden of Boeren. Is 'er in eenig Kerſpel geen zulk een Eigenerfde, dan wordt daar in een Volmagt verkooren. Die Eigenerfden en Volmagten hebben alle gelyke ſtem ten Landsdage. Zy voeren den tytel van *Edel Mogende Heeren*, als een werklyk Lid van Staat uitmaakende. Zy vergaderen in zaaken het geheel Gewest betreffende, of op uitſchryving der Heeren Gedeputeerde Staaten by gelegenheid eens nieuw bepaald wordende Landdags, wanneer de Staatenbooden hun daar toe hoofd voor hoofd daagen, en wel, naar een oud gebruik, 's avonds te vooren in de Herberg; of komen van zich zelven, volgens afſpraak, by een, wanneer de Landsdag

(*) Ten volkomen verſtande van deeze Regeeringsgeſteltenisſe, en het verband met die der Stad *Groningen*, moeten wy onze Leezers verwyzen tot den *Tegenwoordigen Staat van Stad en Lande* II. D. bl. 237. en men vergelyke daar mede de *Verklaaring van het Tractaat van Reductie der Stad Groningen aan de Unie van Utrecht*, door *Mr.* Henr. Lud. Wichers te *Gron.* by J. Dekema en J. van Groningen 1794. en 1796. IIde Stuk bl. 411.

dag geſcheiden is, om op zekeren tyd weder gehouden te worden.

In afzonderlyke *Ommelander* Vergaderingen komen zy by een op aanſchryving der Gecommitteerde Raaden van de *Ommelanden*. Ten beſtemden dage vergaderen zy in het *Provinciehuis* te *Groningen* omtrent Provinciaale, maar in 't *Ommelanderhuis* ten aanziene van eigene afzonderlyke zaaken. Als dan opent de voorzittenden Heer der Gecommitteerde Raaden de Vergadering met opgave van de reden der Zamenkomst, en doet den Secretaris de onderwerpen van Overweeging voorleezen. Dit wordt gevolgd van het opneemen der Stemmen. By welke opneeming, zints veele Jaaren, gebruiklyk is, dat de Voorzitter der Heeren van het *Hunzingo* Kwartier hun gevoelen afvraagt; waar op dan een of ander der Jonkeren, zyn gevoelen openlegt, met dat gevolg, dat indien andere Leden des Kwartiers daar niet tegen opkomen, en eiſchen, dat men zich begeeve in een afzonderlyk vertrek, het geuitte gevoelen gehouden wordt voor het gevoelen van het geheele *Hunzingo* Kwartier. Maar, in geval van tegenſpraak, begeeven allen die van *Hunzingo* met den Syndicus en Secretaris na 't gemelde ſpreekvertrek, waar zy door den oudſten Heer hoofd voor hoofd gevraagd worden: die met hun te rug keert, en het nu openbaar geworden gevoelen der meerderheid, op de *Ommelander* Vergadering, als de Stem van *Hunzingo* uitbrengt. Even zo draagt het zich toe met het in zang

LIV. BOEK. 1787.

volgend *Fiviligo* en het laatſte of derde het *Wester Kwartier*.

Eene wyze van ſtemmen, die zeker een vreemd voorkomen heeft, en, ſchoon geſchikt tot ſpoedige afdoening van zaaken: dewyl over ieder onderwerp ſlegts drie gevoelens worden ingenomen, even blykbaar een grooten invloed verleent aan op gezag voering geſtelde Regeeringsleden, door bekwaamheid, jaaren, of langs eenen anderen weg, geſchikt om eene Kwartiersſtem te dwingen. Jongere of op Ampten vlammende Edellieden leenen ligt het oor, wanneer de Stem ter begunſtiging van die inzigten ſpreekt, of worden door ſchroom wederhouden om iets ſtrydigs met het gevoelen der ouden en aanzienlyken voort te brengen. — Verre het grootſte gedeelte uit den Boerenſtand tot deeze gewigtige Post beſtemd, hebben zich nimmer toegelegd om in 's Lands zaaken de vereischte kundigheden op te doen, mangel aan doorzigt doet hun de leidingen des eerſten Spreekers volgen. Groot ook is onder hun het getal der geenen die van den eenen of anderen Heer afhangen, zy volgen dien blindeling, niet opmerkende, dat onbegrensde grootheid hun doel, en 's Volks wettige Regten en Vryheden, lynrecht tegen elkander inloopen. De gevoelens der drie Kwartieren, 't zy op de eene of de andere der gemelde wyzen ingenomen zynde, overſtemmen twee Kwartieren het derde, en de Voorzitter is gehouden met de Meerderheid het beſluit te neemen. Dit *Ommelander* gevoelen, of

by

by eenparigheid, of by meerderheid, opgemaakt, wordt vervolgens, door de *Ommelander* Syndicus ter Staatsvergadering geopend, en maakt, in geval van eenſtemmigheid met het Stadsgevoelen, daadlyk een Staatsbeſluit. Verſchilt het daar van, dan worden beide de gevoelens geboekt, om, op eenen volgenden Landdag, by herziening van het te vooren verhandelde, weder op nieuw, in overweeging genomen te worden, of inmiddels eene mededeeling der beweeggronden het verſchillende kan vereffenen.

Prinsgezindheid in dezelve opgewakkerd en ondersteund.

In het tegenwoordig tydsgewrigte trok de *Ommelander* Meerderheid met den Stadhouder één lyn; en hadt dit, ſchoon de *Ommelanders* over 't algemeen gezegd mogten worden tot de Prinsgezinde Party eene ſterke neiging te hebben, waar van wy de vrees voor lang en veel beproefde Ariſtocratiſchen dwang, by eene voorige gelegenheid, als een der oorzaaken opgaven (*) thans eene meerdere ſterkte gekreegen, naa dat hun veel invloeds hebbenden Spreeker zints het verblyf der Stadhouderlyke Familie in dit Gewest, van Party gewisſeld en van een voormaals veelbewerkenden Patriot in een ſterk voorſtander van het Stadhouderlyk Gezag veranderd was (†), en deeze Party de overhand bekwam, op die in de *Ommelanden* op Staatshervorming bedagt wa-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* X. D. bl. 323.

(†) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 794 en 797.

LIV. BOEK. 1787.

ware (*). 't Geen, naar allen ſchyn, de Stad *Groningen* tot een ſterker tegenwerking aanzette.

Welke Vryheids poogingen, in den voorleden Jare, in *Groningen* gedaan en geſlaagd waren.

Dit algemeene hebben wy vooraf willen zenden om ter opheldering te dienen van den ſtryd, dien wy vervolgens, in dit Boek, tuſſchen de *Stad* en de *Ommelanden* zullen zien voeren. —— In *Groningen* hadt de ſtem der Vryheid, om ontheffing van ongeregelden Stadhouderlyken Invloed in de Regeeringsbeſtelling, zich op het nadruklykst en met vrugt doen hooren; wegens den Invloed der Taalmannen en Gezworen Gemeente (†). Even zeer was men daar geſlaagd om eene Herziening te bewerken over alle deelen van de Regeerings Conſtitutie der Stad, en deszelfs onderſcheidene wyzen van Repreſentatien, op eene wettige wyze, te bewerken. Om het plan der Volksoproepingen ten dien tyde te ontwerpen, werden, in Wintermaand des verſtreeken Jaars, op toegeſtaan verzoek des Breeden Raads, eenige Regeeringsperſoonen, en eenigen uit de Ondertekenaars des ingedienden en gunſtig aangenomen Verzoekſchrifts benoemd (§). Het groot voorwerp deezer Benoeminge was om met elkander te raadpleegen ter wegneeming van alle ingeſloopen Misbruiken, byzonder ten opzigte van het Stadhouderſchap, en het herſtel der Bezwaaren.

Het

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIII. D. bl. 219—231.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIII. D. bl. 199—210.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIII. D. bl. 209—214.

Het Patriottisch denkend en voor zyne gevoelens onbewimpeld uitkomend gedeelte der *Groninger* Burgery, door deeze welgeſlaagde ſtappen bemoedigd, waagde, met den aanvange deezes Jaars, eene verdere ſchreede. Een aantal van zeven honderd en zeven en vyftig Burgers diende, den vyfden van Louwmaand, aan den Breeden Raad der Stad *Groningen*, zodanig hervormd, als wy, in den voorleden Jaare, zagen, het volgend zeer merkwaardig Vryheid ademend en Voorzigtigheid in 't oog houdend Verzoekſchrift in. —— „ Daar „ het U Ed. Mog. behaagd heeft, met „ de denkbeelden van negen honderd vier „ en dertig Burgers en Ingezetenen deezer „ Stad, noopens de noodzaaklykheid eener „ Herzieninge over alle de deelen der Re„ geerings Conſtitutie deezer Stad, en dies„ zelfs onderſcheidene wyze van Repreſen„ tatien, zo Vaderlandlievende in te ſtem„ men, eene daar toe wettige Oproeping „ van het Volk ter aanſtellinge van hunne „ Geconſtitueerden *enz.* toe te ſtaan, en, „ by die zelfde gunſtige Reſolutie van den „ vyftienden van December MDCCLXXXVI, „ eene Commiſſie uit U Ed. Mog. en de „ negen honderd vier en dertig Remon„ ſtranten te benoemen, ter overlegging „ en opmaaking van het Plan ter Oproe„ ping van het Volk, in voege in het „ gezegde Request vermeld; zo heeft dit „ alles niet alleen de Ondergetekenden, „ maar, zo men veilig mag verzekeren, het „ geheele Volk, met zulk eene blyde aan-

LIV. BOEK. —— 1787. Verzoekſchrift van een aantal *Groninger* Burgeren.

LIV. BOEK. 1787.

„ doening vervuld, dat zy, in het zekere
„ vooruitzigt, dat door deeze eensgezind-
„ heid der Vertegenwoordigers en het
„ Volk, de waare Burgerlyke Vryheid eens
„ eindelyk op hegte grondvesten zal wor-
„ den geſteld, U Ed. Mog. by deezen
„ hunne hartlyke dankerkentenis ten pleg-
„ tigſten moeten betuigen.

„ Dan, dewyl het zeker is, dat de aan-
„ geſtelde Commisſie deeze voor de Natie
„ zo belangryke zaak, vóór de aanſtaan-
„ de Keuren, niet zal kunnen afdoen, en
„ de Remonſtranten, by hun Adres reeds
„ hunne gegronde vrees hebben te kennen
„ gegeeven, dat de aannaderende Keuren,
„ van Raad en Gezwooren Meente, zo
„ dezelve, op den gewoonen tyd, ſtand
„ greepen, zekerlyk het heilzaam Plan van
„ U Ed. Mog. en het Volk met diens zo
„ gunſtige gevolgen, voor het algemeen
„ Welzyn, zo niet buiten hun geheel zou-
„ den kunnen brengen, ten minſten, hoe
„ ongefundeerd ook, eene naadeelige ver-
„ traaging daar in veroorzaaken.

„ Een vooruitzigt, Ed. Mog. Heeren!
„ in wiens gevolgen de Ondergetekenden
„ zich niet verder zullen uitlaaten, als ten
„ vollen overtuigd, dat het gewigt dee-
„ zer zaake, en de gevreesde gevolgen,
„ geen minder indruk, by U Ed. Mog.
„ dan by hun, zal te wege brengen.

„ Hierom vinden zy zich onvermydelyk
„ verpligt U Ed. Mog. door deezen eer-
„ biedig te verzoeken, om de aanſtaande
„ Raads en Gezwoorens Keuren, als mede

„ de

„ de Beſtelling der jaarlykſche Stads Com-
„ misſien, zo Provinciaal als Generaliteits
„ op te ſchorten, en in haare onderſchei-
„ dene Repreſentatien te doen voortgaan,
„ tot den tyd, dat de Oproeping des Volks,
„ de aanſtelling hunner Geconſtitueerdens,
„ het inkomen der Bezwaaren, de Herzie-
„ ning der Conſtitutie, en 't geen daar uit
„ zou mogen volgen, zullen zyn afgeloo-
„ pen."

De Regeeringsverandering voor dit Jaar te *Groningen* opgeſchort, en den Prins des verſtendigd.

Op dit Verzoekſchrift vondt de Oude en Nieuwe Raad, nevens Taalmannen en Gezwooren Gemeente, goed de Verandering der Regeeringe, voor dit Jaar, om aangevoerde redenen, op te ſchorten, en van deeze opſchorting den Stadhouder te verſtendigen (*). — Zyne *Hoogheid* betoonde zich des onvoldaan, als tegen het Reglement van Regeering en de Keurordonnantien inloopende, en leeverde aan den Breeden Raad eene tegenverklaaring in. Men liet zulks onbeantwoord (*).

Te *Appingadam* beſluit de Meerderheid, wegens de Magiſtraatsbeſtelling niets aan den Prins te zenden.

Ter Stede *Appingadam*, waar de Stadhouder het zelfde Regt van Goedkeuring der verkooren Magiſtraatsperſoonen uitoefende, hadt diens te *Groningen* gehouden gedrag een gevolg van nog ſterker aart. Immers de Regeering beſloot, op verzoek van verſcheide Burgers, „ om, van nu „ voortaan, niets aangaande de Magiſtraats- „ beſtelling aan zyne Hoogheid ter goed- „ of afkeuring te zenden." De Minderheid

(*) *N. Nederl. Jaarb.* voor 1787. bl. 362 en 603.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XI. D. bl. 139.

LIII. BOEK. 1787.

heid der Regeeringe en eenige zeer weinige voornaame Burgers, misbruik maakende van de onkunde van verſcheidenen, hadden een Verzoekſchrift ontworpen, ten tegendeele, door negen en vyftig Ingezetenen getekend. Niets kan beter dienen om het beloop deezer zaake, en hunne ſtrydige denkwyze in het Staatkundige, ten vollen aan den dag te leggen, dan het ſtuk zelve.

Een Verzoekſchrift ten tegendeele.

Dit Verzoekſchrift, aan hun Ed. Mog. Heeren Luitenant en Hoofdmannen van de Hooge Juſtitiekamer van *Stad en Lande* gerigt, luidde woordlyk. —— „ De onder„ getekende Burgers en Ingezetenen van „ *Appingadam*, vinden zich in de onver„ mydelyke noodzaaklykheid gebragt, U „ Ed. Mog. eerbiedigst te remonſtreeren, „ hoe dat, zedert eenen geruimen tyd, ee„ nige weinige en na verandering haaken„ de Perſoonen niet kunnen dulden, dat „ de aangenaame Rust, Vrede en Een„ dragt, by aanhoudenheid te deezer plaat„ ze bewaard bleeven; maar dezelve graag „ verwiſſelen zouden tegen zo veele on„ gelukkige woelingen en verwarringen, „ als, zedert een geruimen tyd, de Grond„ vesten deezer Republiek bewoogen heb„ ben, van zich hebben kunnen verkry„ gen, om, ter gelegenheid der gedaane „ jaarlykſche keuze der Heeren Leden van „ de Regeering aldaar, in de jongstverloo„ pe maand gedaan, van Burgemeesteren „ en verdere Eedgenooten te verzoeken, „ ten einde verſtaan mogt worden, dat, „ van nu voortaan niets deezen aangaande,

„ wor-

„ wederom ter Approbatie aan zyne Doorl. LIV.
„ Hoogheid, werde gezonden. Het welk BOEK.
„ de Remonſtranten, avers van alle Nieu- ——
„ wigheden en Veranderingen, zo nadee- 1787.
„ lig voor het Algemeene Welzyn, nog
„ tydig ter ooren komende, hebben zy
„ gemeend niet ſtille te moeten zitten;
„ maar voor zich en hunne Naakomelin-
„ gen verpligt te zyn deeze alleszins ge-
„ vaarlyke Molimens, kragtdaadig; doch
„ tevens met behoorelyke moderatie, te-
„ gen te gaan, hunne waare Denkingswy-
„ ze te manifesteeren, en daar door een
„ openbaar blyk te geeven, dat dit zo
„ onbeſcheiden en wederregtlyk Verzoek
„ gansch niet ſtrookte met de begeerte des
„ Volks; maar in tegendeel wel drie vier-
„ de gedeelte van de voornaamſte en ge-
„ goedſte Ingezetenen, die by de Conſer-
„ vatie der Ruste het hoogſte belang heb-
„ ben, niet meer verlangden dan dat, in-
„ gevolge wettig door het Corpus van *Ap-*
„ *pingadam* gedaane Delatie, zo aan den
„ tegenwoordigen Heer Erfſtadhouder, als
„ bevoorens aan Hoogstdeszelfs Heer Va-
„ der en Vrouw Moeder Gl. Ged. voor-
„ ſchreeve jaarlykſche Keuze, by conti-
„ nuatie, aan den Heer Erfſtadhouder ter
„ Approbatie gezonden worde.

„ Waarom zy zulks aan Burgemeesteren
„ en Eedgenooten by Requeste nadruklyk
„ te kennen gaven, met verzoek, *dat de*
„ *getrouwe Burgers en Ingezetenen by hunne*
„ *Regten gemaintineerd, en de gedaane keu-*
„ *ze, als van ouds her aan zyne Doorlugtige*

„ *Hoog-*

LIV. BOEK. 1787.

„ *Hoogheid ter Approbatie gezonden mogt*
„ *worden, op dat de goede Rust in deeze*
„ *Stad niet geſtoord en de goede Ingezetenen*
„ *aan eene willekeurige handelwyze van eeni-*
„ *ge weinigen niet blootgeſteld worden.*

„ Dan," vervolgen zy, „ hoe billyk en
„ regtmaatig dit Verzoek ook mogt zyn,
„ heeft het nogthans den Remonſtranten
„ niet mogen gelukken, daar op eenige
„ de minſte Diſpoſitie te bekomen; ter-
„ wyl, in tegendeel, de Meerderheid dee-
„ zer Vergadering goeddunkt, om, con-
„ form het verzoek van ſlegts *vyf en dertig*
„ Perſoonen, te verſtaan, dat nu en ſchier-
„ komſtig geene Verzending van de Ver-
„ kiezing der Regeeringsleden aan den Heer
„ Erfſtadhouder plaats hebbe, en daar van
„ per Misſive aan zyne Doorl. Hoogheid
„ kennis zal worden gegeeven."

Dit Beſluit, oordeelden zy zo *Willekeurig* als *Wederregtlyk* en *Onbetaamlyk*; drie hoedanigheden, welke zy, op deezen trant, daar aan toeſchryven. —— „ *Willekeurig:*
„ daar het uit de Vertekening van beide
„ de Requesten manifest is, dat ten min-
„ ſten ruim drie vierde gedeelte der Bur-
„ geren en Inwoonderen van *Appingadam*
„ zich voor de Conſervatie der Regten
„ den Heer Erfſtadhouder competeerende
„ verklaaren, en dus ontegenzeggelyk al-
„ daar door de Volksſtem gevorderd wordt.
„ Een ſtem, wier ſchending, indien zy
„ tegen de Belangens van zyne Hoogheid
„ klinkt, hedendaags voor de Misdaad van
„ gekwetſte Majeſteit gehouden, doch in

„ cas

„ ſubject, om dat zy zich voor de Be- LIV.
„ waaring van de Rust en Handhaaving BOEK.
„ van wettig opgedraagene Voorregten, ——
„ laat hooren, over zulks niet naar den 1787.
„ ſmaak van de Meerderheid der Heeren
„ Eedgenooten is, met een veragtlyk ſtil-
„ zwygen verworpen wordt.

„ *Wederregtlyk*, daar dit Regt van Ap-
„ probatie, door het geheele Corpus van
„ *Appingadam*, door alle de Kluften, en
„ dus de ganſche Stad, vrywillig en uit
„ eigene beweeging, aan zyne Hoogheid is
„ opgedraagen, en over zulks het Eedge-
„ nootſchap, ſchoon Unanim, veel minder
„ die geringe Meerderheid, geen de min-
„ ſte bevoegdheid heeft, om, op verzoek
„ van eenige weinigen, een Decreet van
„ het geheele Corpus te vernietigen, en
„ door een ſtrydig Beſluit, buiten effect
„ te ſtellen *cum quo modo quid colligatum*
„ *ſit*, *eodem modo diſſolvi debeat*.

„ *Onbetaamlyk*, daar 'er geen de minſte
„ reden wordt of kan worden bygebragt,
„ waarom zyne Hoogheid nu niet, gelyk
„ voor deezen meerder gemelde Regten
„ zal mogen uitoefenen, en men niet eens
„ durft zeggen, dat van dit Regt ooit ee-
„ nig misbruik gemaakt, of daar door iets
„ tegen de verlangens van het geheele
„ Corpus uitgevoerd is. Gevolglyk kan
„ deeze ongehoorde Demarche niet anders
„ dan als een werk van Ongeregtigheid
„ worden aangemerkt, om van de *Inju-*
„ *ria Temporum* gebruik te maaken, en
„ gelegenheid te vinden, om verdere Be-

„ wee-

LIV. BOEK. 1787.

„ weegingen, die men voorheeft, aan den
„ gang te helpen.

„ Het bezef van zulks alles en der yſe-
„ lykſte gevolgen, die daar uit te wagten
„ ſtonden, noodperste de Ondergetekenden
„ bedaardlyk in overweeging te neemen,
„ welke geſchikte middelen geadhibeerd
„ konden worden om de onbepaalde en
„ willekeurige Overheerſching, welke de
„ Meerderheid van het Eedgenootſchap
„ zogt in te voeren, en door te dryven,
„ te beletten en tegen te gaan. — Zy
„ conſidereeren, dat de Stad *Appingadam*
„ aan U Ed. Mog. Collegie het Ampliatie
„ Reglement van MDCLXIV te danken had-
„ de. Dat aan U Ed. Mog. reeds van
„ vroegere tyden, en vóór dat Hoogstder-
„ zelver Collegie tot een Provinciaal Hof
„ van Juſtitie opgerigt en met die luister is
„ bekleed geworden, welke het thans zo
„ reſpectabel maakt, de Deciſie en Be-
„ middeling competeerde over Geſchil-
„ len tusſchen de Leden van Regeering
„ onderling, of met de Burgery of tus-
„ ſchen de Burgers onderling over de Be-
„ ſtelling van Regeering of de Huishou-
„ delyke Beſtuuring hunner Stad betreffen-
„ de. Dat aan U Ed. Mog. daarenboven,
„ als thans het hoogſte Geregtshof uit-
„ maakende, by het Reglement Reforma-
„ toir van MDCCXLIX ſpeciaal is aanbevo-
„ len om over deeze geheele Provincie
„ mauwkeurig agt te geeven, dat niemand
„ onregt of overlast lyde.

„ Dit deedt hun beſluiten de Knoplie-

„ den

„ den J. G. Kool en J. Ogiers te com- LIV.
„ mitteeren, om, uit hun naam, Adres BOEK.
„ aan U Ed. Mog. te doen; het voorge- ——
„ vallene naar waarheid te deduceeren; 1787.
„ over de gedenegeerde Juſtitia te klaa-
„ gen, gehoor en deciſie op hun Requeſt
„ te verzoeken.

„ U Ed. Mog., niet gewoon de deur
„ voor klaagende Ingezetenen geſlooten te
„ houden, of die geenen, waar tegen de
„ klagte wordt ingediend, onverhoord te
„ veroordeelen, requireeren, by Apoſtille
„ van den vyfden deezer, berigt van Bur-
„ gemeesteren en verdere Eedgenooten van
„ *Appingadam*, binnen acht dagen, naa
„ Inſinuatie, mits alles inmiddels blyve in
„ *ſtatu quo*. Breeder uit het annex Re-
„ queſt te zien.

„ Deeze Dispoſitie doen U Ed. Mog.
„ aan Burgemeesteren en Eedgenooten op
„ de decentſte wyze geworden. Zy deli-
„ bereerden daar over, op den zevenden
„ deezer. De Meerderheid is van gevoe-
„ len, dat onder de geordonneerde Staate
„ van Surcheance, de Beëediging, die daags
„ daar aan ſtondt te geſchieden, niet be-
„ greepen moest worden. Men vraagt de
„ welmeening van U Ed. Mog. daar om-
„ trent. U Ed. Mog. hebben de over-
„ groote goedheid om het Eedgenoot-
„ ſchap, by nadere Misſive, aan te ſchry-
„ ven, dat wel degelyk de gedecerneerde
„ *Status* betrekking heeft op de Eedſtaa-
„ ving, met eene ſerieuſe opwekking
„ om aan dat Decreet, als van Hooger

„ Over-

LIV. BOEK. 1787.

„ Overheid voortkomende, te obtempo-
„ reeren.

„ Zy ontvangen de Misfive, terwyl nog
„ alles in zyn geheel is; maar de Meer-
„ derheid, reeds allen ontzag voor de ge-
„ heiligde Wetten en Bevelen der Hooge
„ Overheid verbannen hebbende, conclu-
„ deert, dat aan U Ed. Mog. geene Dis-
„ poſitie competeert over het Stedelyk
„ Regt, en over zulks met de Eedſtaa-
„ ving moest worden voortgegaan, en bren-
„ gen zulks daadlyk in facie, en tegen
„ den gedeclareerden wille van verre het
„ meerergedeelte der Burgeren en Ingeze-
„ tenen, ten uitvoer.

„ Zulk eene daad van openbaar Geweld,
„ tot verguizing en verſmaading van het
„ Regt der Hooge Overheid gepleegd,
„ moest 'er gebeuren, Ed. Mog. Heeren!
„ in hoope dat de zo zeer getergde en
„ getrapte goede Gemeente, woedende
„ gemaakt, tot deeze of geene Buiten-
„ ſpoorigheden zou overſlaan.

„ Zulk eene gepremediteerde onderneе-
„ ming tegen, en directe aanval op het
„ Hoog Gezag van U Ed. Mog. moest
„ natuurlyker wyze de gemoederen der
„ weldenkende Burgers, met aandoening,
„ ſchrik en indignatie vervullen, als voor
„ wie het gansch geene geringe zaak is,
„ te moeten zien, dat hunne wettige Over-
„ heid geſmaad en alle banden van veilig-
„ heid losgerukt worden.

„ De Ondergetekenden herdenken met
„ ſchrik, welk eene zwaare verzoeking zy

„ den

„ den *Achtſten* deezer hebben doorgeſtaan, LIV.
„ en kunnen de albeſtuurende Voorzienig- BOEK.
„ heid niet genoeg looven en danken voor ——
„ de aan hun verleende Gemaatigdheid; 1787.
„ waar door nog gelukkig is verhoed, dat
„ die *Dag van Algemeene Vreugde* by hun
„ niet geworden is een dag van Bloedſtor-
„ ting en Rouwe. —— Zy hoopen en
„ vertrouwen, dieswegen dat U Ed. Mog.
„ zodanige efficacieuſe maatregelen zullen
„ neemen, waar door zy van ſoortgelyke
„ drangereuſe Verzoekingen bevryd, en de
„ openbaare veiligheid, door het eerbie-
„ digen van de Wetten der Hooge Over-
„ heid beſtendig worde.

„ Intuſſchen is door deeze daad van
„ Geweld, waar van men te vergeefsch
„ een voorbeeld in de Geſchiedenisſen
„ zoeken zal, de zaak reeds zo ver-
„ re buiten haar geheel gebragt, dat of-
„ ſchoon zy Remonſtranten, op hun be-
„ voorens ingediend Request, eene gun-
„ ſtige Diſpoſitie van U Ed. Mog. mog-
„ ten erlangen, zy egter daar van geen
„ effect kunnen hebben, vóór en al eer
„ de gepleegde Attentaaten gerepareerd,
„ en de gedaane Beëediging, met alle de
„ gevolgen van dezelve, vernietigd zyn. —
„ En het is om die reden, dat de Remon-
„ ſtranten zich andermaal tot U Ed. Mog.
„ wenden, met ſubmis verzoek — Dat U
„ Ed. Mog. zodanige Maatregelen gelieven
„ te neemen, waar door het Regt van de
„ Hooge Overheid deezer Provincie tot
„ veiligheid der goede Ingezetenen en be-

LIV. BOEK. 1787.

„ waaring der Ruste beter geëerbiedigd en
„ voorſchreeve Attentaaten, met genoeg-
„ zaame Satisfactie voor de Remonſtranten
„ worden gerepareerd; op dat hun getergd
„ Geduld niet weder op de proeve ge-
„ ſteld en zy aan het pleegen van Exces-
„ ſen geëxponeerd worden (*)."

Het bygevoegd Verzoekſchrift, waar van in dit aangetoogene geſprooken wordt (†), behelsde by het zonderling Verzoek, een daar in gedaan beklag, „ dat één hun-
„ ner, op den veertienden van February
„ MDCCLXXXVII, dit Request hebbende zoe-
„ ken in te dienen, hy, ſchoon daar toe
„ van twee tot bykans vier uuren gewagt,
„ ook een en andermaal den Dienaar aan-
„ gezogt hebbende, om hem by de Ver-
„ gadering aan te melden, niet ter gehoor
„ hadt kunnen komen; doch dat dit hem
„ eindelyk gelukt zynde, hun Request
„ met geen het minſte Appointement ver-
„ waardigd was; daar, in tegendeel, op
„ het ingediend Request van *vyf en twintig*
„ Perſoonen derzelver verzoek volvaardig
„ door de Meerderheid toegeſtaan was;
„ dat zy dus te vergeefsch gewagt had-
„ den, dat daar het gehoor alleszins in
„ regten gunſtig was, op hun Verzoek,
„ door

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 603. enz. Het getal der Ondertekenaaren was 107 Burgers. By dit Adres hadden de *Appingadammer Jooden*, die daar een gedeelte van de heffe des Volks uitmaaken, eene Verklaaring, hunne toeſtemming behelzende, gevoegd.

(†) Zie hier boven bl. 206.

„ door een verre weg grooter getal van LIV.
„ recht groote Burgers gedaan, in tegen- BOEK.
„ ſtelling van een Request, door een ge- ——
„ ringer getal van meerendeels mindere 1787.
„ Burgers getekend, eenige agt zou ge-
„ ſlaagen zyn." —— Op deezen grond deeden zy het verzoek rusten, „ dat hun Ed.
„ Mog. het daar heen geliefden te ſchikken, dat aan deeze Meerderheid van
„ Tekenaars, even zo wel als aan die van
„ het mindere getal, op hun Request gehoor en uitſpraak verleend mogt worden, en inmiddels alles in ſtaate blyven."

Zo maakte men in *Groningerland*, waar het indienen van Verzoekſchriften niet, gelyk in het nabuurig *Friesland* en *Gelderland*, verboden was, gebruik van dit middel om de Oranjeparty te ſtyven. Het Hof naamlyk, op dat wy door het ophaalen der Gebeurtenisſen, de bovengemelde zonderlinge Verzoekſchriften toelichten, maatigde zich aan, om, op den vyfden van Lentemaand, van Burgemeesteren en verdere Eedgenooten van *Appingadam* een berigt te vorderen op het Adres van *negen en vyftig* Ingezetenen, en hun te gelasten dat alles inmiddels in ſtaate bleef, om dus deeze Regeering eene verpligting op te leggen om gehoor te moeten verleenen aan een gedaan Adres, en dezelve daar over voor zyne regtbank te roepen. Dewyl nu by de Meerderheid der Regeeringe twyfel gereezen was, of onder de by 's Hofs Aanſchryving gevoegde *Stateering* begreepen moest worden de Eedſtaaving der nieuw

Geſchil deswegen met het Hof.

LIV. BOEK. 1787.

aangeſtelde Regenten, welker Verkiezing men niet aan den Stadhouder gezonden hadt; en dewyl de Minderheid der Regeering van die twyfeling aan het Hof kennis hadt gegeeven, ſchreef dit laatstgemelde, op den zevenden van Lentemaand, der Regeering aan „ dat die Stateering wel degelyk haare betrekking hadt op de Eedſtaaving der Regeeringe."

Het Hof zendt eene Commisſie na *Appingadam.*

Ten zelfden tyde liet het Hof niet na, om, op voorgeeven van zeer algemeene gerugten van meer dan eene zyde, wegens te vreezene onlusten, eene Commisſie na *Appingadam* te zenden, die onder andere verrigtingen, de ſcherpe patroonen van het Vaderlandsch Genootſchap verzegeld hebbende, dezelve aan den Commandant liet toetellen, en naauwkeurig onderzoek deedt op de ongeregeldheden, welke men enkel op rekening der Patriotten poogde te ſtellen. Ongeregeldheden, waar op in het even vermelde nadere Verzoekſchrift geoogd wordt, als het gewaagt *van een Dag van Algemeene Vreugde*, bykans in een *Dag van Bloedſtorting en Rouwe verkeerd.* Verrigtingen waar van het Hof op den twaalfden van Lentemaand een breedvoerig verſlag deedt aan de Staaten. Dit alles diende ten voorſlag van 't geen men tegen de Gewapende Genootſchappen in den ſchild voerde, en zal ons Geſchiedblad van deeze tegenwerkingen vervolgens breeder moeten gewaagen.

Hoe de Stad dit

Omtrent het ingediende Verzoekſchrift van de meerderheid der Burgeren zou de Re-

Regeering van *Appingadam* misschien voorzigtiger gedaan hebben met het onverwyld aan te neemen, indien het ophouden der Inlevering aan de zyde der Regeeringe lag. Misschien hadt dezelve voorzigtiger gehandeld met het te beantwoorden; dan wy verneemen uit het Antwoord der Regeeringe aan het Hof op deszelfs aanschryving en stateering „ dat de Regten haarer Stad, „ en wel byzonder dat der Magistraatsbe„ stellinge, by de oprigting der Hooge „ Justitiekamer, nimmer aan het oordeel „ van dezelve, als Regtbank, onderworpen „ was; dat hetzelve, volgens het XXI *Ar„ tykel van het Reglement Reformatoir*, nim„ mer door de Burgers en Ingezetenen, „ zo van *Stad* als *Ommelanden*, uit alle „ Leden en Deelen der Provincie was be„ geerd; ja, dat by het XL *Artykel van* „ *deszelfs Instructie* aan het Hof uitdruklyk „ verboden was *om zich met eenige zaaken* „ *van Politie, of Financie, en 't geen men* „ *onder den naam van het Politieke zou kun„ nen betrekken, te bemoeijen.*" —— Was uit deezen hoofde het Hof alleszins onbevoegd, om zich in de zaak der Magistraatsbestelling te steeken, de Regeering behoefde dan ook geene zwarigheid te maaken om aan 't zelve te melden, „ dat zy hierom de Aan„ schryving van het Hof, als in haar geval „ niet kunnende of mogende gelden, niet „ konden eerbiedigen; maar de haar aanbe„ trouwde en bezwoorene Regeeringspos„ ten, in gevolge de Constitutie, uitgevoerd „ en de Eedstaaving hadt doen voortgaan."

LIV. BOEK. 1787. gedrag des Hofs inziet en beoordeelt.

LIV. BOEK. 1787.

Het Hof, gebelgd over deeze fiere taal, hadt het doen vervaardigen en tekenen van het nadere breedſpraakige hier boven opgegeevene Verzoekſchrift (*) met genoegen gezien. Een Verzoekſchrift op welks aanleiding onder andere het Hof bedreigingen van Lyfſtraffelyke Regtsvervolgingen deedt tegen de Leden der *Appingadamſche* Regeering, die zich aan deszelfs Aanſchryving niet bekreund hadden; terwyl het geheel ſtil zat tegen de Tekenaars van het laatſte Adres, zo zeer opgevuld met beledigende uitdrukkingen. Eene eenzydig- en partydigheid, waar uit men mag opmaaken, met welk een ernst, ter bewaaringe van de Rust, dit Hof eene Commisſie na *Appingadam* zondt, eene Publikatie ter handhaaving der Goede Order aldaar liet doen, tegen het het gebruik der ſcherpe Patroonen waakte, en de Genootſchappen in de *Ommelanden* verboodt, over eens anders Grondgebied ter hulpe te trekken, met vermaan aan de wederzydſche Partyen tot vrede en eendragt.

Het Hof ſlaat in deeze zaak voort.

Verdeedigt zyn gehouden gedrag.

Doch het moedig gedrag van de Meerderheid der *Appingadamſche* Regeering, en misſchien ook de verregaande ſtoutheid der opgeruide menigte, deedt het Hof aarzelen om de Regtsvorderingen tegen die Magiſtraatsleden voort te zetten, zonder deswegen vóóraf de Staaten des Gewests te kennen. Van hier dat dit Hof, by een naderen Brieve, den vier en twintigſten van Len-

(*) Zie hier boven, bl. 202.

Lentemaand gedagtekend, nadere kund- LIV.
ſchap gaf van het intuſſchen voorgevallene BOEK.
te *Appingadam*. By dit ſchryven verdee- ——
digde het Hof, niet door Wetten aan te 1787.
haalen; maar door Voorbeelden, als of deeze ter wettiging van iets onwettigs konden ſtrekken, by te brengen, het gedrag in het tegenwoordige geval gehouden. Het Hof, 't geen zo veel genoegen gevonden, zo geen meer aandeels hadt in het nader dringend Verzoekſchrift, noemde thans zelfs de uitdrukkingen daar in gebezigd, *zeer ſterk* en *bedenkelyk*. Het kwam tot de erkentenis, „ dat het doorzag de nadeelige „ gevolgen, die voor de gemeene Rust „ zouden gebooren worden uit de voort- „ zetting dier Procedures; doordien het „ als dan te duchten ſtondt, dat de nog „ ſmeulende zaaden van Tweedragt in volle „ vlam zouden uitbarſten, welke niet dan „ door middelen van eclat zouden kunnen „ gedempt worden." — Op deezen grond gaf het Hof de Staaten in bedenking, „ of „ hetzelve, volgens het Regt en de Prak- „ tyk zou voortvaaren, om het gepleegde „ door de Meerderheid der Eedgenooten „ tegen 's Hofs Beſluit, voor zo verre daar „ by het Regt der Remonſtranten bena- „ deeld was, te doen herſtellen; dan wel, „ of het hun Ed. Mog. behaagen zou, „ om deeze zaak tot een onderwerp haa- „ rer Raadpleegingen te maaken, en door „ de tuſſchenkomſt van derzelver Souve- „ rain Gezag, ten meeſte nutte van die „ van *Appingadam*, te eindigen."

LIV. BOEK. 1787.

's Hofs Brief, van deezen eenigzins bykomenden inhoud, werd door Staaten geſteld in handen van de Commisſie tot Defenſie der Provincie. Deeze bragt eerlang een voorloopig verſlag uit, by hetzelve voorſtellende, om, uit naam der Staaten, een Antwoord aan het Hof toe te ſchikken, behelzende de gevoeligſte verwytingen, over deszelfs gehouden gedrag. Onder andere wilden zy het Hof voorgehouden hebben, en dit ſchetst teffens welke maatregelen 't zelve genomen en gevolgd hadt, „ dat de „ Staaten voor't Hof niet verbergen wilden, „ met leedweezen en verontwaardiging ver„ nomen te hebben de verregaande verag„ ting van hunne bevelen, verbiedende „ het draagen van *Onderſcheids-Tekenen* of „ *Partyſchapsleuzen*, welke men zich hier „ en daar, verſtoutte, tegen hun uitdruk„ lyk Verbod, te vertoonen, ja zelfs om „ Zamenrottingen, tegen de goede Orde „ ſtrydende, te maaken; dat, ſchoon het „ getal der Geregtsbedienden niet toerei„ kend was, en de Regters zich te zwak „ bevonden om zulks te beletten, wanneer „ het door groote Partyen geſchiedde, die „ zwakheid door de ſterke hand van het „ Hof konde worden geſtyfd, en men het „ dus als eene onwilligheid om 's Lands „ Plakaaten uit te voeren, zou moeten aan„ merken, indien eenig Geregt, zich daar „ toe te zwak bevindende, nalaatig bleef „ om 's Hofs behulpzaame hand te verzoe„ ken, en zich naderhand met een voor„ wendzel van Onmagt behelpen wilde. —

Voorloopig Verſlag van het Defenſieweezen der Provincie op 's Hofs Brief.

„ Dat

„ Dat het daarom aan hun Ed. Mog. aan- LIV.
„ genaam zou zyn, dat zo wel de Pro- BOEK.
„ cureur Generaal als de Geregten ten ——
„ Plattenlande, by alle bekwaame gelegen- 1787.
„ heden, aangemaand wierden om goede
„ toevoorzigt te neemen, dat niemand on-
„ geſtraft 's Lands Wetten veragtede, zy-
„ nen Naasten met woorden of daaden over-
„ last deedt, of de algemeene Rust ſtoor-
„ de; en dat inzonderheid geene uitvlugt
„ van te grooten Aanhang, en dat men
„ zich te zwak bevondt, toegelaaten;
„ maar, in tegendeel, als een Pligtverzuim
„ beſchouwd en geſtraft zou worden; en
„ dat het Hof de Staaten, ten allen tyde,
„ bereid zou vinden, om alle gepaste mid-
„ delen tot handhaaving van het Regt der
„ Hooge Overheid, uitvoering der Wet-
„ ten, en ſtraffing der Overtreederen,
„ kragtdaadig te ondersteunen."

Hoe men dit Verſlag beoordeelde.

Dat de ernſtige aanmaaning aan het Hof by dit ontwerp eens Briefs omtrent het bewaaren der Rust op eene andere wyze dan te *Appingadam* geſchied was, met de billykheid en het belang des Staats ſtrookte, bleek ten vollen uit de daadlyke toetreeding van het Lid der *Ommelanden* om deezen Brief goed te keuren. Schoon de Stad min vaardigheids hier in betoonde, en den Brief weder in handen van die zelfde Commisſie wilde geſteld hebben, om 'er hier en daar eenige veranderingen in te maaken, was zulks niet toe te ſchryven aan het begrip, dat de aanmerkingen op het Gedrag des Hofs ongegrond wa-

LIV. BOEK. —— 1787.

ren; doch om dat daar by aan het zelve te veel Gezags over de Regteren, de byzondere Jurisdictien, en het verleenen van de ſterke hand, welk alles buiten 's Hofs vermogen was, gegeeven werd. De aart der aanmerkingen door de Stad over dien Brieve der Commisſie ter hand geſteld, om daar op, by het veranderen van denzelven, agt te ſlaan, wettigen deeze bedenking. By een dier aanmerkingen werd, met zo veele woorden, gezegd, „ dat het „ Hof niets te doen hadt met de Politie, „ en niet vermogt zich daar mede te be„ moeijen:" ten voldingenden bewyze hoe onwettig 't zelve zich in de zaak van *Appingadam*, haars oordeels, geſtooken hadt. — Zie daar het begin der Oneenigheden en Scheuring tusſchen de twee Leden van Staat in dit Gewest, welke wy nog zullen zien verwyden.

Voortgang deezes geſchils.

Op den tweeledigen Voorſlag des Hofs, wegens het voorgevallene te *Appingadam* hadden de Staaten nog geen beſluit genomen. De Procureur Generaal, heet op dit ſtuk, verzogt om tegen de Eedgenooten dier Stede, by Dagvaarding, in perſoon de zaak voort te zetten, wegens het niet voldoen aan de Stateering hun voorgeſchreeven, en kreeg daar toe 's Hofs toeſtemming. De Eedgenooten dit, met regt, aanziende als een uitwerkzel van verregaande Partydigheid en onaflaatende vervolgzugt, beklaagden zich deswegen by de Staaten. De Heeren der *Ommelanden* wilden daar op „ die zaak aan den gewoonen loop der „ Ju-

„ Juſtitie overgelaaten hebben;" maar de Stad begeerde, „ dat dit beklag in handen „ van de Gecommitteerden tot de Finantie „ zou geſteld worden; als mede dat het „ Hof, geduurende de raadpleegingen, de „ Procedures behoorde op te ſchorten." — Door deezen tweeſpalt kon 'er geen Beſluit op het beklag der Eedgenooten vallen. Wel was het, uit 's Hofs neiging en gedrag, te voorzien, dat het met die Regtsvorderingen zou voortgaan. Hierom vervoegden zich de met vervolging gedreigden by de Regeering der Stad *Groningen*, als het eerſte Lid van Staat, „ tot verwerving eener Aanſchryving aan het Hof „ van wegen de Stad, om, geduurende „ de Staatsraadpleegingen, met die Regts„ vorderingen niet voort te gaan; ten einde „ zy, vermids de dag der Perſooneele Dag„ vaarding vóór de eerstkomende Staats„ vergadering inviel, niet verſtooken zou„ den worden van het Effect van het „ gunſtig Advys der Stad, aldaar uitge„ bragt." —— Dit verzoek vondt eenen gunſtigen ingang: immers de Stad *Groningen* ſchreef, den acht en twintigſten van Grasmaand, eenen Brief aan het Hof, kennis geevende van het aan haar gedaane beklag, en van 't geen zy ter Staatsvergadering als haar gevoelen in deezen uitgebragt hadt, met byvoeginge van haare verwagting „ dat het Hof de Procedures zo lang „ zou ophouden als de zaak by de Staa„ ten nog niet tot een Beſluit gebragt was; „ en dat intuſſchen geen nadeel toegebragt „ wierd

LIV. BOEK. 1787.

LIV. BOEK. 1787.

„ wierd aan haar uitgebragt Advys, en de „ zaak in geſchil, by de volgende Staats- „ vergadering, wederom een onderwerp „ van raadpleeging uitmaakende, nog in „ haar vol geheel mogt zyn."

Schoon niets billyker was, ſchoon niets meer ſtrookte met den aart der zaake, door het Hof zelve voor de Staaten gebragt, om dier welmeening daar op in te neemen, vondt het Hof goed om noch aan deeze zyne verpligting, noch aan de aanſchryving der Stad te voldoen; maar gaf, twee dagen laater, ten antwoord, „ dat het „ Hof, in Eed ſtaande van de Staaten van „ *Stad en Lande*, en dus van beide de Le- „ den van Staat gezamenlyk, aan de ver- „ wagting van het eene Staatslid niet kon- „ de voldoen, zonder het ander daar door „ te beledigen, ſtrydig tegen het Regle- „ ment Reformatoir, en de oude Inſtructie „ van Luitenant en Hoofdmannen." Op den zelfden zin liep het ſchryven van het Hof, ten zelfden dage, waar by 't zelve van de aanſchryving der Stad en het gegeeven antwoord kennis gaf aan de Heeren der *Ommelanden*.

Het Hof vondt ſteun in de Heeren der *Ommelanden*.

By deezen vondt het Hof een ſterke ſteun. Althans de Heeren der *Ommelanden* voeren met veel heftigheids uit, in het beantwoorden deezes Briefs tegen de aanſchryving van de Stad, met zo veele woorden betuigende, „ dat het Hof, uit hoofde van „ het Reglement Reformatoir, de beſlis- „ ſingen van hun Hoog Mogenden, en de „ oude Staatswyze vastgeſtelde Inſtructie,

„ on-

„ onbevoegd was om aan dergelyke aan- LIV.
„ ſchryvingen toe te geeven." Zy voeg- BOEK.
den 'er nevens, „ te hoopen, dat zy zich, ——
„ by vervolg van tyd, 'er zich gerust op 1787.
„ zouden kunnen verlaaten, dat dit ge-
„ wigtig ſtuk by het Hof, naar behooren
„ zou betragt worden, op dat hetzelve
„ niet ten eenemaale onnut gemaakt, en
„ 'er aan de losbandigheid geen meerder
„ voedzel gegeeven wierd."

Op denzelfden ſcherpen toon was de Raadſlag geſtemd over deeze aanſchryving der Stad aan het Hof, uitgebragt door de Gecommitteerde Raaden der *Ommelanden*, in gevolge waar van laatstgemelden Brief aan het Hof verzonden was. Men merkte ten deezen aanziene en niet ten onregte op, dat de Onkunde of Partyzugt en de Heeren der *Ommelanden*, en Gecommitteerde Raaden, en het Hof deeden voorbyzien, dat de Stads aanſchryving aan de Juſtitiekamer geen *bevel* altoos inhieldt; maar ſlegts eene *verwagting* te kennen gaf, die uit den ſtaat der Raadpleegingen ter Staatsvergaderinge van zelfs voortvloeide, en dat de Regeering der Stad, te deezer oorzaake, die geheele aanſchryving, waar over men elkander het hoofd zo warm maakte, niet hadt behoeven te doen, indien zy geoordeeld hadt zich op de beſcheidenheid en onpartydigheid van het Hof te mogen verlaaten.

Ten tyde deezer onderhandelingen, in 't laatst van Zomermaand, was de kans geheel onzeker welk eene keer de Staatsge- Afloop deezes geſchils.
„ ſchil-

LIV. BOEK. 1787.

ſchillen in den Lande zoude neemen. Dit deedt het Hof ten ſlotte verklaaren, „ dat „ hetzelve, in vertrouwen dat een behoo„ relyk uitſtel de verſchillende gevoelens „ der beide Leden van Staat ſpoedig zou „ vereenigen, en om de onpaſſelykheid van „ den Procureur Generaal, eene Proviſio„ neele Opſchorting der Procedures hadt „ verleend (*)." —— Een ſlot waar uit elk eenigzins doorzigtige kon opmaaken, dat het Hof, of met deeze zaak benard, en duchtende voor het mogelyk bovendryven der Patriottiſche Party, een uitkomst gezogt hadt, om, met eere, gelyk men zegt, die Regtsvorderingen te ſtaaken; of dat het, door hoop op een voor den Prinsgezinden gunſtigen kans, de aanblik daar van wilde afwagten. Wat hier van zyn moge, zeker gaat het, dat door het Hof in deeze zaak niets verder gedaan werd vóór de Omwenteling: dan dit ſtaat ons vervolgens, met een kort woord, in dit Boek, te melden.

Oordeel der Stad en *Omlanden* wegens de zweevende Staatsgeſchillen.

Geen min wydgaapend verſchil van gevoelen, over de waare belangen van den Staat, deedt zich tuſſchen deeze beide Staatsleden op, in andere opzigten, de meer algemeene belangen van den Staat betreffende. Allerdoorſteekendst vertoonde zich 't zelve, toen te midden van Zomermaand

(*) Dit Verſlag hebben wy opgemaakt uit eene menigte van Staatsſtukken tot die Geſchilvoerlingen betrekkelyk, in de *Verzameling* by DE CHALMOT XXXVII. D. bl. 25—96.

maand ter Algemeene Staatsvergaderinge de geſchillen tot de meermaals gemelde en beſchreevene hoogte liepen. LIV. BOEK.

1787. Raad der *Ommelanden*.

Een Brief der Afgevaardigden in den *Haage* van den dertienden dier maand, vergezeld van eenige geheime Stukken, de toen heerſchende Staatsgeſchillen betreffende, ter Vergadering van *Stad en Lande* ingekomen, en het voorwerp der raadpleegingen geworden zynde, toonden zich de Heeren der *Ommelanden* terſtond gereed, om, als hun Raadſlag, uit te brengen, dat men de Afgevaardigden ter Hooge Staatsvergadering zou aanſchryven, „ dat het aan „ de Staaten van *Stad en Lande* aangenaam „ zou zyn, indien 'er een middel, tot be„ daaring der driften, door daadlykheden, „ zedert korten tyd, tuſſchen zommige „ Gewesten aangewakkerd, gevonden kon „ worden; en dat derhalven de Gedepu„ teerden gelast wierden, om, in geval die „ Gewesten, welke de voorgemelde Voor„ ſlagen betroffen, dezelve aannaamen, „ daar toe mede te werken, zonder nog„ thans, buiten byzonderen last der Staa„ ten, zich tot eenige Guarantie te ver„ binden (*)." — Een raadſlag in dien zin, waar in dezelve werd uitgebragt, gemaatigder dan alle welke van dien kant, omtrent de hoogloopende Staatsgeſchillen, werden in 't midden gebragt.

De

(*) Wy moeten onze Leezers weder te rug wyzen op het XIV. Deel onzer *Vaderl. Historie* bl. 314 *enz.*

LIV. BOEK. —— 1787.

Ander oordeel der Stad.

De Regeering van *Groningen* beſchouwde thans de zweevende Geſchillen uit een ander oogpunt, wilde meer bepaalds en iets anders, als het gevoelen van *Stad en Lande*, uitgebragt hebben. Tot drie keeren bragt men dit onderwerp ter baane, telkens ſtaaken de ſtemmen, en kon 'er ter Staatsvergadering geen beſluit vallen. Wyd verſchilde tog het gevoelen der Stad over de zaaken des Bondgenootſchaps ten dien dage by de Algemeene Staaten verhandeld, van dat der *Ommelanden*; een gevoelen, 't welk der moeite waardig is te hooren. Zy bragten het in 't laatst van Zomermaand met deeze woorden uit, welke het ons niet verveelt af te ſchryven, te meer daar het tot toelichting kan dienen van de opmerklyke Gebeurtenisſen, in die dagen van bysteren tweeſpalt tusſchen de Leden der Bondgenootſchaplyke Gewesten ter meermaals aangetoogene plaatze in onze *Vaderlandſche Historie* beſchreeven.

Immers zy lieten zich op deezen zin hooren —— „ Dat 'er, by alle Hooge Col„ legien ter Generaliteit een Grondbegin„ zel aangenomen was, het geen de Bond„ genooten, ten allen tyde, als het gevaar„ lykſte voor hunne Vryheid beſchouwd „ hadden, dat by hun Hoog Mogenden, „ met meerderheid van ſtemmen, het be„ wind over alle de Gewesten kon gevoerd „ worden, door aan de Militie, van af„ zonderlyke Provincien betaald wordende, „ en op derzelver Souverain Grondgebied „ liggende, orders te geeven rechtſtreeks „ aan-

„ aanloopende tegen die van den Territo- LIV.
„ riaalen Souverain. —— Dat uit dit ge- BOEK.
„ liefkoosd Grondbeginzel hun Hoog Mo- ——
„ genden de Militie hadden aangezet om 1787.
„ de Staaten der Provincie, waar van zy
„ betaald werd, op welker Grondgebied
„ zy lag, en aan wie alleen zy trouwe, uit-
„ genomen tegen eenen algemeenen Vyand,
„ gezwooren hadt, te verlaaten, en zich
„ te begeeven na Gewesten, alwaar zy
„ ſtondt gebruikt te worden tegen dezelf-
„ de Provincie, die hunne wettige Sou-
„ verain was, zo ſtrydig met het geen in
„ vroegere dagen by *Friesland*, *Overyſſel*,
„ en deeze Provincie in 't byzonder, be-
„ greepen was. —— Dat deeze Beſluiten
„ dikwyls nog genomen werden by Meer-
„ derheid, zomwylen met *drie en een halve*,
„ ja met *twee* Stemmen, en daar onder de
„ zulken, die zich, zedert een geruimen
„ tyd, eigendunklyk aan een goed deel
„ der Lasten onttrokken hadden, of, op
„ voorgeeven van armoede, te gemoet ge-
„ komen waren. Dat, door zulke onregt-
„ maatigheden, alle banden verbrooken wier-
„ den, en de Militie ten eenemaal on-
„ bruikbaar gemaakt en bedorven wierd,
„ zonder ondergeſchiktheid, dat voornaa-
„ me punt in het Militaire, waar toe niet
„ weinig toegebragt hadt de Order van
„ hun Hoog Mog. de eenigſte in haare
„ ſoort om hunne genomene Beſluiten aan
„ alle Gemeenen voor te leezen.

„ Dat de Raad van Staaten zich eene
„ vryheid aanmaatigde, niet beſtaanbaar

LIV. BOEK. 1787.

„ met een afhangelyk Collegie, en dan
„ eens verkoos met alle vaardigheid uit te
„ voeren. Beſluiten tegen het Protest van
„ de Meerderheid der Provincien doorge-
„ drongen, en op andere tyden weigerde
„ uit te voeren die, welke met *vier* Pro-
„ vincien genomen waren; aan deeze Pro-
„ vincie 's Lands Ammunitie uitlangende,
„ en aan eenen anderen Bondgenoot het
„ noodzaaklyke onthieldt; en dat dit al-
„ les ingerigt wierd tegen de Provincie
„ van *Holland*, op welker ondergang het
„ ſcheen gerigt te zyn; doch welke Pro-
„ vincie de Heeren van de Stad beſchouw-
„ den en altyd beſchouwen zouden, van
„ dat gewigt te zyn, dat derzelver val de
„ ruine van het geheel Bondgenootſchap
„ ten gevolge moest hebben: daar het te
„ vreezen was, dat die eerſte en magtig-
„ ſte Bondgenoot, die nog in, en zedert
„ den laatſten *Engelſchen* Oorlog, *meer dan*
„ *drie vierden* tot behoud van het Vader-
„ land opgebragt hadt, zulk een band eens
„ moede worden, en zich van het Bond-
„ genootſchap afſcheiden zoude, het welk
„ het gansch Gebouw der Unie zou doen
„ inſtorten. —— Zaaken en uitkomſten,
„ die op zich zelven zo veele akelige ge-
„ volgen voor het Vaderland, en ieder
„ deel van 't zelve, als ook voor het Stad-
„ houderlyk Huis vertoonden, dat elk on-
„ bevooroordeeld en gevoelig Mensch, en
„ veel meer dan elk cordaat en vaderland-
„ lievend Regent, daar voor ſchrikken
„ moest: in welker bewerking en deelnee-

„ ming

„ ming de Heeren van de Stad nooit een- LIV.
„ nig deel neemen, maar derzelver ramp- BOEK.
„ zalige verantwoording voor God en het —
„ Volk overlaaten zouden voor hun, die 1787.
„ dezelve mogten veroorzaakt hebben.

„ Dat zy hier om oordeelden, dat aan
„ de Gedeputeerden ter Generaliteit behoor-
„ de te worden aangeſchreeven, om de
„ hier voorgemelde Maatregelen ten ſterk-
„ ſten tegen te gaan, tegen diergelyke on-
„ wettige Beſluiten te proteſteeren, en ge-
„ volglyk in zaaken het gebruik van Mi-
„ litie en Ammunitie van Oorlog betref-
„ fende, zich by de Provincie van *Hol-*
„ *land* te voegen; byzonder opzigtlyk de
„ Provincie van *Utrecht*, welke de Heeren
„ van de Stad niet konden beſchouwen, als
„ een wettige Stem te kunnen uitbrengen;
„ maar als Party te moeten worden ge-
„ houden: te meer daar de Gecommitteer-
„ den van de Staaten derzelve Provincie,
„ te *Utrecht* vergaderd, op derzelver ver-
„ toonden Lastbrief ter Algemeene Staats-
„ vergaderinge, als wettig, toegelaaten, en
„ door de Gedeputeerden van *drie* Gewes-
„ ten aldaar plegtig geïnſtalleerd waren;
„ en alzo de wederzydſche Partyen van
„ de Provincie elkanderen ten minſten dee-
„ den zwygen, zou niet de hoogſte Ver-
„ gadering van het Bondgenootſchap by
„ alle Weldenkenden, binnen en buiten
„ 's lands, allen zweem van agtbaarheid on-
„ herſtelbaar verliezen."

By deezen bondigen en manlyken Raad- Verklaring der
ſlag der Stad *Groningen*, welke de toen- maa-

LIV. BOEK. 1787.

weer, met geweld aangetast en ingenomen worden; tot welk beleg en vermeestering, des noods, alle de Ingezetenen de behulpzaame hand zouden moeten bieden. Op kosten van zyne Hoogheid gaf hy voor te reizen, en van dien den grooten fabel, welke hem op zyde wapperde, ontvangen te hebben. Met deezen moest hy geweld met geweld keeren. Voor de gerigten was hy niet bevreesd: want 'er zouden wel opdagen om hem te verlosſen. — Hoe tastbaar dit enkel geſnork was in de ooren van allen, die een grein oordeels bezaten, vondt het egter, gehoor en ingang by het Landvolk aan de Oranjeparty veel al geſnoerd. Deeze lieden beyverden zich, als om ſtryd, om dien Man, een Boodſchapper van goede tyding, deftig te onthaalen, en alle blyken van hoogagting te ſchenken. Zommige Boeren, by welken hy 's nagts den intrek nam, behielpen zich gaarne met een knegts legerſtede, en ruimden den gewaanden Afgezant het eigen bedde in. By zyn doortrekken vergezelden hem geheele hoopen Volks, van plaats tot plaats, en aan zommige oorden verſcheelde het luttel of 's Mans tegenwoordigheid en gehoudene geſprekken, gaven aanleiding tot het ontſtaan van daadlyk Oproer onder het Landvolk. Dit ſpel in 't eerst belacht, begon zo ernſtig te worden, dat het Geregt zich deeze zaak aantrok, en de gewaande Afgezant te *Westerke* gevat wierd. Niet weinig moeite vondt men in 't eerst om dien zich veel aantrekkende, ter verdediging toegerus-

ten

Een oproermaker in de Ommelanden gevat.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

ten en vaardigen Karel in verzekering te brengen. Hy rukte zich los uit de handen der Geregtsdienaaren, en ſtelde zich, by hunne hervatte poogingen om hem te boeijen, met zyn ſabel te weere. Men oordeelde het noodig eenigen van het *Winſchotenſche* Wapengenootſchap tot byſtand te roepen; te meer daar men beducht was voor eene pooging der hem aankleevende menigte om hem te ontzetten. Niet traag betoonden zich deeze Genootſchappers in het verleenen der verzogte hulpe. Twaalf Schutters, door een Corporaal en Sergeant geleid, verſcheenen. Zyne eigen verdediging was nu onbeſtand, en niemand durfde, te zyner redding, de hand uitſtrekken. De gewaande Koninglyke of Prinslyke Afgezant werd na *Winſchoten* geleid onder bedekking deezer gewapende Manſchap. Zes Schutters bewaakten hem aldaar tot 'er van den Drosſaart uit *Groningen* bevel kwam om hem in de Tooren (het Gevangenhuis van *Zuidbroek*) in verzekering te brengen. — In Bloeimaand werd deeze Landlooper HENDRICH OVERBEK HECKET genaamd, een *Osnabrugger* van geboorte, te *Zuidbroek* gegeesſeld, voorts in het Tugthuis voor vyf Jaaren gevangen gezet, en vervolgens, voor altoos, gebannen. LIV. BOEK 1787.

Blykbaaren dienst deeden de Genootſchappers om het Platteland dus te verloſſen van een muitery aanſtookenden rondzwervenden Bedrieger. In den voorleden Jaare waren dezelve, op veele plaatzen, gewet- Vrugtlooze pooging om de Wapengenoot-

LIV. BOEK. 1787.

wettigd (*). Zy groeiden in aantal en in menigte van Leden aan, ſchoon in eenige ſtreeken de Boeren van den Wapenhandel vreemd en aan de Oude Staatsgeſtaltenis, gelyk zy ſpraaken, gehegt bleeven (†). — Een Heer uit *Ommelanden* deedt, in Grasmaand ten Landsdage, een Voorſtel, om alle Gewapende Genootſchappen en Societeiten te vernietigen; ſchoon het genoeg ingangs vondt om ten naderen onderzoek aanbevolen, en andermaal in overweeginge genomen te worden, ſprong voor dien tyd de myn verkeerd. Ook vleide de Patriottiſche Party zich, dat de wyze, waar op die Voorſlag van de hand geweezen werd, de lust, om denzelven te vernieuwen, zou doen vergaan.

Schappen in de *Ommelanden* te verbieden.

De Wapengenootſchappen in eenen haatlyken dag gezet.

Gehaat, zeer gehaat, nogthans, was en bleef deeze gewapende Burgermagt in de oogen der Prinsgezinden, en zogt die Party, ook in *Stad en Lande*, waar, gelyk wy zagen, de Hooge Juſtitiekamer het zigtbaarſt misbruik van het inleeveren van Verzoekſchriften hadt beginnen te maaken (§), onder ſoortgelyke gedaante als elders, dat misbruik verder door te zetten. Men beyverde zich in dit Gewest, doch boven al in *Fivelingo* Kwartier, om een Adres te doen tekenen by 't welk de Leden der Gewapende Genootſchappen met de

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 215.
(†) Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 223.
(§) Zie hier boven, bl. 220.

de haatlykſte kleuren werden afgeſchilderd. Immers, de kenſchets daar in opgehangen, maalde hun af, „ als Perſoonen, die ſtrydig „ tegen 's Lands Plakaaten, gewapend van „ het eene Kerſpel na het ander liepen, „ die zich van allerlei haatlyke uitdruk„ kingen bedienden om de Ingezetenen te „ ontrusten, en bevreesd te maaken; ja „ zelfs met gelaaden Geweer, hier en daar „ rondliepen, door al het welk men de „ *Ommelanden* zogt in de war te brengen „ en de aangenaame Rust en Veiligheid „ te ſtooren." —— Weshalven de Onder-tekenaars verzogten, „ om de Exercitie „ Genootſchappen, als thans onnut, ja „ zelfs nadeelig, te ſcheiden, op dat daar „ door de rust herſteld wierd, en de On„ dertekenaars vry en onverhinderd, die „ voorregten mogten blyven genieten, „ welke zy dus verre genooten hadden."

LIV. BOEK. —— 1787.

De Genootſchapsleden, in verſcheide oorden van *Groningerland*, zich door zulk een haatlyke afbeelding hoogst beledigd vindende, zaten daar op niet ſtil; maar dienden by 's Lands Staaten een Vertoog in, ten bewyze van hunne Vaderlandlievende gevoelens, en ter wederlegginge van de aantygingen door de pen der Partydigheid te neder geſchreeven. Zy lieten zich op deezen volgenſtigen toon hooren. „ Dat „ het geſchreeuw ter vernietiging der Exer„ citie Genootſchappen, thans een volſlaa„ ge Oproerkreet geworden was. Dat „ de ſmaadheden hun overal aangedaan, „ de ſpreekendſte bewyzen opleeverden,

Zy verdeedigen zich tegen die opſpraak

LIV. BOEK. 1787.

„ dat de Muitzugt alleen na de Ontwapening der Genootſchappen wagtte, om de „ verſchriklykſte monſters van Burgerkryg, „ Oproer, Moord en Roof, eensklaps los „ te laaten, en het Vaderland aan de ys„ ſelykſte der aardſche rampen over te „ geeven. Dat het de weg niet was om „ de hoognoodige Eendragt te bewaaren, „ indien men die Getrouwen in den Lande, „ die het Verbod in hun Ed. Mog. Pu„ blikatie van één en en dertig December „ MDCCLXXXIV, ten naauwkeurigſten in „ agt genomen hadden *om niemand tot die „ Wapenoefeningen te dwingen, of deswegen „ eenige verwytingen te doen*, van hunne „ Medeingezetenen, welke, ten dien tyde, „ niets voor hun Vaderland veil hadden, „ ongeſtraft deedt verguizen, beſpotten, „ belasteren, en eindelyk, op zulke ver„ zoeken, ontwapenen. Dat overal, al„ waar de kunſtenaaryen, laster, en ver„ zonnen betichtingen, om de eensgezinde „ Genootſchappen by de Regeeringen ver„ dagt en gehaat te maaken, gelukt wa„ ren, aanſtonds een allerverſchriklykst too„ neel van Roof en Plunderzugt geopend „ was; dat men alleen zyn oog te vesti„ gen hadt op het geen nog onlangs te „ *Goes* en *Hoorn* voorgevallen was, en men „ willens blind moest zyn om niet ten ze„ kerſten te mogen zeggen, dat men, door „ het overgeleeverde Request, een begin „ zogt te maaken om in deeze Provincie „ dezelfde Treurtooneelen te vertoonen. „ Dat de Genootſchappen nergens door

„ ver-

„ verdiend hadden, dat hun leeven en goe- LIV.
„ deren ten prooye zouden gegeeven wor- BOEK.
„ den aan een Graauw, door huurlin- ——
„ gen opgeruid, dat men blyk noch be- 1787.
„ ſcheid daar toe ſcheen noodig te heb-
„ ben; maar genoeg dagt te kunnen over-
„ reeden door een enkel geluid van Naa-
„ men of Woorden, of zelfs door eene
„ Kleur, die by het Gemeen geheiligd en
„ geliefkoosd, en daarom juist van die to-
„ verkragt waren om het Graauw op de
„ been te helpen."

Hier uit trokken zy dit beſluit, „ dat,
„ derhalven, het tydſtip gebooren was,
„ waar op elk rechtſchaapen en getrouw
„ Burger en Ingezeten zich moest doen
„ kennen, en zynen arm met de zuiverſte
„ oogmerken, aan zyne wettige Regeering
„ aanbieden, niet uit eenige partyzugt;
„ maar uit noodzaaklykheid, eensgezind-
„ heid en zelfverdeediging. Dat zy tot
„ dit aanbod het hoogſte regt hadden, die
„ op hun Ed. Mog. verzoek hunne armen
„ gewapend hadden, toen de uiterſte nood
„ het vorderde, en waar tegen opzettelyk
„ weerloos gebleevenen in geene ſchaal
„ konden gelegd worden. —— Dat zy,
„ uit overtuiging van hunnen duuren pligt,
„ zich thans vrywillig aanboden, en voor
„ den Alweetenden God betuigden, dat
„ de beſchuldigingen tegen hun ingebragt,
„ bezyden alle waarheid waren, dat by
„ hun geene voorneemens noch opzet tot
„ Rustverſtooring, veel min Oproer, huis-
„ vesten, en dat zy in die zelfde getrou-

„ we

LIV. BOEK. 1787.

„ we aankleeving aan het waar welzyn „ van het Vaderland, en deszelfs verdee„ diging, waar mede zy zich op hun Ed. „ Mog. verzoek belast hadden, in alle ge„ vallen volharden, en, hoe nypender de „ nood worden mogt, de betragting van „ hunnen pligt des te dierbaarder ſchatten „ zouden, en dat, zo hun Ed. Mog. daar „ omtrent een plegtigeren band of heili„ ger verbintenis vermeenden noodig te „ zyn, zy hoofd voor hoofd, vaardig wa„ ren om dezelve, op het plegtigſte, ten al„ len tyde, af te leggen."

Zy worden, ſchoon niet afgeſchaft, geenzins ongemoeid gelaaten.

Dit Adres, waar in de ernst der uitdrukkingen, de kragt der drangredenen gezegd mogen worden om den voorrang te dingen, werd door de *Stad* in beraad gehouden, en door de *Ommelanden* geſteld in handen der Gecommitteerden ter Defenſie van de Provincie om verſlag. Noch het één noch het ander Lid van Staat bepaalde, vóór de Omwenteling, iets ten nadeele dier Genootſchappen. Ongelukkig ſcheen het lot deezer dagen mede te brengen, dat, in elk der Bondgenootſchaplyke Gewesten, eenig Lichaam of Collegie het zich aanmaatigde, om, onder den ſchoonen ſchyn van de goede Orde en Rust te bewaaren, de aanvoerders en bewerkers te zyn van Regeeringloosheid, Geweld, en Oproer. 't Geen elders door eenigen anderen invloed geſchiedde werd hier door het Hof bewerkſtelligd, 't geen in de verwylende maatregelen van de Stad en *Ommelanden* niet berustte; doch met de reeds aangevangene maat-

maatregelen van verdrukking des Patriottischen Aanhangs, immers zo veel het kon, voortvoer. LIV. BOEK. 1787.

Niet genoeg was het dit Hof de Tegenſtanders van Muitzugt, en wraakers van Oproerleuzen, onder den mantel van handhaaving van Regt en Geregtigheid, gelyk wy getoond hebben, met ſmaad en veragting te overlaaden, ja zelfs crimineele vervolgingen, in zo verre zy konden, aan te doen. De Leden van 't zelve voeren voort met Dwangmiddelen in 't werk te ſtellen, en hunne bedryven waren van dien aart, dat, indien zy de Staaten tot medewerkers gehad hadden, en de Stadhouder, wiens belangen 't zelve, met zo veel vuurigheids handhaafde, elders geen gewigtiger bezigheid gevonden hadt, *Stad en Lande*, reeds een geruimen tyd vóór de Omwenteling, ten tooneele zou geſtrekt hebben, van het vertoon dier zelfde ongeregeldheden en wandaaden, als de meeste der overige Gewesten, uitwyzens onze *Vaderlandſche Hiſtorie*, in dit tydvak, te deerlyk ondervonden hadden. Hoe het Hof 'er tegenwerkt.

Staavende bewyzen van het aangevoerde treffen wy aan, in eene en andere gebeurtenis deezer dagen, welke ons Geſchiedblad niet onvermeld mag laaten, als het byzonder kenmerk tekenende van de toedragt der zaaken in het Gewest thans het voorwerp onzer Geſchiedkundige beſchouwinge. —— Op een Verſlag van 's Hofs Gecommitteerden tot onderzoek, op wiens gezag eenige Ingezetenen uit verſcheide Ker- Aanſchryving van 't zelve tot bepaaling der Wapengenootſchappen.

LIV. BOEK. 1787.

Kerſpelen van *Hunzingo*- en *Fivilingo-Kwartier* zich gewapend begeeven hadden na *Zandeweer* en andere Dorpen; en op voorwendzel dat zulks op aanzoek van byzondere Perſoonen geſchied was; als mede op aanklagte der geenen, die zich de voornaamſte Ingezetenen van *Oldenzyl* en *Oostnieland* noemden „ dat op den zeventienden „ Juny hunne Kerſpelen, toen in rust, „ en vrede, door een troep Gewapende „ Manſchappen in verwarring en onrust „ gebragt waren, waar door Moord en „ Doodſlag *hadt kunnen* veroorzaakt wor„ den." —— Op dit Verſlag, op dit voorwendzel, en die aanklagte, deedt het Hof aan de Regters der plaatzen waar dit gezegd werd gebeurd te zyn, eene Aanſchryving, welke niets minder inhieldt, „ dan om hun„ ne Ingezetenen, by Publicatie, op het „ ernſtigſte, te waarſchuwen om zich te „ onthouden van, zonder toeſtemming van „ het Geregt der Plaats, gewapend uit hun „ Regtsgebied te trekken; veel meer van, „ zonder wettige inroeping van nabuurige „ Vreemde Geregten, op derzelver Gebied „ te trekken, en aldaar, naar welgevallen „ te verblyven; op dat dus alle gelegen„ heid tot ſtooring der Algemeene Rust „ en Veiligheid wierd weggenomen. Ver„ wagtende het Hof, dat de Regters, in„ dien zy, tot handhaaving van hun Ge„ zag, de behulpzaame hand mogten noo„ dig oordeelen, zich, volgens de vastge„ ſtelde Regeeringsvorm, zouden vervoe„ gen by het Hof; ten einde door het„ zel-

„ zelve zodanige hulp verleend kon wor- LIV.
„ den, als bevonden zou worden te be- BOEK.
„ hooren."

Eene Aanſchryving van dien aart was, 1787.
in den grond bezien, een aanmoediging der Aanmerkingen daar over
Oproermaakeren, en ingerigt om de ſchuld der gebeurlyke onheilen, uit tweeſpalt gereezen, den zodanigen aan te wryven, die ze kragtdaadig wilden voorkomen, waar ze gevreesd werden, of ſtuiten, waar zy daadlyk het hoofd opſtaaken. Het ſlot deezer Aanſchryvinge hieldt met zo veele woorden in, dat het Hof zich niet ontzien zou om tegen de poogingen der Vaderlandſche Gewettigde Genootſchappen, tot bewaaring of herſtelling der rust, het Krygsvolk van den Staat te bezigen, en ten behoeve der Oproerigen in den Lande, tegen de weldenkenden aan te voeren. Eene zaak waar toe het Hof geene bevoegdheid altoos hadt.

Dit bedryf des Hofs werd, naderhand, De Wapengenootſchappers ontmaskeren 's Hofs beleid voor de Staaten.
door de Gewapende Genootſchappen, voor de Staaten, ten vollen ontmaskerd in een Adres, 't geen in korte woorden alles begrypt, waar aan zich de Juſtitiekamer, binnen het korte tydsbeſtek van weinig maanden, hadt ſchuldig gemaakt. „ Wy," dus ſpreeken de Genootſchappers, „ wy „ bezeffen op het leevendigſte, hoe ramp„ zalig het met een Volk geſteld zou zyn „ indien zy, die Amptshalven de Gereg„ tigheid moeten handhaaven, hun Ampt „ dus ſtraffeloos kunnen misbruiken, om „ de ongeregtigheid in de hand te werken,

„ en

LIV. BOEK. 1787.

„ en het gemeene Welzyn teffens met Eed,
„ Pligt en Godsdienst aan hunne byzon-
„ dere en onbetaamelyke oogmerken op te
„ offeren; ja om, *als lieden van de Kunst*,
„ zodanige eenzydige rigting, zwaai en
„ keuze zelfs aan hunne ſchynbaare Regts-
„ handelingen, Informatien en Procedures
„ te geeven, als zy tot hun oogmerk dien-
„ ſtigst vinden; ja, onder den ſchyn van
„ verantwoordelyke waakzaamheid en yver,
„ de overtreeding te beveiligen, en dus
„ aan te moedigen, en de pligtlievendſte
„ en getrouwſte Ingezetenen, tot het zelfde
„ einde, door looslyk uitgedagte vonden,
„ willekeurige dagvaardingen, onredelyke
„ vervolgingen, en wat des meer is, ſchan-
„ delyk te benaauwen, en te verdrukken."

In de daad dit Hof, welks bedryven hier met zo zwart eene koole getekend worden, ſcheen deeze kunstgreepen van een ontmenschten PHILIPS DEN II, en diens in wreedaartigheid uitgeleerden Landvoogd ALBA, ontleend te hebben, wier bedoeling het was, volgens de gegronde aanmerking van den regtskundigen DE GROOT, *om de Dwinglandy voornaamelyk te onderſchraagen door zich meester te maaken van de Regtspleegingen* (*). Hier wordt waarſchynlyk op gezinſpeeld, met de woorden, *als lieden van de Kunst*.

Zy vaaren voort met aan te merken,
„ dat, daar de Regters van verre de mees-
„ te

(*) *Annal Lib.* I. Id maximum potentiæ præſidium judicorum potiri.

„ te Regtſtoelen, en byzonder van die uit en door welke de Detachementen na *Landeweer* getrokken waren, buiten dezelven, het zy te Lande, het zy meest al in de Stad, woonagtig waren, en men dus drie of vier uuren ver, Expreſſen om toeſtemming hadt moeten zenden, en by een avondvoorval nog na het ontſluiten der Poorten wagten, indien men, op den voet by het Hof voorgeſchreeven, hadt moeten handelen. —— Dat men ook gevaar liep, dat de Regters, veelal gewoon meer dan éénen Regterſtoel waar te neemen, de een hier, de ander daar zich bevonden; dat 'er dan wederom zo veele booden na de verſchillende plaatzen gezonden moesten worden, dat veelligt deeze of geene Rigter, dan ook nog, zonder voorafgaand Onderzoek en nader ingekomen Berigt, of byzondere Lastgeevingen van het Hof, geene toeſtemming verleend zou hebben; en dat 'er dus meestal meer dan een etmaal tyds zou moeten verloopen, eer de noodige Geregtstoeſtemmingen ingekomen zouden zyn. Zo dat, in dien tuſschentyd, zonder dat eenig Geregt voor het tegendeel, in zulk een geval van Tumult, eenige zekerheid zou kunnen ſtellen, al vry wat Dorpen, aanzienlyke Huizen, en Boerenplaatzen, in de *Ommelanden*, geheel verwoest en ledig geplunderd konden weezen, waar toe eene oproerige en roofzieke ſchaar de handen zo lang ruim zou „ heb-

LIV. BOEK. —— 1787.

LIV. BOEK. 1787.

„ hebben; en dat alle volgende Informa-
„ tien, Formaliteiten, Arresten, ja zelfs
„ billyke Strafoefeningen, het gedaane leed
„ niet ongedaan, of de berooving van lee-
„ ven, frisſche leden, of gezondheid, niet
„ konden doen worden als niet geſchied."
Vervolgens vraagden zy, „ of, zo een
„ Rigter, in nood en oproer, het verlof
„ tot Byſtand weigerde, dan teffens het
„ onvervreemdbaar Natuurlyk Regt, uit
„ aangebooren menschlyke verpligting, en
„ der Staaten aanbeveeling vloeijende, zou
„ moeten zwygen? en, zo neen, wat dan
„ de weigering baaten konde; of, zo hy
„ het noodzaaklyke wel zou moeten toe-
„ ſtaan, waar toe dan de zo gevaarlyke
„ ophouding dienen zou? daar het in de
„ zaak tog weinig verſcheelde of men
„ door *Huſſaaren* of *Roervinken* geplunderd
„ ſtondt te worden, en of men gevaar
„ liep om den ſteek met het Bajonet van
„ een *Croaat*, of met het geſcherpte brood-
„ mes van eenen onſtuimigen *Boerenknegt*,
„ te ontvangen?"

Gloeiende van verontwaardiging voegen zy 'er nevens, „ dat het hun hard viel,
„ om, in plaats van een billyk verwagte
„ goedkeuring hunner trouwe in het be-
„ houden der gemeene Rust, zich aan een
„ onverdienden blaam in de Beſluiten van
„ een Provinciaal Gerigtshof blootgeſteld
„ te zien, als of zy, die de plaats gehad
„ hebbende, en gedreigde gevaaren geſtuit,
„ en wier gedrag in alle gevallen het ſpree-
„ kendst getuigenis hunner rustlievende

„ poo-

„ poogingen gegeeven hadt, Onrust ver- LIV.
„ wekt, de goede Orde verkragt en de BOEK.
„ Juſtitie ſmaadheid aangedaan hadden."

Op deeze beginzelen lieten zy het be- 1787.
ſluit rusten, „ dat 's Hofs bevel geenzins
„ overeen te brengen was met den wil
„ der Staaten, en dat zy alle gewelddaa-
„ dige handhaaving van dat Bevel, op last
„ en door Geregtsdienaaren van het Hof,
„ niet als uit naam der Hooge Overheid
„ geſchied; maar als privaat en perſoonlyk
„ geweld der byzondere Leden van het
„ Hof beſchouwen zouden. Vertrouwen-
„ de dat, indien zy hier in dwaalen mog-
„ ten, zy 'er de noodige onderrigting
„ van bekomen zouden; of welke voor-
„ ziening de Staaten als meest gevoeglyk
„ en heilzaam, doen mogten, om hier in
„ weder dien zelfden eerbied en gehoor-
„ zaamheid te betoonen, waar in zy, met
„ alle braave en getrouwe Ingezetenen, voor
„ zich geene geringe Eer ſtelden."

De Inleeveraars van dit Adres, geeven by 't zelve een Verhaal van de Gewelddaadigheden, die te *Zandeweer* en *Oosternieland* daadlyk gepleegd of hoogst te duchten geweest waren; tegen welke de Ondertekenaars hunne Nabuuren ter hulpe toeſchooten; zo dat door hun toedoen alleen, de ſchriklykſte ongeregeldheden waren voorgekomen: weshalven hun gedrag, voor al van de zyde der Hooge Juſtitie, in ſtede van blaam, lof verdiend hadt. Zy merkten inzonderheid op, dat, onder de Aanklaagers op welker aanbrengen het Hof

LIV. BOEK. 1787.

deels het Beſluit gegrond hadt, hier met zo veel klems wederſprooken, de voornaamſte Ingezetenen van *Oldenzyl* en *Oosterniéland* geteld wierden, terwyl 'er onder alle die Verzoekinleeveraaren „ geen één, te „ *Oldenzyl* woonagtig, te vinden was; dat „ zeer veelen, op onderſcheidene wyzen, „ in hun beſtaan afhanglyke Perſoonen, „ deeze *Voornaamſten* hielpen uitmaaken; „ ja dat 'er onder waren, die betuigd hadden, *dat zy alleen uit ſchroom het tekénen niet hadden durven nalaaten.*"

Het Wapengenootſchap te *Appingadam* vuurt af, en wordt beledigd.

Tot volle ſtaaving van de geſchetſte te vreezene toedragt der zaaken moeten wy weder na *Appingadam* keeren. Die Stede tog was het hoofdtooneel, waar op het ſpel van verdrukking en van daar aangebooden wederſtand, zints Lentemaand, tot de Omwenteling toe, geſpeeld werd (*). Het daar gevestigd en bloeiend Genootſchap van Wapenhandel vuurde af by het voleindigen der Zomerwapenoefeningen. Eene gelegenheid by welke de Genootſchapsleden zich in volle grootsheid, en op het krygshaftigst uitgedoscht, vertoonden. Eén gezigt altoos haatlyk in 't oog der tegenpartye. Het Gepeupel, thans niet te vrede met op de Genootſchappers te ſmaalen en de hoonendſte benaamingen hun na 't hoofd te ſmyten, ſloeg tot andere daadlykheden van kleinagting en belediging over; klei, en ander aan den weg voorkomend ontuig, wierpen zy op deeze Ge-

wa-

(*) Men zie te rugge bl. 201.

wapenden, zo dat een Bevelhebber van een der nabuurige Genootſchappen aan 't been gekwetst wierd. LIV. BOEK.

Naa in het op- en aftrekken van de plaats des Wapenhandels dien hoon en ſmaadlyke behandeling verduurd te hebben, begaven zich de Genootſchappers na het Societeitshuis, om, naar gewoonte, den avond van dien dag vrolyk door te brengen. Aan Vaderlandſche Dronken, met een Hoezee! vergezeld, ontbrak het niet. Veel Volks ſchoolde om het Huis zamen, en, naar gelange de vrolykheid daar binnen klom, vermeerderde het morrend misnoegen der buitenſtanderen. Onkundig van 't geen 'er binnen omging, vielen daar over veel gisſingen, deeze ongunſtiger dan geene; in 't einde maakten misnoegen en nyd zich het ergſte diets, en verſpreidde men onder den hoop, dat de vrolyke Genootſchappers, de Verdoemenis van *Oranje* en de *Oranje-party* hadt gedronken. Dusdanige verdenkingen en daar op gegronde betuigingen, vonden gereeden ingang, en de verbittering groeide aan tot zulk eene maate, dat ze tot handdaadigheid overſloeg, en ſteenen door de glaazen en blinden ſmeet. Men verweerde zich met ſteenen na buiten te werpen; zondt om Geweeren en ſcherpe Patroonen. De ſteeds aangroeiende en in ſtoutheid toeneemende van buiten vergaderde menigte drong verwoed het Societeitshuis in, en zou het met de Genootſchapsleden ſlegt zyn afgeloopen, indien zy zich niet met de vlugt gered had- 1787. Oproer by het Societeitshuis.

LIV. BOEK. 1787.

hadden uit de handen van een Gepeupel, welks overmoed ſteeds toenam. Het Societeitshuis niet alleen moest het boeten met het inſlaan der glaazen; maar die ſchennis, met plundering vergezeld, ſloeg tot andere huizen over, welker Patriottiſche Bewoonders het leeven ten naauwen noode, met de vlugt redden.

Stryd tuſſchen de Oranjegezinden en de Genootſchappers.

Naa die zegepraal trok 's volgenden daags de Oranjeparty, gewapend, met vier Vaandelen, *Appingadam* door, en hieldt de verwekte ſchrik en ontſteltenis leevendig. Ongeholpen bleeven de Genootſchappers niet: want dien eigen dag toogen hunne Wapenbroeders van *Middelſtum*, *Lopperſum* en *Onderdendam*, ten getale van ruim drie honderd, aan. Het binnen trekken wilde men weeren; en dit weigeren werd van wederzyds ſchieten gevolgd. De Genootſchappers kreegen de overhand, dwongen de anderen te wyken, trokken binnen, tot groote vreugd hunner mishandelde Medebroederen, die thans het geleden leed op party verhaalden.

Herhaaling van dit gevegt.

's Anderen daags wilde men den kans deezes Burgerkrygs doen keeren. Omtrent twee honderd *Vierdorpſter* Boeren, zo goed zy konden gewapend, kwamen hunne Oranjevrienden binnen *Appingadam* te hulpe. Tegen deeze bende trokken de Genootſchappers uit, en behaalden op dezelve een volkomen zegen. Om dezelve te bevestigen diende eene Bezending van *Groninger* Genootſchappers ruim honderd en twintig Man ſterk, met Veldſtukken voorzien,

zien, onder bevel van den Capitein VAN IDSINGA, die op Donderdag den dertienden onder Veldmuzyk binnen trok, en de Oranjeparty ontwapende, en zommige der eerſte Belhamels gevangen namen. LIV. BOEK. 1787.

Het zal, naa dit kort verſlag deezes Oproers, zo weinig tyds vóór de Omwenteling gedempt, der moeite waardig weezen, om de gedraagingen des Hofs daar omtrent, en wat des in *Groningen* voorviel, na te gaan. De Rigter van *Appingadam* H. J. WIERINGA, binnen *Groningen* woonende, door de Regeering dier Stad met dit Ampt bekleed, vondt goed dit oproerig Geweld den gang te laaten gaan, en, naa dat het uitgewoed hadt, gaf hy deswegen zelfs geen kennis aan de Regeering van *Groningen;* maar aan het Hof. Dit benoemde daar op eene Bezending van twee Hoofdmannen of Raaden, en van éénen Secretaris, met toevoeging van den Rigter WIERINGA, om zich na *Appingadam* te begeeven, de rust te herſtellen, en kundſchappen in te winnen, wegens de aanleidende oorzaaken der gepleegde feitlykheden, en dier wandaaden zelve. Daarenboven liet het Hof van den Bevelhebber der Krygsbezetting in *Groningen*, een toereikend aantal Krygsvolks, tot dekking deezer Bezending, vorderen. Dusdanig een geregtlyke Bezending, met den gewapenden arm geſterkt, was, in de toenmaalige geſteltenis van *Stad en Lande*, niet vry van de bedoeling eeniger zeer te verdenkene inzigten. Het Hof zou in dezelve geſlaagd

Het Hof will Krygsvolk derwaards ſchikken met eene Commisſie; doch ſlaagt niet.

LIV. BOEK. —— 1787.

weezen, indien de Bevelhebber KEMPER geene zwarigheid gemaakt hadt om, zonder Patent der Gedeputeerde Staaten, aan dit bevel te voldoen.

Verzoek des Hofs by Gedeputeerde Staaten om Attache.

Hier op deedt het Hof aan Gedeputeerde Staaten een verzoek „ om Attache te „ verleenen aan het Detachement, zo als „ het ter vordering van het Hof, derwaards „ afgezonden zou worden." Doch Gecommitteerde Raaden hier op betuigende, „ dat „ het Hof onbevoegd was om dusdanig „ eene Vordering van Militie by de Com„ mandant te doen, hoe zeer zy ook an„ ders genegen waren, om met het Hof „ tot herſtel der openbaare Rust mede te „ werken," vondt het Hof goed te verklaaren, „ dat, offchoon het zich tot zo„ danig eene vordering geregtigd oordeel„ de, het egter niet aarzelde, om het ver„ zoek om een Detachement Militie, over„ eenkomſtig de denkbeelden der Gedepu„ teerde Staaten, direct by dezelven te „ doen," met byvoeging „ van de Rust, „ de Veiligheid en het Leeven der Ingeze„ tenen aan geen *Etiquettes* te willen opoffe„ ren, daar 'er gevaar in het uitſtellen was."

Uitſtel hier van, als mede van een Verzoek om Vrywilligers uit de Stad daar heen te zenden.

De Gedeputeerde Staaten meerderdeel wel begrypende, wat agter die woorden ſchool, aarzelden om aan 's Hofs regelregt gedaan verzoek onmiddelyk te voldoen, en verkoozen liever, om, twee dagen laater, dit verzoek in den ſchoot der Staaten, toen vergaderd, neder te leggen. Even eens handelden zy omtrent een Verzoek der Regeering van *Groningen*, om eenig Krygsvolk,

volk, 't welk met een aantal Vrywilligers uit het Genootſchap der Stad, tot geleide zou ſtrekken van eene Commisſie, door de Regeering, uit het Defenſieweezen der Stad benoemd, om tot herſtel der deerlyk geſchondene rust na *Appingadam* te trekken, als behoorende onder het Regtsgebied der Stad, en als eene eigene Heerlykheid, onder de Defenſie der Stad begreepen. Doch, gelyk het Hof zich over dit uitſtel van Gedeputeerde Staaten, ten dien zelfden dage, op eenen hoogen toon, beklaagde, zo liet het ook niet agterwege, om, op aanbrengen van den Heer ENGELHARD, Syndicus der *Ommelanden*, de Regeering van *Groningen* terſtond af te maanen van het zenden eener zodanige Commisſie, op voorgeeven, dat het Hof 'er reeds eene toe benoemd hadt. LIV. BOEK. —— 1787.

De Stad hadt, by het benoemen deezer Commisſie, teffens beſlooten om den Regter WIERINGA in zyne post op te ſchorten: „ dewyl hy zich," dus luidde het Raadsbeſluit, „ geduurende het Oproer te „ *Appingadam*, ſtil in *Groningen* opgehou„ den, aan de Regeering dier Stad 'er zelfs „ geen kennis van gegeeven, en zyn Wed„ man niet alleen geene ſtuiting gedaan, „ maar, volgens zekere Informatien, het „ Oproer aangemoedigd en zich ſedert „ lange, tot een Hoofd van Gewapenden „ geſteld hadt (*)." In diens plaats ſtelde de

De Rigter van *Appingadam* WIERINGA in zyne post geſchort, en HOVING in diens plaats geſteld.

(*) Om dit wel te verſtaan, en ter opheldering van het voorgevallene hier boven beſchreeven, dient,

LIV. BOEK. 1787.

de Stad den Heer W. H. Hoving aan, dien de Stadhouder, in den voorleden Jaare als Gezwooren van *Groningen* hadt zoeken te weeren (*), met magt om intusschen eenen *Wedman* te benoemen.

Tegenwerking des Hofs.

Eene voorziening van deezen aart ging het Hof te keer, de Regeering van *Groningen* in dien zelfden Afmaanbrieve aanschryvende, „ dat dezelve geen vermogen hadt „ om eenen Rigter in de *Ommelanden* daadlyk te doen fungeeren, noch eenige daad „ van Regtspleeging te verrigten, zonder „ vóóraf by het Hof beëedigd te zyn; „ en dat by het Reglement Reformatoir, „ het toevoorzigt over het Gedrag der Rigteren in de *Ommelanden* alleen aan het „ Hof toebetrouwd, en hetzelve alleen bevoegd was, om, als de Rigters zich te „ zwak bevonden tot het naar behooren „ waarneemen van hun Ampt aan hun, „ van wegen de Provincie, de behulpzaame „ hand te bieden;" terwyl het Hof reeds van verre deedt zien, „ dat de Maatregels „ der Regeering volstrekt inliepen tegen „ de

dient, dat 'er te *Appingadam*, buiten het Patriottisch Genootschap, nog twee andere Corpsen bestonden, waar van het eene ééns 's jaars, en wel op den *achtsten Maart* om den Verjaardag des Stadhouders en de Eedstaaving der Regeering, in de wapenen kwam; en waar van het ander, onder den naam van het *Vrygezellen Corps*, en zonder Reglement of Wagtorder, onder Officieren stondt die tot de Minderheid der Regeering behoorden. *Verzam. by* de Chalmot XXXVII. D. bl. 131.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 208.

„ de vastgeſtelde ordre der Regeering, en „ aanleiding zouden kunnen geeven tot „ verſchillen tuſſchen de twee Leden van „ Staat." LIV. BOEK. 1787.

By de kundſchap den Hove gegeeven, van de Opſchorting des Rigters WIBRINGA, en des Wedmans, als mede van de aanſtelling des Heeren HOVING, verzogt de Regeering te vergeefsch, dat hy terſtond in den Eed zou genomen worden. Het Hof ſcheen ras vergeeten de zo even aangevoerde regtmaatigen grondregel van Staatsbeſtuur, „ dat het de Rust, de Vei- „ ligheid en het Leeven der Ingezetenen „ aan geene *Etiquettes* mogt opofferen, „ daar 'er gevaar in het uitſtellen was (*);" en antwoordde, hoe zeer hoog het te *Appingadam* met het Oproer reeds geloopen was, en hoe hachlyk het nog geſchaapen ſtondt tuſſchen de tegen elkander wrytende Partyen, zeer koel „ dat het, op de gron- „ den, in den Brieve der Regeering ver- „ vat, den Heer HOVING, als ondertus- „ ſchen aangeſtelden Rigter, tot den Eed „ niet hadt kunnen toelaaten." Het Hof weigert HOVING in den Eed te neemen.

Weldra deedt de *Groninger* Regeering aan het wederſtreevend Hof gevoelen, hoe veel en hoe dringende redenen zy gevonden hadt om den uitſlag eener tweede Bezending des Hofs na het ontruste en door Oproer gefolterde *Appingadam* niet af te wagten. Immers zy ſchreef 't zelve, op den vyftienden van Herfstmaand, met zo vee- De Stad oordeelt zich hier toe geregtigd.

(*) Zie hier boven, bl. 248.

LIV. BOEK. 1787.

veele woorden, „ dat, op de Informatien, „ die in Maart bevoorens, zo door het „ Hof als door het Geregt, ingewonnen „ waren, *niets* gevolgd was; en dat zy, „ als Eigenaar der Jurisdictie, op wier be„ scherming de Ingezetenen regt hadden „ om te vertrouwen, en die in zommige „ opzigten voor den Rigter verantwoorde„ lyk was, niet onkundig mogt blyven, „ wat aldaar was gebeurd, welke Orders „ door den Rigter gesteld waren, en op „ welke wyze de Justitie gehandhaafd was; „ waar toe zy te meer redenen hadt; om „ dat haar Rigter, geduurende die wan„ orde, in *Groningen* bleef, en de goede „ Ingezetenen van *Appingadam* aan hun „ noodlot scheen over te geeven, in plaats „ van het kwaad in zyne Jurisdictie te „ beletten." — De Regeering deedt nog eenen stap, en met deezen voorkwam het alle verdere voorwendzels van weigering om den door hun aangestelden Rigter Hoving in den Eed te neemen. Op een Verslag van het Stads Defensieweezen trok het de Aanstellingsbrief van den Heer Wierringa in, om deeze te verleenen aan den in diens plaats benoemden en beëedigden Heer Hoving. Verrigtingen, waar van het den Hove kundschap deedt toekomen. — Het merkwaardig Verslag van het Stads Defensieweezen, hieldt onder anderen in, „ dat by de Instructie voor alle Grietman„ nen, Rigters of Landrigters van den „ negenden April des Jaars MDCCXXXII, „ door de Stad gemaakt, bepaald was, *dat* „ *der-*

„ *derzelver Bediening zou ſtaan tot Herroe-* LIV.
„ *ping van den Raad, ook binnen 's tyds,* BOEK.
„ *en*, ſine ullo ſtrepitu Judicii, *om eenen* ——
„ *Perſoon daar mede te voorzien;* en dat 1787.
„ dus het *meerdere* aan de Stad toekomen-
„ de, ook de *Opſchorting* als *minder* zyn-
„ de, zonder eenige reden van dezelve te
„ geeven, niet geweigerd konde worden;
„ waarom de Commisſie in bedenking gaf,
„ of het, in deeze omſtandigheden niet
„ verkieslyker was, dat de Stad van dit
„ Regt gebruik maakte, dan dat zy ver-
„ der onderhevig was aan aanmerkingen,
„ die door het Hof over deeze Opſchor-
„ ting, en derzelver gevolgen, zouden mo-
„ gen gemaakt worden."

Onmiddelyk naa deeze laatſte beſchik- Neemt Hovino in den Eed.
king der Stadsregeering, op dit Verſlag ge-
grond, nam het Hof den Heer HOVING
in den Eed; doch niet zonder te doen zien,
hoe ongaarne het tot dit bedryf kwam. Al-
thans het ſchreef, op den zeventienden van
Herfstmaand, „ dat het den Heer WIE-
„ RINGA haar verzoek door Gecommit-
„ teerden hadt doen verſtaan, dat hy
„ verklaard hadt, by zyne aanſtelling gee-
„ ne Inſtructie ontvangen, noch ooit ge-
„ weeten te hebben dat 'er eene was; doch
„ dat hy niet te min zeer genegen was om
„ zich aan dit Beſluit der Regeeringe te
„ onderwerpen, en dat het Hof, op zynen
„ vrywilligen afſtand, den Heer HOVING
„ in den Eed genomen hadt."

Alle deeze ſchielyk elkander opvolgen- Rede van de in-
de Onderhandelingen, op den elfden van ſchikkyk-
Herfst-

LIV. BOEK. 1787.

Herfstmaand begonnen, en op den zeventienden van die Maand geëindigd, herinneren ons het tydſtip der reeds beſchreevene groote en nu rype Staatsomwenteling. —— Die herinnering doet ons tevens begrypen, waar om de Heer WIERINGA zich met zulk een vertoon van bereidvaardigheid aan het Raadsbeſluit der Stad *Groningen* onderwierp; als mede waarom het Hof zo gereed aan het verzoek der Stadsregeering voldeedt. En die Heer en het Hof, van de geſchaapenheid der Staatszaaken kundig, konden ligt raamen, hoe de Regeering van *Groningen* wel ras, naa de groote gebeurtenis, thans op handen, alle daaden, nu met zo veel kragts en klems voortgezet, zou moeten intrekken; en deeze kortſtondige zegepraal over het Hof eerlang met eene volſlaagene nederlaage verwiſſelen; eene nederlaage daar door te meer treffender en des te gevoeliger.

Heid des Hofs en van WIERINGA.

Verandering by de Omwenteling.

De Stadscommisſie met het Genootſchap keerde op den achttienden der gemelde Maand van *Appingadam* te rug. Op het verzoek dier Stede ſlegts twee ſtukken Geſchut, met de daar toe benoodigde Manſchap, agter laatende. Dit overſchot werd op den vier en twintigſten ook ingetrokken (*). Terwyl de Regeering van *Groningen*, reeds op den één en twintigſten daar

(*) Opgemelde Byzonderheden hebben wy meest ontleend uit de oorſprongelyke Stukken, tot deeze gebeurtenisſen behoorende, in de *Verz. by* DE CHALMOT XXXVII. D. bl. 180–297.

daar van aan het Hof kennis gaf, en van haare, anderzins zo wettige en pryzenswaardige daad op eene wyze verſchooning zogt, die den *Groningeren* hard moet gevallen hebben; en moeten wy, volgens onze gedaane toezegging (*), des iets kortlyk melden. LIV. BOEK. 1787.

Verklaaring der Stadsregeering ten opzigte van het door hun gedaane in vroegeren tyde.

Immers werd niet alleen alles, wat te *Appingadam* door de braave en lang pal ſtaande Meerderheid, de Regeeringsbeſtelling betreffende, verrigt was, onmiddelyk naa de Omwenteling, door het Hof vernietigd, en wat men des in de Regeerings Aantekeningen dier Stede geplaatst vondt, buiten kragt geſteld, en zulks op den kant aangetekend. Ook werden de eertyds gedaagde Eedgenooten, op een Verzoekſchrift van Onderwerping, in eene kleine Geldboete en tot betaaling der kosten van het Geding verweezen; tevens vondt de Regeering der Stad *Groningen*, toen verſtooken van de hulp der onmiddelyke Vertegenwoordigeren der Burgerye, zich gedrongen te verklaaren, dit zyn de eigene woorden „ dat zy de Expeditie na *Appin-*
„ *gadam* hadt beſlooten, gedaan en onder-
„ nomen, geheel ten onregte en zonder
„ bevoegdheid. Dat zy daarom alle Be-
„ ſluiten, op dat onderwerp by de Stad
„ genomen, zouden doorſchrappen, zon-
„ der daar uit, in 't gevolg, eene conſe-
„ quentie te trekken. Dat zy, zo aan zy-
„ ne Hoogheid als Erfſtadhouder, als aan
„ de

(*) Zie hier boven bl. 222.

LIV. BOEK. 1787.

„ de Heeren der *Ommelanden*, de ſterkſte „ verzekering gaf van nimmer zodanige „ Expeditien te zullen of te mogen doen, „ het zy te *Appingadam*, of andere Heerlyk„ heden, of Geregtigheden in de *Ommelan„ den*. Dat zy daar beneffens aannam om „ te betaalen allé de ſchaden en nadeelen, „ welke de Tocht na *Appingadam* aan ee„ nige Perſoonen of Goederen aldaar ver„ oorzaakt of toegebragt hadt: en dat de „ hoeveelheid daar van, op gronden van „ gedaan onderzoek, by het Hof Provin„ ciaal zoude worden bepaald: op dat het „ Hof daar van uitdeeling deedt aan die „ Perſoonen, die hetzelve uit zyne geno„ mene Informatien, of andere gronden, „ wist, dat ſchade of nadeel geleden had„ den." —— Staaten van *Stad en Lande* ſchreeven ingevolge hier van, het Hof aan om zich daar volgens te gedraagen (*). Eene nieuwe zegepraal voor het Hof, en niet minder voor die in het ongelukkig *Appingadam* het hooggaand Oproer geſtookt, en hunne Medeburgers, op hunne beurt, geplunderd hadden; maar nu wegens 't geen zy ſchade geleeden mogten hebben, door de Stad *Groningen* ſchadeloos geſteld moesten worden.

Verdere bedryven der

Met deeze vernedering en boete waren noch de Heeren der *Ommelanden*, noch het Hof voldaan, die, nu gerugſteund, om

(*) Zie de Staatsſtukken hier toe behoorende, in de *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVII. D. bl. 25—95. en L. D. bl. 244—249.

om ſtryd zamenſpanden om zich op de Stad, en allen, die haar de behulpzaame hand in het dempen van Oproer gebooden hadden, te wreeken. Hoewel 's Hofs verrigtingen, naa de Omwenteling voornaamlyk in een volgend Tydvak onzer Geſchiedenisſe vallen, zullen die der *Ommelander* Heeren, ſchoon ook naa de Staatsomwenteling plaats grypende, hier het eigenaartigst plaats vinden: dewyl zy zo ſoortgelyk zyn aan 't geen vóór dit ontzettend Tydperk, in de andere reeds door ons beſchreevene Gewesten voorviel. LIV. BOEK. 1787. *Ommelander* Heeren.

De onzekerheid welk een keer dikwyls de zo twyfelende Staatskans zou neemen; hadt de Heeren der *Ommelanden*, voor eenigen tyd, binnen de paalen van welvoegelykheid en gematigdheid gehouden, ſchoon zy blyk by blyk gaven, met welk een wederzin zy over 't algemeen de Staatsbeweegenisſen, tot eene Grondwettige Herſtelling ſtrekkende, aanzagen. — De Omwenteling naderende, en deeze vast in 't kort wykend verſchiet hebbende, ſchreeven de *Ommelander* Heeren aan hun Hoog Mogenden, den veertienden van Herfstmaand op deezen zin; „ Vervuld met waare Vaderlandsliefde, en bezield met een „ welgepasten yver voor het Algemeene „ Welzyn hebben wy reeds zedert lange, „ met innige ſmerte, beſchouwd de Re„ geeringloosheid, het Geweld en de Over„ heerſching, waar onder eenige onzer „ Medebondgenooten zugten, en die niet Hun ſchryven aan hun Hoog Mog. by het aanraderen der Omwenteling.

LIV. BOEK. 1787.

„ minder dan den geheelen ondergang van
„ het dierbaar Vaderland voorſpellen.

„ Dit trof ons te meer, en beroerde on-
„ ze Zielen, maardien wy, door de ver-
„ ſchillende denkenswyze van ons Medelid,
„ buiten ſtaat waren, door het toebrengen
„ van de noodige hulp en aſſiſtentie, ons
„ te kwyten van de verpligting tot welke
„ wy door den Band der Unie werden op-
„ geleid: terwyl wy ons al gelukkig ge-
„ noeg moesten agten, de zaaken ter Staats-
„ vergadering zodanig te kunnen dirigee-
„ ren, dat deeze Provincie niet al mede
„ het hoofd opſtak, om als een Werktuig
„ van Ongeregtigheid tot Onderdrukking
„ van onze ongelukkige Medebondgenoo-
„ ten te dienen.

„ Wy zagen wel, van tyd tot tyd, door
„ ons Medelid, de Heeren van de Stad,
„ zodanige ſtappen doen, wier notoire
„ wederregtlykheid ons beklag aan U Hoog
„ Mog. als Guarandeurs van het Tractaat
„ van Reductie, van den drie en twintigſten
„ July MDXCIV, met de daar op gevolg-
„ de Deciſien, als mede aan den Heer
„ Erfſtadhouder deezer Provincie alleszins
„ zouden billyken.

„ Dan afkeerig van alles, wat eenigzins tot
„ verwydering en vernietiging van de zo
„ hoognoodige Eendragt tuſſchen de beide
„ Leden van den Staat aanleiding zou kun-
„ nen geeven, hebben wy altoos de zag-
„ te middelen van perſuaſie boven ſtrenge
„ maatregelen, waar toe wy buiten twyfel

„ ge-

„ geregtigd waren, gepreferéerd; en ons LIV.
„ met de ydele hoope gevleid, dat de Hee- BOEK.
„ ren van de Stad eindelyk eens van hun ——
„ voor 't hail des Volks zo nadeelig Sy- 1787.
„ ſtema zouden afzien, en met ons mede-
„ werken tot herſtel der algemeen geſtoor-
„ de ruste. —— Immers hadden wy nooit
„ kunnen of mogen denken, dat dezelve
„ zich zouden durven onderwinden, om,
„ door Geweld van Wapenen, hunne vues
„ door te dryven, het *Ommelander* Terri-
„ toir, met Gewapende Manſchappen, te
„ invadeeren, onze goede en ſtille Inge-
„ zetenen, die allen, eenige weinige Exer-
„ citie-corpſen uitgezonderd, hunne wet-
„ tige Overheid eerbiedigen en de vastge-
„ ſtelde Conſtitutie hartlyk met lyf en ziel
„ zyn toegedaan, en in wier behoud dee-
„ ze Provincie voornaamlyk haar beſtaan
„ moet vinden, een kille ſchrik aan te jaa-
„ gen, en alzo eene algemeene Verwar-
„ ring in de *Ommelanden* te veroorzaa-
„ ken. — Dit is egter, Hoog Mog. Hee-
„ ren! deezer dagen gebeurd."

Naa hier een verhaal van de Beweeg-redenen te *Appingadam*, met eene volſtrekte verzwyging der aanleidende oorzaaken door ons hier boven vermeld gegeeven en de ontbinding van Gewapende Manſchap en Geſchut uit de Stad *Groningen*, met geene agterlating alzoos beſchreeven te hebben (*), vaaren zy voort; „ Wy ſtaan verbaasd, „ wy zinken weg van aandoening en droe-

„ fe-

(*) Zie hier boven bl. 244. vlg.

LIV. BOEK. 1787.

„ fenis over zulk eene daad van openbaar „ geweld, waar toe maauwlyks woorden „ genoeg te vinden zyn om diens afschuw- „ lykheid naar eisch af te maalen, en voor „ de geheele Natie ten toon te spreiden. „ Onze harten bloeden over de rampen en „ onheilen, die zo veele duizenden onzer „ braave en weldenkende Ingezetenen reeds „ drukken, en nog verder boven 't hoofd „ hangen. Hun beklaaglyk lot moet ons „ niet onverschillig zyn. Wy zouden on- „ trouw aan onzen Eed en duure Verplig- „ ting zyn, indien wy één oogenblik ver- „ zuimden iets onbeproefd te laaten om „ hun uit deeze Verdrukking en Slaaverny „ te verlossen, en zullen dus ook alle mid- „ delen aanwenden, welke GOD en de „ Natuur ons aan de hand geeven om het „ geweld efficacieuslyk te keer te gaan."

Op deezen veel waarheids bedekkenden en veel schyns van verongelyking vertoonenden grond, verzoeken zy de tusschenkomst en kragtdaadige medewerking van hun Hoog Mog. om, door spoedige en toereikende Besluiten, daadlyk zodanige voorziening te doen, en middelen daar te stellen, waar door zy, wegens die ongehoorde en gewelddige schennis van hun Grondgebied genoegzaame Satisfactie zouden bekomen, en by vervolg van tyd, voor zodanige Ondernemingen beveiligd worden.

Zy eischten de Regten hun, volgens het *Utrechts* Verbond, toebehoorende, met woordelyke byvoeging, „ U Hoog Mog. zyn

„ er

„ 'er toe verpligt; de Unie, het Tractaat van Reductie, de menigvuldige Deciſien door U. Hoog Mog. uit kragt van dit Tractaat afgegeeven, roepen 'er U Hoog Mog. toe, en laaten U Hoog Mog. geene vryheid over om ons ten prooye van Geweld en Overheerſching over te laaten. —— Zo lang deeze vreemde Gewapende Manſchappen in de *Ommelanden* nestelen, de Wegen bezetten, de Trekſchuiten viſiteeren, gelyk mede reeds geſchied is, zal het Acces en Reces voor de Landdags Comparanten bezwaarlyk, moeilyk en gevaarlyk zyn, en wy kunnen als dan ook niet vrylyk onze Staats Deliberatien vervorderen.

„ Waarom," laaten zy 'er volgen, als geheel onkundig van 't geen 'er in den Lande omging, en niets weetende van eene voor hun op handen zynde waarſchynlyke verloſſing „ terwyl wy nu nog te zamen wettiglyk vergaderd zyn, en zeer gegronde vreeze hebben, dat zulks niet van lange duurzaamheid zyn zal, wy U Hoog Mog. by deezen legaal kennis geeven, dat wy „ proviſioneel, zo lange wy geen voldoende „ Satisfactie en genoegzaame veiligheid voor onze goede Ingezetenen bekomen, „ wegens het geheele Corpus der *Ommelanden* of het Tweede Lid van Staat, „ de Commisſien aan de Heeren Gedeputeerden ter Vergaderinge van U Hoog Mog. wegens deeze Provincie verleend, „ zullen houden in ſurcheance, en niet „ kunnen gedoogen, dat 'er door dezel-

LIV. BOEK. —— 1787.

LIV. BOEK. 1787.

„ ven een Stem ter Vergaderinge van U „ Hoog Mog. worde uitgebragt, zonder „ ſpeciaale Reſolutie mede door ons Staats- „ wyze en wettig genomen, en dat wan- „ neer onverhoopt, dien ten contrarie, ge- „ handeld mogt worden, de daar door ge- „ formeerde Concluſien, ten allen tyde by „ ons zo veele nieuwe daaden van geweld, „ voor nul en nietig gehouden en nimmer „ geratihabeert zullen worden." — Hier by was een Verzoek tot het beletten van Krygsvolk, 't geen uit *Weſtphalen* na *Holland* ſtondt af te zakken, en, op aanmaaning van de Commisſie te *Woerden*, te *Groningen* de loopplaats zou hebben.

Als mede aan den Stadhouder.

De *Ommelander* Heeren, ſchreeven om dien tyd, mede aan den Stadhouder, met bede, „ om, zo door het ondersteunen „ van hun Verzoek by hun Hoog Mog. „ als anderzins, alle mogelyke middelen in „ 't werk te ſtellen, waar door zy voor „ verdere Onderdrukking beveiligd mog- „ ten worden, en ten vollen het effect „ genieten van eene Conſtitutie, op be- „ zwoorene Tractaaten, Wetten en Regle- „ menten gegrond (*)."

Raadſlag van hun Hoog Mog. hier op.

Te doorſteekend was de gedeeltlyke en partydige opgave der *Ommelander* Heeren van het voorgevallene, om, zelfs in die dagen, ten vollen ingang en gehoor te vinden by hun Hoog Mogenden. Immers de Heeren, in wier handen dit ſtuk geſteld was,

(*) *Verzam. by* de Chalmot VII. D. bl. 79—84, en XX. VII. D. bl. 278.

was, bragten voor hunnen Raadslag uit, en werd dezelve gevolgd, dat aan de Regeering der Stad *Groningen* zou geschreeven worden, „ hoe zy met veel aandoenings en leedweezen de Oneenigheden hadden verstaan, tusschen de beide „ Leden van Staat, by gelegenheid van het „ voorgevallene te *Appingadam* als anderzins, waar over de Heeren van de *Ommelanden* zich zo hooglyk beklaagden. „ Dat hun Hoog Mog. vermeenden hun „ oordeel deswegen te moeten opschorten „ tot dat Hoogstdezelven gelegenheid zouden gehad hebben, daar omtrent te zien „ de Informatien en belang van Heeren „ Burgemeesteren en den Raad, welke hun „ Hoog Mog. verzogten ten spoedigsten „ te mogen erlangen. — Dat egter hun „ Hoog Mog. zich niet mogten ontslaagen „ agten, om intusschen de Heeren van „ de Stad ten kragtigsten aan te maanen „ van zich toch te willen onthouden, van „ al het geene aanleiding zou kunnen geeven tot verdere verdeeldheden, welke de „ Ondervinding deezer dagen leerde, dat „ in staat waren eene Provincie en de Republiek op den oever van haaren ondergang te brengen, en veel eer bedagt te „ zyn om nog zelve, en by tyds, de gevreesde verschillen in der minne te vereffenen."

LIV. BOEK. 1787.

Van dit schryven aan de Stad zou ook den Heeren der *Ommelanden* een affschrift gegeeven en zy teffens onderrigt worden

LIV. BOEK. 1787.

van de Aanſchryving, op den achtienden van Herfstmaand beſlooten, aan de Bevelhebbers der Forten, tot weering van het intrekken van Gewapende Manſchappen in de Provincie van *Stad en Lande* te laaten afgaan (*).

De *Ommelander* Heeren dringen hun verzoek by hun Hoog Mog. nader aan.

Weinig of liever geheel geen genoegen ſchonk het Staatsbeſluit, overeenkomſtig met het gegeeven Verſlag opgemaakt, aan de *Ommelander* Heeren. Immers zy gaven, naa herhaaling van hun verzoek, lugt aan hun misnoegen, daar zy, wier Ingezetenen het meest tot de Provinciaale Schattingen, waar uit de Militie, ter Repartitie van *Stad en Lande* ſtaande, betaald wordt, opbragten, billyk verwagt hadden, dat hun Hoog Mog. terſtond en zonder eenig verwyl een genoegzaam aantal Krygsvolks, te hunner en hunner Ingezetenen beveiliging hun zouden hebben doen geworden. „ Dit was," laaten zy 'er op volgen, „ het natuurlyk middel, Hoog „ Mog. Heeren! dat wy ons, in de eerſte „ plaats, moesten voorſtellen; dit was het „ voornaam oogmerk in die Misſive be„ doeld; dit was het allernoodzaaklykſte „ van wegen het preſente gevaar, en het „ vagebondeeren met Gewapende Man„ ſchappen op ons Territoir, die aldaar „ veel erger Vexatien en Geweldenaaryen „ onder het oog, ja op order van de Stads„ commisſie hebben aangerigt, dan een „ buitenlandſche Vyand zich zou onder„ winden.

„ Wy vinden ons egter in die regtmaa„ tige

„ tige verwagting te leur geſteld. Wy
„ beſpeuren uit uw Hoog Mog. Misſive
„ van den twee en twintigſten deezer, dat
„ U Hoog Mog. ons eenige hulpe zoe-
„ ken te betoonen, met Aanſchryvingen,
„ Vermaaningen en Vertoogen aan den
„ Breeden Raad deezer Stad, wiens den-
„ kingswyze deezer dagen genoegzaam is
„ bekend geworden, en die zo veele preu-
„ ves gegeeven heeft, dat het *Regt van*
„ *Convenientie* de voornaamſte rigtſnoer haa-
„ rer handelingen is.

LIII. BOEK. 1787.

„ Wy zouden, op dien voet, wederom
„ in die kostbaare Procedures kunnen wor-
„ den ingeleid, waar door onze Finantien,
„ thans door eene voorbeeldlooze ſpaar-
„ zaamheid weder herſteld, in vroegere
„ tyden geruineerd zyn geworden.

„ Dit is geenzins onze Intentie, Hoog
„ Mog. Heeren! het Geweld, de Hoon,
„ de Smaad, die wy hebben ondergaan is
„ openbaar geſchied; de band, die beide
„ Leden van Staat dus verre vereenigd
„ hield, is daar door voor het oog van
„ een ieder, van Stads zyde, feitlyk ver-
„ brooken. —— Wy zyn dus mede ont-
„ ſlaagen van alle die verpligtingen, waar
„ toe wy door het Tractaat van Reductie
„ en de Deciſien van U Hoog Mogenden
„ gehouden waren, en zullen, van nu af
„ aan, onze Souverainiteit en Onafhange-
„ lykheid, niet minder dan de Heeren van
„ de Stad, doen gelden en handhaaven.
„ Kunnen wy van de Hooge Bondgenoo-
„ ten, die hulpe en adſiſtentie niet beko-

LIV. BOEK. 1787.

„ men, waar op wy de regtvaardigſte aanſpraak hebben, dan zullen wy, by proviſie ons zulks moeten getroosten; en „ vervolgens gedrongen worden om op „ andere middelen en wegen, ter beſcherming en beveiliging van de Hoogheid „ en Souveraineteit der Stad, bedagt te „ moeten zyn (*)."

Drie Beſluiten door de *Ommelander* Heeren genomen.

Welke middelen zy, toen de zo vurig door hun gewenschte Omwenteling daar was, te werk ſtelden, die t ffens uitweezen hoe diepgaande veete zy in hunnen boezem koesterden, bleek uit drie Beſluiten, op één en denzelfden dag genomen. Beſluiten, die zy in evengemelden Brieve aan hun Hoog Mogenden overſchreeven.

By het eerſte verklaarden zy, „ dat, „ vermids de Heeren van de Stad hun, „ zedert eenen geruimen tyd, zo veele „ bewyzen gegeeven hadden, dat zy zich „ niet dagten te houden aan de plegtige „ Verbintenisſen, die zo lang tuſſchen de „ Stad en hun hadden plaats gegreepen, „ en zich niet ontzien hadden, van, door „ het ſchenden van hun Grondgebied, hun „ met Gewapende Manſchappen en Oorlogstuig vyandlyk aan te vallen, en daar „ door de band van Vereeniging tuſſchen „ de beide Leden van Staat feitlyk verbrooken was, zy hun kennis gaven, dat, „ zo lang zy niet op vaste en billyke gronden hereenigd waren, zy met haar geene „ Staatsbeſluiten nebmen, of eenige Gene-

„ ra-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 86—91.

„ raliteits- of Provinciaale Commissien hou- LIV.
„ den konden. Dat die Hereeniging nim- BOEK.
„ mer zou kunnen geschieden vóór dat ——
„ aan hun, en hunne goede Ingezetenen, 1787.
„ wegens het gepleegd Geweld, genoeg-
„ zaame en toereikende Satisfactie gegee-
„ ven zou zyn; en dat zy, van toen af,
„ al het geen uit kragt van die Commis-
„ sien mogt worden verrigt, houden zou-
„ den voor zo veele nieuwe Attentaaten,
„ tegen de Hoogheid, Souveraineiteit, en
„ Onafhangelykheid der *Ommelanden*, met
„ uitzondering nogthans van de Gedepu-
„ teerde Staaten en de Provinciaale Re-
„ kenkamer."

Een tweede Besluit hieldt in, „ dat zy,
„ om die zelfde redenen," met byvoeging nogthans „ dat de Stad hunne goede In-
„ gezetenen uit hunne Bezittingen verdree-
„ ven en op eene wreede wyze, ja erger
„ dan men van eenen buitenlandschen
„ Vyand zou te wagten hebben, mishan-
„ deld hadt (*) —— aan de Ingezetenen
„ der *Ommelanden* veroorloofden om vry-
„ lyk te handelen, zonder verpligt te zyn,
„ om eenige Goederen of Waaren, in de
„ *Ommelanden* vallende of zynde, vooraf
„ binnen *Groningen* ter Stapel te brengen.

„ Dat

(*) Zonder te willen beweeren, dat 'er geene ongeregeldheden van de zyde der Patriotten in de *Appingadamsche* hoog en holgaande bewegenissen gepleegd zouden weezen, wyzen wy onze Lezers te rugge op het verhaal van het daar gebeurde hier boven bl. 244. *enz.*

LIV. BOEK. 1787.

„ Dat hun deswegen eenige moeilykheid
„ aangedaan, of zy, wegens overtreeding
„ van het Stapelregt, gedagvaard worden-
„ de, zy niet zouden hebben te compa-
„ reeren, maar van dat Attentaat tegen de
„ Hoogheid en Souverainiteit der *Omme-*
„ *landen*, terſtond aan hunnen Preſident
„ kennis te geeven, en, by nalaatigheid
„ daar van, zich zelven de nadeelige gevol-
„ gen te wyten hebben."

In het derde niet min opmerkelyk Beſluit, van dien eigen dag, betuigden zy, „ met intrekking der Plakaaten van een „ en dertig December MDCCLXXXIV en „ vier en twintig January MDCCLXXXV „ zo verre zy de *Ommelanden* betroffen, „ tot voorkoming van alle onheilen en „ desorders, de Gewapende Genootſchap- „ pen te vernietigen, en teffens te vol- „ doen aan de vuurige begeerte der Inge- „ zetenen, om, door het draagen van „ Oranje Linten, en andere verciersels „ van die Kleur, hunne opregte liefde „ en genegenheid voor zyne Hoogheid en „ deszelfs Huis, openlyk aan den dag „ te leggen, en hunne vreugde te ken- „ nen te geeven over het blyde vooruit- „ zigt, dat Hy, van alle verongelykingen „ en wederwaardigheden bevryd, binnen „ korten tyd, overal in alle zyne Erflyke „ Regten en Waardigheden herſteld zou „ zyn."

Hoe de *Omme-*

Hoe deeze verwydering geheeld werd, behoort, behalven 't geen wy daar van, in

in 't voorbygaan, aanſtipten (*), tot een volgend Tydperk onzer Geſchiedenisſe. Dan tot toelichting van dit Tydvak en om de *Ommelander* Heeren nader te leeren kennen, mogen wy niet voorby hier te melden, wat zy zints lange bedoeld en in den ſchild gevoerd hadden. Immers, zich des beroemende, ſchreeven zy aan de Algemeene Staaten, by het geeven eens verhaals van het voorgevallene ſtaande de Oneenigheden tuſſchen de Hooge Staatsleden van de Stad *Groningen* en *Ommelanden*, met zo veele woorden: „ Wy behoeven U Hoog „ Mogenden niet te herinneren den akeli„ gen toeſtand, waar in het Vaderland „ was gebragt, wanneer, zo hier als elders, „ het Dictatorſchap aan zogenaamde Com„ miſſien van Defenſie was opgedraagen; „ wanneer de Beſluiten der wettige Souve„ reinen, door Vliegende Legertjes, uit „ het gemeenſte en ſlegtſte ſoort van Volk „ beſtaande, werden beſtuurd, die wonde „ is te verſch dan dat de ſmerten daar van „ reeds vergeeten zouden zyn. —— Wy „ behoeven even weinig U Hoog Mog. „ te herinneren den toeſtand, waar in de „ Vergadering van U Hoog Mog. zich „ bevondt, wanneer door het verſchynen „ van onwettige Gedeputeerden van zekere „ pretenſe Staaten te *Utrecht* vergaderd, „ het droevig tydſtip ſcheen gebooren te „ zyn, dat een heilloos Syſthema, tot ver„ derf van Land en Volk zou doordrin„ gen,

LIV. BOEK. 1787. *Ommelander* Heeren hun eigen gedrag ſchetzen.

(*) Zie hier boven, bl. 255.

LIV. BOEK. 1787.

„ gen, en zekerlyk de overhand zou gekreegen hebben, hadden *Wy* eenſtemmig „ met ons *Medelid* willen werkzaam zyn „ en in derzelver maatregelen treeden.

„ Dan daar *Onze* Advyſen ter Staatsvergadering telkens tegen die van de *Heeren van de Stad* diametraal waren overgeſteld, „ konden 'er by deeze Provincie geene „ zodanige Beſluiten worden genomen, „ waar door de Ondermyners en Belaagers „ der gevestigde Conſtitutie, eenige onderſteuning ontvingen: waar uit de gezamenlyke Hooge Bondgenooten dit voordeel hebben getrokken, dat de Balans „ niet na de verkeerde zyde overgeſlaagen, en het Gezag over de Armée van „ den Staat zodanig geconſerveerd is gebleeven, dat zy tot behoud van het gefolterd Vaderland werkzaam kon blyven (*)."

Aanmerking op het gedrag der *Ommelander* Heeren.

Met zulk ſchryven toonden de *Ommelander* Heeren, nu onbeſchroomd het dus lang hun ten halve dekkend masker afligtende, aan al de wereld, dat zy zich, geduurende de hoogklimmende Staatstwisten, in andere Bondgenootſchaplyke Gewesten, gaarne gevoegd zouden hebben by de overheerſchende Party; ten einde ook, op hunne beurt, tegen de Patrioten, de Wapengenootſchappen, en hun eigen Medeſtaatslid, te kunnen woeden. —— Zy hadden ook reeds het doorſteekendſte bewys gegeeven, hoe het hun verdriet baarde, dat hun Hoog

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 117, 118.

Hoog Mog. voorts, volgens den aart en gestaltenis der Unie, eenige zagte wegen hadden willen beproeven, eer zy met geweld van wapenen eene Satisfactie kregen, zo zeer hunnen trots streelende, als ten spyterive van de braave Ingezetenen strekkende. Met één woord, zy lagen nu vollen aan den dag, dat zy, die wilden geramgschikt worden onder de handhaaving van de Rust en goede Orde, aan hunnen zagt tot onlusten en wanorde, om daar door hunne Party te styven, die zy vóór de Omwenteling niet hadden kunnen voldoen, na dezelve den vollen teugel wilden vieren. — Meer zouden wy hier van kunnen zeggen, meer blyken daar van kunnen bybrengen; dan wy zouden te verre overstappen in een Tydvak van 's Lands Geschiedenissen, waar in wy deeze Heeren werkzaam zullen zien in Vervolging en Verdrukking der by hun met zo zwarte kleuren afgeschilderde Patriotten, die, schoon ook in de *Omstanden* verspreid, voornamelyk in de Stad *Groningen* gevonden worden.

LIV. BOEK. 1787.

Hoe veel wy, in dit Boek, door den zamenhang der zaaken en verknogtheid der gebeurtenissen, van de Stad *Groningen* gesproken, en derzelver werkzaamheden, in de Staats- en Gewestlyke Geschillen, ontschouwd, vorwyd hebben, blyft ons nog overig hier een en ander die Stad meer byzonder betreffende, ten deezen Jaare voorgevallen, te vermelden. Wat 'er by den aanvange gebeurde omtrent het aanblyven der toenmaalige Stadsregeering, hebben wy reeds geboekt

De Stad *Groningen* meer byzonder beschouwd.

LIV. BOEK. 1787.

boekt (*). — Vroegere tyden van 's Lands Geſchiedenisſen hebben ons een niet gering gedeelte der Inwoonderen dier Stad voor liefhebbers van den Wapenhandel doen kennen, en wy daar in met lof geſprooken van het Wapenhandelend Genootſchap, tot zinſpreuk voerende, VOOR ONZE DIERSTE PANDEN (†). De opgang, welke vervolgens de Burgerwapening daar maakte, en hoe het lot der Steden *Hattem* en *Elburg* aan alles wat ter verdeediging der Stad konſtrekken, kragt en leeven byzette, is door ons beſchreeven (§).

Slegte geſteldheid der Schutterye daar ter Stede.

Hoe veel bereidvaardigheids tot den Wapenhandel de Genootſchappen ook betoonden, bleef het egter onder de achttien Burger-compagnien met de Wagtorde gebrekkig, en ontbrak het by dezelve aan eene genoegzaame ſchikking, zo tegen Beroertens van binnen als een geweldigen aanval van buiten. Veele Officieren der Burgerſchutterye, de Oranjeparty onhelzende, betoonden zich ongeneegen om den Wapenhandel onder de Burgers te bevorderen; anderen, aan het oude, zints ſiaren, gehegt, waren tegen alle verandering in deezen. Uit dien hoofde ſtondt het met de Burgerſchuttery zo ſlegt, dat dezelve, in geval van nood, blyken zou geheel nutloos te weezen tot het einde waartoe dezelve oorſpronglyk beſtemd was.

De

(*) Zie hier boven bl. 199.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* X. D. bl. 322.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIII. D. bl. 216.

De overweeging hier van deedt de Patriotten bezeffen, dat 'er over het geheel een Plan van Verdeediging noodig was, volgens 't welk zich alles moest ſchikken: op dat de Gewapende Burgery, by nood, als één Lichaam, gezamenlyk kon werken, en met vrugt de wapenen aangorden, tot beſcherming en verdeediging hunner waardſte panden. Hier uit werd een Verzoekſchrift gebooren, opgeſteld door Gelastigden uit den Burgerkrygsraad, Wagtdoende Schutters en het Wapenhandelend Genootſchap, en aan den Breeden Raad der Stad ingediend. 't Zelve ſtrekte om de noodzaaklykheid te toonen van een plan van Verdeediging, als mede om het onvoldoende en gebrekkige van de tegenwoordige Wagten, ten dien opzigte, in klaaren dag te zetten. Men verzogt Gecommitteerden uit den Raad, om met Gecommitteerden uit de Ondertekenaaren een Plan van Verdeediging te vormen, zo voor de Stads Wagtdoende Burgers, als het Genootſchap, met alles wat tot deeze belangryke zaak voor de Burgery betrekking hadt. LIV. BOEK. 1787. Voorſtel tot een beter Plan der Burgermagt.

Een gunſtig onthaal ontmoette dit Verzoekſchrift by den Breeden Raad. Onverwyld werden drie Heeren uit den Raad, en drie uit de Gezwoorenen gekoozen, die met twee uit de Burgerofficieren, twee uit het Genootſchap, en zes uit de Burger Schutters, een Plan zouden vormen. De keus viel op Mannen, die uit hoofde van kunde in dit vak, en Vaderlandsgezinde oogmerken, daar toe de geſchiktſte geagt Beraadſlagingen over 't zelve.

LIV. BOEK. 1787.

werden. Yver ſloeg de handen aan het werk, en bragt het in gereedheid. Het ontwerp wierd aan de Burger-compagnien, als mede aan de Officieren van het Wapenhandelend Genootſchap ter hand geſteld, om te onderzoeken wat 'er in te veranderen of te verbeteren viel.

Tegenwerkingen van verſcheidenerleien aart.

Deeze arbeid, onder zulk een veel beloovend vooruitzigt begonnen en voortgezet, ontmoette terſtond geene geringe tegenwerking van verſcheidenerleien aart. De voornaamſte punten, in dit ontworpen Plan, waar aan zeker ſlag van Lieden zich ſtieten, beſtonden hier in, dat de Posten der Burgerofficieren min voordeelig waren, min naar loontrekkende geleeken, ſchoon vereerender voor den Bekleeder; als mede dat by 't zelve op het ſterkſte gezorgd wierd voor het inſtandhouden en doorzetten der Wapenoefeningen. Twee zaaken juist geſchikt om de Burgery van bekwaame Aanvoerders te voorzien, en dezelve, ter Verdeediging, de hoofdzaak hier bedoeld, in ſtaat te ſtellen; doch teffens twee zaaken, die nooit de goedkeuring der *Oranjegezinden*, of met hun heulende *Ariſtocraaten*, konden wegdraagen; maar wel hun tegenwryten gaande maaken.

Prinsgezinden yveren hier tegen.

Veelen onder de Burgerofficieren, met een dier beide euvels beſmet, zetten op de wagten het Volk daar tegen aan. 't Zelve inboezemende dat, als zy zich aan zulk een Orde moesten binden, zy Slaaven zouden worden vooral van die Ariſtocraaten, (want dit veelal onbepaalde woord wordt

wordt van de eene Party de andere vaak toegekaatst,) die het Plan vervaardigd hadden. Deezen ſchilderden zy af als Lieden, die hun, ging dit Plan door, zouden dwingen om voor Soldaat te ſpeelen, noodzaaken om den Wapenhandel te leeren, onder alle die bepaalingen, boeten en ſtraffen, wanneer zy van de vastgeſtelde orde afweeken. Welk alles zy in een licht voorſtelden als geheel ſtrydig met de Vryheid, waar van men zo veel ophefs maakte. — Men ſpaarde niets om de Gemeente op te zetten, tegen de Heeren Gecommitteerden tot dat Plan, hun met de haatlykſte benaamingen te betytelen, en verdagt te maaken van oogmerken geheel ſtrydig met hunne beginzelen, die geene verdenking leeden, daar zy van hunne Burgerliefde en Trouwe zo langen tyd en zo veelvuldige blyken gegeeven hadden. —— Deeze vry openbaare tegenwerkingen van zommigen werden kragtdaadig onderſteund en geſtyfd, door de Mannen, die den naam van *Ariſtocraaten* in eenen kwaaden zin, met regt aankleefde. Dit ſlag van Lieden, waar aan het in *Groningen*, zo min als elders, in den Lande, ontbrak, liet niet af, onder de hand, de Burgers een mistrouwen omtrent hunne yverigſte Voorſtanders in te boezemen, en heimlyk tegen het ontworpen Plan op te zetten. LIV. BOEK. —— 1787.

De bedoeling der *Prinsgezinden* en *Ariſtocraaten* was hier één: want bleef dit Plan, met zo veel yvers en onder begunſtiging van de Meerderheid der Regeeringe, Ook de Ariſtocraaten.

LIV. BOEK. 1787.

ge, in de wereld gebragt, onaangenomen, en werd 'er, gelyk te wagten was, geen ander en beter opgegeeven, dan bleef de Stad in denzelfden weerloozen ſtaat. Daarenboven kon het verhinderen van het doorgaan deezes Plans de verbreeking bewerken van het vertrouwen tuſſchen de Patriottiſche Burgers en Regenten. Laatstgemelden, die ſteeds de Volksparty gekoozen, en tot dus lange, met al hun vermogen ondersteund hadden, ziende dat men hunne beste voorneemens mistrouwde en haatlyk afmaalde, zouden moede worden om zich openlyk voor het Patriottisch denkend gedeelte hunner Medeburgeren in de bresſe te ſtellen: wanneer de Burgery, die tot dus lange, als zy voor haare Regten ſprak in den Breeden Raad, welks groote meerderheid Vaderlandlievend dagt, altoos gehoor verwierf en gelukkig ſlaagde, niet meer zou zegepraalen op de onderdrukking. In welk ongelukkig geval de Prinsgezinde en Ariſtocratiſche Aanhang, ten laatſten hunne poogingen, tot het verwekken van verwydering en tweeſpalt tuſſchen de Patriottiſche Regenten en Burgeren, hebbende zien gelukken, het groote werk der Grondwettige Herſtelling, waar aan men zo lang en zo veel hadt gearbeid, te *Groningen* op niets ſtondt uit te loopen, tot ſmert aller weldenkenden, en blydſchap hunner openlyke en heimlyke tegenſtanderen.

Anderen uit nog

Dit alles hadt ten gevolge, dat eenige Burgerofficieren, uit eigen Stadhoudersgezind-

zindheid, en andere min doorzienden, door den Ariſtocratiſchen geest van zommige Regenten, die in een ten wapenhandel wel afgerigte Burgery altoos den ſterkſten tegenſtand tegen hun heerschzugtige bedoelingen vonden, aangezet, dit Plan zogten het onderst boven te keeren. By deezen voegden zich ongelukkig ook de zulken uit de Patriottiſche Party, die oordeelden, dat aan hunne bekwaamheden of verdienſten geen regt geſchied was: dewyl men hun niet geroepen hadt tot het een of ander Beſtuur in Burgerlyke zaaken of daargeſtelde Commisſien. Wangunst roeide 'er by deezen onder, zette hun aan om dit Plan te doen vervallen, en zaaden van mistrouwen tegen de Opſtellers te zaaijen. LIV. BOEK. 1787. andere inzigten.

Onder zommige Burgers was men yverig bezig met het opſtellen van Bedenkingen en Bezwaaren tegen dit Plan. Deezer bedoelingen, met den ſchyn van lofwaarde welmeenenheid omhangen, bleeken voor het oog van doorzigtigen, daar heenen te ſtrekken, dat zy 'er alleen op uit waren om zwaarigheden te vinden, zonder dezelve weg te neemen, en het daargeſtelde geheel over hoop te werpen. Het ontbrak onder de Prinsgezinden en Ariſtocraaten, te *Groningen*, één belang hebbende, en een zelfde lyn trekkende, geenzins aan ſchrandere en listige Mannen, die berekenden, dat het in verdenking brengen der voornaamſten onder de Patriotten, hun gewonnen ſpel zou geeven. Tegenbedenkingen ontworpen.

Hoe zeer deezen hunnen tegenſtandbie-

LIV. BOEK. 1787.

denden invloed lieten werken, bleek uit twee ingediende Verzoekſchriften, het een tot bekoming van eenig uitſtel, tot het inbrengen der Bedenkingen tegen het Plan van Verdeediging, door eenigen uit de wagtdoende Schuttery aangeboden. —— Het ander meest getekend door lieden, die door den kring hunner beroepsbezigheden, in geene gelegenheid altoos geſteld waren, om eenige der vereischte kundigheden in dit ſlag van zaaken te bekomen, of door hunne leevensomſtandigheden weinig belangs by het welvaaren der Stad hadden, of blykbaar geheel afhangelyk waren van Ariſtocratiſche Regenten. Dit Verzoekſchrift ſtrekte daar heen, dat het Plan van Verdeediging mogt blyven liggen tot dat de Volksoproeping (*) te dier Stede, toen in bewerking, zou hebben plaats gehad.

Ter gelegenheid deezer Verzoekſchriften lieten de zulken onder de Regenten, die zich beſtendig tegen de Verzoeken der Burgeren hadden aangekant, zich, onder den ſchyn van gunſtig voor de Burgery te denken, tegen het Plan hooren, en zy, die ſteeds alles wat in hun was hadden aangewend om de Volksſtem te doen zwygen, veranderden eensflags van toon, en wilden dit Plan van Verdeediging, de een meer de ander min duidelyk, doen voorkomen, als een ontwerp, 't geen men ter verdrukking van de Burgery zogt in te voeren, en

(*) Zie van dezelve hier boven bl. 199.

en vertoonden deezen zich thans als Verdeedigers des Volks.

Onder de tegenwerkers van dit Plan bevonden 'er zich mede Perſoonen, die een byzondere zugt voor den Godsdienst of de Kerk betoonden, die hun Gezindheidsyver, meermaalen, op het klaarst, ten deezen tyde, in *Groningen* gebleeken, en door ons Geſchiedblad opgetekend, wilden doen gelden. Dan dit middel van tegenwryting hadt luttel te beduiden; dewyl die Gezindheid Yveraars en Roepers dat de Kerk in gevaar was, geen onderſteuning altoos vonden by Verſtandigen, noch by de Leeraaren der Hervormde Kerkgemeenſchap, die alle tot de Patriotten behoorden, ſchoon de een rondborstiger dan de ander voor de zaak des Vaderlands uitkwame: de Hoogleeraaren in de Godgeleerdheid waren gelukkig allen van den Patriottiſchen ſtempel. Dit zonderling verſchynzel was een zegen voor de zaak der Patriotten daar ter Stede in 't algemeen, en ook in dit byzondere geval (*). 1787. De Godsdienst in 't ſpel gebragt.

Geen wonder dat te deezer Stede, door de bekende Prinsgezindheid van een groot gedeelte der *Ommelander* Ingezetenen, en wat 'er openlyk te werk geſteld werd om die te ſtyven, gepaard met een welgegrond vermoeden van heimlyker nog ſterker poogingen ten dien einde, kommer rees, dat men, ten eenigen tyde, eene Omwending van zaaken zou zoeken te doen ſtand grypen, Ontwerpen van Burgerwapening.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 791. vv.

LIV. BOEK. 1787.

pen, niet ongelyk aan die men in *Gelderland* en bovenal in *Zeeland*, hadt bewerkt. Waakzaamheid, in zulk een tydsgewrichte, een onvermydelyke Burgerpligt, deedt een groot getal Leden des Wapengenootſchaps tekenen, tot het houden van een Piquetwagt; nevens de Burgerwagt. —— Men ſprak van het vermeerderen des Genootſchaps tot duizend Man, en het oprigten van eene Burger Ruiterbende van honderd Man, als mede dat de Staaten het geheele Regiment van SOMMERLATTE, tot derzelver betaaling ſtaande, wilden afdanken, uit hoofde van het gedrag deezes Krygsvolks, onlangs by de Plunderingen te *Arnhem* gehouden (*), en die Soldy beſteeden tot de gemelde vermeerdering des Genootſchaps, en betaaling der gedagte Ruiterbende. —— Hoe veel meer dan enkele voorſtellen van eenige bloote daar op gegronde gerugten dit waren, kunnen wy niet bepaalen, wel verzekeren, dat die voorneemens, toen ten tyde tegenſpraak leeden. Misſchien werd zulks uitgeſtrooid om de Krygsbezetting te *Groningen* van de Patriotten meer en meer wendig te maaken.

Gedrag der Krygsbezetting eerst lofwaardig.

Deeze Bezetting hadt zich, tot nu toe, wel gedraagen en de Stadsregeering, naa de aanſtelling van eene Commisſie tot Verdeediging der Stad, de voornaamſte Officieren, voor dezelve doen komen, en van hun gevorderd eene rondborſtige Verklaaring of zy by den Eed van Trouwe aan de

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XVIII. D. bl. 157.

de Stad *Groningen* gedaan, dagten te volharden? Hier op, als mede op eenige andere Punten, hun te deezer gelegenheid voorgehouden, was veelal tot genoegen geantwoord (*). LIV. BOEK. 1787.

Doch de woelingen elders in den Lande, meer en meer toeneemende, waar onder het Krygsvolk zich, ten voordeele van *Oranje*, veelal mengde, baarde dit ook duchten voor de Bezetting in *Groningen*. Het Defensieweezen ontboodt de Generaal H. VAN SOMMERLATTE, nevens eenige andere Officieren voor zich. De Generaal verschoonde zich wegens onpasselykheid om aan dat opontbod te voldoen, en zou, van de Officieren, volgens berigten van den Ritmeester Baron VAN DER CAPELLEN, alleen verscheenen weezen, en zich by Eede verbonden hebben, om de Stad, tot den laatsten druppel bloeds, getrouw te zullen blyven. Hier uit rees een welgegrond mistrouwen op het Krygsvolk, te meer daar de Soldaaten op straat zich niet onthielden van oproerig geschreeuw, en deezer zamenspanning met het Oranjegezind Gepeupel bragt te wege, dat de Burgers alleen, zon-

Vervolgens min prysly.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 268. De Officieren van het toen daar gelegerd tweede Bataillon van zyne Doorlugtige Hoogheids Lyfsregiment *Oranje Stad en Lande* en *Oranje Drenthe* toonden zich naderhand gebelgd, over een gunstig getuigenis hier van de zyde der Patriotten gegeeven. Zie die zelfde *Verzameling*, VI. D. bl. 63.

LIV. BOEK. zonder Soldaaten de Poorten bezet hielden, en men nagt en dag op zyn hoede was tegen Oproerig Geweld.

1787. Jonkheer VAN OLDENNEEL, Collonel van het Genootſchap, door Staaten van *Holland* tot Luitenant Collonel en Capitein benoemd van eene Compagnie by een Regiment, ten dienſte deezer Provincie opgerigt, lag ten tyde der *Appingadamſche* Oproerigheden, met eene aanſpraak by het Genootſchap zyn Collonelſchap neder, het Opperbevel over 't zelve opdraagende aan den Heer S. TRIP, Majoor des Genootſchaps.

Hoe het te dier Stede by de Omwenteling toeging.

Deeze uittocht na *Appingadam*, van een zegepraal op de Oproermaakers gevolgd, was een der laatſte bedryven van de Patriotten in *Groningen*. Onder alle deeze woelingen naderde de Dag der Omwentelinge. Hoe zeer zich de Stad, naa die gebeurtenisſe, voor het Hof en de Heeren van de *Ommelanden* moest vernederen, hebben wy vermeld (*). Aan welke Verdrukkingen de Stadsregeering met de zodanigen, die in de *Ommelanden* met hun dezelfde lyn getrokken hadden, zich vervolgens vonden blootgeſteld, behoort tot een ander Tydvak onzer Historie. Hier alleen ſtaat ons nog, met een kort woord, te vermelden, wat 'er te dier Stede onmiddelyk naa die voor dezelve harde en treurige Gebeurtenisſe voorviel. Eene Afkon-

(*) Zie hier boven bl. 56.

kondiging, die verlof gaf tot het draagen van *Oranje*, was een eerſte wrange vrugt van die Gebeurtenisſe. Welhaast gevolgd van de Vernietiging dea zo veel moeds betoond hebbenden Genootſchaps, met last aan de Leden om tegen een bepaalden prys hunne wapenen op het Stadhuis te brengen, en den Artillerymeester ter hand te ſtellen. —— De aanſtelling van den Heer HOVING, die zyn ontſlag gevraagd hadt, werd ingetrokken, en de Heer WIERINGA weder in het Rigterampt van *Appingadam* herſteld. —— By dit alles vondt de Stadsregeering zich in de harde noodzaaklykheid, om alle Beſluiten omtrent de Oproeping van het Volk; alle Beſluiten, wegen de Schorting van des Raads en der Gezwoorenen Keure en derzelver Aanblyvinge op de gedaane Eeden; alle Beſluiten omtrent de Verklaaring van het Reglement van Regeeringe, ten aanziene van het Regt van Goedkeuring den Prins Erfſtadhouder toekomende, en voorts alles, wat tot die zaaken betrekkelyk, in de Stads Aantekeningen voorkwam, weder in te trekken en te vernietigen, op zulk eene wyze als of het nooit beſlooten was, of beſtaan hadt. De Secretaris werd bevolen die Intrekking en Vernietiging op den kant aan te tekenen, en van dit alles, den Stadhouder onmiddelyk, by een Brieve, kennis te geeven. —— Ingevolge van dit veelbevattenden en met een enkele penneſtreek zo veel vernietigenden Beſluits, geſchiedde op

LIV. BOEK. 1787.

den

LIV. BOEK. 1787. den drie en twintigſten van Wynmaand, van wegen Raad en Burgemeesteren der Stad *Groningen* eene Afkondiging wegens de Herſtelling van zyne Hoogheid in alle diens wettige en erflyke Regten, vergezeld van eene aanmaaning tot inwendige Rust, aflegging van Partyſchap en het draagen van Oranjetekenen.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe van dit Boek. Algemeene geſteldheid in de Generaliteits Landen. Schets van de Patriottiſche gedraagingen van 's Hertogenbosch en de Meyerye. Prysvraag wegens de onbebouwde Gemeene Gronden. Herhaalde verzoeken, betreffende het gedrag des Krygsvolks en de Militaire Jurisdictie. Tegenwerking tot het daarſtellen van een Burgerwagt op den achtſten van Maart. Hoe de Stadsregeering der Burgeren Regten handhaaft. De Regeering tragt een Brabander tot Hoog- en Laagſchout te verkrygen. De keuze verwyld en valt ſtrydig met het verzoek op CHARLES BIGOT. HENDRIK ALBERT VAN ADRICHEM *wordt diens Stedehouder. Waarſchuwing aan de Ingezetenen in de Generaliteits Landen in de Nieuwspapieren geplaatst. Wat daar mede overeenkomſtig voorviel. De Advocaat Fiscaal* WITTE TULLING *geeft zyn gevoelen op om de woelingen in de Generaliteit*

LV. BOEK. *teit te ſtuiten. Publicatie, ſtrekkende tot vernietiging der Wapenhandelende Genootſchappen, ontworpen. Hier by werden ook de Kerkleeraars en Prieſters verbooden zich met Staatszaaken te bemoeijen. Zyne Hoogheid verzogt om den Soldaaten het draagen van eenige andere dan de gewoone Tekens te verbieden. Onlusten in 's Hertogenbosch, tegen eenige Oranjedraagende Officieren. Het voorgevallene te Vugt met het verloopen Krygsvolk. Men gehoorzaamt in 's Hertogenbosch niet aan het Verbod des Wapenhandelenden Genootſchaps. Op de Ontwapening daar en elders aangedrongen. Klagten over de wederſpannigheid der 's Hertogenboſchenaaren. Aandrang op de Ontwapening. Verwyl in de Uitvoering door het Oproer en de Plundering des Krygsvolks veroorzaakt. Verſlag van het Oproer in 's Hertogenbosch. Opgegeeven oorzaaken van 't zelve. De ſchuld daar van meer onmiddelyk te wyten aan den Generaal Major* DOUGLAS. *De Gouverneur hem het Bevelhebberſchap overgeleeverd hebbende, vertrekt en het Oproer vangt aan. Verlegenheid en angſt onder de Plundering. Schennisſen ten huize van den Penſionaris* MARTINI *gepleegd. Rooflugt gepaart met de Plundering. Vrouwenſchennis by het plunderen en rooven gevoegd. Aantal der beſchadigde en geplunderde Huizen. Berigt door de Magiſtraat aan hun Hoog Mog. gezonden. De ontwapening der Schutterye in 's Hertogenbosch gevorderd en volbragt. Een Boode van den Stadhouder geeft hoope, dat 'er een einde aan het geweld zou weezen. De Plundering en het Geweld geſtuit.*

ſtuit. Hoe het met de geroofde Goederen ging. Verſpreid gerugt door de Magiſtraat van 's Hertogenbosch te keer gegaan. Last tot Onderzoek aan den Advocaat Fiscaal gegeven. Geſchil hier uit met den Hoogſchout en de Regeering gereezen. Bezending uit den Raad van Staaten. Eenige Strafoefeningen. Ontwapening der Regimenten, die zich aan het Oproer in 's Hertogenbosch ſchuldig gemaakt hadden. Vreugde daar over, als mede Eer- en Geldbeloonigen. Lot der uit 's Hertogenbosch getoogene Krygsknegten. Hoe het Volk van GRENIER *te Bergen op den Zoom ontwapend wordt. Schrik te Maaſtricht op de komst des Volks van* MÖNSTER. *Last om dit Volk te ontwapenen. Hoe die ontwapening volvoerd werd. Veel geſtoolens by hun gevonden, en de Schuldigen in verzekering gebragt. Beloning door de Regeering van Maaſtricht deswegen geſchonken. Strafoeffening aan de Schuldigſten. Hoe men de overigen zagt behandeld. Nieuwe vrees in 's Hertogenbosch voor Plundering. Gerustſtellende Aankondiging. Geldbelooning uitgeloofd aan den ontdekker eens Plakſchrifts. Hoe het te Tilburg met het Patriotismus en den Wapenhandel geſchaapen ſtondt. Voorſtel van de Maaſtrichtſche Regeering aan hun Hoog Mog. om daar ter Stede het Onderwys in de Godgeleerdheid der Roomſche Kerke te doen ſtand grypen. De Vicaris Generaal van het Bisdom 's Hertogenbosch pryst daar en tegen die Stad, ten deezen einde, by de Algemeene Staaten aan. Beſchuldiging tegen den Drukker van den Courier de la Meuze. Zyne Verdeediging. Vreug-*

de-

LV. BOEK.

debetoon te Maaſtricht by de Omwenteling. Vreugdeblyken te Breda op 's Prinſen Jaardag. In Breda alle poogingen tot Burgervryheidsherſtel vrugtloos. Oproerigheden daar aangevangen en geſtuit. Aanmerkingen over het gedrag der Regeeringe in dat geval over het toelaaten van Oranjeleuzen. De Jaardag der Prinſesſe daar gevierd. De Willemſtad zeer Prinsgezind. Voorzorgen tegen balddaadigheden. Oproer aldaar door het Krygsvolk beteugeld. Slapheid der Regeeringe. Die van de Willemſtad noodzaaken een Staaten Uitlegger van plaats te veranderen. Hoe het zich in den Lande van Cuyk met het Patriotismus toedroeg. Overgang tot de Zeezaaken. Voordeelige geſteldheid van de Admiraliteit aan de Maas. Geſteltenis van de Admiraliteit te Amſterdam. Van Zeeland en het Noorder Kwartier. Deerlyke ſtaat der Admiraliteit in Friesland. Blyft onder opzigt. Ontwerp eener Bergplaats voor 's Lands Schepen in het Nieuwe Diep. Voorſlag ter inſtandhouding van 's Lands Vloot. Wegens eene Scheeps-Bergplaats, Medemblik en 't Nieuwe Diep in overweeging genomen. De zaak blyft hangen. De Zeemagt neigt ten val. Het geſchil met de Kamer Zeeland over het Nieuwe Plan van Beſtuur der Oost-Indiſche Maatſchappye nadert tot bylegginge. Hoe gevonden. Toeneemende Geldbehoefte der Oost-Indiſche Maatſchappye. Aandrang op de teruggaave en Intrest aan de Generaliteits Kas. Wat Bewindhebbers hier op inbragten. Verlegenheid der Kamer Zeeland om Penningen. Onderhandeling over de kosten van eenige Krygs-

Krygsofficieren, die na Oost-Indien zouden gezonden worden. Geſchil in Ierland wegens den aangetygden Sluikhandel eens Oost-Indiſchen Ships. Belooningen aan den Capitein VAN BRAAM *en diens Tochtgenooten. Ongegronde vrees van nadeel voor de Oost-Indiſche Maatſchappy uit Rusland te wagten. Vrees voor Mededinging van Noord-America. Oud geſchil met de Spanjaarden wegens het vaaren over de Kaap de Goede Hoop na de Indien. Beraamingen om den Sluikhandel in de West-Indien te beletten. Voorſlag door den Luitenant* T. SMEER *gedaan om den Sluikhandel te Demerary te voorkomen. De Regeering in de Volkplantingen verdagt van deel in den Smokkelhandel te hebben. Geldbehoefte der West-Indiſche Maatſchappye. Voorgeſlaagen redmiddel. Uiterſte behoefte. Op welk een voet Staaten van Holland het geſchil met Zeeland, wegens Demerary en Eſſequebo wilden afgedaan hebben. Over den Sluikhandel op Suriname. Voorſlag tot herſtel des West-Indiſchen Handels. Verſchil wegens de betaaling der Tol te Villa Franca. Voorſtel daar tegen. Hoe men het wil uit den weg ruimen. Het geſchil met den Keizer van Marocco over St. Croix nog leevendig. Die Keizer dreigt den Oorlog. Voorzieningen deswegen. Oogmerk des Maroccaanſchen Keizers. Staatsbeſluit om hem in geld voldoening te geeven. De zaak gevonden en afgedaan. Geſchenken aan de Algerynen. Onaangenaamheden met de Dey van Tunis. Onderhandelingen met Tripoli. Beſluit.* LV. BOEK.

LV. BOEK. 1787.

Stoffe van dit Boek.

Hoe breed ook ons Geſchiedverhaal van het voorgevallene, ten deezen Jaare, tot het Tydperk der Omwentelinge toe, is uitgeloopen, in zo verre het de Bondgenootſchaplyke Gewesten betreft, zouden wy een zeer gebrekkig ſtuk werks leeveren, indien wy onvermeld lieten, wat 'er, in dit Tydvak, voorviel in de aanhoorige Landſchappen, Steden en Plaatzen; indien wy geen gewag maakten van onze Zeemagt, van de Volkplantingen van den Staat in de *Oost*- en *West-Indien*, en wat wy verder elders beter geplaatst oordeelden, dan te midden van de reeds gemelde Gebeurtenisſen, ſchoon zy daar mede in verband ſtaan, en daar toe eene meer of min rechtſtreekſche betrekking hebben. Tot deezer vermelding hebben wy dit Boek geſchikt, en zal het ten ſlotte van dit Tydvak ſtrekken.

Algemeene Geſteldheid in de Generaliteits Landen.

Een zelfde of ſoortgelyk verſchil in Staatsbegrippen, als zich in de Bondgenootſchaplyke Gewesten, geopenbaard, en in deeze zo byster hooggaande onlusten en ſchreeuwende geweldenaaryen van allerleien aart, aan Burgertwisten tot Burgerkryg overſlaande onafſcheidelyk eigen, veroorzaakt hadt, deedt zich ook op in de Landſchappen thans het voorwerp onzer bepaalder beſchouwinge. Wat 'er, ten deezen Jaare gebeurde, was op veele plaatzen, eene voortzetting van het reeds aangevangene, zo waar de Patriottiſche Party als waar de andere, de overhand en het meest

te

te zeggen hadt. Schoon in de *Generaliteits Landen*, over 't algemeen, de Prinsgezinden verre weg de anderen in aantal overtroffen, en men 'er alles te werk ſtelde om die meerderheid te handhaaven, onderſcheidde zich *'s Hertogenbosch*, op eene uitſteekende wyze, voor de belangen der Vryheid; en bleef daar in zich zelven gelyk. Te deezer oorzaake ſtrekte ook die Stad, onder alle Steden in de aanhoorige Landen, ten ſchouwſpiegel van mishandeling en baldaadigen overmoed des Krygsvolks van den Staat. LV. BOEK. 1787.

Met volle regt plaatzen wy, derhalven, die Stad op den voorgrond des tafereels, 't welk wy te maalen hebben van de Gebeurtenisſen in deeze Landſchappen en Steden. Met hoe veel aandrangs die van *'s Hertogenbosch* geyverd hadden om eenen *Gebooren Brabander* DONKER CURTIUS, tot Advocaat Fiscaal te hebben, en by de Algemeene Staaten, ondanks de tegenkanting van *Holland* en *Friesland*, die nimmer in de verkiezing van HENDRIK JUSTUS WITTE TULLING ſtemden, vermelde onze Geſchiedenis in 't breede (*). Ook bleeven die twee Gewesten deeze verkiezing waaken: uit welken hoofde zy op de Beſcheiden en Verzoeken door dien Advocaat Fiscaal vervolgens ingediend, geene ſtem uitbragten. —— Hoe zeer men, te dier Stede, op de Grondwettige Herſtelling, in het afgeloopen Jaar, yverde, verdient

Schets van de voorige Patriottiſche Gedragingen van *'s Hertogenbosch* en de *Meyerye*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 144—157.

LV. BOEK. 1787.

dient hier naageſlaagen te worden (*). De Wapenhandel in de Hoofdſtad, werd ondanks het tegenwryten des Gouverneurs VAN DER DUSSEN voortgezet, en kreeg opgang in veele Dorpen in de *Meyerye* (†), 't welk het uittrekken van daar na *Utrecht* en *Woerden* ten gevolge hadt. Deezer *Brabanderen* neiging om, in dienſt van *Holland* te treeden, toen dit Gewest, door het verloop des Cordons, in die ſtreek verſterking van Manſchap zogt, bragt wederhoudende bevelen, op dit ſtuk, by hun Hoog Mogenden te wege (§).

Prysvraag over de onbebouwde gemeene Gronden

Niet alleen was de Wapenhandel een voornaam doel van de weldenkendſten der Ingezetenen van *'s Hertogenbosch*; maar zogten zy ook, in andere opzigten, het beste des Lands. Ten blyke hier van ſtrekke, eene Prysvraag met de toezegging van dertig Gouden Dukaaten, of een ſtuk Zilvers ter zelfder waarde, uitgeſchreeven, door hun die zich *Vrienden der Meyerye* tyteldden. Het betrof de Nuttigheid van het uitgeeven der onbebouwde gemeene Gronden in de Meyerye van *'s Hertogenbosch* tot nieuwe Erven. Een ſtuk, waar over men verſchillend dagt en ſprak, doch van zo veel belangs gerekend, dat het een Voorwerp van ernſtig onderzoek by den Raad van Staaten opleeverde (**). Wat hier van ge-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV D. bl. 10—25.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 26.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 332.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 365.

geworden is, hebben wy nergens aangetroffen. Misschien beletten de staag aanhoudende en steeds opwakkerende Staats- en Burgergeschillen de beantwoording of beoordeeling. LV. BOEK. 1787.

Op eene Stad, die zo voorbeeldlyk zich ter bevorderinge van de Volkszaak beyverde, hieldt de Tegenparty niet alleen een naauwlettend oog gevestigd; maar elke pooging, daar aangewend om der Burgeren en Opgezetenen voorregten te handhaaven, werd met een nydig oog begluurd, en bleef men niet in gebreke om ieder bedryf, daar toe strekkende, te dwarsboomen. — Naauwlyks was het Jaar, 't welk wy tegenwoordig beschryven, aangevangen, of ter tafel van hun Hoog Mog. kwamen klagten van Schepenen, Gezwoorenen en Raaden der Stad *'s Hertogenbosch*, over het Krygsvolk, 't welk zich niet zelden onderneemingen veroorloofde, waar toe het zelve niet alleen onbevoegd was; maar die zelfs niet weinig krenkings aan het Burgerlyk Gezag toebragten. Tot het herhaalen deezer klagten (*) vonden zy zich aangespoord door een geval, 't welk eenen Burger en Koopman DANIEL ANTONIE VAN LIGTENVELD, van het daar in Bezetting liggend Krygsvolk was wedervaaren. Deeze mishandeling, en meer andere nog versche Gebeurtenissen van dien aart, spoorden hun aan om de toevlugt te neemen tot

Herhaalde Verzoeken betreffende het gedrag des Krygsvolks, en de *Militaire Jurisdictie.*

(*) Klagten van dien aart hebben wy geboekt in ons XIV. Deel bl. 11.

LV. BOEK 1787.

tot hun Hoog Mogenden: ten einde dezelve, ten minſten in 't vervolg mogten worden voorgekomen, en dat eenmaal het te dier Stede in Bezetting liggend Krygsvolk daar toe mogt worden gehouden, dat zy der Burgeren Regten niet ſchonden, noch met geweld hun eigen Regters wierden; maar, ingevalle zy vermeenden door eenig Burger of Ingezeten beledigd te zyn, hunne klagten voor den alleen in deezen bevoegden Burgerlyken Regter bragten; ter bereiking van welke regtmaatige doeleinden zy voorziening verzogten. —— Te deezer gelegenheid herhaalden zy het Verzoek in Grasmaand des Jaars MDCCLXXXVI gedaan, dat de Militaire Jurisdictie aldaar eenmaal tot haare juiſte paalen mogt gebragt worden (*). Op 't een en ander verzogten zy eene ſpoedige en volkomene afdoening; op dat zeer veele onaangenaamheden en onvoegelykheden mogten voorkomen worden (†). —— Dan Verzoeken van dien aart bleeven aan den ſpyker hangen.

Tegenwerking tot het daarſtellen van een Burgerwagt op den 8. Maart.

Vaardiger oor leende de Raad van Staaten aan Verzoeken van eenen anderen aart, die den Burger vernederden en den Krygsman ſtyfden. Immers de weldenkende *'s Hertogenboſſche* Burgery voor onaangenaame en rustverſtoorende vrolykheden op 's Prinſen aanſtaanden Verjaardag beducht, hadt beraamd, om door eenige Burgers 's nagts de wagt op het Stadhuis te doen houden. Eene

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 13.
(†) *Reſol. Gen.* 3 Jan. 1787.

Eene voorziening, die den Gouverneur VAN DER DUSSEN en den Commandeur DOUGLAS even min ſmaakte. Zy wisten by den Raad van Staaten te bewerken, dat twee dagen vóór dien by eenigen zo gewenschten als by anderen gevreesden dag, de Magiſtraat van dien den Krygsman vierenden en Burger bedwingenden Raad eene Aanſchryving kwam, „ om geene Wagten door de Burgers te doen betrekken, „ of eenige andere verdere Nieuwigheden „ te doen werkſtellig maaken, zonder „ Voorkennis en Toeſtemming van den „ Gouverneur of Commandeerenden Officier der Stad; als zynde de zorg voor „ dezelve aanbevolen aan den Gouverneur, „ en dezelve daar voor aanſprakelyk."

LV. BOEK. 1787.

Dusdanig eene Tegenwerking der Krygsbevelhebberen, gevoegd by de geduurige onaangenaamheden de Magiſtraat van die zyde aangedaan, perſte haar eene Bekendmaaking, af waar in zy betuigde, „ zeer „ gevoelig getroffen te zyn voor de gantſche Burgery over dusdanig eene Aanſchryving, niet enkel om de reeds bemaande ſchikkingen, op zodanig een „ Burgerwagt in den nagt van den Achtſten Maart, als vaſtgeſteld was, en tot „ geen andere einden ingerigt, dan waar toe „ het Gouvernement Militair in 't Jaar „ MDCCLXXXV zodanig eene Wagt hadt „ aan de hand gegeeven; maar ook om „ dat de Magiſtraat en Schutteryen, door „ zulk eene Aanſchryving, niet weinig in „ hun Regt verkort werden, en, in dat

Hoe de Stadsregeering der Burgeren Regten handhaaft.

LV. BOEK. 1787.

„ opzigt, afhangelyk gemaakt van het Gouvernement Militair."

Wyders verklaarde de Regeering, in die Afkondiging, op middelen bedagt te zyn, om haar en der Schutteryen Regt te handhaaven; dan waar toe de tyd thans te kort was, en dat ook de Commandant, mede kennis van die Aanschryving hebbende, de Magistraat berigt hadt als nu in geen der voorgestelde punten te kunnen treeden. Waarom zy oordeelde, uit eerbied voor hun Ed. Mog. van gemelde Burgerwagt te moeten afzien: dewyl anders, ingevalle van wederstand des Krygsvolks, de goede Burgers veelligt aan ongelukken zouden kunnen worden blootgesteld. — Ten slotte worden de *'s Hertogenbosſche* Burgers, die zich buiten twyfel dit wederstreeven hunner rust en veiligheid bedoelende oogmerken, zeer aantrokken, vermaand voor het tegenwoordige, daar in te berusten, en de behandeling dier zaake, mitsgaders de handhaaving van Stads en der Schutteryen Regt, aan haar over te laaten, met verzekering dat zy daar op volkomen staat konden maaken (*). — Geen ydele woorden; geen toezeggingen zonder gevolg: immers leeverde de *'s Hertogenbosſche* Regeering, te midden van Hooimaand deezes Jaars, by den Raad van Staaten een voortreffelyke Tegenverklaaring in; doch welke, even als alle voorstellen van dien kant, by deezen Raad, geenen ingang altoos vondt, of eenige uitwerking ten goede

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 611.

de der Burgery baarde; maar veel eer ten dryfveer ſtrekte om den Burger nog meer verdrukkende maatregelen te neemen en te volvoeren, gelyk wy eerlang zien zullen. De Regeering vondt zich geſterkt in dit handhaaven van der Burgeren Regt door den Voorzitter WILLEM VAN LAAR, in den Raad van *Brabant*, en de drie Raaden NICOLAAS WILLEM HARTMAN, DANIEL JAN STEIN PARVE en LAMBERT VAN ECK, die een afzonderlyk Berigt aan hun Hoog Mog. inleeverden (*). LV. BOEK. 1787.

De Regeering poogt een *Brabander* tot Hoog en Laag Schout te verkrygen.

Hadt de Regeering van *'s Hertogenbosch* zich voorheen meesterlyk doen kennen in het voorſtaan van de Regten des Lands en der Stad om een Gebooren *Brabander* tot Advocaat Fiscaal te zien aanſtellen, was hun dit mislukt (†), die mislukking ſchrikte dezelve niet af, om, by eene voorkomende gelegenheid, ten deezen Jaare, eene pooging van dergelyk eenen aart, in een geval de Stad meer byzonder betreffende, te waagen. Zy beriepen zich op de voorheen

(*) Dit treffend en bondig Berigt is voorhanden in XVI. *Bylaagen tot den Post van den Neder-Rhyn* bl. 12—39.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 142. en XIV. D. bl. 10. en bovenal de *Verzameling van Stukken, raakende de Adreſſen, door de Magiſtraat der Hoofdſtad 's Hertogenbosch aan de Hooge Collegien van de Generaliteit, en de reſpective Bondgenooten gedaan, tot Inroeping der Brabantſche Landwetten en Privilegien omtrent de Begeeving der Ampten aan Gebooren Brabanders, met goedvinden van de Magiſtraat uitgegeeven door* A. MARTINI *Penſionaris dier Stad.* By A. VAN BEUSEKOM 1786.

LV. BOEK. 1787. heen door hun aangewende poogingen, om éénmaal, op grondslag der onwederspreekelyke en erkende Privilegien, welker behoud zo aan de Stad *'s Hertogenbosch* als aan andere Steden van *Staats Brabant* zo plegtig en zo menigmaal was toegezegd, dat voor het toekomende geene Persoonen zouden worden aangesteld tot Raadsheeren in den Raade van *Brabant*, of andere Beampten van dezelve, dan die niet alleen in *Brabant* gebooren; maar ook daar woonagtig en gegoed waren. —— Meer byzonder wilden zy doen gelden de *Blyde Inkomsten*, byzonder die van den vyfden July des Jaars MDXLIX en het *Edict van Koning* PHILIPS van den zes en twintigsten Maart MDLXXVI, welk eerstgemelde stuk een *Inbooreling* eischte, en welk tweede, de waarneeming dier Ampten in Persoon van den aangestelden vorderde.

Gelegenheid tot deezen nieuwen aandrang op de Stads Voorregten gaf het overlyden van WILLEM BARON VAN LYNDEN Hoog- en Laagschout van *'s Hertogenbosch* en de *Meyerye*. Zy verzogten bepaald, dat hun Hoog Mog. in de aanstelling eens nieuwen Amptenaars tot die post, de ingeroepen Privilegien en Landwetten van *Brabant*, en redenen van billykheid, in agt te neemen, en gevolglyk geen ander Persoon met die Bediening begunstigden, „ dan die niet alleen in *Brabant* gebooren, „ gegoed, en woonagtig ware; maar ook „ zyne Bediening in Persoon zou waarneemen, ten minsten in *'s Hertogenbosch* zy-

„ ne

„ ne vaste woonplaats houden. —— Hier door," voegden zy 'er nevens, „ zouden hun Hoog Mog. voor het oog van *Staats Brabant*, ja voor de geheele Natie, een openbaar bewys geeven hoe zeer het behoud der Privilegien hun ter harte ging. —— Langs deezen weg zouden ook van zelfs weggenomen worden die Inconvenientien, welke zy meermaalen in de administratie van de Crimineele Justitie ondervonden hadden, wanneer die Bediening, gelyk doorgaans aan een Lid van hun Hoog Mogenden werd opgedraagen (*)."

L. V. BOEK. —— 1787.

Een twaalftal deedt aanzoek om in de opengevallene post geplaatst te worden. Onder deezen vier *Geboorene Brabanders*, of die althans langen tyd daar gewoond en *'s Hertogenbosch* ten verblyfplaats hadden. Een ongetwyfeld bezitter van alle de vereischten, naar de begeerte der Regeeringe van *'s Hertogenbosch*, was DANKER DE KEMPENAAR, te dier Stede geboóren, woonagtig en gegoed. Op dien Man viel de keuze van *Holland*, als mede van *Overyssel* in Hooimaand. Eene keuze der Meerderheid van hun Hoog Mog. niet welgevallig, althans de overige Gewesten marden, en dit marren leedt tot in Wynmaand deezes Jaars, en die maand te noemen, is by voorraad herinneren, dat 'er van het verzoek der Regeeringe, in dit geval, even min kwame als van het voorheen gedaane ten

De keuze verwyt en valt, strydig met het verzoek, op C. Bloot.

(*) *Resol. Gen.* 19 Juny 1787.

LV. BOEK. 1787.

ten opzigte van DONKER CURTIUS. Op den eerſten der gemelde Maand beſtemde men den vierden tot die Verkiezing. Men nam geene billykheid, geene herhaalde aanzoeken daar op ſteunende, in agt, en werd tot die Bediening, als mede tot Opperdykgraaf over de Steden en Plaatzen langs de *Maaze*, een Ampt door den dood van VAN LYNDEN desgelyks opengevallen, aangeſteld CHARLES BIGOT, die het meermaals voldoende gekeurde, doch door de Regeering van *'s Hertogenbosch* met zo veel regts gewraakte éénig vereischte bezat, van *Gedeputeerde ter Vergadering van hun Hoog Mogenden te weezen.*

H. A. VAN ADRICHEM wordt zyn Stedehouder.

Onder de Verzoekers om met die Posten bekleed te worden, hadt zich ook bevonden HENDRIK ALBERT VAN ADRICHEM, Oud Schepen en Raad der Stad *'s Hertogenbosch*, die als Stadhouder des Heeren VAN LYNDEN, die beide Posten, zedert acht en twintig Jaaren bekleed, en geduurende het openſtaan dier plaatze waargenomen hadt. Hy verwierf de gunſte om in die zelfde hoedanigheid by den nieuw aangeſtelden BIGOT voort te vaaren (*). Zo bleef alles in den ouden plooi.

Waarſchuwing aan de Ingezetenen

Geen waakzaamer en arbeidzaamer Man om de Patriotiſche poogingen, zo te *'s Hertogenbosch* als in de *Meyerye* op te ſpeuren, en tegen te werken, dan meergemelde Ad-

vo-

(*) *Reſol. Gen.* 19. 21. 26. 27. 28. 29. Juny 6. 10. 19. July 1. 4. en 11. Octob. 1787.

vocaat WITTE TULLING. Wat hy gedaan hadt, ten opzigte van de Werving in deeze ſtreeken, en het ſtremmen van alle verſterking, welke *Holland* uit dien oord, of over het Grondgebied der Generaliteits Landen, kon ontvangen (*), was niet toereikende tot zyn oogmerk om *Bataafsch Braband* geheel nutloos voor de zaak der Vryheid te maaken. —— Dit plan nogthans was in bewerking, en bleeven de Ingezetenen des niet onkundig; immers de Nieuwspapieren gaven, met den aanvang van Oogstmaand, aan de Inwoonderen der Generaliteits Landen eene waarſchuwing, op deezen zin loopende. „ In de aanſtaande „ Week zal men, naar alle gedagten, by „ hun Hoog Mogenden met List of Ge„ weld weeten door te krygen iets dat „ reeds te vergeefsch twee of drie maalen „ beproefd is, te weeten een allerviolentst „ Beſluit tegen het Wapenen, of de Wa„ penoeffeningen der braave Vryheidmin„ nende Ingezetenen van de Generaliteit, „ eene naauwere beperking van de Gods„ dienſtige Vryheid, en een ſtrikte Order „ aan den Fiscaal om tegen de Weder„ ſtreevers ten ſtrengſte te handelen. — Ik „ waarſchuw u, myne waarde Landgenoo„ ten, wegens 't geen u boven 't hoofd „ hangt, ten einde gy op uwe hoede zoudt „ zyn, en in tyds gepaste maatregelen nee„ men, om dit onheil af te keeren. Immers „ wanneer men u van het Regt van Zelf„ ver-

LV. BOEK. —— 1787. der Generaliteits Landen.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 332.

LV. BOEK. 1787.

„ verdeediging berooft, en u op den voet
„ van het elendig *Gelderland* en *Zeeland*
„ brengt, waar is dan uwe *Nederlandſche*
„ Vryheid, waar de zekerheid voor uwe
„ overige Regten, uwe Goederen, uw
„ Leeven, in een tydſtip daar alles in ver-
„ warring is, en de wetten kragtloos zyn?
„ Zo gy ontwapent zyt, kan men u ook,
„ braaf en moedig Volk! berooven, plun-
„ deren, mishandelen, met u en de uwen
„ als met Slaaven, ja nog erger, omſprin-
„ gen. Nog ééns dus, myne waarde
„ Landgenooten! zyt op uwe hoede, nog
„ eenige weinige oogenblikken hebt gy
„ het in uwe magt om Vrye *Nederlanders*
„ te blyven!"

Wat daar mede overeenkomſtig voorviel.

Gezwets in de Nieuwspapieren van die dagen van geen beduidenis of gevolg, was men van de eene en andere zyde gewoon; doch ook niet zelden hing de ondervinding haar zegel aan in deezen trant voorutgezondene waarſchuwingen. De woelingen in de Generaliteits Landen tegen de Patriotten, waren toen reeds bekend, en bovenal dat de Advocaat Fiscaal van *Braband* onvermoeid bezig was om de *Patriotiſche Stoutigheden*, zo noemde men niet zelden de poogingen door de Vryheidlievenden in 't werk geſteld, te keer te gaan. Eene Memorie door den Oranjegedienſtigen Advocaat Fiscaal in Zomermaand ingediend, wegens den opgang, die de Exercitie Genootſchappen op de Dorpen in de *Meyerye* als mede te *Waalwyk*, te *Loon op 't Zand* en *Tilburg* maakten, vondt by de Meer-

Meenderheid van hun Hoog Mogenden; want *Holland* en *Friesland* moeiden zich des niet, dewyl zy den Inleeveraar niet voor Advocaat Fiscaal erkenden, zo veel en zo gunſtigen ingang, dat den Aanklaager der Patriotten gelast werd ten ſpoedigſten op te geeven wat, naar zyne gedagten, aangaande deeze zaak by hun Hoog Mog. zou dienen vastgeſteld te worden (*). LV. BOEK. —— 1787.

Van traagheid in het volvoeren van deezen last was hy niet te beſchuldigen: want 'er verliepen ſlegts weinige dagen of de Advocaat Fiscaal leeverde ter tafel van hun Hoog Mog. een breeder Verſlag in, dienende tot ſtaaving van het beſtaan en de werkzaamheden der Gewapende Genootſchappen in de Generaliteits Landen. Het aangeweezen hulpmiddel was geen ander dan het elders gebruikte en overal aangepreezene, het verbieden van de Wapengenootſchappen, als de bronnen van Tweedragt in den Lande. —— Ook verklaarde hy, te deezer gelegenheid, onder de hand beſcheiden bekomen te hebben, dat zommige Roomſche Paſtoors in de *Meyerye van 's Bosch*, by derzelver openlyke Leerredenen hunne Toehoorders over Staatkundige zaaken onderhielden, en aan dezelve zeer onrustige denkbeelden inboezemden, en dat 'er in 't algemeen eene beangſtheid by de *Gereformeerde* Ingezetenen aldaar plaats vondt, wegens de gevolgen, welke zomtyds, door dergelyke voorſtellen, by zommige

De Advocaat Fiscaal geeft zyn gevoelen op om de woelingen in de Generaliteit te ſluiten.

(*) *Reſol. Gen.* 12 July 1787.

ge min doorzigtige In- en Opgezetenen, zouden kunnen worden uitgewerkt (*).

Deeze onderrigtingen hadden ten gevolge het ontwerpen en vastſtellen eener Publicatie van deezen aan 's Advocaat Fiscaals oogmerken beantwoordenden inhond, met betrekking tot de twee gemelde hoofdbyzonderheden. „ Dat de Staaten Generaal „ der *Vereenigde Nederlanden*, het noodig „ geoordeeld hadden voorziening te doen „ zo tegen het uittrekken van Genootſchappen en Gezelſchappen van Wapenhandel, als tegen het verder oprichten van dezelve, en zulks onverminderd „ hunne nadere beſchikkingen, ten aanzien van de geenen, die bereids hier of „ daar zouden mogen beſtaan, als welke „ zy, hangende hunne raadpleegingen daar „ over niet willen hebben aangezien als „ gewettigd, of erkend.

1787. Publikatie, ſtrekkende ter vernietiging der Wapenhandelende Genootſchappen ontworpen.

„ Voorts verbooden zy het oprigten van „ eenige Genootſchappen, Gezelſchappen, „ of Byeenkomſten van Wapenoefening „ binnen de *Stad*, en *Heerlykheden* van de „ *Meyerye* van *'s Hertogenbosch* in het byzonder, en verder in het algemeen binnen alle Steden, Dorpen, Heerlykheden „ en Plaatzen der Generaliteit, afzonderlyk „ van zodanige Schutteryen, als daar zouden mogen plaats hebben; het zy dat „ die afzonderlyke Genootſchappen, Gezelſchappen, of Byeenkomſten van Wapenhandel zouden mogen zyn, getrok-

„ ken

(*) *Reſol. Gen.* 16 July 1787.

„ ken uit de Schutteryen zelve, of wel LV.
„ zyn te zamengeſteld uit andere Perſoo- BOEK.
„ nen tot dezelve niet behoorende.

Wyders werd aan alle Burgers, In- en 1787.
Opgezetenen der gemelde Steden en aanhoorige Plaatzen, het zy dezelve tot eenige reeds opgerigte en werklyk beſtaande Lichaamen van Burgerwapenhandel zouden mogen behooren, dan niet, verboden, „ 't zy dan Corpsgewyze te zamen, het „ zy afzonderlyk, en een ieder op zich „ zelven, met of zonder Wapenen, te „ trekken of te gaan buiten het Territoir „ van de Generaliteit na eenige Stad, Dorp, „ Vlek of Plaats binnen eene der zeven „ geunieerde Provincien deezer Landen, of „ elders buiten deeze Republiek, met daadlyk inzigt om aldaar in Bezettinge te worden gelegd, of in dezelve eenigen Schutterlyken of Militairen dienst te doen, „ of uit te oefenen; op pœne dat de zodanigen, welke, hy zy alleen, of Corpsgewyze, het zy gewapend, het zy ongewapend, met zodanig oogmerk en inzigt, uit het Territoir van de Generaliteit, na eenige der Geunieerde Provincien, of elders buiten deeze Republiek, „ zullen zyn uitgemarcheerd of getrokken, „ en werklyk aldaar eenige Wagten of Bezettingen, of andere Schutterlyke en Militaire Dienſten hebben gedaan en gepresteerd, indien zylieden binnen den „ tyd van veertien dagen, naa dat deeze „ Publicatie zal zyn gepubliceerd en geaffigeerd, niet wederom derwaards zullen

LV. BOEK. 1787.

„ zyn gekeerd, of wel de zodanigen, welke naa deeze Publicatie, met voorzeide „ oogmerk en inzigt, buiten het Territoir „ van de Generaliteit zullen uittrekken, „ met de daad van hun Burger- of Poorterregt zullen zyn verſtooken, en boven „ dien tot geene verdere Inwooning binnen hunlieder Woonplaatzen zullen worden geadmitteerd.

Welke ook den Leeraars en Prieſters verbied zich met Staatszaaken te moeijen.

By deeze zelfde Publicatie worden alle Predikanten, en Leeraars van welke Gezindheden dezelve zouden mogen zyn, als mede alle Paſtoors van de *Roomſche* Kerken, in meergemelde Steden en Heerlykheden van de Generaliteit, wel ernſtig vermaand „ zich zorgvuldig te wagten van hunne „ Gemeentens, Ledemaaten of Leeken, ter „ gelegenheid van de openbaare Godsdienſt„ oefeningen en Meditatien, of wel by „ gelegenheid van byzondere Huisbezoe„ kingen, over eenige Politieke zaaken, „ het Beſtuur der Staaten, of de Regee„ ring van den Lande te onderhouden, of „ eenige Partyſchappen of Verdeeldheden „ voor te ſtaan, of wel zich dien aangaande in eenige factieuſe en aanſtootelyke „ Bewoordingen uit te laaten; neen maar „ integendeel, om hunne Gemeentens, Le„ demaaten en Leeken tot vredelievende „ Gevoelens en gehoorzaamheid aan de „ Staaten, als hun wettigen Souverain, aan „ te ſpooren, op poene, dat zodanige Pre„ dikanten, Leeraars of Paſtoors, welke „ hunne Gemeentens, Ledemaaten of Lee„ keen met eenige partyzugtige en onrus„ tige

„ tige Voorſtellen, by de gewoone Gods- LV.
„ dienſtoefeningen, of ter gelegenheid van BOEK.
„ hunne byzondere Huisbezoekingen, zul- ——
„ len hebben onderhouden, naar vereisch 1787.
„ van zaaken, zullen worden beſtraft, en
„ des noods van hunne Predikampten en
„ Pastoryen afgezet."

Aangezien het draagen van Oranjeteke- Verzoek
nen door het Krygsvolk van den Staat, aan zyne
volgens berigt des Advocaat Fiscaals, op Hoog-
eene en andere plaats, aanleiding gegeeven heid we-
hadt tot Volksbeweegenisſen, beſlooten hun gens het
Hoog Mog. zyne Hoogheid, als Capitein draagen
Generaal van de Unie, te verzoeken om van
aan al het Krygsvolk van den Staat by aan- Oranje
ſchryving te verbieden het draagen van ee- Tekenen
nige andere dan hunne gewoone en by der Sol-
hunne Regimenten en Compagnien aange- daten.
nomene Veldtekenen en Vercierzelen.

Dit laatſte was gegrond op een voorval Onlus-
in *'s Hertogenbosch*, in den aanvang van ten in
Hooimaand, door den Advocaat Fiscaal in *'s Bosch*
deezer voege opgegeeven: dat te dier Ste- tegen ee-
de eenige oproerige Beweegingen hadden nige
plaats gegreepen; door dien twee Officie- *Oranje*
ren en één Cadet van het Regiment Ma- draagen-
tiniers van den Generaal Major DOUGLAS, de Offi-
behoorende tot de Bezetting der Stad *Ny-* cieren.
megen, waar alle Officieren en Gemeenen
Oranje Cocardes droegen, met deeze voor-
zien, binnen *'s Hertogenbosch* waren binnen
gekomen. 't Welk ten gevolge hadt, dat
eene groote menigte zich agter dezelve
vervoegde, en vervolgens met ſteenen hadt
beginnen te werpen: zodanig dat deeze Of-

LV. BOEK. —— 1787.

ficieren, met groote moeite, binnen het Gouvernement gekomen waren. In 't welk men hun, tot laat in den avond, bezet hieldt door eene hoop Volks voorzien met eenige Mandjes met Steenen (*). —— Dit byvoegzel kon teffens dienen om eene verzagtende kleur te leggen op het harde bevel den Burgeren, wegens den Wapenhandel gegeeven. Hoe zeer luttel of niets dit betekende, en hoe men met het andere doorging, ſtaat ons nu breeder te ontvouwen.

Het voorgevallene te *Vugt* met het verloopen Krygsvolk.

Tuſchen beiden moeten wy vermelden een voorval zeer ten bezwaare en nadeele van de *'s Hertogenboschenaaren* door veelen opgegeeven. Wanneer, in Zomermaand, by het verloopen des Krygsvolks uit het Cordon door *Holland* getrokken (†), het Regiment van SULJARD zich na de *Meyery* begeeven hadt, maakte de Gouverneur VAN DER DUSSEN zwaarigheid om dit Volk ter Stad in te laaten, en kreeg, met veel moeite, gelegenheid, om het te *Vugt*, een groot half uur van die Stad gelegen, in te legeren (§). De Soldaaten vervulden alles wat Herberg te dier plaatze mogt heeten. De Zondag viel in. Dit Dorp is de gewoone plaats der Zondagsverlustiginge voor de Stedelingen. Naar gewoonte en talryker dan anders begaven zich de *'s Hertogenboschenaars* uit nieuwsgierigheid daar heenen. On-

(*) *Reſol. Gen.* 25. July en 13. Aug. 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 298.
(§) *Reſol. Gen.* 19. Juny 1787.

Onder deezen veelen met zwarte Cocardes op de hoeden, cieraaden die hun, schoon ongewapend, voor lieden van den Burgerwapenhandel deeden kennen. Genoeg om hun bloot te stellen aan schelden, dreigen, en verdere smaadheden, als het onder de neus houden van Oranje, het afrukken van de zwarte Cocardes, die men onder het gezang van Oranje Liedjes en het geschreeuw van *Oranje boven!* met voeten trapte. Sabelslagen waren de dwangmiddelen om hun, die zich tegen dit geweld verzetten, te doen zwygen en af te laaten. In 't einde vonden zy zich genoodzaakt de vlugt te kiezen. —— Dit was alles wat 'er gebeurde, en het is 'er dus verre af dat eenige Burgers, veel min een Detachement, ter Stad uittrok om dit Krygsvolk te verjaagen, gelyk het gerugt liep. Aanleiding tot dit gerugt gaf een Brief door den Bevelhebber deezer overloopende Bende CRAUSE aan den Generaal VAN DER DUSSEN, inhoudende, „ dat hy wel zou willen afwagten „ de Orders, werwaards hy trekken moest; „ doch dat hy onderrigt was, dat Maan„ dag eene Party gewapende Burgers zou „ komen, om zyn Regiment te verjaagen; „ dat hy zulks niet willende afwagten, „ (als wel weetende welke Poltrons hy „ commandeerde,) liever verkoos op 't on„ zekere te vertrekken." De Gouverneur VAN DER DUSSEN zondt dien Brief, vergezeld van eenen eigenen, die aan het voorgevallene eene geheel andere gedaante gaf, dan het door ons is opgegeeven, en het

LIV. BOEK. 1787.

voorgevallene toeſchreef, „ aan een hoop „ gemeene Lieden, uit *'s Hertogenbosch* na „ het Dorp *Vugt* getrokken (*)." Deeze Brieven veroorzaakten zo veel valsch gerugts. Men wil dat de Stads Regeering aan den Gouverneur voorgeſteld heeft, om eene bekendmaaking ten tegendeele te laaten doen; doch dat VAN DER DUSSEN, wel weetende wat hy geſchreeven hadt, zulks van de hand wees.

Men gehoorzaamt in *'s Bosch* niet aan het verbod des Burgerwapenhandels.

De Regeering van *'s Hertogenbosch* bleef niet in gebreke om de hier boven opgegeevene Publikatie af te kondigen. Maar op den eigen dag hadt het Genootſchap te dier Stede onder het roeren der Trom en het blaazen van Muzyk, den Wapenhandel verrigt. Twee Officieren van 't zelve vervoegden zich 's volgenden daags by den Gouverneur VAN DER DUSSEN, met kennisgeeving van het oogmerk des Genootſchaps om in den Wapenhandel en met het afvuuren voort te gaan. Eene boodſchap door dien Heer beantwoord met te zeggen, dat zulk een bedryf rechtſtreeks inliep tegen het oogmerk en de bevelen van hun Hoog Mogenden: met bygevoegd verzoek, dat de Genootſchapsleden van dit voorneemen zouden afzien: dewyl hy anderzins zich genoodzaakt zou vinden des verſlag te doen en nadere Orders der Algemeene Staaten te verneemen. —— Desniettegenſtaande voeren zy voort met de openlyke Afvuuring, vergezeld van den gewoo-

(*) *Reſol. Gen.* 19. en 20. July 1787.

woonen optocht. De Gouverneur deedt des aanſchryvens aan hun Hoog Mogenden. — Een Brief van C. J. BISDOM, Voorzittend Schepen van *'s Hertogenbosch*, het Hoog- en Laag-ſchouts-ampt van Stad en Meyerye vóór de begeeving intusſchen waarneemende, vroeg opheldering in dit ſtuk (*).

Op de ontwapening daar en elders aangedrongen.

Dit ſchryven des Gouverneurs en des Schepens werd eerlang onderſchraagd door eenen Brieve des Advocaat Fiscaals van *Brabant* aan de Algemeene Staaten, in welken hy zich beklaagt, dat de jongst gedane Afkondiging in *'s Hertogenbosch* niet hadt beantwoord aan het beoogde oogmerk. Met verderen voordragt, dat aan de Magiſtraat der gemelde Stad zou worden aangeſchreeven, om het Burgercorps, uit de vier byzondere Bogaarden of Schutteryen aldaar verzameld en by een getrokken, daadlyk te ontbinden, en niet weder te gedoogen, dat eenig afzonderlyk Corps daar uit werd zamengeſteld tot het verrigten van eenigen Wapenhandel. —— Om dit nog zekerder te neemen, voegde hy, op grond dat de bewaaring en beſcherming van de Stad *'s Hertogenbosch* en derzelver Werken, als een Frontier van de Generaliteit, alleen aan het Militaire weezen en den Gouverneur aldaar toekwam, 'er nevens, om van de Schutteryen der Stad, en wel byzonder van de zodanigen, die tot het Burgercorps behoord hadden, alle ſcherpe Patroonen en verdere Ammunitie af te neemen;

(*) *Reſol. Gen.* 27. Aug. 1787.

LV. BOEK. 1787.

men; het aanſchaffen van nieuwe te verbieden, en het opgebragte zorgvuldig te bewaaren, en niets van dien aart, buiten kennis en goedvinden van hun Hoog Mogenden, of anders in dringende en hoogstnoodzaaklyke omſtandigheden, niet anders dan met voorkennis en goedkeuring van den Gouverneur of eerst commandeerenden Officier, aan de Schutteryen weder uit te geeven.

Ten zelfden tyde verzogt deeze Heer, dat aan den Hoogſchout der Stad en Meyerye van *'s Hertogenbosch*, als mede aan de Drosſaarden van byzondere Heerlykheden in de *Meyerye*, mogt aangeſchreeven worden om alle Genootſchappen van Wapenhandel daar beſtaande, terſtond van alle Wapenen en Krygsvoorraad te ontzetten; en dit alles te doen brengen in het Arſenaal van de Generaliteit in *'s Hertogenbosch*; met bevel om voortaan geene Wapening of Wapenoefening van de In- of Opgezetenen te gedoogen. — Verder wilde hy dat aan hem Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal van *Brabant* naauwkeurige Lysten zouden gezonden worden van de Perſoonen, die, in de byzondere Diſtricten, tot deeze Wapenhandelende Genootſchappen behoord, welke Posten zy by dezelve bekleed en wie hunner eenige Kerklyke of Burgerlyke Bediening bekleed hadden. — Dusdanige lysten begeerde hy ook van dezulken, die voor of naa de Afkondiging van den dertienden van Oogstmaand (*) de

(*) Zie hier boven bl. 304.

de Stad of de Meyerye verlaaten hadden, om in een of ander Gewest zich ten Wapendienst te laaten gebruiken; als me e eene opgave van de zints dien tyd te rug gekeerden. 's Advocaat Fiscaals Verzoek werd in een Staatsbesluit veranderd (*).

LV. BOEK. 1787.

Geenzins beantwoordde het gedrag der *'s Hertogenboschenaaren* aan 's Advocaat Fiscaals oogmerk, blykens zyne deswegen uitgeboezemde klagten ter hooge Staatsvergaderinge. Dezelve kwamen hier op neder, dat hy, schoon wel voldaan over de zonder tegenkanting volbragte Ontwapening der Genootschappen in de *Meyerye*, by een kortstondig verblyf in *'s Hertogenbosch*, terstond ondervonden hadt, hoe 'er by de Stadsregeering weinig yvers scheen te huisvesten, om met die vaardigheid, welke eene zaak van dien aart wel vereischte, aan het oogmerk des Besluits van hun Hoog Mogenden te voldoen. Wel hadt de Magistraat den Bevelhebber van het Burgercorps voor zich ontbooden, en van hem gevorderd eene Naamlyst der hem onderhoorige Manschappen; doch zich laaten paaijen met de uitvlugten deezes Burgerbevelhebbers, waar mede hy vermeende deels ongehouden, en deels buiten staat te zyn, tot het opgeeven van zodanig eene Naamlyst. De Magistraat was daar op raadpleegende gebleeven hoe aan het Besluit van hun Hoog Mog. te voldoen. Vóór zyn vertrek hadt hy, by monde van den Pen-

Klagten over de weerspannigheid der *'s Hertogenboschenaaren*.

sio-

(*) *Resol. Gen.* 28 Sept. en 3 Oct. 1787.

LV. BOEK. ſionaris MARTINI, dit ſtuk nog nader zoeken aan te dringen; doch alles zonder blykbaare uitwerking.

1787. Intuſſchen was hy onderrigt, dat de zwaarigheden, welke de Magiſtraat van *'s Hertogenbosch* dus lange te rugge gehouden hadden om aan het Staatsbeſluit te voldoen, voornaamlyk hier op neder kwamen. „ *Voor eerst*, of hetzelve afzonderlyk Burgercorps door de Magiſtraat, uit kragte „ van het Beſluit van hun Hoog Mog. „ als nog werklyk behoorde onthouden te „ worden; dan of het voor reeds ontboden „ den kon en behoorde te worden aangemerkt? — *Ten tweeden:* op wat wyze „ en waar ter plaatze de ſcherpe Patroonen „ van de Wapenhandelende Leden behoorden te worden afgevorderd? — En *ten derden:* hoe te handelen met de zodanigen onder hun, die geen Burgereed hadden afgelegd ten aanzien van de Verklaaring by het Beſluit van hun Hoog Mogenden gevorderd."

Aandrang op de Ontwapening. Om alle deeze en verdere bedenkingen, welke by de Magiſtraat van *'s Hertogenbosch* zouden mogen huisvesten of opkomen, tegen te gaan en kragtloos te maaken, ſtelde de Advocaat Fiscaal voor, als het oogmerk van de Algemeene Staaten, te doen weeten, dat de Magiſtraat dier Stad, uiterlyk binnen driemaal vier en twintig uuren, naa het ontvangen des naderen Staatsbeſluits, alle de Leden van het Wapengenootſchap, benevens de Bevelhebbers van 't zelve, ter plaatze des Wapenhandels

zou

zou oproepen; of op de Groote Markt voor het Raadhuis, op eene aanmerkelyke boete voor allen, die, zonder des de allerwettigſte redenen by te brengen, agter bleeven. Dat zy vervolgens, ten overſtaan van twee Leden van de Magiſtraat, vergezeld van eenen Minister, zouden doen voorleezen het Beſluit van hun Hoog Mog. voor zo verre het de Stad betrof. Daar naa, op eene klaare en onderſcheidene wyze aan de vergaderde Hoofden en Leden des Wapengenootſchaps doen voorhouden, dat het werklyk ontbonden en voor vernietigd gehouden wierd. Voorts ieder der Officieren of Hoofden en andere Leden doen verſchynen voor de twee Magiſtraatsleden en den Minister in eene der vertrekken van het Raadhuis, om aldaar de een naa den ander in handen van gemelde Commisſariſſen, over te leeveren hunne ſcherpe Patroonen, met mondelinge byvoeginge, dat hy het daar voor hieldt, als of hy zich, onder plegtigen Eede, gezuiverd hadt, van geene andere te bezitten of agter gehouden te hebben, of zich daar van op nieuw te zullen voorzien langs eenigen rechtſtreekſchen of zydelingſchen weg. —— Met verderen last aan de Stads Regeering om naauwkeurige Aantekening te houden, zo van de Naamen der Officieren of Hoofden en verdere Leden van dat Burgercorps, als mede van het aantal der ſcherpe Patroonen en verderen Krygsvoorraad, welke ieder hunner hadt overgegeeven. LV. BOEK. —— 1787.

Dat, dit verrigt zynde, de Magiſtraat der Stad

LV. BOEK. 1787.

Stad de noodige Orders zou ſtellen, dat alle verdere Leden der Burgerye, *met t'huislaatinge der zodanigen, die tot het afzonderlyk Corps behoord hadden*, ieder in hunne Bogaarden, op vier agtereen volgende dagen, zouden worden opgeroepen; dat aldaar voor eene dergelyke Commisſie, als in het gemelde geval, van de vergaderde Burgers zoude worden afgevorderd alle ſcherpe Patroonen, als zy onder zich mogten hebben, op dat daar mede zou gehandeld worden, overeenkomſtig het Staatsbeſluit van de derden van Wynmaand.

Van dit verrigtte zou de Magiſtraat een naauwkeurig verſlag aan hun Hoog Mogenden moeten toeſchikken. By die gelegenheid ook reden geeven, waarom de Burgery van *'s Hertogenbosch* niet algemeen onder den Eed van Getrouwheid, zo aan hun Hoog Mog. als aan de Magiſtraat was gebragt; als mede de wyze waar op de Regeering zou vermeenen, dat zulks als nog zou kunnen geſchieden, met byvoeging van een Ontwerp des Eeds, welke in dien gevalle, door de Burgerye zou behooren afgelegd te worden (*).

Geheel overeenkomſtig met dien voorſlag viel het Staatsbeſluit van hun Hoog Mogenden, weinig dagen laater: en werdt de Magiſtraat van *'s Hertogenbosch* bevolen, dit alles, uiterlyk binnen den tyd van acht dagen, naa het ontvangen van die nadere aan-

(*) *Reſol. Gen.* 2 Nov. 1787.

aanſchryvinge, te volvoeren (*). Deeze aanſchryving ging den negenden van Slachtmaand derwaards. LIV. BOEK.

Nog bleef dit werk haaperen. De reden hier van ſchreef de Magiſtraat, den vyftienden van Slachtmaand, zich beroepende op eenen Brieve van den elfden daar te vooren, vermeldende den allerakeligſten toeſtand, waar in *'s Hertogenbosch* op dien tyd gedompeld was: en dat de bevreemding omtrent het niet volkomen volvoeren des Staatsbeſluits, nog verder zou verdwynen, wanneer zy hun Hoog Mogenden, by een breed verſlag van alle hunne verrigtingen, ten dien aanziene vervolgens in 't werk te ſtellen, zouden mogen overtuigen, dat zy, zonder eenig verzuim, met allen yver, werkzaam geweest waren om aan het oogmerk van hun Hoog Mog. in dat opzigt, te voldoen, en daar in ook reeds verre gevorderd waren; doch dat de ongelukkige toeſtand, waar in zy zich bevonden, en welk alle de Leden van de Magiſtraat, en derzelver Ministers, voor zo verre die aanweezig waren, van den vroegen morgen tot den laaten avond, ſtaag bezig hielden om alle mogelyke middelen uit te denken en in 't werk te ſtellen tot herſtel, en, ware het mogelyk, de bevordering der gemeene Rust en Veiligheid, en bewaaring van het Leeven en Bezittingen hunner goede Burgeren en Ingezetenen, voor zo verre die nog ongeſchonden gebleeven waren, geen-

1787. Verwyl in de uitvoering, door het Oproer en de Plundering des Krygsvolks veroorzaakt.

(*) *Reſol. Gen.* 9. Nov 1787.

LV. BOEK. 1787.

geenzins toeliet om een zodanig breed verflag, op dit oogenblik, te doen vervaardigen, of het overige van den inhoud des laatſten Staatsbeſluits van hun Hoog Mogenden thans ten uitvoer te brengen. —— Waarom zy op het ernſtigſte verzogten en van de billykheid hunner Hoog Mogenden ook, buiten twyfel, verwagtende waren, dat de Algemeene Staaten het Tydsbeſtek van *acht dagen*, wel zouden gelieven te verlangen, immers en ten minſten te verſtaan, dat hetzelve niet zou beginnen te loopen dan van dien dag af aan, dat door het uittrekken van de aan 't muiten geſlaagene Krygsbezetting, en het inkomen van andere, de openbaare Rust en Veiligheid binnen *'s Hertogenbosch*, in zo verre zou herſteld zyn, dat zy, zonder de veel gewigtiger belangens hunner Burgerye te verzuimen, zich met de volvoering van de bevelen hunner Hoog Mogenden, onledig zouden kunnen houden, waar van zy dan ook geen oogenblik in gebreke zouden blyven. —— Het Staatsbeſluit gaf wel eenig, doch een kort, uitſtel. De Magiſtraat moest aan den gedaanen eisch zo ſpoedig mogelyk, en wel uiterlyk binnen *veertien dagen*, naa het ontvangen van dit aanſchryven voldoen (*).

Verſlag van het Oproer in *'s Bosch.*

Zodanig was het beloop der zaaken in *'s Hertogenbosch* tot den tyd, dat de gruwel van Verwoestinge, waar van de laatstaangehaalde Brief gewaagt, aldaar het ſchriklyk

(*) *Reſol. Gen.* 19. Nov. 1787.

lyk hoofd opſtak. Hoe zeer dezelve in verband ſtondt met de voorgaande Gebeurtenisſen te dier Stede, kan, uit deeze opgave, eenigzins blyken; dan, hoe veel Oproers, Plunderings en Gewelds ons Geſchiedblad, in dit Jaar voorgevallen, optekende, 't geen in *'s Hertogenbosch* voorviel, mag gezegd worden het ergſte te evenaaren, ja te overtreffen. Onaangenaam, in de daad, is het, zo by herhaaling, tot dit oude en ſchrikbaarende voorwerp weder te keeren, en ſchandtooneel by ſchandtooneel open te ſchuiven; doch wy verzuimden den pligt eens getrouwen Geſchiedboekers, indien wy dit leed, het Vaderland- en Vryheidminnend *'s Hertogenbosch* overgekomen, onvermeld lieten; indien wy 'er niet byzonder by ſtil ſtonden, als in aart grootlyks van andere, in eenige opzigten verſchillende, ſchoon tot het zelfde einde ſtrekkende. LV. BOEK. 1787.

Het ſchynt dat men aan de wakkere en braave Regenten en vryheidlievende Burgery van *'s Hertogenbosch* eene gevoelige en allergeduchtſte ſtraffe hadt toegedagt, en door die ſtraffe een toonbeeld heeft willen geeven ten afſchrik der In- en Opgezetenen der Generaliteits Landen, wegens het ſtandvastig voorſtaan en by herhaaling inroepen der wettige Voorregten, door die Stad, by haaren overgang van de Party der *Spanjaarden* tot die der *Staaten*, in vroegeren tyde bedongen; als mede wegens haaren yver voor den Burgerwapenhandel, zo leed in 't oog der Dwinglandye, en waar

Opgegeevene oorzaaken van 't zelve.

LV. BOEK. 1787.

waar tegen de Raad van Staaten, zich by herhaalde haar als afgeperste, doch met de daad hoogstwelgevallige, Besluiten, verzet hadt. Hoe vreemd dit klinke, hoe hard het luidde, zal men geene andere voldoende reden kunnen vinden voor dit verschriklyk onheil, 't welk die Stad trof, op eenen tyd dat de Oranjeparty geheel meester was; of men zou het oor moeten leenen aan een te meermaalen vermelden oorsprong van nog haatlyker aart; dat de Plundering deezen Krygsknegten toegestaan zou weezen als eene Vergoedinge voor het gemis van Plunderbuit in andere Gewesten, staande den tyd dat men door die schriklyke Bedryven de Omwenteling voorbereidde, of met de daad daarstelde. — Een Schryver, anderzins 'er op uit om de oorzaak der Oproerigheden den Patriotten op te dichten, heeft die vergoelyking, voor de Schennis te *'s Hertogenbosch* gepleegd, niet durven bybrengen, en een draaglyk goed verhaal, doch met veele agterlaatingen van het te dier Stede voorgevallene, gegeeven; en laat zich wat de aanleidende oorzaak betreft, in deeze woorden uit; „ Of het bits en tergend gedrag van eenige Ingezetenen tot deeze misnoegdheid, en daar uit voortgevloeid Geweld „ en Plundering van het Krygsvolk, oorzaak heeft gegeeven, zo als zommige „ Berigten en Dagpapieren vermelden, is „ ons niet gebleeken (*)."

Wat

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5845.

Wat des ook zyn moge, geene bedenking altoos lydt het, of het rampzalig lot dier Stad beſchooren, heeft men onmiddelyk te wyten aan den Commandeur den Generaal Major DOUGLAS, wiens Regiment de ſchande aankleeft van elders eene menigte ongeregeld- en balddaadigheden gepleegd te hebben. Schoon deeze Krygsbevelhebber, benevens den Gouverneur van *'s Hertogenbosch* VAN DER DUSSEN, korten tyd vóór het toelaaten, zo geen berokkenen, van dit Burgerleed, een aanzienlyk geſchenk in geld van de Stadsregeering ontvangen hadt, voor het tot zo lange bewaaren der rust. Want, het was, lyder! met het deerlyk gefolterd Vaderland zo verre gekomen, dat de Burger het voor eene byzondere gunst moest houden, wanneer het Krygsvolk, door hunnen Eed aan den Lande onder andere verbonden, om de Ingezetenen tegen geweld te beſchermen, ſlegts dat gedeelte van hunnen Eed geſtand deedt. LV. BOEK. 1787. De ſchuld meer onmiddelyk te wyten aan den Generaal Major DOUGLAS

Niet lang naa dat de Gouverneur VAN DER DUSSEN *'s Hertogenbosch* verlaaten en het Bevelhebberſchap dier Stad, en der daar liggende Krygsbezetting, voor eenigen tyd, aan DOUGLAS overgeleeverd hadt (*), nam men, in den morgen vóór het begonnen Op- Vertrek van den Gouverneur VAN DER DUSSEN en begin des Oproers.

(*) Deeze Luitenant Generaal berigtte, by eenen Brieve van 1. Nov. de Algemeene Staaten zyn vertrek, op den tweeden dier Maand, en de overgave van het Bevelhebberſchap, geduurende zyn afweezen, aan DOUGLAS. *Reſol. Gen.* 5. Nov. 1787.

LV. BOEK. 1787. Oproer, den achtſten van Slachtmaand, ten huize van den Kerkleeraar TEN OEVER, die voorheen te *Woerden* den Patriot ſpeelde, eene zamenkomst van een aantal hevige Voorſtanders van *Oranje;* waar onder zich ook bevondt den Commandeur DOUGLAS. Het gelaad en de houding deezer lieden by het ſcheiden en uitgaan baarde by zommigen kommer. Die eigen avond getuigde dat dezelve niet ongegrond opgevat was. Dat het Plundergeweld voor een beſtooken werk moet gehouden worden, blykt uit de waarſchuwing gedaan aan zommige Ingezetenen, om dien avond zorg te draagen, dat 'er licht in hunne voorhuizen brandde. Allen, die zulks, ingevolge van dien waarſchuwenden wenk, of toevallig, gedaan hadden, zyn eerst bevryd gebleeven; maar die het naalieten, moesten, ſchoon Oranjegezind, in dien ramp deelen. —— Eene Dame, die zich ten huize van DOUGLAS op een Aſſemblee by Mevrouw bevondt, verzogt, het geweld hoorende, dat de Generaal, die gezegd werd op zyn kamer te zyn, afkwam, en verkreeg met veel moeite eene koets. Men verſtondt by die gelegenheid, dat Mevrouw DOUGLAS binnens monds, doch vry verſtaanbaar, zeide, *als zy nu maar by de regten gaan!* DOUGLAS zelve, beneden gekomen, vernam de bezorgdheid der gemelde Dame en van andere des Gezelſchaps; doch voegde haar toe, *dat het ſlegts eene Vrolykheid was; dat 'er maar eenige glazen zouden worden ingeſlaagen.* Was dit de geheele zaak

maak geweest, het voorweeten en niet ſtuiten daar van ſtrekte hem ſchands genoeg; maar een Plundergeweld van drie dagen en nagten was het gevolg deezer eerſte beginzelen van een Oproer, gepaard met veelvuldige ſchennis. Welk alles ons nu breeder ſtaat te ontvouwen.

Verlegenheid en angſt onder de Plundering.

Op de in den avond van den achtſten van Slachtmaand aangevangene geweldenaaryen volgde een yſelyke nagt. Onophoudelyk werd de Alarmtrom geſlaagen, tusſchenbeiden hoorde men voor den Burger niet minder ontzettende Snaphaanſchooten. Het Krygsvolk zwierf in menigte ginds en herwaards door de ſtraaten, kraste met de uitgetoogen Sabels op de ſteenen, joeg den Burger ſchrik by ſchrik op 't lyf. In deeze ontſteltenisſe was elk, zo veel de verbystering toeliet, bedagt op het inpakken, wegſteeken, verbergen en begraaven van het dierbaarſte der tilbaare have, niet weetende wie het zou gelden, of waar de Plunderwoede, die reeds gaande was, de vernielende en roofzieke hand zou uitſteeken. Veel kostlyks en waardigs, niet te verbergen, zag men aan met een betraand oog, vol angſtige onzekerheid of men het niet voor de laatſte keer aanſchouwde. Op het verſteeken van Vrouwen en Kinderen waren veele Huisvaders bedagt, en bezorgden zy die dierbaare Panden in ongeſchikte verblyfplaatzen, waar angst en kommer de ongelegenheid, in zich zelve groot, op eene ontzettende wyze, vermeerderde, en de langduurigheid deezes Oproers bykans

LV. BOEK. 1787.

onduldbaar maakte. — Wy hebben een Heer van aanzien geſprooken, die zyne Egtgenoote en talryk Gezin van Kinderen al dien tyd verborgen hieldt in eene zeer bekrompene en onvoeglyke ſchuilplaatze, en bezwaarlyk aan 't zelve het noodige bezorgde; terwyl hy by het begraaven van het kostbaarſte in zyne tuin, den verveelenden tyd kortte met den opgeſpitten en weder digtgeworpen grond plat te trappen, en zodanig te betreeden, dat 'er geen ſpoor van het nieuwlings roeren der aarde in 't oog der alle oogenblikken verwagtte plunderaaren viel. Eene voorzorge die gelukkig niet te ſtade kwam: dewyl zyn Huis onder de groote menigte viel, welke geen verder ſchennis dan het inſlaan der glazen leedt; by veelen de ſchriklyke voorbode van het ſchendzieksgeweld, waar voor hy alle oogenblikken duchte.

Schennisſen ten Huize van den Penſionaris MARTINI gepleegd.

Ligt valt te denken, dat de Huizen van veelen, van de meesten der Regeeringsleden, by het Krygsvolk en het door hun aangevuurd gepeupel in haat, grooten overlast leden. Kwam de Heer DONKER CURTIUS, want deeze is de Man, wiens lot wy zo even boekten, met dien angst en kommer voor zich zelven en zyn verſchoolen Gezin 'er af, de Penſionaris MARTINI hadt meer te lyden. Byzonderheden heeft hy ons mondeling veele vermeld, en ook niet nagelaaten eenige van de voornaamſte derzelven in geſchrifte te ſtellen, by 't verzoeken zyns ontſlags van het Penſionaris-

ſchap,

ſchap, „ door hem, geduureïde bykans LV.
„ een derde van eene Eeuw, met veel be- BOEK.
„ kwaamheids, waakzaamheids, yvers en
„ getrouwheids bekleed (*):" wy verkie- 1787.
zen zyne eigene woorden te bezigen; „ dat
„ hy niet kon verbergen de moedwillige
„ wyze op welke de toomlooze Plunde-
„ raars uit het Garniſoen, welke, met me-
„ dehulp van verſcheide Ingezetenen, dee-
„ zer dagen, zulke ongehoorde geweldе-
„ naaryen en verwoestingen in de Stad
„ hadden gepleegd, in grooten getale, op
„ en in zyne Wooning waren aangevallen
„ en ingebrooken, byzonder op zyn Boek-
„ vertrek meest alle zyne losſe Papieren,
„ raakende de Stad en *Meyerye*, met veel
„ moeite en kosten verzameld, gelyk ook
„ Bundels van Stads Commisſorialen en
„ andere Stukken, naa openhakking der
„ gelloote Tafels, Laaden en Lesſenaars,
„ uit den anderen gehaald, op den grond
„ geworpen, verſtrooit, vertrapt, en veele,
„ zo veel hy kon nagaan, in het ongeree-
„ de gebragt en van onbruik gemaakt had-
„ den; om met betrekking tot zyn Huis-
„ comptoir, thans niet te gewaagen van
„ de geroofde Gouden Penning voor den
„ Hoogſchout geſchikt (†) en andere Zil-
„ ve-

(*) Dit zyn de eigen woorden by MARTINI's ontſlagverleening door de Magiſtraat van *'s Hertogenbosch* gebezigd. *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 13.

(†) Deeze Penning is daar naa onder de verſtrooide Papieren gevonden. *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 14.

LV. BOEK. 1787.

„ veren Penningen zo van de Stad als
„ van hem zelfs, Hem verder het beſluit
„ hadt doen opmaaken, dat daar mede zyn
„ werk alhier, ſchoon niets gemeens heb-
„ bende met de Publieke zaaken, maar al-
„ leen ten doel hebbende Stads Welvaa-
„ ren en Voorregten, als nu was afge-
„ daan. —— Te meer, daar eenigen tyd
„ vóór de Plundering, en by den aanvang
„ der geweldenaaryen aan zyn Huis be-
„ dreigingen gedaan waren, dat het om
„ zyn Perſoon te doen was; en het dus niet
„ van hem gevergd kon worden voort te vaa-
„ ren in eene Bediening, waar by hy zyn
„ leeven, naa de kwaadaartige begrippen
„ van Geweldenaars of derzelver Aanvoer-
„ deren zou moeten waagen; gelyk hy ook
„ niet kon zien, dat hy in zyne kwaliteit
„ der Regeeringe of zyne braave Medebur-
„ geren meer van dienst kon zyn (*)."

Roofzugt gepaard met de Plundering.

Meer dan in ontelbaare andere Oproeren van dit daar in helaas! zo beſchreienswaardigvol Jaar, was het hier gemunt op rooven en buit maaken. De lyst der geplunderde Huizen wyst uit hoe de zodanigen, waar 't meest te ſteelen was, het hevigst werden aangevallen. Onder deezen ſtak uit de kostbaare Goud- en Zilverwinkel van VAN BEUGEN, onder de Gevangenpoort in 't gezigt van de Hoofdwagt. Alles werd 'er uitgehaald; dit deerlyk lot moest een ander van dat zelfde bedryf ſmaaken. Het getal der Burgeren van alles ontzet, bedroeg

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 9—16.

droeg geen honderden maar duizenden, en in hollende woede was de onderscheiding en het spaaren van Prinsgezinden vergeeten, en de langduurigheid maakte de boven aangestipte verkenning geheel van geene betekenis. LV. BOEK. —— 1787.

In deezen eersten plundernagt spaarden de balddaadige Krygslieden bykans geene bekende soort van misdaad te pleegen. Een der voornaamste Geneesmeesters dier Stad heeft naderhand verklaard, dat meer dan veertig Vrouwen of jonge Dogters door schoffeering onteerd waren. Geen ontwyken was 'er uit een 's nagts welgeslooten Grensstad; hoe veelen anders der meest benarden zouden heil in de vlugt gezogt hebben, om het Leeven aan de hier en daar vliegende kogels, of hunner Vrouwen en Dogteren Eer aan den moedwil en de verkragting der Soldaaten te onttrekken. Vrouwen Schennis by de Plunderen Roof zugt gevoegd.

Van hier des anderen daags 's morgens het veelvuldig vlugten. In haast, verwarring en verlegenheid, gepakte goederen werden op karren gelaaden, die by menigte eene Stad verlieten, welke, by den aanbreekenden dag, een deerlyk gezigt opleeverde, en een tooneel van verwoesting openschoof. Geen Huis bykans werd geopend. De schendzieke hand bleef zich reppen in plunderen en rooven, en hieldt daar mede aan tot 's middags den tienden van Slachtmaand. In dien tyd waren van de vier duizend Huizen in het deerlyk gehaavend *'s Hertogenbosch* alleen de glazen ingeslaagen *zes honderd vier en twintig* —— alleen uitge- Aantal der beschadigde en geplunderde Huizen.

LV. BOEK. 1787.

geplunderd *elf* —— de glazen ingeſlaagen en geplunderd *twee honderd en veertien* —— de glazen ingeſmeeten en geheel uitgeplunderd *dertig* —— het geheele getal der mishandelde Huizen bedroeg derhalven *acht honderd negen en zeventig* (*).

Berigt door de Magiſtraat aan hun Hoog Mog. gezonden.

By dit verſlag moeten wy voegen wat Scheepenen, Gezwoorens en Raaden, op den tienden van Slachtmaand, en dus vóór het eindigen der vernieling, aan hun Hoog Mogenden ſchreeven. De Inhoud van dien Klaagbrief was, „ dat, in den avond en „ nagt tuſſchen Donderdag en Vrydag, „ den achtſten en negenden, de Bezetting, „ met ſlaande Trom, aanhoudend ſchieten„ de, en met een bel aanhoudend bellen„ de, begonnen hadt te muiten, en eene „ menigte van Huizen de glazen ingeſlaa„ gen, en in andere tot by de Ontvan„ gers LOMIER, KIEN en VAN GOENS in „ Huis waren gebrooken; mitsgaders dat „ dit zelfde Garniſoen, geen perk of paal „ kennende, derzelver woede zo hoog in „ top was geſteegen, dat het zelfs eene „ jonge Dogter, van misſchien zeventien „ jaaren, welke door een vengſter van „ haars Moeders Huis keek, doodgeſchoo„ ten hadt: terwyl anderen de allergrie„ vendſte verongelykingen en berooving „ van hunne bezitting hadden moeten ón„ dergaan. —— Dat de geheele Stad in „ zulk

(*) Men vindt hier van eene egte en naauwkeurige naamlyst in de *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 184—226.

„ zulk eene verſlaagenheid was, dat daar LV.
„ van niet alleen geen denkbeeld was te BOEK.
„ geeven; maar dat ook veele Inwoonders ——
„ van alles beroofd, tot de uiterſte armoe- 1787.
„ de gebragt waren; dat een aantal liever
„ verkoozen hadt zich na elders te begee-
„ ven, dan zich aan de woede van een
„ muitende Krygsbezetting, welke niets
„ ontzag, verder bloot te geeven. Wes-
„ halven zy verzogten, met dien aandrang,
„ welke deeze dringende nood vorderde,
„ allerſpoedigſte hulp; op dat de Stad niet
„ geheel en al vernield en derzelver In-
„ woonders niet verder verdorven zouden
„ worden. —— Ten welken einde zy ook
„ van het noodlot van *'s Hertogenbosch* aan
„ zyne Doorlugtige Hoogheid kennis had-
„ den gegeeven; met een daar by gevoegd
„ verzoek om aan het Garniſoen een vaar-
„ dig Patent te doen toekomen, en dat
„ een ander gedisciplineerd Garniſoen voor
„ hunne Stad mogt worden gezonden (*)."

In het midden deezes akeligen door ons beſchreeven en door de Magiſtraat van *'s Hertogenbosch* dus gedeeltlyk geſchetſten Oproers, eischte het plunderend Rot de Ontwapening der Schutterye. Een eigenaartig gevolg van den wrok, op het voorbeeld van hooger hand, tegen den Burgerwapenhandel opgevat. „Toen," (dit verklaarde naderhand het Vaderlandlievend denkend gedeelte der Regeering van *'s Hertogenbosch*, in eene Memorie aan hun Hoog Mo-

De ontwapening der Schutterye in *'s Bosch* gevorderd.

(*) *Reſol. Gen.* 11 Nov. 1787.

LV. BOEK. 1787.

Mogenden,) „ de Krygsbezetting op den „ achtſten van Slachtmaand MDCCLXXXVII, „ aan het muiten ſloeg, en op de Ontwa„ pening aandrong, was 'er niets anders „ op, dan hun, het koste wat het wilde, „ te bevredigen. De revolteerende Mili„ tie ſpeelde zodanig den meester, dat zy „ naauwlyks iets konde vorderen, het welk „ men zou hebben durven weigeren; ge„ lyk de Magiſtraat dan ook, op den ne„ genden daar aan volgende, beſloot twee „ Commisſariſſen te benoemen om met „ den Commandeur DOUGLAS te overleg„ gen, en alles aan te wenden tot weder„ keering der Rust en Veiligheid; in ge„ volge van welk beſluit de Geweeren van „ de geëxerceerd hebbende Burgers wa„ ren afgevorderd." Dit was het werk, waarin zy zich bezig en geſtoord vonden door het aangevangene en voortgezette Oproer (*). Deeze gedwonge daad der braave *'s Hertogenboſſche* Regeeringe, uit een Mensch- en Godvergeetend oproerig geweld gebooren, droeg den lof en goedkeuring weg van hun Hoog Mogenden „ als „ eene goede Voorzorg, tot herſtel der Rust „ en goede Orde binnen de Stad (†)."

Dezelve volbragt.

De bedoelde doch vertraagde Ontwapening der Patriottiſche *'s Hertogenboſchenaaren* was dus, te midden van de woelingen des Oproers, tot ſtand gebragt, gelukkig zonder eenige tegenkanting of weder-

ſtand

(*) *Zie hier boven*, bl. 323.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XLVI. D. bl. 159.

ſtand van hunne zyde, in die tergende oogenblikken, wanneer eenig bedryf van zelfsverdeediging de roekloosheid en dwaasheid zelve zou geweest hebben. Nu ook was het tydſtip daar om de geſtrafte *Bosſchenaaren*, by welken het losgelaaten en op geenerlei wyze geſtuit geweld, misſchien wyder gehold, meer en algemeener verwoesting aangerigt hadt, dan de Commandeur DOUGLAS, by het gerustſtellen der ontzette Mevrouwe, in den aanvange, bedoelde. De Vrolykheid van eenige glazen in te ſlaan was in de daad een Treurſpel geworden, waar op het oog met ſchrik te rugziet en het welgeplaatst hart een kloppenden weedom vol verontwaardiging gevoelt.

Op den derden dag diens alles overſtelpenden leeds in den naamiddag vernam het van angst zidderend *'s Hertogenbosch*, dat 'er een Boode van den Erfſtadhouder was aangekomen, met last dat men niets mogelyks moest verzuimen, om den Burger, (die men gewis genoeg geſtraft rekende,) te behouden. Hier toe waren, op het gemelde ontzettend ſchryven der Stadsregeeringe, de noodig gekeurde maatregelen genomen, en hadt de Gouverneur VAN DER DUSSEN, zich toen ten tyde in *'s Gravenhaage* bevindende, last gekreegen om, zo ſpoedig mogelyk, na de Stad zyns Gouvernements te trekken, en tot het in rustbrengen der deerlyk gefolterde Stede het noodige te beraamen en in 't werk te ſtellen (*).

Een Boode van den Stadhouder geeft hoope dat 'er een einde aan 't geweld zou komen.

On-

(*) *Reſol. Gen.* 11 Nov. 1787.

LV. BOEK. 1787.

Onmiddelyk naa de aankomst van dien rust aankondigenden Bode kreeg alles in de Stad eene andere gedaante. Terſtond reeden eenige Piquetten Ruitery 's *Hertogenbosch* door, met bevel om niemand, die eenige balddaadigheden aanrigtte, te ontzien. De woelingen waren nog niet geheel en al bedaard. De rondrydende Ruiters ontdekten in de Kerkſtraat twee Soldaaten, die, met ontbloot zydgeweer, in een Burgerhuis wilden indringen. 's Officiers waarſchuwing, om van dit geweld af te laaten, ſloegen die der tugt ontwende Onverlaaten in den wind. Het daar op uitgevaardigde en volvoerde bevel om vuur te geeven hadt voor beiden een doodlyk gevolg. Zy bleeven dood op den ſtoep van het huis door hun met geweld bedreigd. Drie andere Geweldenaars trof dien eigenſten naamiddag 't zelfde welverdiende lot ter ſtuitinge huns moedwils, en burgerplaagerye. Dit doortasten baarde ſchrik onder het duslang onbeteugeld gelaaten Krygsvolk, en het met hun in Burgerleed aanrigten zamenſpannend Gepeupel.

De Plundering en het Geweld geſtuit.

Deeze ſtilte, naa zulk een hevig onweer, gaf gelegenheid om 's Zondags naamiddags met karren de geroofde Goederen, uit de Gemeene Buurten en agter Straaten, zo veel mogelyk, op te haalen. In verſcheide Huizen vondt men niet ſlegts ééne karrelaading geſtoolene en daar weggepakte Goederen; maar, zoo groot was die zamengebragte hoop geroofden Burgerbuits, dat men werks genoeg vondt, om die

Hoe het met de geroofde Goederen ging.

die op vier, vyf, ja zes karren, uit één enkel roofnest te kunnen bergen. De Kerk op *Orthen Eind* was eerlang zo vol gevonden Goederen, dat 'er niets meer kon geborgen worden; zodanig waren ook eenige Kamers op het Stadhuis daar mede vervuld. De Lieden by welken men deezen roof vondt, werden gevat, en de Gevangen poort zat eerlang vol van dat Geſpuis. Ten zelfden tyde en vervolgens zag men, van overal ontdekte Goederen opbrengen. Uit de Tuinen en Wallen, graafde men ſchatten van Juweelen, Goud en Zilver, daar verborgen, om 'er den Eigenaaren vergoeding uit te doen geworden (*). Met dit alles was het lot der Beroofden zeer ongelyk. De Zilverſmit VAN BEUGEN hadt het geluk om veel te herkrygen; van den anderen geweldig beroofden Zilverſmit kwam niets noemenswaardigs te regt. Een onderſcheid, in dit en andere gevallen, goeddeels toe te ſchryven, aan de handen in welke het geroofde gevallen was. 't Geen in de huizen der me-

LV. BOEK. 1787.

(*) Slegt kwam het met deeze Vergoeding uit: want, ter vergrooting van het ongeluk der geplunderde ingezetenen kwam, dat tot het ontdekken en ten gelde maaken der geroofde Goederen de Regeering naderhand zo weinig zuinigheid gebruikte, dat men niet zonder verbaazing in een uittrekzel van de Politierekening der Stad ziet, hoe de Onkosten, geloopen op de waardy van *f* 8578-6-13 van zulke Goederen, nog *f* 91-5-3 meer bedroegen, dan het geen daar van ontvangen was. *Vergelyk* DE CHALMOT L. D. bl. 256-261.

LV. BOEK. 1787.

medegeplunderde Ingezetenen was opgezameld werd, althans voor een gedeelte, opgehaald; maar de Barakken der Krygslieden bleeven ondoorzogt.

Verſpreid gerugt door de Magiſtraat van 's Bosch te keer gegaan.

Zulks gaf gelegenheid tot het verſpreiden van een gerugt, 't welk de Regeering oordeelde te moeten te keer gaan, door in de Nieuwspapieren deeze bekendmaaking te plaatzen. „ Naardien, zedert „ eenige dagen, zo binnen als buiten deeze Stad, in 't publiek wordt verſpreid, „ dat van wegen de Magiſtraat deezer Stad, „ aan de Militairen van het geweezen Garniſoen, welke zich aan de bekende Roof „ en Plundering binnen deeze Stad aangerigt en gepleegd, mede hebben ſchuldig gemaakt, eene belooning was gegeeven, en aan hun toezegging was gedaan, van die Goederen, welke zy geroofd en geplunderd hadden, en dat, „ op dien grond in de Viſitatie van de „ Militaire Barakken was gedifficulteerd; „ ja zelfs dat de Magiſtraat die Viſitatie „ daarom werklyk hadt tegengehouden „ en zodanige voorgeevens van alle waarheid en grond zyn ontbloot, en tot niets „ anders kunnen ſtrekken, dan tot nadeel „ van den goeden naam van de Magiſtraat; „ en om het Publiek verkeerde en haatlyke denkbeelden over derzelver gedrag „ in te boezemen, zo wordt een ieder verzogt aan die, en ſoortgelyke gerugten, „ geen geloof te geeven en zyn oordeel „ daar over op te ſchorten, tot tyd en wylen van het voorgevallene binnen deeze „ Stad,

„ Stad, een omſtandig Relaas zal worden „ in het licht gegeeven (*)." LV. BOEK.

Middelerwyl kreeg de Advocaat Fiscaal van *Brabant* WITTE TULLING, dien wy uit verſcheide bedryven reeds hebben leeren kennen als geen Burger- of Vryheidsvriend, van hun Hoog Mog. last, „ om „ zich na *'s Hertogenbosch* te begeeven, en „ aldaar, ten overſtaan van Commisſarisſen van Schepenen, Informatien te nee„ men, en byzonder onderzoek te doen „ na den waaren oorſprong en aanleidende „ oorzaaken des Oproers (†). —— Welhaast naa zyne komst rees 'er een verſchil tusſchen de Regeering, den Hoogſchout en den Advocaat Fiscaal, wegens 's laatſten magt om zich met Regtzaaken binnen de Stad *'s Hertogenbosch* te bemoeijen. Schoon dit welhaast tusſchen hem en den Heer BIGOT gevonden werd, bleef het hangen tusſchen den Advocaat Fiscaal en de Regeering van *'s Hertogenbosch*, tot vertraaging der groote zaak (§), die in het donker bleef, ſchoon zeer wel te vinden; althans indien men agt hadt willen geeven op de zydelingſche wenken van een der moedigſte Regenten; doch welke men zich geliet niet te verſtaan. 1787. Last tot onderzoek aan den Advocaat Fiscaal gegeeven. Geſchil hier uit gereezen.

Om dit onderzoek te vervorderen hadt de Raad van Staaten eene Commisſie, beſtaan- Bezending uit

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5848.
(†) *Reſol. Gen.* 20 Nov 1787.
(§) *Reſol. Gen.* 27. en 30. Nov. 4. 6. 10. 13. 14. en 18. Dec. 1787.

LV. BOEK. —— 1787. den Raad van Staaten. Eenige Strafvoltoeringen.

ſtaande uit de Heeren C. VAN DER STAAL en PETRUS CAMPER, en den Secretaris J. H. MOLLERUS na *'s Hertogenbosch* gezonden; doch deeze voerde, wat de opſpeuring der oorzaaken deezes Oproers betreft, zo min uit als de Advocaat Fiscaal; en het ſtraffen der Oproerlingen, was, in vergelyking van het aantal der Schuldigen en de grootheid der misdryven, van geene beduidenis, en trof nog misſchien minſchuldige Slachtoffers. Volgens vonnis van Schepenen werd één Man opgehangen en ééne Vrouw gegeesſeld: de Man hadt iets uit een der geplunderde huizen geſtoolen, en bleef 'er in zyne Verhooren by, dat hy geen deel in de Plundering gehadt; maar gemeend hadt, dat hy wel iets mogt medeneemen, 't welk tog anderzins, van een ander zou geroofd worden. —— Drie Militairen werden met den dood geſtraft. Onder deezen bevondt zich een Ruiter, die aantoonde, dat hy door andere boosdoeners gedwongen geweest was om mede te plunderen, dat hy zich reeds in het Kwartier van een Officier verſtooken hadt, om hun te ontſnappen; doch dat zelfs deeze Officier, door bedreigingen genoodzaakt was geweest om hem ter plunderinge weder te laaten medeſleepen. Luttel ſtoorde men zich, in 't een en ander geval, aan zodanige verontſchuldigingen van hun, die ſchoon ſchuldig, op verre na zeker de ſchuldigſten niet; maar tot Slachtoffers gekoozen waren.

Het

LV. BOEK. 1787.

Het hoofdbedryf deezer Commisſie uit den Raad van Staaten beſtondt in het doen ontwapenen der Regimenten die zich aan deeze Burgerſchennis en Geweldenaaryen hadden ſchuldig gemaakt. De toedragt deezer Ontwapeninge heeft zo veel zonderlings, dat wy het hoofdzaaklyke daar van den Leezeren onzer Geſchiedenisſe liever mededeelen dan ons met eene enkele overwyzing vergenoegen. Onmiddelyk was 'er, naa de tyding des vreeslyken Oproers, ſchikking gemaakt om Krygsvolk na *'s Hertogenbosch* te zenden. Wanneer het eerſte Bataillon *Hollandſche Gardes* te voet, en het eerſte Bataillon van het tweede Regiment *Oranje Naſſau*, te dier Stede binnen rukte, werd 'er een voorſtel in een gehouden Krygsraad gedaan, om de oude Bezetting te ontwapenen en vast te zetten. Gebrek aan plaatzen om de Gevangenen op te ſluiten, deedt de volvoering hier van uitſtellen tot den vyf en twintigſten van Slachtmaand, toen men berigt ontving dat het Regiment van MÖNSTER te *Maaſtricht* ontwapend was (*). De Afgevaardigden uit den Raad van Staaten ontbooden daar op de Collonels REYNST, Grave VAN WARTENSLEBEN en SCHMIT. Men overwoog de noodzaaklykheid om de oude Bezetting van *'s Hertogenbosch* desgelyks te ontwapenen. De Heeren Collonellen, maakten, ſchoon dezelve ruim eens zo ſterk was als hunne twee Bataillons, geen de min-

Ontwapening der Regimenten, die zich aan het Oproer in *'s Bosch* ſchuldig gemaakt hadden.

(*) Hier van zullen wy vervolgens verſlag geeven.

LV. BOEK. 1787. minſte zwaarigheid in het volvoeren van dien voorſlag, mits het nog dien zelfden nagt geſchiedde, en eer het gerugt der Ontwapeninge van het Regiment van MÖNSTER te *Maaſtricht* door deeze Stad verſpreid was.

Ingevolge van dien Voorſlag gaven hun Ed. Mog. ſchriftlyken last om het oude Garniſoen dien zelfden nagt te ontwapenen, en, des noods, geweld daar toe te gebruiken. Van dit ontwerp kreeg de Gouverneur en Commandeur der Stad berigt, kort vóór de volvoeringe. —— 's Avonds omſtreeks elf uuren kwamen de Officieren van ieder Corps by hunne Commandanten en kreegen de noodige onderrigtingen. Te middernagt begaven zy zich na hunne Caſernen, maakten hun Volk wakker, 't geen zich gereed en vaardig toonde tot het ontdekt bedryf. De Geweeren werden in de Kamers gelaaden, en ten één uur kwam ieder Bataillon voor deszelfs Caſernen in 't geweer.

Naa dat het Bataillon Gardes, volgens order, afgedeeld was, werd ten eerſten één Capitein, twee Officieren en twee en veertig Man na de Kamers van de Ruitery van THUYL, (die by de Gardes in dezelfde Blok-Caſernen lagen,) gezonden; in ieder kamer gingen eenige Manſchappen, welke hun de Wapenen ontnamen, terwyl de Bevelhebber van die Esquadrons, de Luitenant V. M. VAN THUYL hun verklaarde, „ dat deeze Ontwapening op last „ van den Souverain geſchiedde."

Dit

Dit volvoerd zynde bleef de Capitein met één Officier en vier en twintig Man voor die Caſernen, om te beletten dat 'er iemand uitkwame; hy zondt één Officier en achttien Grenadiers na de Ruiterwagt voor het Gouvernement, die, naa de Schildwagten overrompeld en ontwapend te hebben, zulks mede deeden aan de Manſchappen van de Wagt, en in hunne Caſernen gevangen bragten. LV. BOEK. 1787.

Intuſſchen was het Bataillon Gardes in de uiterſte ſtilte de geheele Stad doorgetrokken na de Caſernen waar twee Bataillons van HARDENBROEK, en de twee Compagnien Artilleristen lagen. Twee Detachementen werden eenige ſchreeden voor uit gezonden, die de Artillery-wagt van HARDENBROEK overrompelden en ontwapenden. In alle Kamers werden Manſchappen gezonden, in dezelve met ontbloote ſabel intreedende, namen zy alle Geweeren en Wapenen weg.

Op 't zelfde oogenblik, en op dezelfde wyze ontwapende het Bataillon *Oranje Naſſau* een Detachement *Zwitzers* honderd man ſterk, 't geen met hun in een zelfde Blokcaſernen lag; en begaf zich toen na de Caſernen van HOUSTON, waar zy de Soldaaten desgelyks ontwapenden.

Voor alle deeze Caſernen ſtelde men terſtond ſterke Detachementen, ieder met een Stuk Kanon: dan dewyl de geheele Artillery ontwapend was, werden eenige Soldaaten van de Gardes, kundig in 't behandelen des Geſchuts, daar by geplaatst, —

LV. BOEK. 1787.

Dit bezwaarlykst werk dus gelukkig verrigt zynde, vaardigde men Manſchap af om alle Poorten en andere Wagten, nog door de oude Bezetting betrokken, te overrompelen en te ontwapenen: dit werd met even gelukkigen uitflag volvoerd, en men hieldt zich verzekerd, dat geen enkel Man van de Oude Bezetting deeze Ontwapening en Vastzetting, welke in een groot uur haar beſlag kreeg, ontkomen was. De Officieren hadden Huisarrest.

Vreugde daar over als mede Eer- en Geldbeloonigen.

Verwondering en blydſchap vervulden 's morgens de Inwoonders van het deerlyk gehavend *'s Hertogenbosch*; zy rekenden het een dubbel geluk: dewyl het Gepeupel, in en zints de Plundering, zich by de Oude Bezetting gevoegd hadt, en gevolglyk tegen de Ontwapening hunner Medegenooten was (*). De Regeering van *'s Hertogenbosch* verklaarde deswegen haar genoegen en dank aan de Commandanten, Officieren en hunne onderhebbende Manſchappen (†). Dit deeden ook de Gecommitteerden van den Raad van Staaten (§). En werd vervolgens het Krygsvolk, 't geen die ontwapening volvoerd hadt, met eene halve maand Soldy beloond (**). — By deeze onmiddelyke geldbelooning liet de Magiſtraat het niet berusten. Toen deeze Krygslieden, in den aanvange des volgenden

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 44.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 53.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 113.
(**) *Reſol. Gen.* 7. Dec. 1787.

den Jaars, weder na *'s Gravenhaage* vertrokken, vereerden de Stads Regeering aan Collonels Gouden, aan de verdere Officieren dubbele Zilveren, en aan de Onderofficieren en Gemeenen enkele Zilveren Gedenkpenningen (*). —— Negen en vyftig van de in hegtenis gezete Krygslieden werden in Grasmaand des volgenden Jaars de *Hintemer* Poort uitgebragt, om verder, als wel niet overtuigde, maar hoogstverdagte Perſoonen weggejaagd te worden (†). LV. BOEK. —— 1787.

Dusdanig was het lot der Krygslieden, die men hieldt het minſte aandeel aan de Burgerſchennis in *'s Hertogenbosch* gehad te hebben. De meer ſchuldigen waren, op de aankomſt der nieuwe Bezettelingen, ter Stad uitgetrokken; te weten het eerſte Bataillon *Wallons* van den Generaal Major GRENIER, na *Bergen op den Zoom*; en het eerſte Bataillon van den Generaal Major VAN MÖNSTER naa *Maaſtricht*. Ons ſtaat kortlyk te vermelden wat dit Krygsvolk wedervoer. Lot der uit den *Bosch* getoogene Krygsknegten.

Eerstgemelde Volk van GRENIER was na *Bergen op den Zoom* gezonden. De Bevel- Hoe het Volk van GRENIER

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 147. Deeze Gedenkpenningen waren egter niet op deeze Gebeurtenis vervaardigd; doch reeds van den Jaare 1776. ter gelegenheid dat die Stad toen in meer dan honderd jaaren niet belegerd geweest was; doch bovenal om te gedenken aan het toen vyf en twintig jaarig Gouvernementſchap des Hertogs VAN BRUNSWYK, gelyk de Beelden en Opſchriften uitweezen. Men vindt de beſchryving ter aangetoogener plaats in de *N. Nederl. Jaarboeken*.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 375.

LV. BOEK. 1787. te *Bergen op den Zoom* ontwapend wordt.

velhebber dier Stad, de Generaal VAN HARDENBROEK, volbragt de Ontwapening op de minst gerugt wekkende wyze. Acht tot 's Landsdienst gepreste Schepen kwamen, met den aanvang van Wintermaand, te dier Stede. Niemand wist of kon derzelver beſtemming raaden. Twee dagen duurde dit raadzel, en meende men de ontknooping te hebben toen de Gouverneur VAN HARDENBROEK verklaarde Patent voor het Volk van GRENIER ontvangen te hebben, om te *Sluis in Vlaanderen* bezetting te houden. Bevel om de goederen ſcheep te brengen werd den volgenden dag gegeeven; dit bevel werd, zonder eenigen argwaan volbragt en alle Goederen waren vóór den avond aan boord, en het voorgeeven was, dat de Manſchappen zich den volgenden morgen zouden inſcheepen om met hoog water de reis na *Sluis* aan te neemen.

's Avonds ontdekte de Generaal zyn oogmerk aan de Hoofdofficieren, en gaf hun, naa alles wel overlegd en beraamd te hebben, de noodige bevelen tot de Ontwapening, welke in den vroegen morgen, op den zesden van Wintermaand, in deezer voege volbragt werd. De Artilleristen, meest door de Stad verdeeld, werden 's middernagts te wapen geroepen. Zy vertoonden zich welhaast op de Groote Markt. Een goed deel derzelven na het Tuighuis afgezonden, bezette die Geweerverzamelplaats. Het Voetvolk, ten twee uuren gewekt, kreeg last van hunne Officieren om in hunne Kwartieren met ſcherp

te

te laaden. De *Zwitzerſche* Officieren met hun Volk, hadden zich een half uur laater op de Groote Markt vervoegd. Hier bevondt zich de Gouverneur, en gaf aan acht Detachementen last om de Manſchap, in even zo veel Kwartieren te ontwapenen en vervolgens na de Provoost te brengen. —— Een Grenadier Compagnie was voor de Provoost geplaatst; de Bataillons van ONDERWATER en PABST bezetten alle de ſtraaten en toegangen der Stad, en was derzelver ſchikking zodanig ingerigt, dat zy elkander te hulp konden ſchieten. Geen tegenweer altoos. Dit geheele werk hadt 's morgens ten vyf uuren reeds den bedoelden uitſlag; meer dan twee honderd ontwapende Krygslieden zaten in de Provoost opgeſlooten, naa ter loops onderzogt te zyn. Van de bevinding by dit onderzoek is ons niets gebleeken. LV. BOEK. —— 1787.

Het Volk van MÖNSTER, bekend voor de ſchuldigſten aan het leed den *'s Herto genboschenaaren* aangedaan, en de grootſte Burgerberoovers, was na *Maaſtricht* getrokken. De aankomst deezer by uitſtek voor plunderziek bekende Bende, verwekte geene geringe ontſteltenis en kommer te dier Stede. Vrees dat dit tugt ontwaſte Volk de plunderrolle mogt hervatten, en alle voorzorgen, zo van de Stads- als Krygsregeering, te leurſtellen, bewoog veelen om hunne beste en waardigſte tilbaare have na elders te vervoeren, waar zy die eigendommen veiliger rekenden dan eene Stad, Schrik te *Maaſtricht* op de komst des Volks van MÖNSTER.

LV. BOEK

1787.

die tot inlegering ſtrekte van bekende Burgerplaagers en Beroovers.

Eene voorzorg, die, ſchoon geenzins te wraaken, egter welhaast bleek noodloos te weezen: want naauwlyks was dit Volk, onder den gehaaten naam van *Monſtermannen* vermaard, in de Stad, of 'er verſcheen een Staatenbode. De Papieren door deezen medegebragt hadden ten onmiddelyken gevolge eene nagtvergadering van de Regeering en de Stafofficieren. Deeze hielden den laſt in aan den Generaal Majoor, Grave VAN WELDEREN, Commandeur der Stad, om dit Krygsvolk te ontwapenen, in verzekerde plaatzen op te ſluiten, en alles wat zy by en aan zich hadden te onderzoeken (*).

Laſt om dit Volk te ontwapenen.

Hoe die ontwapening volbragt.

De ſlegt berugtheid deezes Krygsvolks hadt reeds de voorzorge doen aanwenden, om het deels in *Maaſtricht*, en deels in *Wyk* te doen intrekken. Dit maakte de Ontwapening te gemaklyker. Men plantte Geſchut op de groote Brug, die *Maaſtricht* en *Wyk* ter gemeenſchappe ſtrekt, als mede op de Wapenplaats het *Vrythof* geheeten; voorts in de ſtraaten van hunne Caſernen en op derzelver hoeken. Dit beſchikt zynde kwamen, met het aanbreeken van den dag, de daar gelegerde Krygsbenden te voorſchyn, en noodzaakten de nieuw gekomenen hunne Wapens af te leggen, die terſtond in het Tuighuis gebragt werden. Voorts nam men alle hunne goede-

ren

(*) *Reſol. Gen.* 18. Nov. 1787.

ren in beſlag, en doorzogt eindelyk man voor man, met alle naauwkeurigheid.

Dit onderzoek leeverde de onlochenbaarſte blyken op van ſchuld aan Burgerberoving. Ongelooflyk veel Juweelen, Goud en Zilver werden by die Roverbende gevonden. Gouden Ryders en Dukaaten waren in hunne kleederen genaaid, en op andere plaatzen, waar men ze niet zou verwagt hebben, verſtooken; gouden Ketenen hadden zy op het bloote lyf geborgen; gouden Horlogien in den dikken hairknots weggemoffeld, met één woord, als Aartsdieven hadden zy den roof aan het oog zoeken te onttrekken. Naa deeze hun geheel onaangenaame onderzoeking, en onwraakbaare ontdekking des gepleegden Burgerroofs, werden de ſchuldigſten, zeven aan zeven, ten getale van honderd en vyf en zeventig, op de *St. Pieterspoort* in gevangenis gebragt, en de overigen in de Caſernen opgeſlooten. —— De Stadspoorten waren, geduurende dit bedryf, geſlooten gehouden, om alle gelegenheid tot ontſnappen te beneemen. En men hieldt tot gerustſtellinge der Burgerye geſtadig ſtipte wagt.

Veel geſtoolens by hun gevonden, en de ſchuldigen in verzekering gebragt.

Zo zeer voldaan was de Regeering van *Maaſtricht* over dit weluitgevoerd bedryf der Krygsbezettinge, dat zy, ten blyke hier van, aan de Onderofficieren en Gemeenen, eene belooning toeleide van twee duizend vyf honderd Guldens, om onder die Manſchap verdeeld te worden. Vervolgens ſchonken zy aan ieder der twee dienst gedaan hebbende Onder Majors een

Belooning door de Regeering van *Maaſtricht* hier voor geſchonken.

LV. BOEK

Stuk Zilvers ter waarde van vyf honderd Guldens *Luiks* (*).

1787.

In Louwmaand des volgenden Jaars werd, volgens vonnis van den Krygsraad der Krygsbezettinge, de ſtrafoefening te werk geſteld aan vyf Misdaadigers van deezen hoop Straffchuldigen. Drie werden 'er met de Koorde geſtraft, één met den ſtrop om den hals ſtrenglyk gegeesfeld en gebrandmerkt, één onderging de geesfeling alleen, beiden werden ze gebannen. Men hervatte in de volgende maand de ſtrafoefening aan nog vyf anderen. Drie werden gehangen; twee gegeesfeld en uitgebannen. De overigen aldaar gevangen werden, in Grasmaand, na *Venlo* geleid, en buiten het Grondgebied van den Staat gebragt (†).

Strafoeningen der Schuldigſten.

Naderhand kreegen VAN DER DUSSEN, als Gouverneur van *'s Hertogenbosch*, en VAN WELDEREN, als Commandeur van *Maaſtricht*, aanſchryvens van zyne Hoogheid om de zodanigen, die door de Krygsraaden te gemelder Steden, onſchuldig verklaard waren aan de Ongeregeldheden en Plunderingen in *'s Hertogenbosch* gepleegd, voor te houden om zich te gedraagen als braave Krygslieden, zonder zich te laaten verleiden om ongeregeldheden te plegen, of overlast te doen aan de Ingezetenen. In de verwagting hier van kreegen zy de wapenen weder. Met byvoeging dat hun geen verwytingen zouden mogen ge-

Hoe men de overigen zagt behandelt.

(*) *Reſol. Gen.* 12. Dec. 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 149 379. 736.

Een der oproerige Soldaaten in's Bosch geſtraft.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

gedaan worden wegens het voorgevallene in *'s Hertogenbosch*: dewyl zy gehouden werden voor gezuiverd van alle blaam, door de ſtraffe aan de ſchuldigbevondenen uitgeoefend, en het ontſlag uit 's Lands dienst en het verzenden der verdagt gehoudene buiten het Grondgebied van den Staat (*). — Veel aanmerkens viel 'er op de zagte afloop deezer ſnood en boos gepleegde Burgerſchennis; doch het was de tyd niet om des veel te zeggen, veel min te ſchryven; ſchoon het algemeen bekend was, dat veele dier buiten 't Grondgebied van den Staat gebragten, welhaast wederkeerden.

Nieuwe vrees in den *Bosch* voor plundering. Geruſtſtellende Aankondiging.

Onheilſpellende gerugten, op dat wy na *'s Hertogenbosch* wederkeeren, van nieuwe Roof en Plundering ontrustte, met den aanvang van Wintermaand, de naauw van ſchrik bedaarde Gemoederen der *'s Hertogenboſchenaaren*. De Regeering deedt des onderzoek, en maakte, by eene Waarſchuwing bekend, geen de minſte reden voor zulke ontrustende en hoogſtſchadelyke uitſtrooizelen gevonden te hebben. By deeze Waarſchuwing beloofden zy eene belooning van één honderd zilveren Ducatons aan hem die den eerſten Uitvinder of Uitſtrooijer van zodanige ongegronde en haatlyke gerugten, met behoorelyk bewys, kon aangeeven. Verder alle Burgers en Ingezetenen verzekerende van reeds genomene Voorzorgen (†).

Hoog-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 734.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 120.

LV. BOEK. 1787

Geldbelooning uitgeloofd aan den Ontdekker van den Vervaardiger eens Plakſchrifts.

Hoogſchout en Scheepenen vonden eerlang oorzaake om deeze toegezegde Belooning te verdubbelen en uit te looven aan de Ontdekker van den Daader of Daaders eens Plakſchrifts op het Huis van Mevrouw Doom den achttienden van Wintermaand gevonden. In 't zelve worden de Heeren Gedeputeerde Staaten aangemaand, om zekere Perſoonen, met de haatlykſte ſcheldnaamen betyteld, ſtreng te ſtraffen. De Schepen VAN TEYLINGEN en BOWIER, die de Oranjeparty heftig voorſtonden, en veel toegebragt hadden om den braaven Penſionaris MARTINI tot den afſtand van zyn Penſionarisſchap te noodzaaken (*), en welke laatstgemelde hem in die waardigheid was opgevolgd, werden 'er zeer in doorgeſtreeken; de Heer AKKERSDYK een ſchriklyke doodſtraf waardig gekeurd; en bovenal den Bevelhebber DOUGLAS beſchreeven als een Man, die verdiende niet gehangen, maar geradbraakt te worden (†). —— Geen der beloofde Belooningen kon uitgereikt worden: en ſtrekte het laatſte bedryf, waar over men zich zo zeer geërgerd voelde, ten bewyze van het hevig misnoegen tegen hun, die thans het roer in handen hadden.

Wy hebben dit Oproer in *'s Hertogenbosch*, met het geen daar aan onmiddelyk verknogt was, hier moeten verhaalen, ſchoon laater voorgevallen dan het Tydvak,

(*) Zie hier boven bl. 324.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 6046.

vak, binnen 't welk wy de Geſchiedenis, ter oorzaake van de groote Staatsomwenteling, doorgaans beperkten: dewyl het met de vroegere Gebeurtenisſen in een onvermydelyk verband ſtondt, en ſchoon 'er, in die Hoofdſtad en Meyerye ten beſchreeven dage, meer optekenenswaardigs voorviel, zullen wy dit moeten verſchuiven tot wy aan de Beſchryving van de voorvallen, naa die geduchte Staatsverwisſeling gekomen zyn. LIV. BOEK. 1787.

Alleen kunnen wy niet voorby, hier met een kort woord, te vermelden, hoe onder de plaatzen in de Meyery, de Heerlykheid *Tilburg*, een der grootſte Dorpen in de Republiek, het Patriotismus zich met onderſcheiding vertoonde. Aanleidelyk hier toe was zeker, dat de Heer VAN HOGENDORP, regeerend Schepen der Stad *Amſterdam*, bekend voor eenen yveraar ter Grondwettige Herſtelling, Heer was van dit aanzienlyk en bloeijend Dorp. Het trok ook, boven andere, in de veelvuldig herhaalde klagten des Advocaat Fiscaals, wegens den Wapenhandel der Burgeren, meer dan eenig ander diens aandagt. Men bleef 'er voortvaaren met den Wapenhandel te midden van de reeds gemelde bewerkingen om dezelve af te ſchaffen. Op den laatſten van Oogstmaand was een Bekendmaaking gedagtekend, die wel verre van een uiteengaan des Genootſchaps van Wapenhandel te dier plaatze, onder de Spreuk VOOR HET ALGEMEEN BELANG, aan te duiden, alle Vaderlandſche Exercitie Ge- Gefteldheid te *Tilburg*.

LV. BOEK. 1787.

Genootſchappen en Societeiten, welke van haar beſtaan geen kennis mogten draagen, des verwittigde en ter Briefwisſeling uitnoodigde (*).

En daar en op andere mindere plaatzen der *Meyerye* was, ondanks de tegenwerking de drift ten Wapenhandel zo ſterk, dat meergenoemde Tegenwerker van derzelver beſtaan, onder anderen, ten aandrange op het volvoeren zyner Maatregelen, ſchreef berigt ontvangen te hebben; „ De Party„ ſchappen in de *Meyerye* worden, van dag „ tot dag, grooter; zo dat ik vreeze dat „ de Rust daar niet lang zal bewaard bly„ ven (†)."

Voorſtel van *Maaſtricht* om 'er het Onderwys in de Godgeleerdheid voor de *Roomsch-gezinden* te doen ſtand grypen.

Van *Maaſtricht* hebben wy, ter ontwikkelinge van het gebeurde binnen *'s Hertogenbosch* moeten ſpreeken, 't geen daar wyders opmerkenswaardigs, ten deezen tyde, voorviel, zal gevoeglyk hier eene plaats in ons Geſchiedverhaal bekleeden. Eene en andere Verandering, door zyne Keizerlyke Majeſteit, byzonder met betrekking tot het Onderwys in de Godgeleerdheid, in zyne *Nederlanden* ingevoerd, hadt ten gevolge, dat, met den aanvange deezes Jaars, de *Indiviſe Raad* der Stad *Maaſtricht* by hun Hoog Mog. den voorſlag deedt om desgelyks eene *Algemeene Studie der Roomſche Theologie*, binnen deeze Republiek op te richten, en vast te ſtellen, dat niemand bekwaam zou gehouden worden om binnen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787 bl. 5067.
(†) *Reſol. Gen.* 27. July 1787.

nen de Generaliteit, of in de Provincien of Steden en Plaatzen derzelve, waar de *Roomſche* Geestelykheid by oogluiking of anderzins geduld was, eenige *Roomſche* Kerklyke Bediening te bezitten, of te oefenen, of hy moest alvoorens zich in dusdanig eene *binnenlandſche Generaale Studie in de Theologie*, ten minſten drie jaaren hebben geoefend, en voorzien weezen van bewyzen van Bekwaamheid, als mede van een goed deugdlyk en Christlyk Gedrag. Daarenboven dat alle Beurſen, Fundatien, Penſioenen en andere Hulpmiddelen tot de *Studie van de Roomſche Theologie*, waar van de Fondſen niet buiten 's Lands gelegen waren, voor het toekomende, zouden gehouden worden, als of ze geſtigt en opgerigt waren ten behoeve der zodanigen, die van deeze *Generaale Studie* zouden gebruik maaken, ſchoon de Fundatien, die Studie bepaalden, in deeze of geene andere Plaats of Collegie. LIV BOEK. 1787.

Zy verzogten dat, indien hun Hoog Mog. tot zulks verſtonden, de Stad *Maaſtricht* daar toe mogt worden beſtemd. Een verzoek aangedrongen, door in overweeging te geeven; *voor eerst*, dat in geene Plaats der Republiek de Godgeleerdheid der *Roomſche* Kerke geleerd wierd dan alleen binnen *Maaſtricht*. —— *Ten anderen*, dat om het vertrouwen van Ouders en Voogden te verwerven omtrent het ſtuk der Leeringe het de Indiviſe Magiſtraat der Stad niet ontbrak aan Perſoonen, waar op het gerust zou kunnen geſteld worden, en aan

LV. BOEK. 1787.

aan welken men het beſtuur en toezigt zou kunnen toevertrouwen: zo als de Dekens en Scholasters van de beide Capittelen te dier Stede, onder het opzigt en beheer van de Indiviſe Magiſtraat, zamengeſteld zo wel uit *Roomſche* als Gereformeerde Leden. — *Voorts* dat ook de Oefening van den Roomſchen Godsdienst aldaar openbaar was toegelaaten; en dat zy voor de bekostiging van de Hoogleeraaren en Schoolen niet zouden moeten zorgen: dewyl in de *Philoſophie* en *Theologie* thans binnen *Maaſtricht* onderwys gegeeven wierd, in twee onderſcheide Kloosters der Predikheeren en Minderbroederen (*).

Niet ongeneegen betoonden zich hun Hoog Mogenden om dit Voorſtel en Verzoek in nadere overweeging te neemen; doch verlangden, van de Magiſtraat vóóraf een uitgewerkt Plan, volgens welke die Stichting best zou kunnen worden opgerigt, te mogen ontvangen (†). Aan dit verzoek werd ras voldaan, en dit Plan, met den aanvang van Grasmaand, ter tafel van hun Hoog Mogenden voorgelegd (§).

De Vicaris Generaal A. Aerts pryst den *Bosch* aan.

Terwyl dit Stuk in nadere overweeginge hing, kwam Andreas Aerts, *Vicaris Generaal van het Bisdom van 's Bosch*, ter baane. By deezen baarde de veranderingen door den Keizer op de Hoogeſchool te *Leuven*, inzonderheid met betrekking tot de

(*) *Reſol. Gen.* 12. Jan. 1787.
(†) *Reſol. Gen.* 12 Jan. 1787.
(§) *Reſol. Gen.* 4. April 1787.

de Godgeleerdheid ingevoerd, een duchten, dat 'er mogelyk, zelfs binnen korte jaaren, zich een algemeen gebrek aan bekwaame Geestlyken, hier te Lande zou opdoen. — Dit gebrek meende hy, dat te voorkomen zou weezen, indien het hun Hoog Mog. behaagen mogt binnen de Stad *'s Hertogenbosch* het oprigten van een Collegie toe te laaten, en het aanstellen van zo veele Hoogleeraaren in 't zelve, als men noodig zou vinden om alleen in de Godgeleerdheid, naar de Leere der *Roomsche* Kerke, te onderwyzen. Een uitgewerkt Plan ten dien einde hadt die Vicaris onder handen; maar nog niet in gereedheid. — Dan het verzoek der *Maastrichtenaaren* omtrent dit zelfde Ontwerp hem ter oore gekomen zynde, haastte hy zich om een Verzoekschrift in te leeveren, met aanduiding van zyn voorneemen, om, ten eenigen tyde, aan den dag te leggen, dat de Stad *'s Hertogenbosch* tot den aanleg van dusdanig een Kweekschool voor *Roomsche* Geestlyken oneindig beter geschikt zou weezen, dan *Maastricht*; en dat hun Hoog Mog., ter oorzaake van dit zyn Verzoekschrift, geene beschikkingen mogten maaken op dat door de Regeering van *Maastricht* ingediend, vóór dat hy zyn onder handen hebbend Plan, *'s Hertogenbosch* ten dien einde pryzende, aan hun Hoog Mog. hadt overgeleeverd. — Dit Verzoekschrift werd als Antidotaal ter Griffie van hun Hoog Mog. overgelegd, om ten zynen tyde te dienen, en den Raad van Staaten des een

LV. BOEK. 1787.

BV. BOEK. —— 1787.

Affchrift gezonden (*). Dit was een ſpaak in 't wiel geſtooken, en belemmerde den voortgang eener zaake, welke men liefst niet wilde door- of voortzetten.

Beſchuldiging tegen den *Courier de la Meuze*.

Zaaken van eenen anderen aart wisſelden deeze hangenblyvende af. Zints den Jaare MDCCLXXXII hadt de Stads Drukker te *Maaſtricht* J. T. VAN GULPEN, Octroy van hun Hoog Mogenden en den Prins van *Luik* verworven tot het drukken en uitgeeven eener *Franſche* Courant, onder den tytel van *Courier de la Meuze*, ongeſtoord was dat genot tot dat de Staatsgeſchillen hooger en hooger liepen, en zyne ſchryfwyze den Vice-Hoogſchout van hun Hoog Mog. te *Maaſtricht* J. H. VAN SLYPE, reeds vroeg in onze Geſchiedenisſe bekend (†), hoogst mishaagde. Althans die getrouwe wagter voor de belangen van het Oranje-Huis, ging hun Hoog Mogenden aan met klagten, dat die Drukker, niettegenſtaande herhaalde Waarſchuwingen, zich niet ontzien hadt in zyn Nieuwsblad ſmaadheden te plaatzen „ zo tegen de Vorſtly„ ke Perſoon van zyne Doorlugtige Hoog„ heid, als tegen de Staaten van dusdani„ ge Provincien, welke de belangen van „ dat Huis op eene Vaderlandlievende wy„ ze waren toegedaan, zodanig zelfs, dat „ hy, in plaats van op gedaane aanmaanin„ gen, zich te beteren, denklyk om dat hy „ van *Luikſche Nativiteit* was, en dus voor „ hem

(*) *Reſol. Gen.* 24 April 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 218.

„ hem Vice-Hoogſchout van wegens hun Hoog Mog. niet beſchroomd ſcheen te zyn, in tegendeel in zyn infamen ſchryftrant van erger tot erger was voortgegaan, en dat hy eindelyk, in zyn Courant van den veertienden July, de Souverainiteit van hun Hoog Mogenden kwam te beſpotten, zich van uitdrukkingen bedienende, de hoogſte Misdaad uitleeverende."

LV. BOEK. 1787.

Van Slype hadt daar op van Gulpen gelast het uitgeeven van dit Nieuwspapier te ſtaaken, tot dat deswegen door hem aan hun Hoog Mogenden kennis zou gegeeven zyn, en hem bevelen waren toegeſchikt, hoe deezen Man te ſtraffen, verzoekende te mogen weeten op welk eene wyze te handelen met een Perſoon, die, ſchoon van *Luikſche Nativiteit* zynde, de Hoogheid van hun Hoog Mogenden, van wien hy voorheen Octroy ontving, geſchonden hadt, en dus ſchuldig ſtondt aan een *Crimen Læſæ Majeſtatis*, het welk de Souverainen, uit kragt der Steds Recesſen, aan zich behouden hadden. In verwagting, dat het intuſſchen gehandelde, voor zo veel het voorloopig Verbod betrof, door hun Hoog Mog. zou worden goedgekeurd.

's Vicen-Hoogſchouts Party zat niet ſtil; maar diende weinig dagen laater te Vergaderinge van hun Hoog Mog. een Verzoekſchrift in, waar in hy de vryheid nam, om het geval, zo als het zich hadt toegedraagen, in het waare licht te ſtellen; niet

Zyne Verdediging.

LV. BOEK. 1787.

zonder vreeze vooruitziende, dat de zaak, met verduistering van derzelver waare toedragt voorgeſteld, zomtyds, door een minſtig Beſluit, voor hem van de nadeeligſte en onaangenaamſte gevolgen zou kunnen weezen (*). Deeze zaak bleef, naar gewoonte, aan den ſpyker hangen.

Welhaast daagde de dag, die den Vice-Hoogſchout een zegepraal beloofde. De Omwenteling baarde te *Maaſtricht* groote blydſchap. By het uitſteeken der Oranjevlaggen en de daar by betoonde vreugde, was 's avonds, den drie en twintigſten van Herfstmaand, het Kantoor der Commiſen ter Admiraliteit op de *Maaze* verlicht. Eene Eereboog voor 't zelve geplaatst, voerde Opſchriften die de vleiery der penne ingaf. 's Lands Vaartuig lag ter wedergade op de *Maas* aan mast en touwen tot het water toe met meer dan drie honderd Lampions ſchitterende. De Officieren van de Convoyen, alle Oranjegezinde Amptenaaren, ontvingen onder Trompetten- en Paukengeſchal, met een Oranje Bocaal de gelukwenſchingen van den Generaal Major VAN WELDEREN, van den Bevelhebber Major Baron VAN WILKEN, den Vice-Hoofdſchout VAN SLYPE en den Burgemeester J. C. DE JACOBI, gevolgd door een ſtoet Prinsgezinde Ingezetenen (†). — Laater hieven de *Capucyner* Monniken, in hunne Kerk, een plegtig te

Vreugdebetoon aldaar by de Omwenteling.

(*) *Reſol. Gen.* 17. en 20. July 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5851

te Deum aan, om deeze Gebeurtenis, ook van hunnen kant, te vereeren (*).

Breda liet reeds, op den Jaardag van zyne Hoogheid, de genegen- en gehegtheid aan hun Heer en Baron, by uitſtek, blyken. By het drievoudig losbranden des Geſchuts, het luiden en ſpeelen der klokken, en het verlichten van de Stadstooren, gaf de Drosſaart der Vryheid *Rooſendaal* en Rentmeester van de Domeinen des Prinſen te *Breda*, MOTMAN een plegtig Middagmaal, waar op veele aanzienlyke Staats- en Krygslieden genoodigd waren. In 's Prinſen Kaatsbaan werd 's avonds een pragtig Bal gehouden, door verre over de honderd Perſoonen van den eerſten rang met hunne tegenwoordigheid vereerd. De Castelein van de Tuinen des Prinſen *'t Valkenberg* ſtak een Vuurwerk af (†).

1787. Vreugdebyken te *Breda* op 's Prinſen Jaardag.

Gering was 'er het aantal der Patriotten. Hunne poogingen om herſtel tot vroegere Stadsvoorregten, en ontheffing van bezwaaren, van tyd tot tyd, den Burger, ten nadeele des Handels opgelegd, hadden, met hoe veel klems voorgeſteld, weinig of liever geen vrugtgevolg (§). 's Prinſen Aanhang, aangevoerd door diens Rentmeester MOT-

In *Breda* alle poogingen tot Burgervryheidsherſtel vrugtloos.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 6051.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 845.
(§) Men vindt een Adres aan de Heeren Drosſaart, Preſident Burgemeester en Schepenen van *Breda*, hier toe ſtrekkende, in Bloeimaand ter tekeninge gelegd, in de *Utrechtſche Courant* van 16. Mey 1787.

LV. BOEK. 1787.

MOTMAN en den Griffier REIGERSMAN, werkte, wat van eenen Burgerlievenden aart was, en uit de Patriottiſchen hoek kwam, met allen yver tegen. De Burgerwapening was en bleef gebrekkig in eene Stad door Voorſtanderen van het Oranjehuis beheerscht, en kon de verdrukte Patriot van dien kant geene beſcherming wagten, wanneer overmoed en baldaadigheid hem aanrandde.

Oproerigheden aldaar geſtuit.

Van zulk eene ſchennis hadt ook *Breda* in Zomermaand eene proeve. Geld en drank bragt het Krygsvolk, daar gelegerd, op de been; zette het aan om aan verſcheide Huizen de glazen in te ſlaan, en erger dreigende ſchennisſen te pleegen aan de Huizen van voor Patriotten bekende Burgeren, welker eenigen, deeze Stad verlieten om voor verder leed en overlast bevryd te weezen van Krygsvolk, door Geld en Drank in beweeging gebragt, welke één Burger op het leeven, en één op eene gevaarlyke wonde te ſtaan kwam. Het einde, waar toe die beweeging moest ſtrekken, kan genoegzaam blyken uit eene ten dien dage gedaane Afkondiging, welke de Burgers tot rust, ſtilte en eendragt vermaande; en eene, te dier gelegenheid in de wapenen geroepene, tot het voorſtaan van Vryheid onbekwaame; doch tot het betoon van laagheden gereede Schuttery, verzogt Oranje ſtrikken te draagen. In het dempen deezes Oproers kweeten zich de Krygsofficieren, en voorkwamen, den ver-

deren loop deezer aangevangene ongeſtuimigheid (*). LIV. BOEK.

Een toedragt van zaaken, welke een Schryver van dien tyd deeze vraagen ter penne deedt uitbrengen. „ Wanneer ik „ nagaa de Oproerigheden, welke onlangs „ in de Baronnie, en vooral in de Stad „ *Breda*, hebben plaats gehad, weet ik niet „ waar over ik my meer moet bevreemden, of over de onbeſchaamdheid der „ Regeeringe, wanneer zy als 't ware, om „ de rust te herſtellen het *Oranje* draagen „ beval, of over de luſthartigheid der goede Ingezetenen, dat zy, noeds lang zulke uiterſten hebbende kunnen voorzien, „ zich niet by tyds in den zo noodigen „ Wapenhandel hebben geoefend. Laat ik „ op het gedrag der Regeering, hoe onverantwoordelyk wordt niet haar verzuim, daar verſcheide braave Officieren „ onder de Militairen zich gereed betoonden om het gewild der opgeruide Soldaaten kragtdaadig te beteugelen; daar „ verſcheide Genootſchappen, uit den omtrek van *Geertruidenberg* zich edelmoedig „ hebben aangeboden, om de Oproerigheden te dempen? Kan het beſtaanbaar „ zyn met de verpligting deezer Baronnie „ aan *Holland*, de vermogendſte der Provincien, die dus in het Collegie der Staaten Generaal het meest behoorde te gelden, eene Provincie door welker Koop- „ han-

1787. Aanmerkingen over het gedrag der Regeeringe, in dit geval.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4220. *Reſol. Gen.* 1787. bl. 796.

LV. BOEK. 1787.

„ Koophandel en Vertier deeze Baronnie
„ zo veele voordeelen geniet, dat de Re-
„ geering egter, ten nadeele der Ingezete-
„ nen, openlyk een ſtrydig Systhema aan-
„ kleeft? Kan het eene vaderlyke zorg
„ der Regeering genoemd worden, dat zy,
„ in eene Baronnie, die zo na aan het
„ *Hollandſche* grenst, alwaar de Oranjeleu-
„ zen, op ſtraffe des doods, verboden
„ zyn, het draagen derzelven openlyk aan-
„ dringt, en daar door menſchen, die niet
„ genoeg op hunne hoede zyn, en ligtlyk
„ met zulke Oranjeleuzen op *Hollandſchen*
„ bodem zouden kunnen verſchynen, in
„ gevaar brengt van, als vuige Oproermaa-
„ kers, ten afſchrik van anderen te wor-
„ den opgehangen? Kan haar gedrag ver-
„ antwoordelyk zyn, dat zy, die zeer wel
„ weet welk een gevloekte rol des Prinſen
„ Rentmeester MOTMAN, en by *Holland*
„ gedimitteerden Luitenant Collonel TENG-
„ NAGEL, en de Griffier REIGERSMAN, in
„ deeze zaak geſpeeld hebben; en welke
„ de Perſoonen zyn, die in de Herbergen
„ Geld, Drank, en Oranjeſtrikken hebben
„ uitgedeeld, egter zich nergens over be-
„ kreunt, en deezen ongeſtraft heeft laa-
„ ten woelen, en zich nog over dezelven
„ niet beklaagt? Kan de Regeering zich
„ verbeelden, dat het afgeperst draagen
„ van *Oranje* de liefde voor den Baron
„ zal vermeerderen (*)?"

Was

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XII. D. bl. 1077.

Was de Jaardag des Stadhouders in *Breda* met bovengemelde uitbundigheid gevierd, die der Prinsesse oordeelde men niet min luisterryk te moeten vereeren. Dit geschiedde met de meergemelde Vreugdebetooningen en Maaltyden. In de daad men moet zich verwonderen, de berigten van den Stadhouder aankleevende Partye leezende, dat zy dusdanige Vierdagen beschryvende, als het eenigzints door den beugel kon, 'er byvoegen, „ 'er zyn gee„ ne Ongeregeldheden by deeze gelegen„ heid, gepleegd." Zodanig was men aan Ongeregeldheden op die Feestdagen gewoon, dat het zonder moeienis en geweldpleeging afloopen, als iets byzonders, verdiende vermeld te worden. De Regeering van *Breda* liet vóór deezen *grooten Verjaardag*, gelyk zy den Verjaardag der Prinsesse betytelen, eene Afkondiging doen tegen alle ongeregeldheden (*). Eene Afkondiging, die, daar zy paalen stelde en ruimte gaf, met die bepaalingen weinig strookende, eene sterk berispende pen van die dagen niet ontgaan kon (†).

LV. BOEK. 1787. De Jaardag der Prinsesse daar gevierd.

Geen stilzitten was te wagten van de Oranjegezinden in de *Willemstad*, door aanleg, overdragt, en schikkingen zodanig aan dat Huis verknogt, dat de Prinsen van *Oranje*, zo niet geheel, ten minsten een groot

De *Willemstad* zeer Prinsgezind. Voor-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4315.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* XII. D. bl. 1138 enz. 1151.

LV. BOEK. 1787.

groot gedeelte bezaten der Regten, aan het Oppergezag toegekend; waarom ook de Afgevaardigden der Domeinen van zyne Hoogheid, wanneer zy in de *Willemſtad* komen, met dezelfde Eerbetooningen ontvangen en begroet worden, als die van den Raad van Staaten. Schoon verre het meerdergedeelte der Regeeringe en der Burgeren den Stadhouder zeer toegedaan waren, en des openlyke blyken lieten zien, door het gewoon betoon van luidrugtige Vreugdebryven op den dag, gevolgd van de verlichting der Huizen op den avond zyner Verjaaringe, ging dit egter niet toe zonder duchten voor ongeregeldheden, die men de weinige Patriotten te dier Stede mogelyk, uit verbitteringe, zou aandoen. De Bevelhebber des Krygsvolks droeg alle mogelyke zorge tegen gevreesde moeienisſen; en de Regeering was, tegen allen onverhoopt voorval van dien aart, 's avonds by den anderen. Geene rustverſtooring ten dien dage.

zorgen tegen Baldaadigheden

Oproer in de *Willemſtad*, door het Krygsvolk beteugeld.

Van dezelve bleef die Stad egter niet bevryd. Burgerrust verdryvende beweegenisſen, die vyf dagen duurden, vingen den elfden van Hooimaand aan. Eene Afkondiging der Regeeringe was magtloos om de gistende gemoederen tot bedaaren te brengen. De Collonel Commandant des Krygsvolks VAN MEULIER wist den voortgang des gewelds te ſtuiten. Drie der voornaamſte Oproermaakeren werden gevat en gevangen gezet. De groote Meerderheid der Inwoonderen leeden met ongeduld dit

dit bedwang. Zy gaven der Regeeringe, by eene ondertekende Verklaaring, de reden huns misnoegens te kennen, beſtaande in de Staatsbegripgen van eenigen hunner Medeingezetenen, bovenal hadden zy het geladen op den Schoolmeester, dien zy als een heftig Patriot beſchreeven, voor de oorzaak des misnoegens, en der gereezene verbittering hielden. Deezen hun zo haatlyken Man wilden zy afgezet hebben, en drongen aan op de loslaating der drie Gevangenen. De Schoolmeester, voor de woede der partyſchappe beducht, verliet eene Stad, waar hy het hoofdvoorwerp was van 's Volks haat. LV. BOEK. 1787.

Van de verzogte afzetting vondt zich de Regeering hier door bevryd. Zy voldeedt aan den eisch van de in vryheidſtelling der drie gevangene Medeburgeren, die zich de voorſten in oproering geweld betoond hebbende, in handen des rustbezorgenden Krygsvolks gevallen waren. Dit werd welhaast gevolgd van eene algemeene Oranjedragt, tot welk openlyk draagen beſlooten werd, met de tydsbepaaling van den Jaardag der Prinſesſe, op den zevenden van Oogstmaand. Godsdienstbetoon vermengde zich met deeze Burgerbeweegenisſen, de Kerkleeraar hieldt eene openlyke dankzegging voor de herſtelde Rust, en kreeg last om, op den Verjaardag der Prinſesſe, twee maal ten kanſel te treeden, en zou als dan de Stad, te haarer eere, 's avonds verlicht worden. Slapheid der Regeeringe.

Hadt de Krygsbezetting, door rustgezinde

LV. BOEK —— 1787.

de Hoofden beſtuurd, zich hier wel gekweeten en het Oproer gedempt, deeze ſloeg zelfs, in 't laatst van gemelde Maand, deerlyk aan 't muiten, en kon het ſchandlykst en ſtrafbaarst verloop, door de braave Bevelhebbers niet geſtuit worden (*).

Die van de *Willemſtad* noodzaaken een Uitlegger van plaats te veranderen.

De Inwoonders van de *Willemſtad*, die zeker hunnen wellust vonden in dit oproerig bedryf hunner voorige Beteugelaaren, wilden desgelyks een blyk geeven van hunnen yver in het tegenwerken van 't geen ten voorſtande van de Patriottiſche Party werd in 't werk geſteld. Onder de middelen hier toe aangewend dienden Gewapende Vaartuigen, op de *Zuiderzee* en in de Rivieren ter plaatze van veel Scheepvaard (†). Voor de *Willemſtad* lag een dier Gewapende Vaartuigen, 't welk alle voorbyvaarende Schepen, noodzaakte, ten onderzoek, by te draaijen. Grootlyks mishaagde zulks aan de *Zeeuwſche* Schippers. Niet te vergeefsch boezemden zy hunne klagten vol misnoegens uit by de *Willemſtadders*, die met leede oogen, dit Vaartuig, van dag tot dag, aanſchouwden. In 't einde dreigden zy dien Uitlegger, met het geſchut, aan de Haven geplaatst, in den grond te ſchieten, indien men niet gewillig van legplaats veranderde. Het zeilen na de Buitenſluis aan de overzyde voorkwam het betoon van dien Oranjelievenden yver, waar in deeze Stad dus vol-

(*) Hier van hebben wy een omſtandig verhaal gegeeven in onze *Vaderl. Hist.* XIV D. bl. 306 *ens.*

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* als boven, bl. 390.

volhardde blyk by blyk te geeven (*). Welk een heuchlyke dag by dien der Staatsomwentelinge aanlichtte voor dit verblyf der Prinsgezinden behoeft geen woord ontvouwens. LV. BOEK. 1787.

In den *Lande van Cuyk* begon zich het Patriotismus, met den aanvange deezes Jaars, meer openlyk dan voorheen, te vertoonen. Een van Dorp tot Dorp rondgaand Geſchrift werd ter tekening aangeboden, behelzende, gelyk L. J. BROUWER gesubſtitueerde Amptsman des Heeren L. BARON VAN HEKEREN TOT DEN WIERSEN ſchryft, „eenige rustverſtoorende Ontwerpen, onder voorgeeven dat zulks ten „algemeenen nut en voordeel ſtrekken „zou." Hier by liet men het niet berusten; doch vondt goed in Sprokkelmaand veele Regenten en Ingezetenen van onderſcheide Dorpen in den *Lande van Cuyk*, te *Haps*, ten Huize van HENRICUS MULDER te zamen te roepen, om dit plan voort te zetten. Hier tegen droeg gemelde Onder Amptman zorge door eene Waarſchuwinge te vervaardigen, te *Haps* den eigen morgen der uitnoodiging af te kondigen, en ten huize van den gemelden MULDER aan te plakken (†). Hoe het zich in den *Lande van Cuyk* met het Patriotismus toedroeg.

Breed genoeg heeft ons Geſchiedblad den toedragt der zaaken, in alle de Bondgenootſchaplyke Gewesten en in de Landen dezelve aanhoorende ontvouwd; dan hier me- Overgang tot de Zeezaaken.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4316—4318.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 615.

LV. BOEK. 1787.

mede zien wy het einde onzer Schryfſtoffe niet, om 't geen, ten deezen Jaare, tot den tyd der Onwentelinge voorviel, op te geeven. Van 't geen nog overſchiet zal het geen 's Lands Zeeweezen betreft, niet ongepast, in de eerſte plaats, onze aandagt bezig houden.

Geſteldheid van de Admiraliteit aan de *Maas*.

Een vry gunſtig berigt van 's Lands Zeemagt mogten wy te nederſchryven, den toeſtand van dezelve met den afloop des Jaars MDCCLXXXVI opgeevende (*). Het ontbrak by eenige Zeeraaden niet aan voortgezette werkzaamheden, tot verdere inſtandhouding en uitbreiding van 't geen deezen Staat den rang onder de Zeemogenheden kon doen behouden, en 't welk dezelve daar in ten agteren was, weder herwinnen. Geene der Admiraliteits Collegien maakte hier in ſterker vorderingen dan dat op de *Maaze*. 't Geen de Raad Advocaat Fiscaal van 't zelve, Mr. PIETER PAULUS, deswegen by zyne Amptsontzetting (†) verklaart, kan ons deswegen eenig denkbeeld opleeveren. Zints den Jaare MDCCLXXXV die post by dit Zeeweezen bekleedende, hadt hy, van den aanvange deezes gewigtigen Ampts, een Plan voorgeſteld om dit Departement ten meesten nutte te doen werken. Een groot gedeelte van 't zelve was uitgevoerd; en ſlegts nog drie jaaren zouden 'er, zyns oordeels, noodig geweest zyn

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 68.

(†) Van deeze, in 't volgend Jaar voorgevallen, zullen wy dan moeten ſpreeken.

zyn om 't zelve geheel te voltooijen, zo- LV.
danig, dat dit Departement, naa de vol- BOEK.
voering daar van, buiten twyfel, in de ——
meeste opzigten, zou geëvenaard hebben 1787.
het fraayſte Departement ter Zee van geheel *Europa*. Hy vleide zich, dat het alzo een voorbeeldlyk bewys zou hebben kunnen opleeveren hoe gemaklyk het zou vallen 's Lands Zeeweezen wederom tot deszelfs voorigen luister te brengen; de Vlag van den Staat haar voorig aanzien op alle Zeeën van de wereld te doen herneemen; de tyden van TROMP en DE RUITER te doen wederkeeren, en met dezelven de roemrykſte dagen van de Republiek; en alzo aan den Koophandel en Zeevaard deezer Landen, de eenige zuilen waar op de welvaard van de Republiek nog berust, die kragtdaadige Beſcherming te bezorgen, welker tegenwoordigheid den Koopman alleen gerustheid geeven kan voor zyne onderneemingen, en hem onbekommerd kan doen voortgaan, met zyne uitzigten aan alle kanten uit te ſtrekken, en by gebrek van welke de Ondervinding van alle tyden hadt doen zien, dat de Koophandel niet dan met angst en vreeze gedreeven wordt. —— Vooral mogt men zich zulke heuchlyke uitzigten beloóven, wanneer het hun Hoog Mog. eenmaal behaagde gebruik te maaken en te doen maaken, vooral van het Plan van Herſtel en Verbetering van 's Lands Zeeweezen, in het jongst verſtreeken Jaar, van wegen de *Haagſche* Admiraliteits Beſoignes aan de tweede Perſoneele Commiſ-

ſie

LV. BOEK. 1787.

ſie van hun Hoog Mog. tot de zaaken van het Defenſieweezen, zo te water als te lande, opgeleeverd.

Het ſtrekte deezen van zyn Ampt ontzetten Advocaat Fiscaal tot een byzonder genoegen, dat de Geldmiddelen van dit Departement zich, by zyn aftreeden, in geen minderen ſtaat bevonden, dan hy dezelve by het aanvaarden van zyn post hadt aangetroffen; dat het Credit van 't zelve zich onafgebrooken hadt ſtaande gehouden, zo als men daar van, in den aankoop van goederen, zelfs ten opzigte van het Collegie te *Amſterdam*, de blykbaarſte ondervinding hadt, dat alle betaalingen, regelmaatig waren geſchied, en zulks, niettegenſtaande de gebrekkige Betaalingen van veele Provincien, en de langzaame zelfs van de Provincie van *Holland*, ja niettegenſtaande de verbaazende kosten, zo te *Rotterdam* als te *Hellevoetſluis*, tot verbetering van den ſtaat van het Departement, zo in Schepen als in Gebouwen, in de drie laatst verloopen Jaaren gedaan, en beſteed aan den aanbouw van drie geheel nieuwe Schepen en één Brik. Zodanig zelfs, dat de Commis VAN VIANEN betuigde, dat indien door de Provincien, op de gedaane Petitien, over verſcheide Jaaren ſlegts eenige Betaalingen, en die van *Holland* maar wat beter waren ingekomen, men zich, in den Jaare MDCCLXXXVI, in ſtaat zou gevonden hebben om een voorſtel te doen ter aflosſinge van 100000 Guldens op de achttien Tonnen Gouds, in den laatſten Oor-

Oorlog met *Engeland* opgenomen. Ja dat, indien *Holland* alles betaalde wat die Provincie ſchuldig was, *voor gedaane dienſten*, de *helft* van de zelfde hoofdſom, en indien de verdere Provincien voldeeden 't geen zy aan dit Collegie, zints den Jaare MDCCLXXXVI ſchuldig waren, de *geheele* Hoofdſom niet alleen zou kunnen worden afgelost; maar zelfs eene vry aanmerklyke ſomme tot een goed ſlot, worden overgehouden. — Eindelyk, dat, indien men verder voortvoer met de punten van bezuiniging, in den Jaare MDCCLXXXVI opgegeeven en vastgeſteld, het eene onbetwistbaare waarheid was, dat de ſtaat der Geldmiddelen van het Collegie aan de *Maaze* zich dermaate zou kunnen verbeteren, dat het gewoon Inkomen, de gewoone Uitgaven, zelfs het onderhoud van Schepen en Gebouwen daar onder gerekend, verre zou overtreffen (*). LV. BOEK. 1787.

Waren gebrekkige betaalingen oorzaak, dat men by het Admiraliteits Collegie van de *Maaze* zo veel vorderings niet gemaakt hadt als men gaarne verlangde, en anderzins zou hebben kunnen maaken, die zelfde oorzaak deedt de Admiraliteit te *Amſterdam*, by de in dienſtſtelling eeniger Schepen, ten deezen Voorjaare, en de bekendmaaking daar van by hun Hoog Mog. in dien

Geſteltenis van de Admiraliteit te *Amſterdam*.

(*) *Verzameling van Stukken betrekkelyk de Demiſſie van den Heer en Mr.* PIETER PAULUS, *Raad en Advocaat Fiscaal van het Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de Maaze* bl. 37—40.

LV. BOEK. 1787.

dien zelfden Brieve, ſchryven. „ Die Orders zyn gegeeven, niet tegenſtaande „ zedert eenige Jaaren de Petitien van „ Equipagien ter Zee niet alleen by U „ Hoog Mog. niet worden geconcludeerd; „ maar zelfs dat die Provincien, die in „ dezelve Conſent hebben gedraagen, uitgenomen nogthans die van *Holland*, zedert een geruimen tyd, weigeren op dezelve, zo als van ouds, eenige Betaalingen te doen, vóór dat dezelve geconcludeerd zyn (*), alles, en wel inzonderheid dit laatſte, zeer tot veragtering van onze Privative Finantie: dewyl de Quote van die Provincie, en 't geen wy daar op ontvangen, op verre na niet voldoende is voor de kosten die de Equipagien vereiſchen.

„ Die Orders," verklaaren zy wyders, „ zyn gegeeven in de aangenaame hoop, „ dat by de Bondgenooten eene ſchikking „ zou worden gemaakt ter Betaalinge van „ de Ordonnantien, die wy van den Raad „ van Staaten hebben gekreegen op Petitien, in welke dezelve hebben geconſenteerd, althans op de zulken, welke „ by U Hoog Mog. zyn geconcludeerd, „ en dat 'er ook Deliberatien zouden worden aangelegd ter realiſeering dier Ordonnantien, welke door den Raad van „ Staaten aan ons zyn gegeeven; maar „ by

(*) Men ſlaa hier over onze *Vaderl. Hist.* na X. Deel bl. 16. *enz.* vergeleeken met het geen wy boekten in het XIV. D. bl. 159.

„ by de Provincien niet worden gereſpec- LV.
„ teerd. BOEK.

„ Zo dra het ys uit het water en de
„ werving vry aanzienlyk gevorderd was, 1787.
„ hebben wy een Fregat van twintig Stuk-
„ ken in dienst geſteld; maar de verdere
„ aanwerving en in dienstſtelling geſtaakt;
„ om dat de Som der voorſchreeven Or-
„ donnantien, die wy van den Raad van
„ Staaten hebben gekreegen, en de preten-
„ ſien op het Last- en Veilgeld tot de aan-
„ merkelyke hoogte geklommen is van
„ f2,996,785-5-4 (*), onder welke ſom-
„ me niet begreepen is 't geen wy nog te
„ pretendeeren hebben van de Provincie
„ *Holland*, welke pretenſie, door de daad-
„ lyke betaalingen, geduurende het voo-
„ rige Jaar, merklyk verminderd is, en
„ wy

(*) Lyst der Pretenſien by het Collegie te *Amſterdam* 20 Maart 1787. op de volgende Provincien en 't Last- en Veilgeld.

Gelderl.	*Nymegen*	f 274723- 9- ¼	
	Zutphen	-109353- 8 10½	
	Veluwe	-177177 -10- 4¼	
			f 560255- 8-4
Zeeland			- 93539- 8-8
Utrecht			-486725- 7-4
Friesland			- 44059- 8-1
Overyſſel			-341509- 8-4
Stad en Lande			-590720-14-8
			f 2116819-15-5
Verhoogde Last- en Veilgeld			- 879965-19-1
		Te zamen	f 2996785- 5-4

Op dit laatſte is genegocieerd f 104000-0-0

LV. BOEK. 1787.

„ wy hoop hebben, dat nog dagelyks ver-
„ minderen zal; doch niet genoegzaam om,
„ zonder de pecunieele hulp der overige
„ Bondgenooten, tot eenige nieuwe Equi-
„ pagie over te gaan, en de oude ſchul-
„ den onbetaald te laaten.

„ Deeze redenen hebben ons vervolgens
„ weêrhouden, het voorbeeld van het Col-
„ legie ter Admiraliteit op de *Maaze*, die
„ onmiddelyk naa het formeeren van de
„ Memorie van Equipagie, de nieuwe
„ Schepen in dienst heeft geſteld, te vol-
„ gen: want wy willen U Hoog Mogen-
„ den niet verbergen, dat wy door die
„ importante ſom van onbetaalde Ordon-
„ nantien in ſchulden gedompeld zyn, en
„ dat wy, door verderen voortgang in het
„ maaken van kosten, de Ingezetenen, die
„ ter goeder trouwe Leverantien hebben
„ gedaan, en de Officieren die onze beve-
„ len tot het victualieeren hunner Schepen
„ agtervolgd hebben, ongelukkig zouden
„ maaken. —— Wy zyn te meer huive-
„ tig geweest dit voorbeeld van het Col-
„ legie ter Admiraliteit op de *Maaze* te
„ volgen: om dat de betaalingen der kost-
„ penningen, by ons tot op heden gere-
„ geld, op de twee maanden is geſchied,
„ die van omtrent de helft der Maandgel-
„ den ook geduurende den dienst der Sche-
„ pen plaats heeft, en om dat wy nu met
„ de affchaffing van de veertig ten hon-
„ derd voor de Schryvers, eene nieuwe
„ en geregelde wyze van Maandgelden en
„ Kostpenningen by de drie maandlykſche

„ Mon-

„ Monſterrollen beproeven, welke wyze aan de Officieren, het Zeevolk, derzelver Vrouwen, en allen, die 'er belang by hebben, zeer aangenaam en opbeurend zal zyn; doch vereischt, dat 'er genoegzaame penningen in kas zyn.

„ Door dit ons gedrag zullen onze Schepen niet vroegtydig in gereedheid zyn: „ te meer daar wy met onnagaanbaare locaale zwaarigheden te worstelen hebben; „ 't geen ons bewoogen heeft aan U Hoog „ Mog. eerbiedig deeze onze verlegenheid „ voor te draagen; met opregte betuiging, „ dat, zo dra 'er eenige ſchikkingen gemaakt zullen worden in de betaaling van „ onze wettige hier te vooren opgenoemde Pretenſien — zo dra wy zeker zyn, „ dat voornoemde geprojecteerde kosten, „ ten minſten voor dit Jaar, nog by de „ Provincie van *Holland* zyn geaggreëerd, „ en wy op eene geregelde wyze in onze „ Finantien worden geſubſidieerd, wy met „ yver zullen medewerken ter beveiliging „ van de Zeevaart deezer Landen, en de „ geprojecteerde Schepen (*) in dienst „ brengen (†).

LV. BOEK. 1787.

De Admiraliteit in *Zeeland* hadt reden, om in haare behoeften, wegens de gedaane Uitrustingen, en de kostbaare herſtellingen van 's Lands Dok te *Vliſſingen*, aan te

Wegens de Admiraliteit in *Zeeland*.

(*) Te weeten *de Medea* van 40, *de Amazone* en *de Sephir* beide van 36, *de Valk* van 28 en *de Havik* van 14 Stukken.

(†) *Reſol.* Gen. 2 April 1787.

LIV. BOEK. 1787.

te dringen op de Betaalingen der niet ter Zee uitrustende Landſchappen (*).

Schoon de Zeeraad van het Noorder Kwartier geene byzondere klagten ten aanzien van Geldbehoeften inleeverde, worſtelde dezelve niet min met ſchaarsheid dan de andere Admiraliteits Collegien.

Van die in het *Noorder Kwartier.*

Reeds zints den Jaare MDCCLXXXIV was de Admiraliteit in *Friesland* in den deerlykſten ſtaat (†). Veel viel 'er over de Wanbetaaling deezer Admiraliteit en het daar gehouden gedrag te doen (§), en hadt zulks een langen en verdrietigen naaſleep. Zy vondt zich onder Opzieners geſteld, die van tyd tot tyd, ter Algemeene Staatsvergadering verſlag deeden van hunnen lastigen en verdrietigen arbeid; naamlyk de Heeren H. VAN WYN, P. J. VAN BRAKEL, D. G. RENGERS en H. VAN STRAALEN *Janſz.*, die by het onderzoek van den verwarden en veragterden ſtaat der Financie van de Admiraliteit in *Friesland*, ſteeds ſtoffe tot misnoegen vonden. Die Heeren hadden, om van deeze en geene byzonderheden hun by dit onderzoek voorkomende, het rechte beſcheid te krygen, daar toe geſchikte en bekwaame Perſoonen te hulpe genomen, en vonden reden om zich alzins te beklaagen, over eene alleronbegryplykſte handelwyze by het Collegie ter Admiraliteit in *Friesland* gehouden, byzonder in het bouwen

Deerlyke geſteldheid der Admiraliteit in *Friesland.*

(*) *Reſol. Gen.* 26. Nov. 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* X. D. bl. 15.
(§) *Reſol. van Holl.* 29. Juny 1785.

wen der twee Schepen van vier en zeventig Stukken, die, afgebouwd zynde, niet uit de Haven konden komen; van het vervaardigen van Kameelen voor die Schepen ontoereikende; van geen zorg gedraagen te hebben, dat, in een tyd, waar in de Provincie van *Friesland*, tot het uitdiepen der Havens, en verwyden der Bruggen, niet minder te koste leggende dan ruim twee en een halve Ton Gouds (*), die wydte en diepte naar eisch gemaakt wierd; als mede over het zonderling antwoord ſchriftlyk door de Admiraliteit, op deeze onderwerpen gegeeven, „ dat men altoos „ daar op gefteund hadt, dat, wanneer de „ nood aan den man kwam, en de Vier „ en zeventigers in Equipagie moesten „ worden gebragt, men dan nog veel eer „ vereischte Kameelen zou kunnen aan„ bouwen, dan de Manſchappen aanwer„ ven, en 'er derhalven nog tyds genoeg „ zou zyn als men maar van de benoodigde „ penningen werd voorzien (†)."

LV. BOEK. 1787.

Wegens deeze twee Schepen en derzelver tusſchen beiden opgekomene beſtemming, die agterwege bleef, zodanig dat die kostbaare Zeegevaartens ter plaatze waar ze gemaakt waren, bleeven liggen, verrotten, tot men ze in 't einde ter ſloopinge verkogt, hebben wy reeds verſlag gedaan

(*) Wegens de *Slatten* der Haven te *Harlingen* heeft men een breed berigt in den *Tegenwoordigen Staat van Friesland* III. D. I. St. van bl. 90—132.

(†) *Reſol. Gen.* 2. Aug. 1786.

LV. BOEK. 1787.

daan (*). Zy maakten, ondanks den ophef, wegens de verbetering aan de Admiraliteit in *Friesland* deeze laatſte Jaaren toegebragt (†), een aller in 't oogloopendst blyk uit van een verkeerd beſtuur en ſchandelyke verkwisting van 's Lands penningen.

Blyft onder opzigt.

Dit ſchandelyk gedrag werd aan den dag gelegd in een breedvoerig verſlag dier Commisſie (§), en verwekte by de Bondgenooten het hoogstgaandst misnoegen (**). *Stad en Lande* liet zich hier omtrent met veel nadruks hooren. *Overyſſel* betuigde, „ met de uiterſte verbaazinge vernomen te „ hebben, de ſchreeuwende en ongehoorde „ handelwys, geduurende de laatſte Jaaren „ by het Collegie ter Admiraliteit in *Fries-* „ *land* gehouden, omtrent het beſtuur der „ zaaken in 't algemeen, en byzonder om„ trent de aankoop van Houtwaaren en „ andere Scheepsbouwſtoffen, de ontzet„ tende ſchulden daar uit ontſtaan, en nog „ on-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 73—75.

(†) Zie den *Tegenwoordigen Staat van Friesland* III. D. I. Stuk bl. 16, In de daad de Schryver deezes Werks, in den Jaare 1786. uitgekomen, hadt geen grond voor de ſnorkende taal, wegens het verrigtte te dier Admiraliteits Werve; „ De mogelykheid van zulk eenen zwaaren en verhaasten „ aanbouw, by dit Collegie, waar aan nog vóór „ weinige jaaren een ieder ſterk getwyfeld zou „ hebben, is dus in de daad beweezen: en het „ verlies der ongemeene groote Geldſommen, als „ een noodwendig gevolg van dit werk, ſchynt zo „ wel den bloei van dit Collegie als de welvaard „ der Stad *Harlingen* aan te duiden."

(§) *Reſol. Gen.* 2 Nov. 1786.

(**) *Reſol. Gen.* 5. Feb. en 27. Maart 1787.

„ onbetaald." Staaten van *Friesland* vonden zich met deeze zaak grootlyks verlegen, en hoe veel zy ook bybragten, te hunner ontſchuldiginge, en ten bezwaar van de Land-gewesten, werd die Admiraliteit dit Jaar onder opzigt der bovengemelde Heeren gehouden, niettegenſtaande zy verzogt hadden van die post te worden ontſlaagen (*). LV. BOEK. 1787.

Ontwerp eener Bergplaats voor 's Lands Schepen in het *Nieuwe Diep*.

Reeds in den Jaare MDCCLXXXIII waren 'er Gelastigden aangeſteld om, in *Zeeland* en *Texel*, bekwaame Legplaatzen voor 's Lands Schepen van Oorlog op te ſpeuren. Voordeelig was de uitgebragte Raadſlag voor *Vliſſingen* en het *Nieuwe Diep* (†). Dan een gunſtig verſlag was meestal verre van werkzaamheid, inzonderheid als het 's Lands Zeeweezen betrof. Het leedt tot in Sprokkelmaand deezes Jaars, dat, naa het tusſchenbeiden leevend houden deezes den Lande zo hoogstheilzaamen Onderwerps, de Zeeraad te *Amſterdam*, op een Beſluit in Oogstmaand des voorleeden Jaars genomen, aan hun Hoog Mogenden eene raaming opgaf van de kosten tot het aanleggen van eene Kielplaats en Lootzen tot berging der ontſcheepte Goederen in 't *Nieuwe Diep*, de éénige Haven in het Gemeenebest, waar beladen en gewapende Schepen, tegen Storm en Ysgang konden vlugten, en evenwel altoos in Zee loopen. Aan gemelden Zeeraad was het voorgekomen,

(*) *Reſol. Gen.* 30. Maart en 6. April 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 151. *enz.*

LV. BOEK. 1787.

men, dat zo hoog in dezelve als met de dieptens eenigzins mogelyk was, een ſtuk onbewoond en onbewerkt land diende in eigendom verkreegen en beſlooten te worden in vier Dyken, ieder door elkander lang honderd en vier *Rhynlandſche* roeden, en ter hoogte van negen voeten boven het gewoone hoogwater peil. Welk ſtuk lands zou dienen doorſneeden te worden met gragten; voor eerſt om met die ſtoffe den grond te verhoogen, vooral ter plaatze waar men de lootzen zou bouwen; ten anderen om den toegang tot de lootzen, die aldaar zouden dienen opgeſlaagen te worden, te gemaklyker te maaken; van vooren geſlooten met een Sluis om de hooge vloeden te kunnen weeren. Op deezen dus afgeperkten grond moesten lootzen worden aangelegd voor Masten, Hout, voor een Smits-, Blikſlaagers-, Scheepsbeſchieters- en Schilders-winkel, als mede voor Blokken- en Gereedſchapmaakers; voorts tot berging van allerlei Scheepsbouwſtoffen en Goederen, als mede van de Victualie uit en voor de Schepen; en eindelyk eene Verblyfplaats voor de Werklieden, als mede voor het Volk der Schepen, daar ter herſtellinge onder handen. De kosten tot het een en ander noodig, berekenden zy op 305300 Guldens.

Voorſlag ter inſtand-

Weinig tyds naa het indienen deezes voorſlags kwam ter tafel van hun Hoog Mogenden een voorſlag van de Perſooneele Com-

(*) *Reſol. Gen.* 12 Feb. 1787.

Commisſie tot het Defenſieweezen, te verſtaan geevende, hoe het aan dezelve uit de berigten der Zeeraaden gebleeken was, dat veele Schepen, en wel voornaamlyk van de Admiraliteit in *Weſtfriesland*, en het *Noorder Kwartier* en in *Friesland*, eene ſpoedige voorziening vereischten, zonder welke dezelve onderheevig zouden worden aan een volſtrekt bederf, en het ganſche Zeeweezen van den Staat, met raſe ſchreeden, tot de voorige laagte vervallen. Teffens waren zy onderrigt, dat eenige Zeeraaden thans meer Schepen hebbende, dan voorheen, daar door buiten ſtaat waren, uit eigene inkomſten, de kosten tot de hoognoodige herſtellingen te vinden. Uit deezen hoofde werd aangedrongen op de reeds in den Jaare MDCCLXXXIII gedaane aanzoek, om een vaste post 's jaarlyks op den Staat van Oorlog te brengen tot herſtel der Schepen, verzoekende inmiddels met eene Geldſomme ondersteund te worden, om de Schepen; die buiten de verbeterende hand, aan een volſtrekt bederf blootſtonden, te kunnen herſtellen. LV. BOEK. 1787. houding van 's Lands Vloot.

Hier by berustte deeze Voorſlag niet. By het onderzoeken en nagaan of de zwaare Oorlogſchepen, wel zodanig gehavend waren, dat de Staat, in geval van nood, zich een ſpoedig gebruik van dezelve zou mogen belooven; hadden zy het tegendeel bevonden; en meenden daarom hun Hoog Mogenden in bedenking te moeten geeven, dat, daar het voor het Gemeenebest niet genoeg was een aantal Schepen Wegens eene Bergplaats.

LV. BOEK. 1787.

pen in de Havens en Dokken te hebben; maar het 'er voornaamlyk op aankwam, deeze Schepen zodanig te plaatzen en gereed te houden, dat men, op den eerſten eisch, rekening kon maaken van een ſpoedig gebruik. Hier om keurden zy het dienſtig en noodig, dat de zwaare Schepen van de Admiraliteits Collegien aan de *Zuider Zee* gelegen, zo veel mogelyk in de nabyheid van het Gat van *Texel* zouden worden geplaatst; mits niet blootgeſteld aan vyandlyken aanval.

Medemblik en 't *Nieuwe Diep* in overweeging genomen.

By deeze Heeren was, tot dit einde, in aanmerking gekomen de Haven van *Medemblik*, en het *Nieuwe Diep*. Om de voorkeuze aan gemelde Stad te geeven, deeden zich, huns agtens, verſcheide redenen op, als de ruime Havens, de zekere ligging, geen vrees voor vyandlyke ſpoedige overrompeling, het reeds daar zyn van verſcheide Gebouwen en verdere vereischtens. Wel was het niet te ontkennen, dat de ondiepte het vervoeren van zwaare Schepen op Kameelen, zou vereiſchen. —— Het *Nieuwe Diep* verdiende zeker ook alle opmerking, uit hoofde van de meerdere nabyheid aan Zee, en, in tyd van Vrede, eene ruime en veilige legplaats voor de Schepen opleeverende; doch, dat te dier plaatze, tot oprigting der noodige Gebouwen en Werken, als mede van genoegzaame Verſterkingen, om ten tyde van Oorlog 't zelve voor eenen vyandlyken aanval te beveiligen, verbaazende ſommen gelds zouden moeten worden aangewend.

Over

Overzulks gaven zy hun Hoog Mogenden in bedenking, of zy ook zouden kunnen goedvinden, de Heeren, in den Jaare MDCCLXXXIII tot het bezien en onderzoeken der Zeegaten gelast, en die eerstdaags dien last zouden gaan voltrekken, te bevelen, om, in aanſchouw neemende de aangeſtipte voor- en nadeelen, *Medemblik* en het *Nieuwe Diep* te gaan bezigtigen, en met allen ſpoed, alle Gewestlyke en Stedelyke belangen ter zyde ſtellende, naa een ryp onderzoek, aan de Commisſie van het Defenſieweezen op te geeven, werwaards zy zouden vermeenen, dat de zwaare Schepen van de onderſcheidene Collegien aan de *Zuider Zee* gelegen, best zouden kunnen worden gebragt, onder behoorelyk opzigt, minst kostbaar onderhouden, en teffens allerveiligst bewaard, om altoos, zo ſpoedig mogelyk, wanneer 's Landsdienst zulks zou vereiſchen, te kunnen worden gebruikt (*). LV. BOEK. 1787.

Zigtbaar en allen in 't oog loopende is hier de tegenwerking van het jongst ingediende verſlag ten opzigte van het *Nieuwe Diep*. Verwyl in deeze reeds jaaren ſleepende zaak moest 'er, ten nadeele van het algemeen belang, het noodwendig gevolg van weezen. Ook kwam 'er, ten deezen Jaare, niets van: waar toe zeker de binnenlandſche onlusten, in welke zich de Zeeraaden, de een min de ander meer, of rechtſtreeks, of zydelings, ingewikkeld von- De zaak blyft hangen.

(*) *Reſol. Gen.* 19 Maart 1787.

LV. BOEK. vonden, het haare toebragten. Ons Geschiedblad heeft zulks reeds geboekt (*).

1787. De Zeemagt neigt ten val.

Schaarsheid by den gelde, waar mede alle Zeeraaden worstelden, maakte elk derzelven gereed om, by het invallen van Oorlogschepen, voorslagen te doen tot het buiten dienst stellen en opleggen. Dit vondt steeds gehoor (†), en 's Lands Zeemagt, die naauwlyks met eenige meerdere en naar den ouden tyd zweemenden glans zich begon te vertoonen, neigde tot de voorige nietsbeduidenheid.

Het geschil met de Kamer *Zeeland* over het nieuwe Plan van Bestuur der O. I. Maatschappye nadert tot bylegging.

Eene breede ontvouwing van den staat der *Oost-Indische Maatschappye*, in den voorleden Jaare, met de voordragt van een Nieuw Plan tot derzelver Bestuur, en de tegenwerkingen van *Zeeland*, maakte het jongst verslag uit, 't geen wy des opleeverden, beslooten met de vermelding hoe dit wederstreevende Gewest, de zaak, met het afloopen van dat Jaar, in overweeging nam (§). Dit deeden die van *Zeeland* vry onverwyld, en het onderzoek der Heeren met die zaak belast, bepaalde zich tot de drie volgende punten. —— *Voor eerst*, of *Zeeland* zich gevoeglyk in eenige schikking, betreffende het zogenaamde Plan van Redres, zou kunnen inlaaten. —— *Ten tweeden*, op welk eene wyze die schikkingen

(*) Men zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 401—416. en XVII. D. bl. 167—171.

(†) Zie by voorbeeld *Resol. Gen.* 21. Feb. 2. en 14. Maart 22. Aug. 1787.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 76—113.

gen zouden behooren ingerigt te zyn. — En *eindelyk* de wyze waar op dezelve zouden behooren aangelegd en ingevoerd te worden.

LV. BOEK. 1787.

Wat het eerſte punt aanbelangd, hadt *Zeeland* om geene andere reden zich verzet tegen het Plan van Redres, dan om dat het, gelyk zy zich uitdrukten „ op zich „ zelve genomen ongenoegzaam was om de „ *Oost-Indiſche Compagnie* uit haar tegen„ woordig verval te herſtellen — om dat het „ zodanig was ingerigt, dat het evenwigt in „ de Directie van de Compagnie werd ver„ brooken, en dezelve grootendeels overge„ bragt in handen van de Kamer *Amſter„ dam* — en eindelyk om dat het op eene „ informeele wyze ter Generaliteit was „ vastgeſteld." Voor 't overige hadden die van *Zeeland*, reeds in den voorleden Jaare, laaten blyken, niet ongenegen te zyn om de Vermeerdering toe te ſtaan, indien ſlegts aan de bovengemelde redenen van bezwaar werd te gemoet gekomen. Op deezen grond waren zy van oordeel, dat Staaten van *Zeeland* zich tot eene geſchikte Bemiddeling, behoudens de Eer en Waardigheid des Gewests, zouden kunnen inlaaten: te meer, dewyl de Brief der Staaten van *Holland*, in Wintermaand des verſtreeken Jaars, op eene zeer vriendlyke wyze, daar toe aanleiding gaf (*). — Niet onopgemerkt lieten zy een Beſluit door

(*) Men zie den voornaamen inhoud van deezen Brieve in onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 109—113.

LV. BOEK. 1787. door Staaten van *Holland* ten zelfden dage genomen, by 't welk de *Hollandſche* Kameren werd aangeſchreeven, „ om, zonder „ concurrentie van de Kamer *Zeeland* tot „ het gearreſteerde Plan van Redres, de„ zelve Kamer met geene Penningen hoe„ genaamd by te ſtaan." —— Ten deezen opzigte ſchreeven zy; „ Wy mogen ons „ niet voorſtellen, dat U Ed. Mog. dee„ ze Reſolutie zouden hebben aangezien „ als een middel van nadruk om Ons te „ eerder tot het aanneemen van dit Plan „ te perſuadeeren; of liever, door de on„ gelegenheid van de Kamer *Zeeland*, daar „ toe als te noodzaaken: immers, zo wy „ ons zelven niet geheel ongelyk worden, „ zullen wy altoos volharden in die prin„ cipes, dat in de verdeediging van de „ Hoogheid en Regten der Provincie, „ geenerhande dwangmiddelen invloed zul„ len hebben op onze Deliberatien; maar „ dat ook, wanneer de Eendragt, behou„ dens de Hoogheid en Regten, kan be„ vorderd worden, geene Dwangmidde„ len noodig zyn om ons daar toe te be„ paalen."

Betreffende het tweede punt, hadden zy, reeds in den verſtreeken Jaare, laaten blyken, dat zy niet vreemd waren van te willen toegeeven eene vermeerdering van het getal der Bewindhebberen in de Kamer *Amſterdam;* mits dat derzelver werkzaamheid zich binnen die Kamer bepaalde; doch dat zy nooit zouden kunnen overſtappen, dat door die vermeerdering een byzonder

weik

werk van nieuwe Bewindhebberen in de Beſoignes, de beheering van de zaaken der Compagnie in *Indie* genoegzaam aan het goedvinden der Kamer *Amſterdam* wierd gelaaten. — Dit ſtuk, waar op het meest aankwam, betrof het VIII. IX. en X. Artykel van meergemelde Plan, waar omtrent zy eenige veranderingen ontwierpen. LV. BOEK. 1787.

De wyze waar op men dit ſtuk zou aanleggen, was het beantwoorden des laatſten Briefs van Staaten van *Holland*, te kennen geevende *Zeelands* genegenheid om ter Algemeene Staatsvergaderinge mede te werken tot eene voeglyke ſchikking over het verſchil tuſſchen de twee Gewesten, in verwagting dat 'er ook bepaald zou worden eene aanſchryving aan de Voorzittende Kamer, tot het zamenroepen eener buitengewoone Vergadering van XVII. Van dit alles zou men opening geeven aan de Afgevaardigden van *Gelderland* en *Friesland*, Gewesten, die ten aanziene van dit ſtuk, met *Zeeland* eenſtemmig geweest waren, om met dezelve ter Algemeene Staatsvergaderinge de zaak daar heen te ſtuuren, dat zy, op nieuw, in overweeginge werd genomen. Met last aan de Afgevaardigden van *Zeeland*, om, wanneer de voorgeſlaagene veranderingen door het Generaliteits Beſoigne aan hun Hoog Mog. werden voorgedraagen, als dan, met medeſtemming van *Holland*, wegens *Zeeland*, daar mede in te ſtemmen (*).

Ter

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 19. en 55.

Hoe gevonden.

Ter Algemeene Staatsvergadering werd eerlang *een nader Plan tot verbetering van de Directie by de Oost-Indiſche Compagnie*, om te vervangen het Plan by het Staatsbeſluit van hun Ed. Groot Mogenden van den dertigſten van Wintermaand des Jaars MDCCLXXXIV, ingediend. Hier in vonden die van *Zeeland* hunne Bezwaaren, voornaamlyk de gemelde Artykels betreffende, zodanig verzagt, of weggenomen, dat de Afgevaardigden verklaarden het te kunnen omhelzen, onder voorwaarden van vooraf-gaande verzekering, dat 'er eene Vergadering van XVII. ten ſpoedigſten zou beſchreeven worden, en daar in zich te bekwaamen, om aan eene Commisſie uit hun Hoog Mogenden daar toe te benoemen, eene naauwkeurige en uitgewerkte opening te geeven van den daadlyken ſtaat der Maatſchappye, zo in haar Financieel als Mercantiel Zeeweezen en Militair beſtaan, met de waarſchynlyke gronden voor haare beſtendigheid (*). —— Hier mede nam dit lang hangend en zo veel heftigen geſchils baarende Onderwerp een einde, en kreeg deeze zaak eerlang haar volle beſlag (†); terwyl Staaten van *Zeeland* een verbod aan Bewindhebberen ter Kamer *Zeeland*, om te verſchynen in eenige Vergadering niet op den ouden voet ingerigt, buiten kragt ſtelden (§).

Geld-

(*) *Reſol. Gen.* 12. April 1787. *Not. van Zeel.* 1787. bl. 184.
(†) *Reſol. Gen.* 9 Mey 1787.
(§) *Not. van Zeel* 1787. bl. 201.

LV. BOEK. 1787.

Geldgebrek was, zints een geruimen tyd, een euvel waar aan de *Oost-Indiſche Maatſchappye* kwynde; een euvel, 't geen, van Jaar tot Jaar, op eene ontzettende wyze, toenam (*): groot overzulks de verlegenheid, wanneer, met den aanvange deezes Jaars, de Raad van Staaten aanvraag deedt om de nog onhergeevene drie Millioenen Guldens van de vier Millioenen, uit de Generaliteits Kas in den Jaare MDCCLXXXIII, aan dezelve opgeſchooten (†). De afbetaaling deezer ſchuld hadden de Bewindhebbers by herhaald ſchryven verwykt, zich beroepende op volſtrekt onvermogen, ſpruitende uit het niet genoegzaam inkomen van Penningen op eene daar toe uitgeſchreevene Geldleening en andere onheilen de Maatſchappye overgekomen. Wel hadt de Raad van Staaten die verlegenheid niet willen vermeerderen, door te blyven aandringen op de wedergave der Hoofd-

Toeneemende Geldbehoefte der O. I. Maatſchappye. Aandrang op teruggaave en intreſt aan de Generaliteits Kas.

(*) *Ontzettend* noemen wy dit euvel: immers vinden wy eene opgave van die agteruitvaard, aan welker egtheid geen twyfel valt.

In 1782 was de ſtaat der Comp. ten agteren 20 Mill.
— 1783 — — —

LV. BOEK. 1787.

Hoofdſomme, op éénmaal; maar gemeend zich te vrede te mogen houden, met aan te dringen op eene afbetaaling, by voeglyke gedeeltens, onder voorwaarde der rigtige betaaling van drie ten honderd van de verſchootene ſomme. Eene verging, welke, hoe zeer ook, wanneer de Hoofdſom, overeenkomſtig de veronderſtelling en het oogmerk waar mede dezelve ter leen verſtrekt was, *binnen een korten tyd*, was weder gegeeven, als dan geene Intresſen mogten zyn gevorderd geweest, egter, nu de Hoofdſom eenen zo geruimen tyd gemist werd, alleszins redelyk, billyk, en voor de Kas der Generaliteit onontbeerelyk was. Te meer onontbeerelyk: dewyl, zedert de gedaane Leening, het Gemeenebest in omſtandigheden geraakt was, dat uit de Generaliteits Kas zwaare buitengewoone Uitgaven hadden moeten gedaan worden; zodanig dat 'er ook, uit hoofde van het gemis eener zo aanzienlyke ſomme, door hun, ten laste van de Unie, eene Geldnegociatie hadt moeten gedaan worden.

De betaaling der Intresſen zo wel als die der Hoofdſomme was agtergebleeven, en op aandrang hadt de Raad van Staaten een onvoldoend antwoord bekomen. Wegens het een en ander oordeelde die Raad hun Hoog Mog. te moeten onderrigten, met verzoek, dat, van hunnen wege, Bewindhebbers mogten aangemaand worden, om, hoe eerder hoe beter, de drie Millioenen, met de daar op verloopene Intresſen, weder te geeven, of althans met het laatſte, tot

tot de wederopbrenging der Hoofdſomme, voort te vaaren. Een verzoek 't welk zy aanbonden met de aanmerking, dat daar in voor de Maatſchappye geen nadeel altoos ſtak: dewyl zy, op die wyze, aan de Generaliteits Kas, geen hooger Intrest betaalden, dan zy aan byzondere Geldſchieters zou hebben moeten doen, wanneer 'er genoegzaame Penningen, op de ontworpen Geldnegociatie tot het inkrygen van die verſtrekte Hoofdſom geſchikt, waren ingekomen. Overeenkomſtig met dit verzoek was de aanſchryving van hunne Hoog Mogenden aan Bewindhebberen (*).

LV. BOEK. 1787.

Het antwoord door Bewindhebberen hier op aan hun Hoog Mog. gegeeven, hieldt in, dat zy voor hun niet konden verbergen, dat de gedaane aanſchryving, hun in geene geringe verlegenheid zou brengen, als volkomen bewust van het onvermogen der Compagnie om daar aan te voldoen, indien zy teffens zich niet mogten vleijen met de hoope, dat, gelyk hun Hoog Mogenden wel zouden willen toelaaten eene korte opening der redenen, welke hun daar toe buiten ſtaat ſtelden, zo ook de redenen by Hoogstdezelven alleszins eenen gunſtigen ingang zouden vinden. Deeze bygebragt hebbende, gaven zy verſlag van het gedaane aanbod aan den Raad van Staaten, „ om naamlyk aan de Kas van de Ge„ neraliteit de Intrest te betaalen van zo „ veele Gelden, als gemelde Raad reeds „ ge-

Wat Bewindhebbers hier op inbragten.

(*) *Reſol. Gen.* 25. Jan. 1787.

LV. BOEK. 1787.

„ genoodzaakt mogt zyn geweest op te
„ neemen, uit hoofde van 't gemis der
„ drie Millioenen: immers en in allen ge-
„ valle, dat Bewindhebberen tot geene ver-
„ dere betaalige zouden gedrongen wor-
„ den, zo lang de Compagnie niet zou
„ hebben gehad het volle genot van de
„ ten haaren behoeve gedaane Petitien van
„ 229400, en 1200000 Guldens, waar van
„ de geheele en prompte voldoening by
„ hun Hoog Mog. zelve was geoordeeld
„ voor de Compagnie allernoodzaaklykst
„ te weezen (*)." —— Geen gunſtigen ingang vondt dit ſchryven, en volhardden hun Hoog Mogenden met het jongst genomen der Maatſchappye aangeſchreevene Beſluit (†).

Verlegenheid der Kamer *Zeeland.*

Bewindhebbers ter Kamer *Zeeland* gingen Staaten diens Gewests, in Grasmaand, aan met een breedvoerigen voorſlag van de verlegenheid om gereede Penningen, waar in de *Oost-Indiſche* Maatſchappy zich eerstdaags zou bevinden, en de onmogelykheid om dezelve, op de vóór deezen gewoone wyze, te bekomen, verzoekende, door middel van het Provinciaal Credit, in ſtaat geſteld te worden om de zaaken te blyven gaande houden, en aan haare verpligtingen in het draagen der algemeene Lasten voor haar aandeel nevens de *Hollandſche* Kameren, te kunnen voldoen, zonder 't welke zy, by aanhoudenheid, geene bil-

(*) *Reſol. Gen.* 19. Feb. 1787.
(†) *Reſol. Gen.* 2. Maart 1787.

billyke aanſpraak op de ontvangst van geëvenredigde Retouren zoude kunnen maaken, aan de gevolgen van welker gemis niet dan met ſchrik kon gedagt worden. Zy namen derhalven de vryheid om het ontwerp eener Geldleening, groot drie Millioenen, by wyze van Lotery, ter goedkeuringe aan te bieden. Dit greep eerlang ſtand, ondanks eenige tegenbedenkingen en zwaarigheden (*). LV. BOEK. 1787.

Onderhandeling over de kosten van eenige Krygsofficieren die na O. I. zouden gezonden worden.

Geene buitengewoone bykomende kostbaare uitrustingen voegden aan eene Maatſchappy zo ſchaars by den gelde, en zo diep in ſchulden gedompeld. Een voorſlag in Lentemaand liep egter dien weg op. Immers een Brief van zyne Hoogheid hieldt in, dat hy, in Wintermaand des jongſt verſtreeken Jaars, een Beſluit van hun Hoog Mog. ontvangen hadt, hem verzoekende om, als Capitein Generaal, eenige weinige bekwaame Ingenieurs, en andere kundige Krygsofficieren te benoemen, om die na de *Oost-Indien* te zenden; ten einde, zo veel mogelyk des gemeenſchaplyk handelende met de Gouverneurs en Commandanten der onderſcheidene Diſtricten en Plaatzen, den daadlyken ſtaat zo van Verdeediging als Krygsvolk op te neemen; de noodige Plans tot verbetering op te maaken, en van hunne bevinding verſlag te doen. Daar benevens was hy verzogt één of twee Fregatten tot het overvoeren deezer Bezendinge na het *Oosten* te beſchikken.

(*) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 171. 199.

LV. BOEK. —— 1787.

ken. Twee Fregatten hadt hy daar toe by de Admiraliteit beſtemd. —— Doch, dewyl uit de kosten tot de uitrusting dier Schepen, op eene daar toe ingediende Memorie gebragt, de kosten niet konden gevonden worden, noodig voor de Officieren, uit de Infanterie, Genie en Artillerie, tot die Bezending, verzogt zyne Hoogheid hun Hoog Mogenden, de Fondſen te willen aanwyzen, uit welke die kosten zouden kunnen worden gevonden, om aan die Officieren te geeven het daadlyk genot van de hun benoodigde vergoeding; ten einde zy in ſtaat geſteld werden om zich tot die reize toe te rusten. —— Men was by hun Hoog Mogenden van oordeel, dat de kosten tot het gebruik dier Officieren noodig, door de *Oost-Indiſche Compagnie* moesten gedraagen, en dat de noodige ſchikkingen, wegens den voet op welken men die Officieren zou behandelen, met overleg der Bewindhebberen gevoeglykst konden beraamd worden. —— Vaardig ſtemde hier in toe *Gelderland*; *Holland* en *Zeeland* betoonden zich agterlyker (*), en bleef deeze zaak voor eene wyl onafgedaan hangen.

Geſchil in *Ierland* wegens de beſchuldiging van Sluikhandel.

In den uitgeputten ſtaat der *Oost-Indiſche* Maatſchappye werd dezelve nog met ſchade bedreigd, en door kosten beloopen, in het nydig *Engeland*. Het Schip de *Africaan* van *China* komende, gevoerd door den Capitein P. MODDERMAN, door den zwakken ſtaat van zyn Scheepsvolk te *Crock-*

(*) *Reſol. Gen.* 30. Maart 17 April 16 Mey 1787.

Crockhaven in *Ierland* binnen geloopen, werd door de Bedienden van het Costumhuis aldaar in beſlag genomen, en door Soldaaten bezet; onder voorgeeven, dat aan Scheepsboord Sluikhandel zou gedreeven zyn in verſcheide *Oost-Indiſche* Waaren, Een bedryf door den Capitein ten ſterkſten ontkend. LV. BOEK. 1787.

Bewindhebbers verzogten hun Hoog Mogenden om de opheffing van dit beſlag ten ſpoedigſten te bewerken; ten einde die Bodem, de reis onbelemmerd na *Texel* zou kunnen voortzetten; met aanbod, om, zo 'er, ten dien einde, een Borgtogt mogt noodig zyn, daar toe bereid te weezen. Men beſloot deswegen te ſchryven aan den Heer VAN LYNDEN der Staaten Gezant te *Londen*. Een ingekomen tyding van het ſlaaken deezes Schips, deedt het afzenden van deezen Brief ſtaaken; dan welhaast werdt men verſtendigd, dat, offchoon tot het ontſlag werklyk orders gegeeven waren, 't zelve niet gevolgd was: dewyl de Tolbedienden, onder deeze en geene voorwendzels, geweigerd hadden aan dit bevel te voldoen.

Een dreigender gedaante nam eerlang deeze zaak aan. Het Bureau der Douane te *Dublin*, ſtaande houdende dat 'er Sluikhandel gedreeven was, wilde hier over een Regtsgeding aanvangen, 't geen, ondanks de verbaazende koſten, welke 'er op loopen zouden, in de verbeurtverklaaring van Schip en Laading, naar allen ſchyn, zou eindigen. Om dit te voorkomen kreeg bo-

LV. BOEK. 1787.

vengemelde Afgezant, die reeds werkzaam geweest was in deeze zaak, last uit naam van hun Hoog Mog. een nader Vertoog by het Ministerie in te dienen, inhoudende, dat hun Hoog Mogenden zeer verre waren van eenigen Sluikhandel, door wien hunner Onderdaanen ook gepleegd, te willen begunſtigen; dat zy, zo het mogt blyken, dat eenige Schepelingen van het aangehoudene Schip zich daar aan hadden ſchuldig gemaakt, deezen geenzins zouden beſchermen; maar overlaaten aan de Geregtsoefening van den Regter, wien het in *Ierland* toekwam daar over te oordeelen. Dan moesten zy het eene groote hardigheid keuren, dat Bewindhebbers van de *Oost-Indiſche* Compagnie aanſtonds zouden worden geſteld over eenen Sluikhandel door eenigen van haare bedienden gepleegd, ſtrydig met de daar tegen vastgeſtelde verordeningen. Dat hun Hoog Mog. zich vleiden, van de billykheid zyner *Groot-Brittanniſche* Majeſteit te mogen verwagten, dat 'er last zou gegeeven worden, om, onverminderd de teregtſtelling der Perſoonen, die ſchuldig mogten weezen, ter plaatze waar het misdryf was begaan, het Schip ten ſpoedigſten ontlag te verleenen, of, byaldien daar omtrent nog eenige twyfel mogt overblyven, 't zelve, ten minſten onder behoorelyke borgtocht te ontſlaan, en na 't Vaderland te laaten vertrekken.

Het niet aanvangen der Regtshandelingen, op den voorheen bepaalden tyd, gaf hoope van derzelver geheele ſtaaking ook liet

liet men niets onbeproefd om dit te bewerken en aan te binden, door tusschenkomst van 's Konings gezagbetoon. Vergeefsch. De Douane van *Ierland*, sterke Party in deezen, deedt den voorslag, dat, naar een dergelyk voorbeeld van Smokkelarye door het Volk van een *Engelsch Oost-Indisch* Schip bedreeven, de Compagnie, of derzelver Gevolmagtigden, schriftlyk in Submisie zoude komen; het Schip en Laading vervolgens verbeurd verklaard; doch door de Gemagtigden der Compagnie voor *vyf Schellingen Sterling* wederom ingekogt worden; en men wyders *twee duizend Ponden Sterling* zou betaalen, voor de Smokkelary door het Scheepsvolk bedreeven. Hoe hard deeze eisch was kwam men 'er toe om liever de twee duizend Ponden Sterling te betaalen, dan zich bloot te stellen aan den uitslag van langwylige en veel gewaagde Regtsgedingen, welker nadeelige afloop men genoegzaam berekenen kon. Hoop schepte men nogthans, dat de helft dier somme aan de Maatschappye zou wedergegeeven worden, als aan de Kroon toebehoorende; doch het bleek dat men zich streelde met een ydele verwagting: dewyl die som betaald moest worden aan den Officier van de Douane, die de oorzaak van het aanhouden des nu ontslaagen Schips geweest was (*).

De

(*) *Resol. Gen.* 23. en 27, Maart, 20. April, 7. 9. en 23. Mey, 13. Juny, 17. July, 3. Sept. 6. Nov. 1787.

LV. BOEK. —— 1787.

De Capitein Commandant VAN BRAAM, die, op een langen tocht in de *Oost-Indien*, veel ſtryds geſtreeden en eene menigte van overwinningen behaald hadt (*), gaf een verhaal zyner Verrigtingen van den Jaare MDCCLXXXIII tot MDCCLXXXIV aan hun Hoog Mogenden over. Zyne belooning was de verheffing tot Schout by nagt van *Holland* en *Weſtfriesland*. Eenige zyner Officieren, die zich by uitſtek gekweeten hadden, kreegen eene byzondere, en andere eene mindere Geldbelooning. Met aanpryzing aan de Bewindhebberen der Maatſchappye om hun niet onbedagt te laaten (†). Meer ſchitterend dan daadlyk voordeel aanbrengend oordeelden veelen, die bloedige overwinningen.

Beloonningen aan Capitein VAN BRAAM, en diens Tochtgenooten.

Eenig duchten voor nadeel aan de Maatſchappy baarde het uitrusten van drie Gewapende Vaartuigen in *Rusland* om na de *Oost-Indien* te ſteevenen; zo lang men van het oogmerk deezes tochts in 't onzekere was; doch de onzekerheid werd welhaast weggenomen, door her berigt dat deeze Schepen beſtemd waren om beter kennis van de Kusten van *Japan* en *China* te verkrygen, en ontdekkingen te doen op die van *Kamtſchatka* (§).

Ongegronde vrees voor nadeel uit *Rusland* voor de O. I. te wagten.

Van meer beduidenis en zorglyker voor-uitzigt was een verſchynzel uit de Nieuwe

Vrees voor Me-

We-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 181.

(†) *Reſol. Gen.* 18. Mey en 6. Aug. 1787. en *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 607.

(§) *Reſol. Gen.* 7. Mey en 15. Juny 1787.

Wereld opdaagende. De voordeelen, die men zich hier te Lande van den Handel op *Noord-America* beloofde, hadden op verre na aan de verwagting niet beantwoord. De oorzaaken hier van deeden zich aan het handelkundig oog op (*), en ſtondt het te voorzien, dat die *Vrye Staaten*, het belang des Koophandels bezeffende, eene Mededinging, in veele opzigten, zouden daarſtellen. Gerugten, dat men van daar Schepen na de *Oost-Indien* zou zenden, hadden zich verſpreid; thans ſchreef de Minister Plenipotentiaris VAN BERCKEL, die reeds, in den voorleeden Jaare een waakzaam oog op deeze Handeluitbreiding geſlaagen, en des de Staaten onderrigt hadt (†), in Hooimaand verzekerd te zyn dat een Schip uit *America* beſtemd was na *Batavia*, en gelast om alle, zo wel *Engelſche* als *Hollandſche* Kantooren, waar het toegang zou kunnen verkrygen, te bezoeken (§). —— 's Afgezants verdere berigten hielden in, dat te *Nieuw-York* een Schip was aangekomen, in den voorleeden Jaare na de *Indien* gezeild, met oogmerk om *Batavia* aan te doen, daar Speceryen in te koopen, en na *America* te voeren. Schoon dit laatſte niet gelukt was, bragt het egter van *China* eenige honderd Kisten Thee, eene groote menigte Nankens en Zyde Stof-

LV. BOEK. —— 1787.

dedinging van *America*.

(*) Wy hebben de voornaamſte opgegeeven in onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 187. *enz.*

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 28.

(§) *Reſol. Gen.* 13. Aug. 1787.

LV. BOEK. 1787.

Stoffen uit *China* over. Op de reis hadt het de *Kaap de Goede Hoop* en *Batavia* aangedaan, en ter eerstgemelde plaats de laading, meest beſtaande uit Teer, Pek en Terpentyn, ten hoogen pryze, verkogt. Voorts hadt dit Schip op *Batavia* Goederen, op vragt, na *China* overgenomen, en in het geheel eene buitengewoon voordeelige reis gemaakt. —— Uitlokkend voor den *Americaan*; maar ontmoedigend voor den *Nederlander*, die van gemelden Gezant teffens berigt ontving, dat vroeg in den voortyd deezes Jaars uit *America* een Brikſchip vertrokken was na de Noordwestkust van *America*, om aldaar Vellen en Pelteryen in te koopen, en deeze in *Japan* of *China* te verhandelen voor de in *America* benoodigde Goederen (*).

Oud Geſchil wegens de Vaart der *Spanjaarden* over de *Kaap de Goede Hoop*.

Terwyl uit de Nieuwe Wereld onze Vaart op de *Oost-Indien* last en nadeel ſtondt te lyden, behandelde men een oud geſchil deeze Vaard betreffende. De vraag „ Of „ het den *Spanjaarden* geoorloofd ware „ over de *Kaap de Goede Hoop* na de *In*„ *dien* te vaaren?" was ter baane gebragt by gelegenheid eener in *Spanje* opgerigte *Compagnie der Philippynſche Eilanden*. Ten deezen opzigte gaven Bewindhebbers der *Oost-Indiſche* Compagnie ter Voorzittende Ka-

(*) *Reſol. Gen.* 9. Nov. 1787. Wegens deezen Peltery-handel vinden wy zeer leezenswaardige berigten in de *Reis na de Noordkust van America, gedaan in de Jaaren* 1785—1788. *door de Capiteins* N. POTLOCK en G. DIXON. *Te Amſt. by* M. SCHALEKAMP 1795.

Kamer *Amſterdam*, een den *Spanjaarden* dit Regt ontzeggenden Vertoog over. — Dit Vertoog werd, van de zyde der *Spanjaarden*, wederſprooken, en zy verdeedigden hun Regt tot het onvaaren dier *Kaap* na de *Indien*. — Bewindhebbers beantwoorden deeze aanmerkingen in een breedvoerig Stuk (*). LV. BOEK. 1787.

De Vrye Vaard op *Eſſequebo* en *Demerary*, over welke een zo hoogloopend geſchil gereezen was tuſſchen *Holland* en *Zeeland*, 't welk, in den voorleeden Jaare, bleef hangen (†), kwam op nieuw ter baane; doch, ſchoon in *Zeeland* een en ander Staatslid zich gereed betoonde om in minzaame ſchikkingen, ten genoegen van *Holland*, te treeden, waren anderen ongereed (§). — Van deeze ſchikking zullen wy vervolgens nader ſpreeken. Geſchil over de Vaart op *Eſſequebo* en *Demerary*.

Reeds in Wynmaand des verſtreeken Jaars hadden hun Hoog Mog. zyne Hoogheid verzogt, om eenige Fregatten en ligte Vaartuigen, en voor al de laatſte, als tot het weeren van den Sluikhandel, in alle opzigten, het meest geſchikt, te willen beſtemmen, en te doen gereed houden, om by de eer- Schikkingen reeds gemaakt om den Sluikhandel in de *Weſt-Indien* te beletten.

(*) Het eerſte Stuk werd den 23. Oct. 1786. ter Algemeene Staatsvergadering ingediend. — Het tweede was van 31. Oct. deszelven Jaars. — En het derde gedagtekend 16. Juny 1787. Deeze belangryke Stukken vindt men byeen als een *Byvoegzel* op de *N. Nederl. Jaarboeken* voor den Jaare 1787. bl. 1826—1921.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 131. *enz.*

(§) *Nat. van Zeel.* 1787. bl. 219. en 63a.

LV. BOEK. 1787.

eerſte bekwaame gelegenheid, na *Suriname*, *Eſſequebo* en *Demerary* te ſtevenen, met last aan de Scheepsbevelhebbers om met de Gouverneurs of Commandanten dier Plaatzen, de noodige maatregels te beraamen, en in 't werk te ſtellen; ten einde, met een gelukkigen uitſlag, dien ongeoorloofden handel te voorkomen.

Hier op antwoordde in Lentemaand deezes Jaars de Admiraal Generaal, dat, tot in den afgeloopen Zomer, die Volkplantingen byna nooit onbezet van een of ander Fregat of Vaartuig van Oorlog geweest waren, en dus in genoegzaame gelegenheid om den Sluikhandel te beletten, indien de Officieren, het bevel over die Schepen voerende, des door de Regeeringen der Volkplantingen waren verzogt. — Capitein DEKKER hadt last gehad om alle mogelyke hulp aan de Volkplantingen toe te brengen, die hem door derzelver Beſtuurders zou worden gevraagd. —— De Luitenant SMEER na *Demerary* vertrokken, was byzonder bevolen, met de Regeering aldaar de noodige overleggingen te beraamen, om den Sluikhandel van daar op *America*, of elders, kragtdaadig tegen te gaan en te beletten. —— Een Fregat na *Suriname* beſtemd hadt dergelyke bevelen mede. Ten aanziene van laatstgemelde Volkplanting kon hy geen meer voorzieninge doen, en ten opzigte van *Eſſequebo* en de *Berbice* in 't geheel geene: dewyl 'er geene meerdere kleine Fregatten, of andere ligte Vaartuigen, welke daar zou-

zouden kunnen dienen, tot den dienst vaardig waren: deels veroorzaakt door de ongereedheid waar in de *Frieſche* Admiraliteit was vervallen: deels door dien de Admiraliteit in *Zeeland* desgelyks niet uitrust, by gebrek van het conſent der Staaten van dat Gewest; 't welk daarenboven ſlegts één Vaartuig hadt tot deeze beſtemming geſchikt, en onlangs eerst binnen gevallen. — Van dit ſchryven wilden hun Hoog Mog. dat Staaten van *Zeeland* en *Friesland* zouden onderrigt worden, met ernſtige aanmaaninge van het hunne toe te brengen om aan de menigvuldige belangen des Handels en der Volkplantingen te voldoen (*). Eerlange, gelyk wy nader zullen zien, waren 'er vier Schepen in gereedheid om na *Demerary* en *Eſſequebo* te ſtevenen. LV. BOEK. 1787.

De Directeur Generaal en Raaden van *Demerary* vielen in eenen Brieve by Bewindhebberen der *West-Indiſche* Compagnie ter Kamer *Zeeland* klagtig, over de handelingen van den Luitenant FRANS SMEER, in die Volkplanting het bewind voerende over een 's Lands Brigantyn, met wien zy reeds, zints diens aankomst, in geſchil geraakt waren, wegens de Honeurs in 't groeten (†). Uit de ſtukken hier toe betrekkelyk ingediend bleek, dat dit den Smokkelhandel in die Volkplanting voornaamlyk betrof, welke in deezer voege geſchiedde, dat de Voortbrengzels en Goederen dier Volk- Voorſlag van den Luitenant SMEER om den Sluikhandel op *Demerary* te beletten.

(*) *Reſol. Gen.* 5. 14. en 15. Maart 1787.
(†) *Reſol. Gen.* 29. Mey 1787.

LV. BOEK —— 1787.

Volkplantinge met Inlandſche, en dus Nationaale Schepen, werden uitgevoerd, en vervolgens in vreemde Schepen gelaaden en geſmokkeld. Tegen deezen Sluikhandel hadt zich gemelde Luitenant aangekant, en tot weeringe van denzelven, eenen voorſlag gedaan, welke hem gewis in haat moest brengen by allen, die zich, door den Sluikhandel, op gemelde wyze te dryven, bevoordeelden. Hy wilde naamlyk alle Schippers der Inlandſche Vaartuigen, of Vragthaalers, onder verpligting gebragt hebben, om, wanneer zy eenige Voortbrengzels van *Demerary* na *Eſſequebo* overvoerden, vóór af hunne Laadingen aan te geeven en een pas te vraagen, waar in de ſoort en hoeveelheid der ingelaadene Voortbrengzelen werden uitgedrukt, met vermelding van de plaats werwaards, en de perſoonen aan welken ze gebragt werden; en by hun wederkomst te toonen dat die Goederen daar mede overeenkomſtig gelost waren (*). Het voorſtel van zulk een bedwang kon onmogelyk ſmaaken aan de voornaamſte Planters, in de Volplantingen Leden der Geregtshoven, en by den Sluikhandel het meest belang hebbende, ter voldoeninge van hun eigenbaat.

De Regeering in de Volkplantingen ver-

Dit is geene gevolgtrekking; maar ſteunt op genoegzaame gronden van daadlyke gebeurtenisſen. Ter ſtaavinge hier van mogen wy aanvoeren een Brief door de Admiraliteit van *Zeeland* aan hun Hoog Mo-

gen-

(*) *Reſol. Gen.* 14. Dec. 1787.

LV. BOEK. 1787.

genden, wanneer vier Lands Schepen bestemd en gereed lagen om in *Demerary* en *Essequebo*, den zo verregaanden Sluikhandel op en uit dezelve, kragtdaadig tegen te gaan. „ Deeze Heeren vonden zich," gelyk zy schreeven, „ eenigzins bezwaard, „ wegens de Judicature over de door „ 's Lands Officieren agterhaald wordende „ Smokkelaars, en derzelver Goederen. Zy „ vreesden, dat deswegen met de Regeering der Colonie eenige Contestatie zou „ kunnen gebooren worden, indien dezelve mogt sustineeren, dat aan hun de „ Cognitie derzelve competeerd; dat dit „ Admiraliteits Collegie van oordeel was, „ dat zodanige Goederen en Personen „ onder geene termen van eenig Octroy „ konden begreepen, maar alleen als Fraudateurs aangezien worden in de Judicature „ over de Goederen, vallende onder het „ Plakaat van één en dertig July MDCCXXV. „ Te meer: dewyl die Smokkelhandel stond „ bedwongen te worden door 's Lands Schepen en Officieren, welke boven dien „ het door hun verrigtte niet wel aan een „ ander Regter, dan aan de Collegien van „ de Admiraliteit, zouden kunnen submitteeren. Waarom zy vermeenden, dat 's Lands „ Officieren zouden behooren te worden „ gelast, een Smokkelaar agterhaalende, „ denzelven op te zenden ter Judicature „ van het Collegie ter Admiraliteit, onder „ welker Ressort hy behoorde. Het kwam „ hun voor, dat daar het voornaame doelwit dier Expeditie was, om te beletten,

dagt van deel in den Smokkelhandel te hebben.

LV. BOEK. 1787.

„ dat de Producten niet veralieneerd; maar
„ na deeze Landen zouden verzonden wor-
„ den, en meest alle de Leden der Ge-
„ regtshoven in de Colonie Planters wa-
„ ren, en dus mogelyk geintresseerd in den
„ Sluikhandel, dezelve nutloos zou wor-
„ den, en dus de commercieerende Inge-
„ zetenen deezer Landen weinig voordeels
„ daar van erlangen, indien hun Hoog
„ Mogenden de Judicature anders mogten
„ begrypen (*)."

Besluit deswegen.

Op dit voorstel, de Eigenaars der Plantadien in geen gunstigen dag zettende, viel het besluit, „ dat, gelyk van alle de Ge-
„ wysdens in de Colonien, de Revisien
„ direct by hun Hoog Mog. zullen wor-
„ den gebragt, zo ook aan den geenen,
„ door wien eenige Aanhaaling van Goe-
„ deren of Persoonen mogt geschieden,
„ en speciaal ook aan 's Lands Officieren zal
„ worden vergund en vrygelaaten, om,
„ zich by Vonnis of Uitspraak van den
„ Raad der Colonie gegraveerd vindende,
„ de zaak direct aan hun Hoog Mog. zel-
„ ve te mogen brengen; met dat gevolg,
„ dat niet alleen de Aanhaaler; maar ook
„ de Raad van de Colonie zelve, mitsga-
„ ders de Eischer by dezelve alle Beschei-
„ den en Informatien, tot die zaak betrek-
„ kelyk, aan hun Hoog Mog. zullen moe-
„ ten overzenden, om door hun Hoog
„ Mogenden verzonden te kunnen worden
„ aan de Collegien van de Admiraliteit,
„ of

(*) *Resol. Gen.* 17. Oct. 1787.

„ of eenige andere Regtbank door hun Hoog Mog. te verkiezen, om naa gehoudene Procedures en behoorelyk Examen, Rapport te doen wat regtens is; ten einde door hun Hoog Mog. in de zaak bepaalde uitſpraak zou geſchieden. —— Dat, ter voorkoming, dat de Eigenaar van het aangehaalde niet zou behoeven te worden verpligt om de aangehaalde Goederen na het Vaderland over te zenden, en aan het gevaar van de Zee bloot te ſtellen, dezelve, in zodanig een geval, zal kunnen volſtaan met het ſtellen van eene behoorelyke en ſufſiſante Cautie, ten beloope van de dubbele waarde van het agterhaalde; ten einde daar uit de kosten der Procedures, zo wel als de waarde der Goederen zelve te kunnen agterhaalen (*)."

LV. BOEK. —— 1787.

Aan de zints lange ſchreeuwende Geldbehoefte der *West-Indiſche Maatſchappye*, herhaalde keeren, en byzonder in den laatst verſtreeken Jaare, met zo veel nadruks voorgeſteld (†), was nog niet voldaan. De Heeren VAN WYN, LAMBRECHTSEN en WICHERS, (welke laatstgemelde de plaats van TRIP vervulde) door hun Hoog Mog. benoemd om met gelastigde Bewindhebberen uit de Vergadering van Tienen in onderhandeling te treeden, deeden in Lentemaand

Geldbehoefte der *West-Indiſche* Maatſchappy.

(*) *Reſol. Gen.* 9. Nov. en 14. Dec. 1787.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 132. waar wy ons over dit Stuk in 't breede hebben uitgelaaten.

LV. BOEK. 1787.

maand mondeling en ſchriftlyk verſlag ter Algemeene Staatsvergadering van 't geen zy verrigt hadden, en gaven hunne bedenkingen op, met bygevoegden raad wegens de middelen, welke, huns inziens, tot herſtel van de *West-Indiſche* Compagnie, ten ſpoedigſten, behoorden werkſtellig gemaakt te worden, indien de Volkplantingen van den Staat aldaar niet te eenemaal zouden verlooren gaan (*).

Dit Stuk werd ernſtig aangedrongen in eenen Brieve door de Gecommitteerden van Bewindhebberen der *West-Indiſche* Compagnie uit de Vergadering van Tienen, ter Algemeene Staatsvergaderinge ingediend. Zy ſchreeven daar in, „ dat zy niet dan met ſchrik „ denken konden aan het oogenblik, waar „ in zy, by de ontſtentenis van de aan„ wending der voorgeſlaagene middelen, „ zich genoodzaakt zouden vinden, om „ andermaal vruchtloos van den anderen te „ moeten ſcheiden, en de Volkplantingen „ aan derzelver eigen lot over te laaten." De Gewesten wierden hier op ten ſterkſten aangemaand, dit ſtuk ter harte te neemen, en in 't byzonder Staaten van *Holland* en *Zeeland* verzogt, om zich onderling te willen verſtaan, ten opzigte van het oude Verſchil over de Vaart en Handel op *Eſſequebo* en *Demerary*, een der grootſte hinderpaalen in deezen (†).

Dit

(*) *Reſol. Gen.* 19. Maart 1787.
(†) *Reſol. Gen.* 21. Maart 1787.

Dit alles vondt zo veel ingangs, dat 'er een voorſlag uit gebooren wierd, om de *West-Indiſche* Maatſchappy te volmagtigen tot een Negociatie van 500,000 Guldens onder Guarantie van hun Hoog. Mogenden. *Holland* ſtemde hier in toe, met aandrang op een ſpoedig beſluit. *Stad en Lande* hadt zich daar toe reeds vaardig betoond. *Zeeland* nam aan zich ten ſpoedigſten te zullen verklaaren. De overige Gewesten betoonden zich minder volvaardig (*). Schoorvoetende was de Raadſlag van *Overyſſel*; vaardiger die van *Gelderland* (†). LV. BOEK. —— 1787. Voorgeſlagen Redmiddel.

Terwyl deeze zaak hing, bleef de *West-Indiſche Maatſchappy* ongered. Dien dringenden nood gaven Bewindhebbers, by eenen Brieve, den Algemeenen Staaten te kennen in deeze bewoordingen: „ dat zy geene uitdrukkingen konden vinden kragtig „ genoeg om de dringende noodzaaklykheid te doen gevoelen, van eene allerſpoedigſte voorziening, welke niet alleen „ ſpoed kwam te vereiſchen; maar reeds „ te lang uitgeſteld was, hebbende de zaaken reeds in de Colonien eenen nadeeligen keer genomen, en konden dezelve „ geen langer uitſtel dulden. —— Indien „ de noodige ſchikkingen niet in alleryl „ vastgeſteld en verzonden wierden, zou „ alles voor de Republiek verlooren; ja, „ onherſtelbaar verlooren zyn." Uiterſte behoeften.

Met de reeds zeer bekrompene en gebrek-

(*) *Reſol. Gen.* 13. en 17. April 1787.
(†) *Reſol. Gen.* 24. April en 10. Mey 1787.

LV. BOEK. 1787.

brekkige verzorging der Benoodigdheden voor de Volkplantingen, was hun kas dermaate uitgeput, „ dat dezelve naauwlyks „ in ſtaat was tot het einde der naastvolgende maand Juny, de dagelyks voorkomende uitgaven te draagen; en zouden zy derhalven, op dat tydſtip, naar „ alle waarſchynlykheid, met alle Betaalingen hoe genaamd, op eenmaal, moeten uitſcheiden; terwyl zy reeds, op dit oogenblik, de Volkplantingen in zo verre „ moesten laaten dryven, dat zy noch Leevensmiddelen, noch Benoodigdheden, „ derwaards konden zenden, en de Magazynen en Kantooren ledig moesten laaten (*)."

Op welk een voet Staaten van *Holland* het geſchil met *Zeeland* wilden afgedaan hebben.

Staaten van *Holland* alles ryplyk overwoogen, en een middel van ſchikking omtrent het bekende geſchil met *Zeeland* voorgedraagen hebbende (†), kwamen *in Zo*mermaand tot dit beſluit, „ dat onder beneficie van zodanig Accommodement, „ en verder of anders niet, de Gelastigden „ ter Generaliteit zouden worden gevolmagtigd om toe te ſtemmen in eene „ Sub-

(*) *Reſol. Gen.* 18 Mey 1787.

(†) Zo veel maalen hebben wy van deeze zaak moeten gewaagen, dat wy niet wel voorby kunnen hier te vermelden, wat *Holland* ten deezen opzigte, by wyze van Schikking, wenschte vastgeſteld te hebben, (vergelyk hier boven bl. 406.) naamlyk, „ dat *Zeeland* zou afzien van alle „ preferentie, het zy geheel of ten deele, van de „ Vaard en Handel op *Eſſequebo* en *Demerary*, en „ dat zy dus conſenteeren, dat voortaan alle Ingezetenen van deezen Staat, het geheele Jaar door, „ uit

„ Subſidie van vyfmaal honderd duizend LV.
„ Guldens in gelde, uit de Generaliteits BOEK.
„ Kas, of wel tot een Volmagt op den ——
„ Raad van Staaten, om die Som onder 1787.
„ Gua-

„ uit alle Havenen van de Republiek, en met Ac-
„ tens van Permiſſie, of Paspoorten van Inlaating,
„ van een der Kameren van de *West-Indiſche Com-*
„ *pagnie* zonder onderſcheid, voorzien, zullen
„ mogen vaaren na *Eſſequebo* en *Demerary*, en
„ van daar, ten allen tyde, met even veel regt als
„ de Schepen, welke uit de Provincie *Zeeland* zyn
„ uitgeklaard, Retourvragten zullen mogen innee-
„ men.

„ Dat hier door, en door de verdere huishoude-
„ lyke ſchikkingen by de *West-Indiſche* Compag-
„ nie te maaken, en by het plan van Accommoda-
„ ment opgegeeven, het Reglement van den Jaare
„ 1772 zal worden vernietigd, en in de vergoeding
„ daar van door de Ingezetenen van den Staat, die
„ van *Zeeland* alleen uitgezonderd, welke, in de
„ zes eerſte Maanden van 't Jaar, Schepen na de
„ Colonien uitzenden, zal worden betaald een ex-
„ tra Lastgeld van zes Guldens per Last.

„ Dat dezelve by de *West-Indiſche Compagnie*,
„ ter Kamer alwaar dezelve Paspoorten bekomen,
„ zullen worden ontvangen, en aan de Kamer *Zee-*
„ *land* uitgekeerd, welke dezelve ponds pond ge-
„ lyke zal verdeelen onder de Schepen, in dat
„ zelfde Jaar na de voorz. Rivieren vertrokken. —
„ Dat van deeze betaaling alleen bevryd zullen zyn
„ zodanige Schepen, welke ten behoorelyken tyd,
„ zullen in gereedheid geweest zyn om vóór den
„ eerſten January in Zee te gaan, en waar van de
„ laatſte Ligter voor Kerstyd na *Texel*, of de andere
„ Zeegaten, zal weezen vertrokken; doch welke
„ Schepen door Weer of Wind, of andere onvoor-
„ ziene toevallen, van hooger hand, zullen wor-
„ den verhinderd uit te zeilen, en dat van zoda-
„ nige hindernisſen ten klaarſten zal moeten con-
„ ſteeren, zelfs, des noods, onder præſtatie van
„ Eede." *Reſol. van Holl.* 22. Juny 1787.

LV. BOEK. 1787.

„ Guarantie van hun Hoog Mog. te negotieeren; mitsgaders tot betaalinge der „ Intresſen en vervulling van het jaarlyks „ kort van 's Compagnies Kaſſe, aan de„ zelve toe te ſtaan een jaarlykſchen On„ derſtand van twee honderd vyftig duiſ„ zend Guldens, tot den tyd dat het te„ genwoordig Octrooi zou verſtreeken „ zyn, en dat deezen Onderſtand op den „ Staat van Oorlog zou worden gerepartiſ„ tieerd (*)." Deeze nieuwe voorſlag gaf aanleiding tot verwyl; zo dat 'er, ten deezen Jaare, niets vrugtbaars van voortkwam.

Wegens den Sluikhandel op *Suriname*.

Suriname ſtondt met andere Volkplantingen bloot voor den Sluikhandel (†), en werd deeze voortgezet, gelyk wy in 't voorbygaan gezien hebben. Directeuren van *Suriname* gaven, by eenen Brieve, in Bloeimaand deezes Jaars berigt, dat zy niet in gebreke gebleeven waren om alle misbruiken, en ongeoorloofden Handel met de *Noord-Americaanſche* Vaartuigen te weeren, en aldus deezen onontbeerelyken Handel binnen wettige paalen te houden. — Het berigt hier omtrent den Gouverneur en Raaden gevraagd, lieten zy hun Hoog Mog. toekomen, „ zo zeer, om dat zy ver„ meenden derzelver conſideratien op verre „ na niet gegrond te zyn, als om hun „ Hoog Mog. onder het oog te brengen „ de billyke en waare aanmerkingen, by „ Gouverneur en Raaden gemaakt, omtrent „ de

(*) *Reſol. Gen.* 28. Juny 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 29.

„ de nadeelen, die door moeilyke bepaa- LV.
„ lingen van deezen Handel, eerst aan de BOEK.
„ Colonie van *Surinaame* en daar naa; by ——
„ te rugkaatzing, aan het Gemeenebest zou- 1787.
„ den toegebragt worden." —— Met te meer vertrouwen durfden zy zulks aan het welverlicht oordeel van hun Hoog Mog. aanbeveelen: dewyl 'er uit zou blyken, met welk een yver aan hun last in *Suriname* was voldaan. Twee *Noord-Americaansche* Barken, welker eene met eenige Zuiker, en welker andere met eene geringe hoeveelheid Cacao, uit *Suriname* wilde verzeilen, waren 'er aangehouden en de Schippers, volgens de ſtrengheid der Wetten, geſtraft (*).

Het verloop des *West-Indiſchen* Handels hadt middelerwyl een groot aantal Handelaars en Reeders in Schepen op de Eilanden van den Staat in de *West-Indien* vaarende, aangeſpoord tot het indienen eens Verzoekſchrifts; waar in zy betuigden uitgezien te hebben na de weezenlykſte middelen tot wederopbouw, aanmoediging en ſteun van den kwynenden *West-Indiſchen* Handel en de Welvaard der Volkplantingen van den Staat. Ten dien einde ſloegen zy, in de eerſte plaats, voor —— dat met alle zorgvuldigheid en waakzaamheid den invoer van *Europeeſche* Goederen, door vreemde Natien zou worden verhinderd, en met behoorelyke geſtrengheid tegen de Overtreeders gehandeld; ten einde daar door een-

Voorſlag tot herſtel des *West-Indiſchen* Handels.

(*) *Reſol. Gen.* 28. Mey 1787.

LV. BOEK. 1787. eenmaal gehoor gegeeven mogt worden aan de zo dikwerf gedaane klagten der handeldryvende Ingezetenen aldaar, die meer dan ééns hadden moeten ondervinden, dat door den aanvoer van Lywaaten uit de *Franſche West-Indien*, van *Engelſche Europeaanſche* Goederen uit de *Engelſche* Eilanden, en van *Hollandſche* Goederen uit *Noord-America*, de Vaderlandſche Goederen, welke zy voor eigen rekening, of voor die hunner Correspondenten, in hunne Magazynen hadden, zodanig in prys daalden, dat 'er geene mogelykheid was om dezelve anders, dan met groot verlies, te verhandelen. — Ten anderen, dat men daar en tegen gemaklyk behoorde te zyn omtrent den Invoer van *West-Indiſche* Producten van de vreemde Natien, en aldus dezelve niet te belasten, uitgezonderd alleen de Proviſien; wanneer dezelve, byzonder de *Franſchen*, *Spanjaarden* en *Americaanen*, uitgelokt zouden worden om hunne Voortbrengzels in de Volkplantingen van den Staat ter markt te brengen; en alzo de voorkeus te geeven aan onze Eilanden. Het geen daar door by de *West-Indiſche* Maatſchappy ſchynbaar werd verlooren, vondt men door de ontvangst van meerder Voortbrengzelen, (volgende uit het verlof voor vreemde Natien, om alle Voortbrengzels van hun Land, vrylyk, uitgezonderd Leevensmiddelen, waar onder de Ryst niet zou worden begreepen, te mogen invoeren,) en alhier meer luisterryken en bloeijenden Handel, dubbel vergoed. —

Dat

Dat, *ten derden*, de uitvoer en het vertier van de *Europeaanſche* Goederen in de *West-Indien*, zo veel doenlyk, gemaklyk moest gemaakt worden, en aan de vreemde Natien daar toe alle gelegenheid vergund, byzonder den *Noord-Americaanen*; door aan dezelve toe te ſtaan, de Ryst, en alle Voortbrengzelen van hun Land, vrylyk in te voeren, en niet te betrekken onder het Artykel van Leevensmiddelen, en daar en tegen Rum en Malasſy, als ook het Zout op *Curacao* insgelyks zonder eenige belasting, uit te voeren. —— Eindelyk dat de Voorraad van Leevensmiddelen, door vreemde Bodems aangebragt, belast wierd met acht ten honderd; en daarentegen die de *Hollandſche* Schepen invoerden, ſlegts eene belasting van twee en een half ten honderd betaalden (*). — Naar gewoonte werden deeze Handelbedenkingen by de Gewesten overgenomen, en bleef het daar by berusten.

Verſchil over de betaaling der Tol van *Villa Franca*.

In de *Middellandſche Zee* ging de door Oorlogſchepen van den Staat beſchermde Koophandel vry voorſpoedig; doch werd aanhoudend met een bezwaar gedrukt, waar over, in den voorleeden Jaare, reeds klagten waren uitgeſtort; het vorderen der Tol van *Villa Franca* naamlyk, door het Hof van *Turin* (†). De klagten deswegen toen gedaan, vonden weinig of geen ingangs. By herhaaling over dit ſtuk, in Sprok-

(*) *Reſol. Gen.* 27. April 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 61.

IV. BOEK. 1787.

Sprokkelmaand deezes Jaars, raadpleegende, viel het beſluit, om Directeuren van den *Levantſchen* Handel en Scheepvaard in de *Middellandſche Zee*, die deswegen tot nog geene klagten van de Kooplieden vernomen hadden, aan te ſchryven, om, zo ras de handeldryvende Ingezetenen van deeze Landen, over afvorderingen van Tollen en dergelyke Moeienisſen in de *Middellandſche Zee* mogten klaagen, deswegen ten ſpoedigſten hun Hoog Mog. kundſchap te laaten toekomen; ten einde daar tegen de noodige Vertoogen te kunnen doen, en deeze met zulke kragtdaadige middelen te ondersteunen, als zy te raade zouden worden (*).

Voorſtel daar tegen.

Op deezen grond ſchreeven gemelde Directeuren, in Oogstmaand, aan hun Hoog Mogenden, dat, volgens berigt des Conſuls STEURENBERG te *Genua*, door de Opzienders der *Villa Francaſche* Tol, een Schip van *Amſterdam* op *Genua* bevragt, gedwongen was te *Niſſa* binnen te loopen, en die Tol te betaalen. Zy toonden de ongegrondheid van het Regt om die Tol te heffen, reeds in het afgeloopen Jaar, door hun Hoog Mog. erkend. Zy voegden 'er nevens, dat daar deeze Tol over de Goederen werd geſlaagen, de *Franſche* en *Spaanſche* Kooplieden zich daar door verpligt vonden ter inlaadinge de voorkeus te geeven aan Schepen van zodanige andere vreemde Natien, welke deeze Tol afgekogt hadden,

(*) *Reſol. Gen.* 7. Feb. 1787.

den, 't welk zeer ten nadeele van de bevragting in *Hollandſche* Bodems ſtrekte, zodanig dat, wanneer die Tol in weezen bleef, alle de opofferingen door de *Nederlandſche* Scheepsreederyen, zints den jongſten Oorlog gedaan, om den Vragthandel weder op te beuren, de Vlag van den Staat de oude voorkeus weder te bezorgen, vrugtloos zouden blyven (*). LV. BOEK. —— 1787.

Wegens deeze klagten viel een overgenomen raadſlag, by hun Hoog Mog. om eene naauwkeurige Opgave van het bezwaar voor de handeldryvende Ingezetenen deezer Landen, uit het heffen van die Tol ſpruitende; als mede of Directeuren nog iets te voegen hadden by de gronden daar tegen aangevoerd, uit een Staatsbeſluit van hun Hoog Mog. van den Jaare MDCCXLI, om zich des te kunnen bedienen, in gevalle men over deeze zaak met den Koning van *Sardinien* in onderhandelinge tradt. —— Dien onverminderd oordeelden zy, dat Capitein MELVILL, bevel voerende over 's Lands Vloot in de *Middellandſche Zee*, behoorde aangeſchreeven en gelast te worden om zelf, wanneer zulks voeglyk kon geſchieden, Schepen derwaards te zenden, en by het Gouvernement zodanige vriendlyke, doch teffens ernſtige Vertoogen, te doen, als konden dienen om te bewerken, dat voortaan de Schepen der Ingezetenen van deeze Landen van alle moeienisſen tot betaaling dier Tol bevryd bleeven, en den Schipper, die zich

Hoe men 't wil uit den weg ruimen.

(*) *Reſol. Gen.* 27. Aug. 1787.

LV. BOEK. 1787.

zich thans in het geval der afvorderinge bevondt, de afgevergde Tol werd wedergegeeven. —— Dat, zo onverhoopt deeze Vertoogen de gewenschte uitwerking niet mogten baaren, Capitein MELVILL daar van, en van zyne bevinding, hun Hoog Mog. zou kennis geeven; ten einde vervolgens te beraamen op welk eene wyze het geſchil over de *Villa Franca*ſche Tol, zou kunnen worden uit den weg geruimd (*).

Het geſchil over *St. Croix* met den Keizer van *Marocco* nog leevendig.

Nog onafgedaan hing de twist tuſſchen zyne *Maroccaanſche* Majeſteit en hun Hoog Mogenden, wegens den uitſluitenden en Vryen Handel op de Haven van *St. Croix* (†). De hoop, om des hun eisch voldaan te krygen, reeds klein, verminderde, by herhaalde vergeefſche aanzoeken (§), en viel bykans geheel weg toen de Vice-Conſul VAN NIEUWERKERKE *in 't einde* ſchreef, volkomen zeker te weeten, dat de Keizer van *Marocco*, nooit ten oogmerke kon gehad hebben de Vaard op *St. Croix* te openen, veel min een uitſluitenden Handel op die Haven toe te ſtaan, zedert dat hy *Mogador* ter Stapelplaats van Handel beſtemd hadt, in het zuider gedeelte van het Ryk; dat wanneer hy by een voegde de menigvuldige omſtandigheden, die gemelden afſtand van wegen dat Hof byna on-

(*) *Reſol. Gen.* 31. Aug. 1787.
(†) Zie deswegen onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 58.
(§) *Reſol. Gen.* 24. Jan. en 14. Maart 1787.

onmogelyk moesten maaken, hy waarlyk moest gelooven, dat de *Marocaansche* Gezant zyn last was te buiten gegaan, met het een of ander byzonder inzigt, of dat hy onbedagtlyk *St Croix* begreepen hadt in de keuze der Havenen, die hy order kon gehad hebben hun Hoog Mogenden aan te bieden. —— Hun Hoog Mog. betuigden geen genoegen te kunnen neemen in deeze opgegeevene redenen; maar bleeven volharden in hun Besluit deswegen nog deezen Jaare genomen, om 'er by aanhouden op aan te dringen: en op dien grond zich van het doen van meerder Geschenken te ontslaan (*). —— Intusschen hadt gemelde Vice-Consul overgeschreeven de bezitneeming van het Huis 't welk de Keizer te *Tanger* afgestaan hadt, van 't welk men welhaast 's Lands Vlagge zou laaten waaijen. Welk Huis egter, ter verbeteringe, den Staat op omtrent 2000 Piasters zou te staan komen (†). LV. BOEK. 1787.

Ontrustend luidde een Brief door den Heer VAN NIEUWERKERKE, in Sprokkelmaand, uit *Tanger* geschreeven, een Afschrift insluitende van een Stuk, op last des Keizers van *Marocco*, aan alle zich te *Tanger* bevindende Consuls gezonden; doch by 't welke de *Hollandsche*, *Zweedsche*, *Deensche* en *Venetiaansche* Natien het meeste belang hadden. By dit schryven geboodt zyn *Moorsche* Oorlogsbedreiging diens Keizers.

(*) *Resol. Gen.* 6. 13. July 10. en 22. Oct. 1787.
(†) *Resol. Gen.* 24. Jan. 1787.

LV. BOEK. 1787.

ſche Majeſteit diens Secretaris om, in aanſtaande Bloeimaand, voor zich te ontbieden de Schippers, die te *Darbeyda* de Graanen gelaaden hadden, welke aan hun boord gezonden waren, door den Ambasſadeur van *Tripoli*; en dat de Natie, welke hier aan niet zou voldoen, *zou worden aangezien als niet in Vrede met zyn Majeſteit*, en op nieuw Tractaaten van Vrede zou moeten maaken (*).

Voorzieningen deswegen.

Onmiddelyk hier op hadt de Vice-Conſul Capitein MELVILL, over 's Lands Vloot in de *Middellandſche Zee* bevel voerende, des verwittigd; ten einde deeze, voor de veiligheid des Handels en Zeevaard op de *Moorſche* Kusten, de noodige voorziening zou kunnen doen. Dit droeg de goedkeuring van hun Hoog Mog. weg. Ook ontving die Vlootvoogd aanſchryving om, zo veel mogelyk, zorg te draagen, dat 's Lands Handel en Zeevaard, door eenige onderneeming van de *Maroccaanen* geen aanſtoot leedt. De Vice-Conſul kreeg last om by hedden *Maroccaanſchen* Keizer, tegen die Verklaaring alle gepaste en nadruklyke verklaaringen te doen, en hem byzonder onder 't oog te brengen, dat hun Hoog Mogenden in geenen deele verantwoordelyk konden worden gehouden voor het gedrag eens Schippers, die, daarenboven tot eene byzondere bevragting gebruikt, de orders hadt moeten gehoorzaamen van den *Tripolitaan*,

(*) *Reſol. Gen.* 19 Maart 1787.

taan, op wiens last deeze bevragting was ondernomen (*).

Capitein MELVILL, ſchoon niet van gedagten dat dit geval een Vredebreuk tusſchen den Staat en den Keizer van *Marocco* zou veroorzaaken, zondt ten ſpoedigſten twee ſnel zeilende Fregatten en één Kotter na *Mallaga* en *Tanger*, met last aan den Capitein VAN WORNSEL, die het bevel over dit Smaldeel zou voeren, om met de Conſuls van hun Hoog Mog. aldaar in geſprek te treeden, en een waakend oog te houden op 't geen te dier plaatzen mogt voorvallen (†). 1787.

Oogmerk des *Marocaanſchen* Keizers, en Staatsbeſluit om hem in geld voldoening te geeven.

Welhaast bleek dat het den Keizer van *Marocco* om geld te doen was; immers hy ſtelde voor, „ dat, byaldien de *Zweedſche* „ *Deenſche*, *Venetiaanſche* en *Hollandſche* „ Natien, ieder naar evenredigheid van „ hunne ſchuld, hem niet bezorgden de zes „ en zestig duizend Piasters aan Regten „ door den *Tripolitaan*, uit *d'Arbeyda* uit „ gevoerd in twee *Zweedſche* en twee *Deen* „ *ſche* Schepen, één *Venetiaansch* en één „ *Hollandsch* Schip, hy bevel zou geeven „ aan zyne Kruiſers om zo lang te kruis„ ſen, tot dat zy van ieder der gemelde „ Natien tien Schippers uit hunne Schepen „ zouden geligt hebben; aan welke Schip„ pers de Huizen van hunne byzondere „ Conſuls voor gevangenis zouden gegeeven „ worden, tot dat hy betaald zou zyn, „ zul-

(*) *Reſol. Gen.* 27. Maart 1787.
(†) *Reſol. Gen.* 2. Ap 1787.

LV. BOEK. 1787.

„ zullende de Schepen en Laadingen van
„ die Schepen alleen genomen en voor goe-
„ den Prys verklaard worden in geval van
„ verdeediging of wederſtand." —— Toe-
rustingen om dien Kruistocht aan te vangen deeden zich op (*).

Het aandeel 't geen, van wegen deezen Staat, in de geëischte ſom zou moeten betaald worden beliep omtrent zeven duizend Piasters. Nogmaals wilden hun Hoog Mogenden alle poogingen aangewend hebben om te betoogen, dat de *Hollandſche* Schipper onſchuldig was; doch indien dit vrugtloos mogt afloopen, dan oordeelden zy, dat de uitoefening van 's Keizers onredelyke voorneemens, tot veel grooter nadeel zou ſtrekken voor den Handel en Zeevaart op de *Moorſche* Kusten, dan de opoffering der gemelde ſom Piasters: en kreeg diensvolgens Capitein MELVILL last, om als dan, die ſom in Gelde te voldoen (†).

De zaak gevonden en afgedaan

Gelukkig namen de zaaken zulk een keer, dat dit Staatsbeſluit niet werd afgevaardigd. Vóór zulks gebeurde kreegen de Algemeene Staaten berigt van den Vice-Conſul, dat de Keizer aan alle de Conſuls, op het Kasteel ten dien einde vergaderd, den zestienden van Zomermaand, hadt doen verklaaren, *dat hy in Vrede was met alle Christen Mogenheden!* Capitein VAN WORNSEL ſchreef uit de Baai van *Tanger*, een Brief tot bevestiging van dit aangenaam nieuws.

(*) *Reſol. Gen.* 10. July 1787.
(†) *Reſol. Gen.* 13. July 1787.

nieuws. Teffens vermeldende het voorſtel van den Vice-Conſul, dat het, tot onderhoud der goede eensgezindheid, voeglyk was, zo als andere Natien ook zouden doen, een Geſchenk te geeven aan den Basſa, een ander aan den Effendi, een minder aan den Vriend van den Brenger der Brieven, en aan de twee Secretarisſen van het Gouvernement te dier Stede. LV. BOEK. —— 1787.

De trouwe des Vice-Conſuls en de tegenwoordigheid der *Hollandſche* Oorlogſchepen, welke anderen by den Keizer in een haatlyk daglicht hadden zoeken te zetten, kreeg van hun Hoog Mogenden den welverdienden lof, daar zy door hun beleid alle de onaangenaamheden, waar in de Handel en Zeevaard deezer Landen op de Kusten van het Ryk van *Marocco*, ter zaake van den onregtmaatigen eisch des Keizers zouden kunnen worden ingewikkeld, waren voorgekomen, en deeze netelige zaak vervolgens tot volkomen genoegen van hun Hoog Mog. buiten eenig bezwaar voor den Lande, was afgedaan. —— Tot het zich aanſchaffen der Geſchenken voor de gemelde Perſoonen, indien zulks volſtrekt noodig geoordeeld werd, kreeg de Vice-Conſul last; en om deeze vaardiger en min omſlagtig te doen, hadt hy dezelve in Geld, in ſtede van in Goederen, gedaan (*).

Schoon de tegenwoordigheid der Schepen van den Staat in de *Middellandſche* Zee Geſchenken aan

(*) *Reſol Gen.* 6. Aug. en 20. Nov. 1787.

LV. BOEK. —— 1787. de *Algeryncn.*

Zee veel toebragt om de Scheepvaard van den Lande daar te beveiligen, en de Magten der *Africaansche* Zeehavens in Vrede te houden, kwam dit egter den Staat, ten deezen tyde, op niet weinig schats te staan. Bezwaarlyk waren zy te voldoen. De Vrede met den Koning van *Spanje* bragt daar aan niet weinig toe. Alle de Mogenheden verbeterden de Geschenken, om den Vrede te onderhouden. Voor den Dey en Regeering van *Algiers* beliepen de toegeschikte Geschenken, buiten de nog zwaare Onkosten der Overvoeringe, 45764 Guldens. De ontstaane Pest vertraagde de overzending, 't geen reeds misnoegen wekte. Die schat aan geschenken voldeedt niet. Capitein MELVILL had egter middel gevonden om het grootste gedeelte te doen aanvaarden; doch geenzins zonder zyne toevlugt te neemen tot het gewoone middel, het doen van buitengewoone uitgiften, waar aan hy 2759 *Piasters de la Rosa*, en 32 *Grafies* besteed hadt. — Aan de Pestzieke was de Vrouw van den Raja of Opperbevelhebber der Ruiters overleden, deeze eene andere trouwende, hadt de Consul F. FRAISSENET, gelyk andere Consuls, hem Geschenken moeten doen, die hem op 742 Guldens te staan, en op de Rekening van buitengewoone Onkosten kwamen. —— Naauw waren de Geschenken door den Dey ontvangen, of de Consul kreeg eene Opgave der Geschenken, welke de Dey, in 't aanstaande Jaar, verwagtte; waar onder veele Scheepsbehoeften en Scheepsbouwstoffen;

fen; en voegde hy 'er eene opgave by van de Kostbaarheden, die, zyns agtens, den Dey alleraangenaamst zouden weezen (*).

Voor het planten der Vlagge van den Staat te *Tunis* betaalde de Consul NYSSEN 25000 Guldens, en hadt hy aan de Capitein van de Kaapers, Koks, Admiraal en Oud-Admiraal, nog ruim 700 Guldens moeten uitgeeven (†). De Dey betoonde ten deezen Jaare zyn misnoegen over vier paar Pistoolen, drie Jaaren geleden ontvangen, die hy, ontdekkende dat ze met Koper in stede van met Goud beslaagen waren, aan den Consul te rug zondt, nevens een ander paar, bezet met Diamanten en Robynen. Grootlyks vondt zich de Consul over die gestoordheid verlegen. Men zogt op verscheidenerlei wyzen de stoorenis deezes Deys te stillen; vertoogen en aanbiedingen doende om het gebrekkige te vergoeden. De Zee-Capitein VIRIEU, door den Capitein MELVILL na *Tunis* gezonden, deedt deeze kleine, doch onaangenaame zaak af voor tien duizend Ponden Buskruid. Ook nam de Dey het paar Pistoolen met Diamanten en Robynen omzet weder aan; doch van de anderen wilde hy niet meer hooren spreeken. De eerste Staatsdienaar raadde daar op VIRIEU, dezelve aan mindere Officieren ten geschenke te geeven, dit hadt hy gedaan, één paar mede na *Hol-*

1787. Onaangenaamheden met den Dey van *Tunis*.

(*) *Resol. Gen.* 24, en 25. Mey 1. 2. en 15. Oct. 1787.

(†) *Resol. Gen.* 29. Maart 1787.

LV. BOEK. 1787.

Holland neemende, om dezelve aan hun Hoog Mog. te vertoonen (*). Blykbaar was dit eene gezogte gelegenheid om den Staaten op nieuw iets af te persſen; gelyk hem gelukte.

Onderhandeling met *Tripoli*.

Een en anderwerf hadt de Basſa en Regeering van *Tripoli* eenen Afgezant aan deezen Staat gezonden (†). Zulks hadden zy weder in den zin, en wel dat des Basſa's Zoon dit Gezantſchap zou bekleeden; doch de Staaten hadden geen genegenheid om zulk een Afgevaardigden te ontvangen. Aanhoudend was dit verzoek, en niet min geſtadig het weigeren. — Over de geſchenken deeze Regeering toe te ſchikken viel veel beraadſlaagens, vergezeld met geſchillen deswegen tusſchen de Lands-capiteins en den Conſul WARNSMAN. Het ſlot van alles was het aanbodt eens Geſchenks van 6000 Guldens in Geld, vergezeld van eene volernſtige verklaaring, dat hun Hoog Mogenden vast voorneemens waren, noch nu, noch in 't vervolg, eenen Afgezant te ontvangen: van welk voorneemen de Basſa egter betuigde niet te kunnen afzien (§).

Onder alle deeze verrigtingen, waar in de Zee-Capitein MELVILL, als Vlootvoogd der Schepen van den Staat in de *Middellandſche Zee*, veel aandeels hadt, bleef de Vre-

(*) *Reſol. Gen.* 8. Nov. 1787.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* ten onmiddelyken Vervolge van WAGENAAR XXII. D. bl. 333. en XXIV. D. bl. 158.

(*) *Reſol. Gen.* 3. Jan. 14. Maart 17. 31. Aug. en 27. Dec. 1787.

Vrede met de *Barbaryſche* Mogenheden bewaard, de Koophandel en Zeevaard beſchermd. LV. BOEK.

Het geen wy ons in dit Boek, hadden voorgeſteld, naar ons plan, breed genoeg behandeld hebbende, maaken wy een einde aan dit Tydperk van 's Lands Geſchiedenisſen, om vervolgens de draad weder op te vatten, waar wy dezelve lieten leggen, by de Omwenteling deezes Jaars, 't welk eene zo overvloedige Schryfſtoffe van veelerlei aart aanboodt. 1787. Beſluit.

Einde des Negentienden Deels.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Admiraliteit op de Maas, geſteldheid van dezelve, 366. Hoe het met die van *Amſterdam* geſchaapen ſtondt, 369. Verſlag wegens die in *Zeeland*, 373. In het *Noorder Kwartier*, 374. Deerlyke geſteldheid van de Admiraliteit in *Friesland*, 374.

ADRICHEM (H. A. VAN) wordt Stedehouder van CH. BIGOT, 300.

AERTS (A.) Vicaris Generaal van het *Bisdom 's Bosch*, pryst de Stad *'s Hertogenbosch* aan tot een Kweekſchool der *Roomschgezinden*, 352.

Algiers (Schat van Geſchenken aan den Dey van) dit jaar geſchonken, 422.

America (Onderneemingen in) om Handel op de *Oost-Indien* te dryven, 397.

ARDESCH, Bevelhebber des Krygsvolks te *Harlingen*, verſtaat zich met de Bevelhebbers der Schutterye, 102. Waarſchuwt de *Harlingers* om tegen verrasſing op de hoede te zyn, 108.

Appingadam Beſluit der Meerderheid aldaar om niets wegens de Magiſtraatsbeſtelling aan den Prins te zenden, 201. Een breed Verzoekſchrift ten tegendeele aan den Luitenant en Hoofdmannen van de Hooge Juſtitiekamer van *Stad en Lande*, 202. Geſchil deswegen met het Hof, 211. Het Hof zendt eene Commisſie na *Appingadam*, 212. Hoe de Stad dit gedrag des Hofs inziet en beoordeelt, 213. Het Hof ſlaat in deeze zaak voort, 214. Verdeedigt zyn gehouden gedrag, 214. Voorloopig verſlag van het Defenſieweezen der Provincie op 's Hofs Brief, 216. Hoe men dit verſlag beoordeelde, 217. Voortgang deezes Geſchils, 218. Het Hof vondt ſteun in de Heeren der *Ommelanden*, 220. Afloop deezes geſchils, 221. Het Wapengenootſchap aldaar vuurt af en wordt beledigd, 244. Oproer by het Societeitshuis, 245. Stryd tusſchen de Oranjegezinden en de Ge-

noot-

nootſchappers, 246. Herhaaling van dit Gevegt, *Ald.* Het Hof wil Krygsvolk derwaards ſchikken; met eene Commisſie; doch ſlaagt niet, 247. Verzoek des Hofs om Attache by Gedeputeerde Staaten, 248. Uitſtel hier van als mede van een Verzoek om Vrywilligers uit de Stad na *Appingadam* te zenden, *Ald.* De Regter van *Appingadam* WIERINGA in zyne poſt geſchorst, en HOVING in diens plaats geſteld, 249. Onderſcheide Wapengenootſchappen te *Appingadam*, *Ald.* De Staatscommisſie trekt met de Wapenen van daar te rugge, 254. Vernederende Verklaaring der Stad *Groningen* omtrent het te *Appingadam* gebeurde, 255.

B.

BERCKEL (VAN) diens Berigten wegens den Handel der *Americaanen*, op de *Oost Indien*, 397.

BERE (DE) Burgerbevelhebber, in geen goeden naam, 140 Trekt na *Stiens*, 144. Ontkomt uit *Franeker*, 149. Vlugt na *Stavoren*, 150.

Bergen op den Zoom (Hoe het Volk van GRENIER te) ontwapend, 341.

BERGSMA (J. K.) ſchryven van de *Frieſche* Minderheid aan deezen Heere, 47. Zyn gehouden gedrag in dit geval met een voorig vergeleeken, 50. Brief van het *Franeker* Defenſieweezen aan dien Heere, 122. Publicatie der Staaten van *Friesland* op dien Brief gevolgd, 129.

BEYMA (C. L. VAN) diens Voorſlag en die van het *Leeuwaarder* Vrycorps verworpen, 13. Verdeedigt het beleggen der *Frieſche* Staatsvergadering na *Franeker*, 61. Diens Brief aan VEGELIN VAN CLAERBERGEN, 124.

BIGOT (CHARLES) tot Hoogen Laagſchout van *'s Hertogenboch* en de *Meyerye* aangeſteld, 299.

Bolswaard, het voorgevallene aldaar met W. CNOOP, 173. Kiest de zyde der *Franeker* Staatsleden, 174. Burgergeconſtitueerden daar aangeſteld, 175.

BRAAM (VAN) wegens zyne bedryven in de *Oost Indien* tot Schout by nagt verheeven, 396.

Breda (Vreugdebedryven te) op 's Prinſen Jaardag, 357. Alle poogingen tot Burgervryheidsherſtel aldaar vrugtloos, *Ald.* Oproerigheden aldaar geſtuit, 358. Aanmerkingen over het gedrag der Regeeringe in dit geval, 359. Jaardag der Prinſesſe daar gevierd, 361.

C.

CAMPER (P.) diens Verklaaring ten Landsdage, 10. Loopt op niets uit, 13.

CLARR.

BLADWYZER.

CLARENBERGEN (VEGELIN VAN) Brief aan deezen, van C. L. VAN BEYMA, 124.

CNOOP (W.) waarom en hoe te *Bolswaard* in boete verweezen, 173.

COOPMANS (G.) Hoogleeraar te *Franeker* door Curatoren beſchuldigd, 22. 23. Aanſpraak aan *Franekers* Schutters, 33.

Croix (Het geſchil over *St.*) met den Keizer van *Marocco* nog leevendig, 416.

Cuik (Hoe 't zich in den *Lande van*) met het Patriotismus toedroeg, 365.

CURTIUS (DONKER) hoe het by hem geſteld was ten tyde der Plunderinge in den *Bosch*, 324.

D.

Demerary. Zie *Eſſequebo*.

Diep (*Nieuwe*) Ontwerp eener Bergplaats voor 's Lands Schepen aldaar, 377. Met *Medemblik* daar toe in overweeging genomen, 380. De zaak blyft hangen, 381.

Dokkum Gedrag te dier Stede ten opzigte van het daar aan voorgeſchreeve Stedelyk Regeerings Reglement, 176. Op welk een grond de Regeering zich daar aan onderwerpt, *Ald.* De Burger Krygsraad werkt 'er tegen, 177. Wat deswegen voorviel, *Ald.* Wat daar gebeurde over de Publicatie tegen de Gewapende Genootſchappen, 278. Het Exercitiegenootſchap gehandhaaft, 181. Hoe het zich daar by de Omwenteling toedroeg, 182.

DUSSEN (VAN DER) Gouverneur van *'s Hertogenbosch*, poogt den Burgerwapenhandel te ſtuiten, 293. Bewerkt een inbreuk op der Burgeren regten, 295. Brief van den Bevelhebber CRAUSE aan hem, wegens het voorgevallene te *Vugt*, en welk een gebruik hy daar van maakte, 309. Gaat kort voor het Oproer uit den *Bosch*, 321. Krygt last om na *'s Bosch* te keeren, 331.

E.

ENGELHARD *Syndicus der Ommelanden*, maant de Regeering te *Groningen* af eene Commisſie na *Appingadam* te zenden, 249.

Eſſequebo en *Demerary* (Geſchil met *Zeeland* wegens de Vrye Vaart op) 399. Voorſlag van den Luitenant SMEER om den Sluikhandel op *Eſſequebo* en *Demerary* te beletten, 401. De Regeering in die Volkplantingen verdagt van aandeel in den Sluikhandel te hebben, 403. Op welk een voet Staaten van *Holland* het verſchil met *Zeeland* wilden afgedaan hebben, 408.

F.

Franeker (Brief der Schutterij van) aan de Minderheid der

der Staatsleden, 16. Het voorgevallene met vier Hoogleeraaren in die Academieſtad. Zie *Friesland.* Verſlagenheid hier over te dier Stede, 30. Deeze Stad wordt het middelpunt van de verrigtingen der Patriotten, 31. De Krygsraad misnoegd op Gedeputeerde Staaten, *Ald.* Eiſchen door denzelven aan de Magiſtraat gedaan, ingewilligd, 32. Aanſpraak van COORMANS aan de *Franeker* Schutters, 33. Aanſpraak van C. VAN KOOTEN in dichtmaat, 37. Hoe men te dier Stede het verbod van het behandelen des Geſchuts ontduikt, 43. Beſluit om daar eene Staatsvergadering te beleggen, 58. Zie verder *Friesland.* Het *Franeker* Defenſieweezen ſchryft een Brief aan de Natie, 66. Publicatie der *Franeker* Staatsleden, by welke zy de andere vervallen verklaaren, 68. Geeven een tegenovergeſtelde Publicatie den Burgerwapenhandel betreffende, 72. Neemen de Gewapende Genootſchappen in beſcherming, 73. Doen een aanſchryving aan de Ontvangers van 's Lands Gelden, 74. Vaardigen Brieven af aan de Bondgenooten, *Ald.* Aan hun Hoog Mogenden, 78. Aan den Stadhouder, De Brieven blyven onbeantwoord, 79. Stellen het Regiment van PLETTENBERG buiten dienst, 80. Schryven de Militairen in *Friesland* aan, 82. Publicatie te hunner Verdeediging, *Ald.* Van Kruid enz. voorzien, 88. Meer Kruids en Geſchuts daar ingevoerd, *Ald.* In ſtaat van verdeediging geſteld, 89. Het Defenſieweezen vergroot en de last verbreed, 90. Deurwaarders en Gerechtsdienaars na *Franeker* gezonden; welk lot hun bejegende, *Ald.* Eenigen der *Franeker* Regeering na *Leeuwaarden* opontboden, gaan derwaards, 91. Vrywilligers begeeven zich na *Franeker*, 92. By de Burgers gehuisvest, 93. Nieuwe Krygsposten, *Ald.* Schryven aan de Patriotten in *Overyſſel* en *Drenthe*, 94. Krygshaftig gelaad van *Franeker*, 95. De Staatsleden ſchryven aan de Regeering te *Harlingen*, 110. Brief van den *Franeker* Krygsraad aan dien van *Harlingen*, 114. Antwoord daar op, 116. L. J. J RENGERS als Raad afgezet, 117. *Makkum* door die van *Franeker* bezet, 120. Toevoer aan die Stad toegeſchikt, 121. Brief van het *Franeker* Defenſieweezen aan J. C. BERGSMA, 122. Verſlaagenheid aldaar by het verlaaten van *Utrecht*, 130. Bekendmaaking des *Franeker* Krygsraads aan dien van *Harlingen*, 138.

Hoe

Hoe beantwoord, 135. By dreigen lieten de *Franeker* Staatsleden het niet berusten, 141. Brandſtichting hun ten laste gelegd, *Ald.* Wat zy tot het doorſteeken der Dyken beſtonden, 142. Bedeſtond te *Franeker* uitgeſchreeven, 144. Eenigen te *Franeker* ontkomen, anderen mislukt dit, 146. Bekendmaaking om de Stad te ruimen, 147. Uitwerking daar van, 148. Hoe bezwaarlyk het viel uit *Franeker* te geraaken, 148. Op wat wyze veelen de Stad ontkwamen, 149. De Auxiliairen en Kanonniers te vrede geſteld, *Ald.* Werwaards men de wyk nam, 150. Wederzydſche beledigingen der Partyen, *Ald.* Valſch gerugt wegens het herneemen van van *Franeker* door de Patriotten, 151. Beſluit omtrent de *Franeker* Staatsleden, 159. De Regeering ſchryft aan de Staaten, 163 Krygsvolk trekt ter Stad in, 164. Krygsbewind al daar met de gevolgen, *Ald.* Beſchikking op eene Tuſſchenregeering te dier Stede, 165. Eenige Regeeringsleden onder voorwaarden herſteld, *Ald.* Anderen dit geweigerd, 167. Beſluit omtrent de Voortvlugtigen, 168. Vonnis over de Stad *Franeker* geveld, *Ald.* Hoe beoordeeld, 169. Volvoering van de vernedering die Stad beſchooren, 170.

Friesland (Zamenhang der Gebeurtenisſen in) met de vroegere aldaar, 6. Schynbaare tot eenkoming der Partyen, 8. Verklaaring van D. B. VAN DER HAER, 9. Van denzelfden Heer met P. CAMPER, 10. Dit loopt op niets uit, 13. Voorſlag van C. L. VAN BEYMA en het *Leeuwaarder* Vrycorps verworpen, *Ald.* De Minderheid der *Frieſche* Staatsleden vergadert afzonderlyk, 15. Brief der Schuttery van *Franeker* aan de Minderheid, 16. Vertoog der Curatoren van de *Franeker* Academie aan de Staaten, 19. Bekendmaaking der vier *Franeker* Profeſſoren daar tegen, 26. Gevolgen hier van de afzetting dier Hoogleeraaren, 28. Hunne Tegenverklaaring, *Ald.* Zy leggen hun post neder, 29. Affcheid en Verklaaring eeniger Studenten, *Ald.* Verſlaagenheid hier over te *Franeker*, *Ald.* Stem deezer Provincie ter Algemeene Staatsvergadering tegen *Holland* gekant, 39. Onderſchept Plan der *Frieſche* Patriotten, *Ald.* Men legt zich toe op de behandeling des Geſchuts, en Verbod daar tegen, 42. Hoe te *Franeker* ontdooken, 43. Artilleristen door Staaten van *Friesland* verzogt en verkree-

GRENIER, hoe diens Volk te *Bergen op den Zoom* ontwapend, 341.
Groningen ſtrydige denkwyze tuſſchen de Stad *Groningen* en de *Ommelanden*, 186. Geeft een meer bepaalden last aan de Stads Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, 188. Welk eene uitwerking zulks hadt, 192. Welke Vryheidspoogingen in den voorleeden jaare, aldaar gedaan en geſlaagd waren, 198. Verzoekſchrift van een aantal *Groninger* Burgeren, om opſchorting der Regeerings verandering, 199. Dezelve voor dit jaar aldaar opgeſchort, en den Prins des verſtendigd, 201. Wat *Groningen* deedt in het Geſchil des Hofs met *Appingadam*. Zie *Appingadam*. Oordeel der Stad en *Ommelanden*, wegens de zweevende Staatsverſchillen, 222. Raadſlag der *Ommelanderen*, 223. Ander oordeel der Stad, 224. Verklaaring der *Ommelanderen* op dien Raadſlag, 227. Belachlyke pooging om de Oranjeparty ten Plattenlande meer opgangs te doen neemen, 229. Genootſchappers vertrekken van daar na *Appingadam*, 246. Uitſtel van een verzoek om Vrywilligers na *Appingadam* te zenden, 248.
ENGELHARD, Syndicus der *Ommelanden*, maant de Regeering van *Groningen* af eene Commisſie na *Appingadam* te zenden, 249. Beſluit der Stad om WIERINGA, Regter van *Appingadam*, in zyn dienst te ſchorſſen, en HOVING in diens plaats te ſtellen, *Ald.* Zie verder HOVING en WIERINGA. Vernederende Verklaaring dier Stad omtrent het te *Appingadam* gebeurde, 255. Woelingen der *Ommelander* Heeren tegen die der Stad, 257. Zie verder *Ommelanden*. Drie Beſluiten door hun tegen de Stad genomen, 226.
Groningen (De Stad) meer byzonder beſchouwd, 271. Slegte geſteldheid der Schutterye, 272. Voorſtel tot een beter Plan der Burgermagt, 273. Beraadſlaagingen over hetzelve, *Ald.* Tegenwerkingen van verſcheidenerlei aart, 274. Prinsgezinden yveren daar tegen, *Ald.* Ook de Ariſtocraaten, 275. Anderen uit nog andere inzigten, 276. Tegenbedenkingen ontworpen, 277. De Godsdienst te vergeefsch in 't ſpel gebragt, 279. Hoogleeraars in de Godgeleerdheid en de Leeraars de Patriottiſche zyde toegedaan, *Ald.* Ontwerpen eener Burgerwapening, 279. 't Gedrag der Krygsbezetting, eerst lofwaardig, 280. Vervolgens min prysly k, 281. Hoe het te dier Stede by de

de Omwenteling toeging, 285.
GUERRIN (W.) trekt te *Franeker* binnen, en voert 'er een Krygsbewind, 164.
GULPEN (J. T. VAN) beſchuldigd als Uitgeever van den *Courier de la Meuſe*, 354. Zyn zaak blyft ſleepen, 358.

H.

HAER (D. B. VAN DER) dient Verklaaringen ten Landsdage, 9. Van geen gevolg, 13.
Harlingen, hoe het daar ter Stede met het Patriotismus geſchaapen ſtondt, 63. Geſteldheid aldaar toen *Franeker* zich wapende, 96. Twee Partyen te dier Stede, 97. Bezending uit den Krygsraad aan de Regeering, 98. Verklaaring door dezelven gedaan, *Ald.* Dit ſtuk den Veertigen voorgedraagen, neemt de Magiſtraat tot zich, 101. De Bevelhebbers der Schutters vervoegen zich tot den Bevelhebber des Krygsvolks ARDESCH, 102. In den Krygsraad draagt het gedaane de goedkeuring weg, *Ald.* Antwoord aan den Burger Collonel van wegen de Regeering, 103. De Krygsraad des misnoegd, *Ald.* Nieuwe Bezending aan de Gelastigden uit de Regeering, *Ald.* Regeeringsbeſluit, 104. Schoon onvoldoende geeft het grond tot verdere werkzaamheid, 106. Zorg voor Stadsbeveiliging gedraagen, *Ald.* De Schuttery van Patrioten gezuiverd, 107. De Wagten verdubbeld, 108. Nadere aandrang op het verſterken der Stad, *Ald.* Werkzaamheden ten dien einde, 109. De *Franeker* Staatsleden ſchryven aan de Regeering te *Harlingen*, 110. Men krygt 'er Kruid uit *Engeland*, 111. Schryven aan hun Hoog Mog. wegens het openen van het Landstuighuis, 112. Hulp uit *Leeuwaarden* aan *Harlingen* toegeſchikt, 113. Brief van den *Franeker* Krygsraad aan dien van *Harlingen*, 114. Antwoord des Krygsraads van *Harlingen*, 116. Hoe zeer *Harlingen* ingeſlooten en benaauwd werd, 119. Aangewende redmiddelen, *Ald.* Brief van den *Franeker* Krygsraad aan dien van *Harlingen*, 133. Hoe beantwoord, 135. Wegens de Admiraliteit aldaar en de gemaakte kosten, 376.
HECKET (H. O.) een *Osnabrugger*, ſpeelt in *Groningerland* eene zonderlinge rol, 229. Gevangen en gevonnisd, 231.
's Hertogenbosch (Schets van de voorige Patriottiſche gedraagingen van) en de *Meyerye*, 291. Prysvraag over de onbebouwde en gemeene Gronden daar uitgeſchreeven, 292. Her-

haalde Verzoeken, betreffende het gedrag des Krygsvolks en de *Militaire Jurisdictie*, 293. Tegenwerking tot het daarſtellen van een Burgerwagt op den 8. van Maart, 294. Hoe de Stadsregeering der Burgeren Regten handhaaft, 295. Door drie Raaden van *Brabant* ondersteund, 297. De Regeering poogt een *Brabander* tot Hoog- en Laagschout te verkrygen, 297. De keuze verwylt en valt ſtrydig met het verzoek op CHARLES BIGOT. 299. H. H. VAN ADRICHEM wordt zyn Stedehouder, 300. Onfusten tegen eenige Oranjedraagende Officieren, 307. Het voorgevallene te *Vugt* met eenige *Bosſchenaaren* en Soldaaten, 309. Men gehoorzaamt 'er niet aan het verbod des Burgerwapenhandels, 310. Op de Ontwapening daar en elders aangedrongen, 311. Klagten over de wederſpannigheid der *Bosſchenaaren* in dit ſtuk, 313. Aandrang op de Ontwapening, 314. Verwyl in de uitvoering door het Oproer en de Plundering des Krygsvolks veroorzaakt, 317. Verſlag van dit Oproer, 318. Opgegeevene oorzaaken van hetzelve, 319. De ſchuld meer onmiddelyk te wyten aan den Generaal Major DOUGLAS, 321. Vertrek van den Gouverneur VAN DER DUSSEN en begin des Oproers, *Ald.* Verlegenheid en angſt onder de Plundering, 323. Schennisſen ten huize van den Penſionaris MARTINI gepleegd, 324. Roofzugt gepaard met de Plundering, 326. Vrouwenſchennis by de Plundering en Roofzugt gevoegd, 327. Aantal der beſchadigde en geplunderde Huizen, *Ald.* Berigt van de Magiſtraat aan hun Hoog Mog. gezonden, 328. De ontwapening der Schutterye gevorderd, 329. Dezelve volbragt, 330. Een Boode van zyne Hoogheid geeft hoope dat 'er een einde aan 't geweld zou komen, 331. De Plundering en het geweld geſtuit, 332. Hoe het met de geroofde Goederen ging, *Ald.* Verſpreid gerugt door de Magiſtraat te keer gegaan, 334. Last tot onderzoek aan den Advocaat Fiscaal gegeeven, en geſchil daar uit gereezen, 335. Rezending uit den Staaten, Strafvolvoeringen, 336. Ontwapening der Regimenten, die zich aan het Oproer ſchuldig gemaakt hadden, 337. Vreugde daar over en Eer- en Geldbelooningen, 340. Lot der uitgetoogene Krygsknegten, 342. Nieuwe vrees voor Plundering, en gerustſtellende Aankondiging 347. Geldbelooning uitge-

geloofd aan den Ontdekker van den Vervaardiger eens Plakſchrifts, 348. Die Stad door den Vicaris AERTS tot een Leerſchool voor de Roomschgezinden aangepreezen, 352.
HOGENDORP (VAN) Heer van *Tilburg*, diens invloed aldaar, 349.
Holland, hoe eenige Leden van de *Frieſche* Minderheid daar ontvangen worden, 46.
HOVING (W. H.) door de Stad *Groningen* in plaats van WIERINGA, tot Regter van *Appingadam* aangeſteld, 249. Tegenwerking des Hofs, 250. Het Hof weigert HOVING in den Eed te neemen, 251. De Stad oordeelt zich hier toe geregtigt, *Ald.* Neemt HOVING in den Eed, 253. Rede van de onſchikkelykheid des Hofs en van WIERINGA, *Ald.* Vraagt en bekomt zyn ontſlag, 283.

I.

INSINGA trekt als Capitein der Genootſchapperen uit *Groningen* na *Appingadam*, 246.
Ierland (Geſchil in) wegens Sluikhandel eens O. I. Compagnies Schip, 392.

K.

Kaap de Goede Hoop (Geſchil met de *Spanjaarden*, wegens de Vaart om de) vereevendigd, 396.
KEMPER Krygshevelhebber te *Groningen*, maakt zwarigheid, om aan het bevel Hofs, zonder Patent van Gedeputeerde Staaten te voldoen, 248.
KOOTEN (VAN) Hoogleeraar te *Franeker* afgezet, 26. Diens Aanſpraak aan de *Franeker* Schutterye, 37.

L.

Leeuwaarden, hoe het daar met het Patriotismus geſchaapen ſtondt, 63. Bevreesdheid te dier Stede voor 't geen 'er te *Franeker* omging, 95. De Stad in ſtaat van tegenweer gebragt, 96. Schikt aan die te *Harlingen* hulpe toe, 113.

M.

Maatſchappy (O. I.) het verſchil met de Kamer *Zeeland* over het nieuwe Plan van Beſtuur nadert tot bylegginge, 382. Hoe gevonden, 386. Toeneemende Geldbehoefte, 387. Agteruitvaart van 1782 tot 1787, 388. Aandrang op de te ruggave aan de Generaliteits Kas, *Ald.* Wat Bewindhebbers hier op inbragten, 389. Verlegenheid der Kamer *Zeeland*, 390. Onderhandeling over de kosten van eenige Krygsofficieren, die na de *Oost Indien* zouden gezonden worden, 392. Geſchil in *Ierland* wegens de beſchuldiging van Sluikhandel, 392. Ongegronde

vrees voor nadeel uit *Rusland* voor de Compagnie te wagten, 396. Vrees voor Mededinging van *America*, 297 Oud geſchil wegens de Vaart der *Spanjaarden* over de *Kaap de Goede Hoop*, 398.

Maatſchappy (*West Indiſche*) Geldbehoefte van dezelve, 405. Voorgeſlaagen Redmiddel, 407. Uiterſte behoefte. *Ald.* Op welk een voet Staaten van *Holland* het Geſchil met *Zeeland*, wegens de Vaart op *Eſſequebo* en *Demerary* willen afgedaan, en de Maatſchappy ondersteund hebben, 401 Voorſlag tot herſtel des *West-Indiſchen* Handels, 411.

Maaſtricht (Schrik te) op de komst van het Krygsvolk van MÖNSTER, 343. Last om dit Volk te ontwapenen, 344. Hoe volbragt, *Ald.* Veel geſtoolens by hun gevonden, en de Schuldigen in verzekering gebragt, 345. Belooning door de Regeering hier over geſchonken, *Ald.* Strafoefening der Schuldigſten, 346. Hoe men de overige zagt behandeld, *Ald.* Voorſtel van wegen die Stad om 'er het onderwys in de Godgeleerdheid voor de Roomschgezinden te doen ſtand grypen, 346. Tegenwerking van den Vicaris AERTS, die den *Bosch* daar toe aanpryst, 352. Het voorgevallene aldaar met VAN GULPEN Uitgeever van den *Courier de la Meuſe*, 354. Vreugdebetoon aldaar by de Omwenteling, 358.

Makkum door die van *Franeker* bezet, 120.

MANGER, Hoogleeraar te *Franeker* door Curatoren beſchuldigd, 22.

Marocco (Het geſchil met den Keizer van) wegens *St. Croix* nog leevendig, 415. Oorlogsbedreiging diens Keizers, 417. Voorzieningen deswegen, 418. Oogmerk des Keizers, en Staatsbeſluit om hem in Geld voldoening te geeven, 419. De zaak gevonden en afgedaan, 420.

MARSCH (TOT DE) Ritmeester, diens getrouw gedrag te *Groningen*, 281.

MARTINI, Penſionaris van *'s Bosch*, hoe veel zyn huis in de plundering leedt, 324.

Medemblik met het *Nieuwe Diep* tot een Bergplaats voor 's Lands Schepen vergeleeken, 380.

MELVILL (Welke Orders de Capitein) kreeg omtrent de *Villa Franca*ſche Tol, 415. Hoe hy de voorzieningen der Staaten omtrent den Keizer van *Marocco* volvoert, 418. Gelast om de zaak af te doen, 420. Beweegt den Dey van *Algiers* tot het aanvaarden der Geſchenken, 422.

MÖNSTER, diens Krygsvolk aan

aan het Oproer in *'s Bosch* het meest ſchuldig; te *Maaſtricht* ontwapend. Zie *Maaſtricht*.

MOTMAN, 's Prinſen Rentmeester viert diens Jaardag, 357. Werkt de Patriotten tegen, 358.

O.

Ommelanden, ſtryd tusſchen deeze en de Stad *Groningen*, 186. Schets van de Regeering in dezelve, 193. Prinsgezindheid in dezelve opgewakkerd en ondersteund, 197. Het Hof vondt ſteun in de geſchillen in de Heeren der *Ommelanden*, 220. Oordeel der Stad *Groningen* en der *Ommelanden*, wegens de zweevende Staatsgeſchillen, 222. Raadſlag der *Ommelanderen*, 223. Ander oordeel der Stad, 224. Belachlyke pooging om de Oranje Party aldaar te ſtyven, 229. Vrugtlooze pooging om de Wapenhandelende Genootſchappen aldaar te verbieden, 232. De Wapengenootſchappen in eenen haatlyken dag gezet, *Ald.* Zy verdeedigen zich tegen die opſpraak, 233. Zie verder *Stad en Lande*. Zegepraal der *Ommelanderen* by de Omwenteling, 254. Vernedering der Stadsregeering ten opzigte van het gedaane in vroegeren tyde omtrent de *Ommelanden*, 255. Verdere bedryven der *Ommelander* Heeren ten aanzien der Stad, 256. Hun ſchryven aan hun Hoog Mog. by het aannaderen der Omwentelinge, 257. Als mede aan den Stadhouder, 262. Zy dringen hun verzoek by hun Hoog Mog. aan, 264. Drie beſluiten door hun naa de Omwenteling genomen, 266. Hoe zy hun eigen gedrag ſchetzen, 269.

P.

PAULUS (PIETER) geeft een gunſtig berigt van den toeſtand der Admiraliteit op de *Maaze*, 366.

PLETTENBERG (Staaten van *Friesland* te *Franeker* vergaderd, ſtellen het Regiment van) buiten dienst, 80.

R.

RENGERS (L. J. J.) van zyn post als Raad van *Franeker* verlaaten, 117. Komt als de éénige wettige Regent te dier Stede te rugge, 165.

Roomschgezinden (De Stad *Maaſtricht* tot een Leerplaats voor de Godgeleerdheid der) aangepreezen, 250. Tegenwerking van den Vicaris AERTS, die aan *'s Hertogenbosch* de voorkeuze wil gegeeven hebben, 352.

Rusland (Ongegronde vrees van nadeelen voor de *Oost-Indiſche* Comp. uit) te wagten, 396.

S.

SCHELTINGA (A.) een man van veel betekenis te *Harlin-*

lingen, trekt te *Franeker* als Collonel van *Wonzeradeel*, binnen, 97.

Sluikhandel op *Essequebo* en *Demerary*, voorſtel van den Luitenant SMEER om denzelve te beletten, 401. De Regeering in de Volkplantingen verdagt van deel in dien Sluikhandel te hebben, 402. Beſluit by hun Hoog Mogenden daar op genomen, *Ald.*

SLYPEN (J. H.) beſchuldigt den Boekhandelaar VAN GULPEN, 354. Die zaak blyft hangen, 355.

SMEER (T.) diens voorſlag om den Sluikhandel op *Demerary* te beletten, 401.

Sneek de *Franeker* Staatsleden toegedaan, 175.

Spanjaarden (Een oud geſchil met de) wegens de Vaart over de *Kaap de Goede Hoop* verleevendigd, 396.

Stad en Lande, Algemeene Schets van de geſteldheid aldaar, 186. Stryd tuſſchen de Stad en de *Ommelanden*, *Ald.* Algemeen Verſlag van het Gedrag van *Stad en Lande* in de jongſte Staatsonlusten, 187. *Stad en Lande* veeltyds agterlyk in de Beſluiten, 188. Het voorgevallene met S. TRIP geeft *Groningen* gelegenheid tot een meer bepaalden Last aan de Afgevaardigden, 188. Welk eene uitwerking zulks hadt, 192. Wat daar ten opzigte van *Appingadam* voorviel. Zie *Appingadam*. Men poogt de Wapengenootſchappen in de *Ommelanden* te verbieden, 232. Deeze in eenen haatlyken dag gezet, *Ald.* Zy verdeedigen zich tegen die opſpraak, 233. Worden, ſchoon niet afgedankt, niet ongemoeid gelaaten, 236. Hoe het Hof 'er tegen werkt, *Ald.* Aanſchryving van hetzelve tot bepaaling der Wapengenootſchappen, 237. Aanmerking daar over, 239. De Wapengenootſchappers ontmaskeren 's Hofs beleid voor de Staaten, 239.

Steens, de Verzamelplaats der Vrycorporisten, aanſlag daar op, 143. Hervatte aanval daar op, *Ald.* Weder door die van *Franeker* bezet, 144.

Suriname (Wegens den Sluikhandel op) 410.

T.

Tilburg (Patriottiſche geſteldheid te) 349.

TRIP (S.) zyn gedrag geeft *te Groningen* gelegenheid tot een meer bepaalde Lastgeeving aan de Afgevaardigden, 188.

Tripoli (De Staaten weigeren by aanhoudenheid een Gezant van den Baſſa van) te ontvangen, 424.

TULLING (H. J. WITTE) zyne keuze tot Advocaat Fiscaal van *Brabant* blyft by *Holland* en *Friesland* gewraakt, 291. Hoe by de werkingen der Patriotten te-

tegenwerkt, 301. Memorie door hem ingediend tegen de Exercitiegenootschappen, 302. Geeft zyn gevoelen op om de woelingen in de Generaliteits Landen te ſtuiten, 303.

Tunis (Onaangenaamheden met de Dey van) 423.

V.

VALCKENAAR (J.) Hoogleeraar te *Franeker* door Curatoren beſchuldigd, 21. Byzonderheden hem ten laſte gelegd, 23. Uitlooving door hem gedaan, ingevalle men tegen hem ingebragte beſchuldigingen regtens bewees, 28.

Villa Franca (Verſchil over de betaaling der Tol te) 413. Voorſtel daar tegen, 414. Hoe men het wil uit den weg ruimen, 415.

Vugt (Het voorgevallene te) tusſchen de Soldaaten en de *'s Hertogenboschenaaren*, 309.

W.

WALDEK (Prins LODEWYK VAN) hervat den aanval op *Stiens*, 143.

West-Indien (Schikkingen reeds gemaakt om den Sluikhandel in de) te beletten, 399.

WIERINGA (H. I.) Rigter van *Appingadam* blyft te *Groningen*, terwyl de oproerigheden in zyn Richterampt woeden, 247. Wordt in zyne post geſchorst, en HOVING in zyna plaats aangeſteld, 249. Zie HOVING. Rede waarom hy zich zo gereed onderwerpt, 253. Weder tot Regter aangeſteld, 283.

WILLEM DE V. diens invloed op de *Ommelanden*, 197. Leevert een Tegenverklaaring in op het opſchorten van de Regeeringsbeſtelling in de Stad *Groningen*, 201. De Meerderheid der *Appingadamſche* Regeering beſluit om niets, de Regeeringsverandering betreffende, aan zyne Hoogheid te zenden, 201. Een Verzoekſchrift ten tegendeele, 202.

Willemſtad zeer Prinsgezind, 361. Voorzorgen tegen baldaadigheden, 362. Oproer aldaar door het Krygsvolk beteugeld, 362. Stiptheid der Regeeringe, 363. Een Uitlegger aldaar genoodzaakt van legplaats te veranderen, 364.

WYMA, Collonel der *Harlinger* Schutterye, diens gedrag omtrent de verdediging dier Stad, 97. 102. Is het met den Commandant der Krygsbezetting eens, 108.

Z.

Zeeland (Geſteldheid der Admiraliteit in) 373.

——— (Het verſchil met de Kamer) over het nieuwe Plan van beſtuur der O. I. Maatſchappye nadert tot bylegging,

Zeemagt ('s Lands) voorſlag tot inſtandhouding van dezelve, 378. Zy neigt ten val, 382.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden:

't Portrait van P. CAMPER over . . . bl. 10.

De Poorten te *Franeker* weggenomen . 170.

Een Landlooper in de *Ommelanden* gevat 230.

Een Plunderaar te *'s Hertogenbosch* geſtraft 346.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

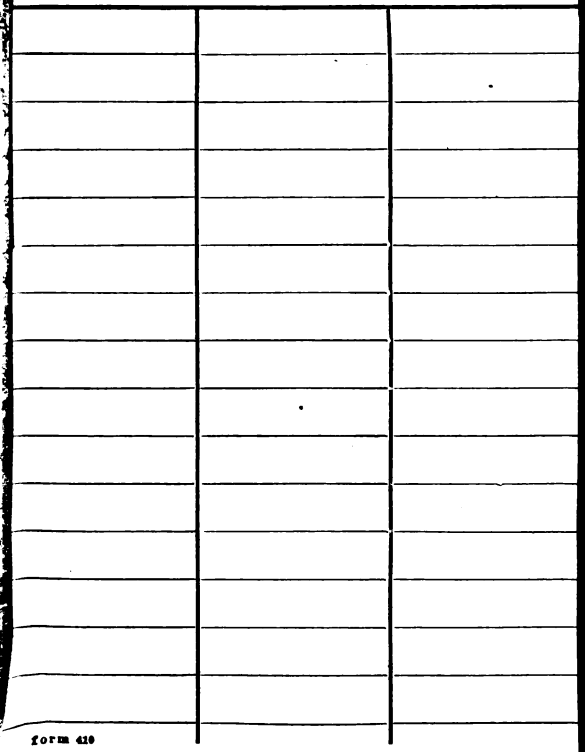
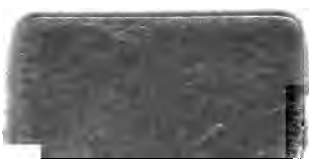
form 410